

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

Ἐπιτροπή Ἐπιμελείας βιβλίου
ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

✱

Ἐσωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δραχ. 150.—
Νομικῶν προσώπων Δραχ. 200.—
Ἐξάμηνος κ.λ.π. ἀναλόγως
Ἐξωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δολλ. 10—
ἢ Δίραι Ἀγγλίας 3 1/2
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Ἀντεπιστέλλοντα Μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Ἀθήναι)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Ἀθήναι)
ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Ἀθήναι)

Ἐμβόματα : «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ» Ὁδὸς 28ης Ὀκτωβρίου 60, Ἰωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νικ. Χ. Παπακώστα :	Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Μελισσουργῶν «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» (ἱστορ. στοιχεῖα μονογρ).	Σελ. 38
Κων. Ἀθ. Διαμάντη :	Ὁ Χριστοφ. Φιλητᾶς εἰς τὴν Ἑσπερίαν (ἱστορ. πραγμ).	» 39
Γεωργίου Παΐσιου :	Ἀγιογραφία καὶ Ἀγιογράφοι Σιονιάδων (πραγμ).	» 39
Σταύρου Ι. Παπαδάτου :	Αἱ σλαυικαὶ διεισδύσεις ἐν Ἀγίῳ Ὄρει (ἱστορ. πραγμ.)	» 40
Δημ. Στ. Σαλαμάγκα :	Καθὼς χάραξε ἡ λευτεριά (ἱστορ. χρονικά)	» 41
Στ. Μ. Γκατσοπούλου :	Μαθηαὶος Μητροπολίτης Μυρέων (ἱστορ. μονογρ)	» 41
Στεφάνου Μπέττη :	Τοπωνυμικὸ ἐπαρχίας Κουρέντων (λαογραφικά)	» 41
Ἀθ. Χ. Παπαχαρῖση :	Προσθῆκαι εἰς τινὰ τοῦ ποιμενικοῦ λεξιλογίου τοῦ Σπ. Μουσελίμη	» 41
Πρόγραμ. Ἀν. Ἠπ. :	Τὸ Πρόγρ. Ἀναπτ. Ἠπείρου 1960—1964 (μελέτη)	» 32
Πάνου Γρίσπου :	Ἡ Μοντέρνα τέχνη στὸ θέατρο (δοκίμιο).	» 45
Χρήστου Χρηστοβασίλη :	Ὁ ἀπόστρατος	» 42
Γιάννη Κορίδη :	Πόνος με χαμηλὸ φῶς (ποίημα).	» 41
Δημήτρη Γιακού :	Ὁ Ἄλκης Τροπαιάτης καὶ ἡ παιδική μας λογοτε- χνία (κριτικὴ μελέτη).	» 2
Ἀγγελ. Γάστου :	Πόλεμος (ποίημα)	» 5
Κώστα Ἀθ. Μηχαηλίδη :	Ὁμάρ Καγιὰμ (δοκίμιο)	» 16

ΑΠΟ ΜΕΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ : Σημειώματα: Ὁ ἱστορικὸς Ἰωάννης Κορδάτος καὶ τὸ συγγραφικὸν ἔργον του (Γ. Χ. Χιονίδη)—Παροῦσα καὶ μοντέρνα: στίχος (Π. Ν. Ναθαναήλ)—«Θρακικὸ Χρονικόν» (Γ. Σωτήρχου)—Καὶ ἄλλα δύο Περιοδικὰ (Δ. Κόκκινου).—Κριτικὴ τοῦ βιβλίου: Θ. Τροῦς: «Ἄνθρωποι τῆς σκαλωσιάς» (Δ. Σ. Σαλαμάγκα)—Γ. Καρανικόλα: «Κιλερέ» (Δ. Ζαδέ) Στ. Σταματίου: «Ὁ κάμπος με τὰ ὄνειρα» (Δ. Κόκκινου).—Τὸ χρονικὸν τοῦ Θεάτρου: Τζὼν Βάνμπρο: «Ἡ προκληθεῖσα σύζυγος»—Β. Ἀιδρεόπουλου: «Καβυλλοσθηδὲς δίχως ἄλογα»—Β. Γκούφα: «Ἡ ἐπιστῆφὶς τοῦ ὑπεργέτη»—Λῶρεν Χάνσμπεν: «Σταφύλι στὸν ἥλιο» (Γ. Σωτήρχου).—Πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ γεγονότα τοῦ μηνός.—Περιοδικὰ πού λάβαμε.—Ἀνακοινώσεις.

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΑΪΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 109ον

ΝΙΚ. Χ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ, Ἐκπαιδευτικοῦ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Ἡ Ἱερά Μονὴ Μελισσοῦργων

“ΕΙΣΟΔΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ”

Α' ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Ἀνὰ τὰ βάρη τοῦ χρόνου, τοῦ μετὰ Χριστόν χρόνου, ὑπῆρξαν ἔποχαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπιστεύειο, ὅτι τὰ μοναστήρια ἀπειλοῦν σπονδαῖον τι διὰ τὴν ἐδραίωσιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως· ὅτι ἡ ἰδρυσίς των ἦτο τι τὸ ἀξιόλογον· ὅτι ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ λειτουργία αὐτῶν ἀπειλεῖ μέγαν σκοπὸν ἢ δὲ πεποίθησις ἐπὶ τούτου ἐθεώρει τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἱεράν, ἣτις ὄντως, ἐν πολλοῖς, ἱερά καὶ ἁγία ὑπῆρξε.

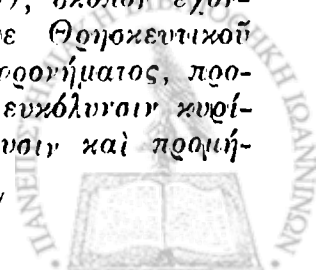
Φιλόδοξοι χριστιανοὶ τὴν ἔρημον ζηλώσαντες ἀνεχώρουν ἐκ τοῦ κόσμου· ἐκεῖ δὲ ἐν ἀποκόσμῳ(1): ἀφιερῶντο εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ Θεοσκευτικῆς αἰσθητικῆς, εἰς προσευχὴν καὶ μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς· ὑπέβαλλον τὸ σῶμα εἰς πειρᾶς καὶ μόχθους ἐργασίας πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Διὰ τῆς προσπάθειάς των δὲ ταύτης, ὡς ἀληθεῖς τοῦ Ἐυαγγελίου ἀκόλουθοι, ἀπέβαινον κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἐδεργέται τοῦ ἀπροσκατεύτου θανάτου, τοῦ ἀπόρου ἀσθενούς, τοῦ πένητος, τοῦ δουτοχοῦς, τοῦ καταλαμψανόμενου ὑπὸ τῆς πυκνῆς ὀδοιπρίας.

Ἡ βαθμιαία δὲ προαγωγή, καὶ ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας, καὶ ἡ εἰς ὁργανισμοὺς ἀνάδειξις Μοναστηρίων τινῶν περιέλαβεν ὡς ἐδύστερον σκοπὸν τῆς Θεοσκευ-

τικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν τὴν καταπολέμησιν τῶν αἰρέσεων, τὴν ἐδραίωσιν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως· δι' ἧς καὶ ταῦτα ἐξειλίχθησαν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς θεοσκευτικὰ φροντιστήρια· ἀλλὰ πλὴν τούτου περιέλαβεν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἐξειδίκευσιν εἰς κλάδους τῶν ὠραίων τεχνῶν, τῆς χειροτεχνίας καὶ τῆς ἁγιογραφίας ἰδίᾳ(2).

Αἱ εἰς τοιαύτας Σχολὰς ἀναδειχθεῖσαι Μοναί, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμὸν ὑπῆρξαν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ κατὰ καιρὸς ἰδρυθέντα ἀνὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀπεράντου Βυζαντινῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας Μοναστήρια. Εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν, καὶ εἰς ἕκαστον, δυνατὸν εἰπεῖν, χωρίον 2—5 μοναχοί, τῆ συνδρομῆ καὶ τῶν χωρικῶν, κτίζοντες ἐξωκλήσιον, καὶ παρ' αὐτῶν 2—3 κελία, ἴδουον Μοναστήριον, τὴν αὐτὴν ἐν μικρογραφίᾳ ἔχον ἀποστολήν.

Πλὴν τούτων ὅμως καὶ συνδρομῆ τοῦ Κράτους οἱ Βυζαντινοὶ ἔκτιζον(3) Μοναστήρια (ἀνὰ 2—3 ὀδοιπορ. ὄρας ἀφιστάμενα ἀλλήλων) παρὰ τὰς συγκοινωνιακὰς ἀσθενείας, εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα προσβάσεων(4) καὶ διόδων(5), σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐπίσχυσιν τοῦ τε Θεοσκευτικῆς αἰσθητικῆς καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος, προπαντὸς ὅμως καὶ τὴν διευκόλυνσιν κυρίως ὡς πρὸς τὴν σιάνηυσιν καὶ προμη-

θειαν τῶν ἀναγκαιούτων καὶ τὴν ἐν γένει ἐξυπηρέτησιν τῶν διερχομένων στρατευμάτων.

Ἄλλ' ἦλθον καὶ χρόνοι σκληροὶ (6), καθ' οὓς ὁ δικέφαλος αἰετὸς μετὰ κισσικισμένην τὴν φτερούγαν διωγμένος ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν ὀνείρων, κλίνας πρὸς τὸν Ὀλυμπον καὶ Πίνδον κατέφυγεν εἰς τὰ Μοναστήρια, ὡς πρὸς σωτήριον ναβ. Ἐκεῖ ἐνθα ἐδρασιουμένη ἑσπεροεὐτο ἢ διασφάλις τῆς Ὀρθοδόξου Θεοσεβείας μας, ἐκεῖ εὗρε τὴν περίθαλψιν (7), τὴν ὑπόθαλψιν (8) καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἐθνικοῦ μας φρονήματος. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐναπέμεινεν εἰς τὸ κέντρον τῶν ναῶν ὡς σύμβολον τῆς Αὐτοκρατορίας (9). Ἐν τῇ φιλοξενίᾳ δὲ ταύτῃ καὶ εἰς τὸν σκοπὸν ἀμφοτέρω ἀποβλέποντα, Πίστις καὶ Παιδείς, ἠδελφώθησαν καὶ στενωτέρω συνεδέθησαν. Ἐκεῖ ἠδελφωμένοι ἠμύνοντο κατὰ τοῦ τρωάνου· ἐκεῖ οὖν τῇ καλλιιεργείᾳ τοῦ Θεοσεβτικοῦ αἰσθηματος, καὶ τῇ διὰ φιλανθρωπικῶν ἔργων ἐκδηλώσει, περιεθάλλετο καὶ ἐκαλλιιεργεῖτο ἡ σπινθήρ τῆς ἐλευθερίας. Εἰς αὐτὰ εὐρισκὸν καταφύγιον οἱ «Κλέριτες» οἴτινες, ἐκεῖ ὑπὸ τὴν σκέπῃ τῶν Μοναστηρίων δοξαζόμενοι εἰς ομάδας ἀντιστάσεως, ἐδημιούργουν τὴν ἀνίστασιν τοῦ Γένους (10). Ἐκεῖ καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ὑπὲρ πατριδος ἀγωνιζόμενοι παρεῖχον τροφήν καὶ περίθαλψιν εἰς αὐτοὺς. Ἐκεῖ, τὰ Μοναστήρια ἀπὸ οἴκου τοῦ Θεοῦ μεταβάλλοντο εἰς φιλόδοξον ξενῶνας (11), εἰς πόλιν νοσοκομεῖα, εἰς δομητήρια (12) ἐπιτολίων ὑπὸ τὴν ἀσπίδα τῆς ἐλευθερίας· ἐκεῖ ὑπὸ τὸ μελιχρὸν φῶς τῆς κενόδοξου εἰς τὸ «κρητὸν σκολειὸν» ἢ ὑπὸ δουλείαν ἑλληνικὴν νεολαία ἐμάνθανε καὶ εἶχε, ἢ ἔχασε, ἢ πρόπει νὰ ἀνακτήσῃ· ἐκεῖ ἐσημειωλεῖτο ἢ Ἐθνικὴ Ψυχὴ.

Β' Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ

Οὕτω πως —ὡς λέγεται— εἰς χρόνον ἀκαθόριστον δι' ἡμᾶς, ἔφθασαν 5 μοναχοὶ εἰς θέσιν «Κλήμων» τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Μελισσοκομῶν μέρος ρωμαϊκόν, ἐπὶ τῆς Νοτίας παροῖας τοῦ Βορείου—Ἀνατολικοῦ κλάδου τῶν Τζονμέρων (13) (ὑπὸ τὰς παροῖας Ἀσφάκα—Μούριζο) ὑψομέτρου 700 μέτρων, ὑ-

περθεν καὶ παρὰ τὴν κρημνώδη δεξιὰ ὄρη τῶν εἰς μέγα βάθος ρέοντος ποταμοῦ ὑπήγευον (14) ὅμως, μετὰ ὄρη Ἀνατολικῶ—Μεσημβρινῶν, ἠλιόλουστον, μετὰ εὐρὴν καὶ φωτεινὸν δορίζοντα. Ἡ πεδινὴ ἔκτασις τοῦ δέκα πέντε περίπου στρεμμάτων ἀροσίου (15), διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ Β. Α. ἄκρου αὐτῆς ἀναβλυζούσης ἀφροδον καὶ κρημνισμένην ὑδρὸς πηγῆς, κατάλληλος πρὸς καλλιιεργίαν, δασοκομίαν, ἀμπελοκομίαν καὶ μελισσοκομίαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βοσκὴν αἰγῶν ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου δάσους καὶ τῆς ἐν γένει προνοφύτου (16) περιοχῆς τοῦ. Θεοῦ ἀπόμειρος, μετὰ ἰκανὰ πλεονεκτήματα, ἐν σχέσει πρὸς τὸ λοιπὸν περιβάλλον τοῦ τόπου κατάλληλος διὰ Μοναστήριον.

Ἄλλ' ἡ παράδοσις φέρει, ὅτι ἡ ἐκεῖ ἐπιτολίς καλυπθὼν παρὰ τὴν ὑπὸ τῆς βροχίας (17), καὶ ὅτι ὡς μόνον ἴχνος τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεως τῶν ἐναπέμεινε τὸ παρὰ τὴν πηγὴν ἐπ' αὐτῶν φριεθῆν, ἀναπτυχθῆν οὖν τῷ χρόνῳ καὶ εἰς τὰς πλατάνους ἀνασχηθῆν —καρπὸς ἀποφύτου— αἰωνόβιον ἀμπελόκλημα (18). Τοῦτο δ' ἔνεκα καὶ ἡ ἔκτασις αὕτη ἐκτετατεῖται τὸ ὄνομα «Κλήμων» (19).

Ἡ ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐγκατάλειψις τοῦ μέρους τούτου, ὡς λέγεται, ὀφείλεται εἰς πολλοὺς λόγους, μετὰ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ οἱ λόγοι προσωπικῆς τῶν ἀσφαλείας· καθ' ὅτι, ὡσαν ὁδοποιεῖται ἀπὸ τοῦ χωρίου ἀπέχον μεσολαβοῦντος δὲ κατὰ τὸ ἀγερνοῦτον χειμαρρῶδους ποταμοῦ καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἀντιμετώπισις (20) κινδύνου ἐπιδημίας κακοποιῶν στοιχείων ἀνεῖν τῆς ἀμέσου καὶ ἐπικαίρου προστασίας τῶν κατοίκων. Ἀντὶ ταύτης ὅμως ἐξέλεξαν ἐτέραν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τοῦ ὄρου πλεονῶς (τὴν ὑπὸ τὰς παροῖας (21) αὐτῆς Τσοῦκα—1060) παρὰ τὴν δασοκομικὴν κατάφυτον ἐξ ἐλάτων βάσιν βουνώδου ὄρου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ἐπιχώριον ὄνομα «Ψηλὴ Ράχη», κειμένην ὑπερθεν τῆς ἐπιτολίας ὄρη τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον κλιμακωτῆς (22) ἐπαρείας ἀροσίου ἀροσίου θεοῦ κατὰ πρῶτον ἐφ' ἑαυτὸν (23) πρὸς τὴν προτέραν κρημνιστὴν πλεονεκτήματα, ἀλλὰ καὶ παρέχον μετὰ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως, διὰ τὴν ἰδρύσεως ὑδροκινήτου ἀλεοκομίου τοῦ

εργαστηρίων και εργασίας μαλλίνων ύφασματων και το σπουδαιότερον, και' αυτούς, ως μόνον χιλιομέτρον ἀριστιαμένην(24) ἀπὸ τοῦ χωρίου, συνεπῶς δὲ και ἀπολαύσαντων δυνατικῆς ἀσφαλείας ἀπὸ κινδύνου κακοποιῶν στοιχείων. Ἐκεῖ λοιπὸν, οἱ καλόγηροι ἔκτισαν τὸ Μοναστήριον, καλύπτον διὰ τοῦ ὄλου κτισιακοῦ συγκροτήματος τὸν περὶ τὰ ἰεσοσαρα σιρέμματα ἔκτισαν. Τούτου δὲ ἔκτισε, και νῦν(25) ἔτι, ὁ ἱερός ραός τιμᾶται εἰς μνήμην τῶν «Ἐισοδίων τῆς Θεοτόκου».

Γ' Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ

Ἡ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀλόγως ἐξέτασις τῆς ἰδρύσεως και τῆς ἀρχικῆς, τὸ πρῶτον θεμελιώσεως τῆς Ἱεράς Μονῆς «Ἐισοδίων τῆς Θεοτόκου» μᾶλλον ἔχει ὡς ἀκολούθως:

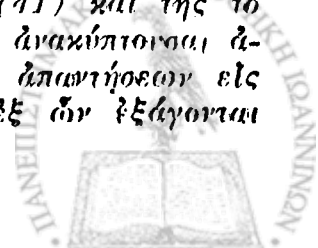
Αἱ οὐχὶ ὀλίγαι, διὰ γαράξεως και γραφῆς, σωζόμεναι ἐν τῷ κτισιακῷ συγκροτήματι αὐτῆς ἐπιγραφαί, και ἡ ἀπὸ δύο αἰώνων μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὑπόστασις και ἐν ἐνεργείᾳ βίος τῆς, ὡς Μοναστηρίου, παρουσιάζονται πραγματικῶς τὴν ἀπὸ τοῦ 1745 ἐκ θεμελίων ἀνέγερσιν.

Τέκνον τῶν Μεσολισσορογῶν, ἀπασθὲν τὸν μοναχικὸν βίον, και περιβληθὲν(26) τὸ ἱερατικὸν σχῆμα, ὁ Ἰάκωθος (οἰκογενείας Γκβυπελα), ὁ ἀκαταπύνητος καλόγηρος, ὁ αἰοίδημος ἐκεῖνος κληρικὸς, ἐπαρτιλθὼν ἔκτιστος τοῦ Ἁγίου Ὁσίου Μονῆς ἔφερεν εἰς τὴν Πατριδα τὸν τὴν ἔκτισαν πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν προὐχὴν τοῦ Θεσηκεντικῶ ἀλοθῆματος και τοῦ Ἑθνικοῦ φρονήματος. ἔφερε τὸ κῆρος(27) και τὴν ἠθικὴν και ὀλικὴν ἴσως ἐνλογοῦν χριστιανικοῦ τινὸς δογανισμοῦ ἐν ἀφανείᾳ δοῶντος(28) και ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει ἐδρεύοντος. Σιωποειόμενος δὲ και ὑπὸ συναδέλφων τῶν ἱερομονάχων ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς συμπαιριώτας τὸν τὸ σέβας πρὸς τὴν Θεσηκείαν, τὸ ἐνδιαφέρον και τὴν δραστηριότητα διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Μοναστηρίου.

Ἐξ ἄλλων δυὸς —τότε δυὸς και νῦν— ἐξοφλεῖ ὁ θεός(29) περὶ τοῦ ἔτι, ἐὰν τὸ χωρίον εἰς οὐλοσὸς γρόνους ἐπιδομοῦν βασθεῶν οὐχὶ ἀπαξ ὑπέστη ἔκλειπν, ἐπὶ ἔτη ἢ δεκαετηρίδας ἀρτάνει-

αν(30), ὅτι οὐν αὐτῷ και τὸ Μοναστήριον ἔσχε τὴν αὐτὴν τύχην. Ἀλλ' ἐν τῷ ἀφανισμῷ δὲν ἔπαισε και τὰ ἀπλοῦται εἰς τὴν ἀμφοφαιραν τοῦ ἰόλου, τὰ κατέχη τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ ἢ κοινῆς ἐκδοχῆς(31) παρὰδοσις, διὲ τὸ Μοναστήριον ὑπῆρξεν εἰς πολὺ παλαιὰν ἐλοχῆν, και ἀ αἰῶνας προγενεσιέρον τοῦ 1745 και διὲ ἀσάφεια(32) ὑπάρχει, ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, και οὐχὶ ἀκριβολόγος(33) εἶναι ἢ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἔκφρασις «... ἀνηγέρθη ἐκ θεμελίων... ποτίερον μὴ ἔν(τα)». Ἀνηγέρθη(34) ἄραγε ἐκ θεμελίων, ἢ ἀνακοδομήθη(35) ἐκ θεμελίων τὸ πάλαι(36) ποίε κτισθὲν και ὑπάρξαν, εἰς ἀπροσδιόριστον δὲ χρόνον μετέπειτα και αὐτὸ ἀφανισθὲν Μοναστήριον; ἢ μόλις πρὸ 50ετίας (τῷ 1696) εἶχεν ὑποστῆ και αὐτὸ τὴν τύχην ἰσῶν ραῶν και Μοναστηρίων τῶν ὄρειων (και μέχρις Ἀγροῶν) τῆς γῶρας ταύτης, γενόμενον και αὐτὸ πικρανάλωμα τοῦ πυρός, πυροποληθὲν ὑπὸ τῶν ὄρδων τοῦ ἐξομῶτου Γκισοῦ—Μπέη Γεραζιώση;

Ἐπιταῦθα ἢ συγκοιτις τῶν ἐπιγραφῶν πρὸς τὴν παρὰδοσιν παρουσιάζει συγκροτοῦν, ἐκ τῆς ὁποίας προκίπτοισιν ἀκριβολίαι ἀλλὰ τὴν ἄσιν τοῦτων παρέχοισιν αἱ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἄγοισαι ἱστορικαί πηγαί. Ἐπειδὴ δυὸς δυνακῶς προσιτή(37), ἂν μὴ ἀδύνατος, εἶναι ἢ ἀνακῆτις, ἔρειναι, μελέτη και λῆρις βασθεῶν πληροφροσιακῶν γνώσεσι, ἂν πον ὑπάρχοισιν εἰς ἀοχεῖα(38) ἔετων Κουτιῶν — και δὴ ἐφ' ὄσον ἢ ἱστορία δὲν παρέχει βοιθημικὰ στοιχεῖα— τὸ ζήτημα και ἀνάγκην θὰ σιτηρεθῆ εἰς τὰς σήμερον γνωστὰς πηγὰς, ἐκ τοῦτων δὲ και θὰ ἀντιληθῶσιν ἄμωσα ἢ ἐκ τοῦ πλαισίου σιμηπεράσματα, ἀποδείξεις δηλαδὴ ἂν μὴ τῆς ἀκριβείας, τοῦλάχιστον τῆς καιὰ προσέγγισιν ἢ πιθανότητα ἀληθείας. Ὄθεν ὁ ἐν προσιτόπρ(39) χειρογράφρ (1756) περισησθεῖς Κωνσισμὸς διοικήσεως και ἐσσηπερωῆς λειτουργίας τοῦ Μοναστηρίου και αἱ ὡς ἀνωτέρω μνημονοεινθεῖσαι, ἐπιγραφαι μασιτροῦσι(40) μόνον περὶ τῆς ἐν ἔτει 1745 ἀνεγέρσεως αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀρχικῆς βιωσις ἰδρύσεως(41) και τῆς τὸ πρῶτον θεμελιώσεως αἱ ἀνακῆτισσαι ἀπορταὶ λῶνται διὰ τῶν ἀπαιτήσεων εἰς τιθέμενα δοσητήματα, ἐξ ὧν ἐξάγοισαι

σχετικά πορίσματα. Πρὸς τοῦτο δὲ ὡς ἕμμεσα βοηθητικά στοιχεία ἐλήφθησαν, ἐκ παραλλήλου μὲν ὁμοία ἔργα καὶ γεγονότα σύγχρονα καὶ σχετικά ἔγγραφα, ἢ σημειώσεις εἰς ἐξώφυλλα μοναστηριακῶν βιβλίων, ἐξ ἀπιθέτου δὲ διὰ τῆς συγκρίσεως καὶ τῆς εἰς ἄπορον ἀπαγωγῆς(42) ἀνύμωια σχετικά ἰοιαῦτα.

Εἶναι ἱστορικῶς γνωστὸν, διὸ οἱ Ρωμαῖοι ὡς κεντρικὴν ἀσθηρίαν συγκοινωνίας σιραιωτικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἐχρησιμοποίησαν, τὴν ἀπὸ Δυοραχίου μέσῳ Μακεδονίας εἰς Θεσσαλονίκην καὶ πέραν ταύτης εἰς Ἐβρον καὶ τὰς χώρας τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς, τὴν Ἑγναίαν ὁδόν. Ταύτην δὲ ἠκολούθησαν καὶ οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς Βυζαντινοί, ἅμα δὲ καὶ τὴν παράλληλον αὐτῆς τὴν ἀπὸ Ἀυλῶνος (μέσῳ Ἡλείου) εἰς Θεσσαλίαν καὶ ἐκεῖθεν συγκλίνοισαν καὶ συναρτιῶσαν τὴν Ἑγναίαν εἰς Θεσσαλονίκην, κέντρον κεντρικῆς συγκοινωνίας. Αὕτη ἢ διὰ τοῦ Πίνδου διάβασις(43) ἦτο ἐν χορήσει καὶ παρὰ τοῖς Ἀρχαίοις(44) ὡς ἐπικοινωνία τῆς Ἡλείου πρὸς Θεσσαλίαν, ἢ ὅποια καὶ ἐτελείτο μέσῳ διαφόρων προσβάσεων(45) συγκλινοῦσῶν καὶ συναρτιωμένων εἰς Θεσσαλίαν (Τοίκαλα). Οἱ Βυζαντινοὶ διὼς παρὰ τὰς διαβάσεις ἢ καὶ τὰς προσβάσεις(46) ταύτας ἔκτισον Μοναστήρια ἀφιστάμενα ἀλλήλων κατὰ 2—3—4... ὁδοπορικὰς ὁδούς, ἀναλόγως τῆς φυσικῆς κατωστάσεως ἢ τοῦ ἐπιπέδου τῆς θέσεως. Καὶ τοῦτο κατὰ τύπους μὲν καὶ οἴσταν εἰς ἐπίσημοις τοῦ θεοσκεπτικῆς αἰσθηματικῆς καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος, κυρίως διὼς διὰ σιραιωτικοὺς λόγους καὶ ἀσφαλείας τοῦ Κράτους ὡς σταθμοὺς δηλ. ἐνθα διὰς κληρικῶν, ἐκποδοστικῶν οἴσταν εἰπεῖν τῆς Θεοσκεπτικῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κράτους, εἶπε τὴν φροντίδα ἐξυπηρέτησεως, διευκολύνσεως τῆς σταθμείσεως καὶ προμηθείας ἀναγκαζομένων εἰς τὰ ἐκάστοτε ἐκεῖθεν διερχόμενα σιραιωτικά ὡς π. γ. ὁ Ἀντοκράτωρ Κωνσταντῖνος Α', ὁ Πατριάρχης, ἐπιπερῶμενος ἐκ τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας του, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος, ἔκτισε τὰς Ἱερὰς Μονὰς Μολυβδοσκεπάσεως — Πρωγονίου, Βοηθοῦ — Ζαγορίου, καὶ Κοινοσύφλιανης — Μαλακασίου,

ἀπώσας εἰς μνήμην «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» κ.λ.π.

Μία δὲ ἐκ τῶν διὰ τοῦ Πίνδου, ἐξ Ἡλείου εἰς Θεσσαλίαν, θερινῆς περιόδου (Ἀπριλίου — Νοεμβρίου) διαβάσεων ἦτο καὶ ἡ ἀπὸ Ἀυλῶνος — Πρωγονίου — Κασσιῶ — Κοιλιάδος Ἀράχθου — Μελισσοφυγῶν — Ἀυτῆ(47) — εἰς Τοίκαλα Θεσσαλίας. Παρ' αὐτὴν δὲ καὶ εἰς ἀποστάσεις — κατὰ καιροὺς — ἐκτίσθησαν Μοναστήρια(48), τὰ ὅποια, πρὸς παντὸς λησιρτικῆς ἐπιδρομῆς ὁδοῦν βαρβάρων λαῶν ὡς κρατικὰ ἰδιώματα, ἐπομένως δὲ καὶ ὡς τοὺς κυριωτέρους σιόχους κατὰ τοῦ Βυζαντίου, κατέστρεψαν ἢ καὶ ὀλοικῶς ἠφάνισαν. Καὶ μόνον ἓν, τειράωρον ἀπέχον τῶν Μελισσοφυγῶν, τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐπάροχον ἐπιγραφὴν, κτισθὲν ἐντὸς σηλαίου ἀποσπίτου βράχου τὸ 1349, ἢ Ἱερὰ Μονὴ «Κηλίνης», τιμωμένης εἰς μνήμην «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου» ἐν τῇ περιφερείᾳ Καλαρρυτιῶν — Συροάκου, διέφυγε τὴν καταστροφὴν ὡς ἀποσπέλαστον.

Τὸ χωρίον Μελισσοφυγῶν ὑπῆρξεν ἀνεργαζομένον πολὺ πρὸ τοῦ 1318(49) — ὡς δὲ φέρεται ἐν τῇ λαϊκῇ παραδόσει, τρουμακτικῆς χιονοσοπιθῆς, «ἢ οὐάρα Κοφεροῦ(50)», ἐκ Τζουμέρκων ἀποσπασθεῖσα, καὶ διολισθησασα, κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος, (περὶ τὸ 1650) παρέστω μέγα τιμῆμα αὐτοῦ μετὰ 11 οἰκιῶν, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἐναντι πέραν, εἰς τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ ποταμοῦ ἀνεροβυλῶν τοῦ Μοναστηρίου, πρῶτον τὸ ὅποσον διεπισπῶδη τρεῖς αἰῶνας κατὰ πιν, κατὰ τὸ 1914, διε χειμαροῦδη ἔδοτα κατακλινομαίων βροχῶν ἀνασκάψαν τὴν κοίτην ἐξέβρασσαν εἰς ἀπόστασιν τινὴν κατωτέρω τὰ «σιδηροσιτέφανα» τῶν κλιπερῶν τοῦ ἐν διαλλῶσει παρρηνοθέντος μύλου. Ἐκ τούτου δ' ἐπίσης διαπιστοῦν καὶ τό, διὸ ὁ μύλος οἴσταν ἀνῆκεν εἰς τοὺς ὑπῆρξαν Μοναστήριον, ἐν τῇ αὐτῇ τοποθεσίᾳ, ἐν τῇ ὅποια ἀνφοδομηθῆ βραδύτηρον τὸ ἤδη ἐπάροχον Μοναστηριακὸν χωρίον ἢ ἀνῆκεν εἰς ὑπῆρξον μὲν τότε (κατὰ τὴν θεομηρίαν τῆς Κοφεροῦ), ἀλλὰ μετὰ τὸ οὐ πολὺν χρόνον (πάντων πολὺ πρὸ τοῦ 1745) καταστροφῆν ἐξ ἐκτάκου τιμωμένον (σεισμοῦ, πυρκαϊᾶς κ.λ.π.)

ἐκ βαρβαρικῆς τινὸς ἐπιδρομῆς (Σέρβων, Βουλγάρων, Ἀλβανῶν ἢ ἄ.).

Κατὰ τὴν παράδοσιν 5 κληῆροισι ἤλθον εἰς τὴν κατόπιν λαβοῦσαν τὸ ὄνομα «Κλήμων» ἐξαιρετικὴν θέσιν τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου διὰ τὰ κίσωσιν Μοναστηρίων, καὶ τὴν ὁποίαν (ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ περιγραφῇ ἐλέχθη) μετ' οὐ πολὺ ἐγκαταλείψαντες προετίμησαν ἄλλην ἔχουσαν περισσότερα διὰ στρατιωτικούς σκοποὺς πλεονεκτήματα, ἢ ὡς μᾶλλον συμφέρουσαν, ὅπου καὶ ἔκτισαν αὐτό.

Ἀλλὰ πόθεν προήρχοντο, πότε ἤλθον, τίνας ἦσαν, καὶ τίνι δικαιώματι κατέλαβον, καὶ μάλιστα, κατὰ προτίμησιν, ἔκτισαν γῆς μεγάλην καὶ εἰς γεωργοκτηνοτροφικὰ προϊόντα ἀποδοτικὴν, ἂν μὴ αὐτοκρατορικὴ τις διαταγὴ (51), ἢ ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς (52) τοιαύτη, ἐπέβαλε τοῦτο; Δεδομένου δὲ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν καὶ τὰ φαντασθῆναι τις τὸ ὅτι, οἰκειοθελῶς, πολλοῦ γε καὶ (53) δῆ, δωρεὰν προσεφέρθη ὑπὸ τῆς κοινότητος ἢ ὑπὸ ἰδιώτου ἔχοντος τὴν κατοχὴν, τὴν κυριότητα καὶ (54) νομίην ταύτης. Δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν λογικὴν, τὸ δυνατὸν τὸ «εἰκὴ καὶ (55) ὡς εἴτευεν» τῆς παραχωρήσεως ταύτης, εἰς ξένους ἀγνώστους, ἄνευ ἐπιβολῆς ἢ ἄνευ σπουδαίου ἀνταλλάγματος. Ὅμως καὶ κατὰ τοὺς δύο πρώτους ἐπὶ τουρκοκρατίας αἰῶνας (1453—1753) δὲν ἐχορηγοῦντο —ἐλευθέρως καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν (56)— ἄδειαι ἰδρύσεως Μονῶν καὶ ἀνεγέρσεως Ναῶν. Σπανιώταται δὲ καὶ δι' ὅλους ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις κατορθοῦτο, ἐὰν κατορθοῦτο, ἢ χορηγήσιν τοιαύτης. Ἀλλὰ τὸνναντίον μάλιστα, οὐ μόνον ἀπηγορεύετο ἢ ἔκδοσις, ἀλλὰ παντὶ ῥότῳ, καὶ διὰ τοῦ γεννησορισμοῦ, ἐπεδιώκετο ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν χριστιανῶν αἱ δὲ εὐφοροὶ ἐκλάσεις παρεχοῦντο μᾶλλον εἰς τοπάρχας μουσουλμάνους, εἰς Μπέηδες. Ἐπειράπη δὲ κατόπιον διὰ Φιρμανίου (57), κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ μόνον ἢ ἀνοικοδόμησις ἐρειπωμένων (58) ἢ καταστραφέντων Ἱερῶν (59), καὶ τοῦτο ἐπὶ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Α' (60) μετὰ τὴν συντριπτικὴν ἤτταν, τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀζοφικῆς (61) (1730—1740) ὑπὸ τῶν Ρώσων κατὰ πᾶσαν ἴσως πιθανότη-

τα ἐκ φόβου ἐπαρασιτάσεως ἢ καὶ ἀπλῶς διὰ τὰ περιποιηθῆναι ἢ μᾶλλον τὰ κολακεύσασθαι τοὺς ὑπὸ τὸ Κράτος τοῦ χριστιανοῦ Ρωμηοῦς (62). Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν χρονικὴν περίοδον (1734—1761) τὰ πρώην κατεστραμμένα ἢ ἐρειπωμένα Χριστιανικὰ Ἱερὰ ἀνωκοδομήθησαν. Ἀλλ' αἱ διὰ χειρὸς ἀγιογράφου ἢ αἱ ἐπὶ πλακῶν ἐγγράφοι καὶ τότε ἐντοιχιθεῖσαι ἐπιγραφαὶ χαρακτηρίζουσι ταῦτα διὰ τῆς λέξεως «ἀνηγέρθη». Οὕτω π.χ. ἡ ἐπὶ Πρωγωνάτου Ἱερὰ Μονὴ Μολυβδοσκεπάσεως, ἢ τοῦ «Σωτήρος» —Κλειδωνιαδίσις, καὶ ἑτέρα βρωδύτερον κατὰ τὸ 1080 κτισθεῖσα, ἢ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου «Πολίτισανης» διὰ τῶν νεωτέρων ἐπιγραφῶν φέρονται ὡς ἀνεγερθεῖσαι κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰῶνος: Οὐχὶ δὲ καὶ λίγα Ἱερὰ (Ναοὶ καὶ Μοναστήρια) καὶ τῆς Β. Δυτικῆς Ἑλλάδος (Σπερσεᾶς, Ἀγράφων κ.λ.π.) (63) φέρονται διὰ τῶν νεωτέρων αὐτῶν ἐπιγραφῶν ὡς ἀνεγερθέντα κατὰ τὴν αὐτήν, ὡς ἄνω, χρονικὴν περίοδον ἄλλ' ἢ ἐκασταχοῦ λαϊκῆς παράδοσις ἐπιμένει, ὅτι τὸ πρῶτον ἔχουσι κτισθῆναι εἰς πολὺ παλαιότερον χρόνον.

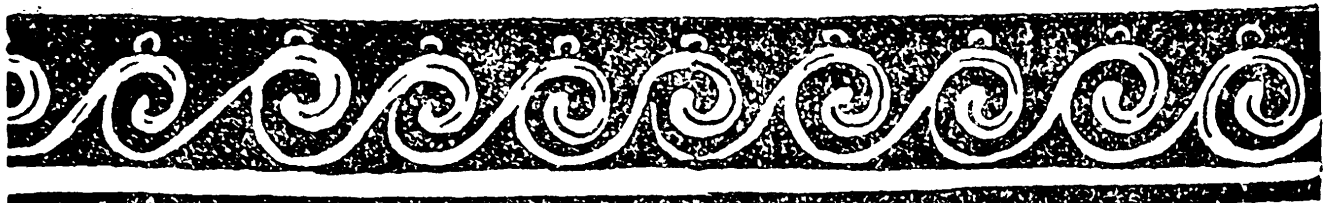
Πλὴν δὲ τοῦτων, ἡ τοποθεσία «Κλήμων» ἦτο ἰδιοκτησίας Τσόβλη τινὸς, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος, ἀνεξαορήτως τοῦ ἂν ἐκ κληρονομίας προγόνων τοῦ εἶχε περιέλθῃ εἰς αὐτόν. Οὗτος δέ, ὁ «Τσόβλης» τὸ ὄνομα, εἶναι ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας Ρίζου (8ος ἀνὴρ προγόνος τῶν νῦν ἐν ζωῇ Ριζαίων), οἵτινες ἔλαβον τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ ὀνόματι Ρίζου, ὑπερ ὡς σπάνιον καὶ ἀσύνηδες βαπτιστικὸν μετέπεσον εἰς ἐπωνυμιον ταύτην δὲ καὶ κατέχουσιν εἰσέτι. Ὅθεν —βάσει τῶν κυριωτέρων στοιχείων— ἐν συνόψει προσκύπτει: ὅτι ἐπὶ Βυζαντινῶν τὰ Μοναστήρια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκίλζοντο παρὰ τὰς διαβάσεις: ὅτι οἱ Μελισσοργοὶ κεῖνται παρὰ τὴν πρὸς Θεσσαλίαν διάβασιν ὅτι κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος παρεσύρθη ὁ μύλος τοῦ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς χινοσοιθίδος «σβάρα Κομφερίας» ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας μόνον ἐπὶ Μαχμούτ Α', τὸ πρῶτον ἐπειράπη ἐλευθέρως ἢ ἀνοικοδόμησις τῶν ἐν τῷ παρελθόντι καταστραφέντων Χριστιανικῶν Ἱερῶν ὅτι ὁ ἰδιώτης Τσόβλης, καὶ ἴσως

πρὶν ἢ γεννηθῆ ὁ ὡς κτιτωρ ἀναγραφόμενος ἱερομόναχος Ἰάκωβος, κατεῖχεν ὡς ἰδιοκτησίαν που τὴν τοποθεσίαν «Κλήμα» διὰ — ὡς ἐν τῇ παραδόσει τοῦ λαοῦ φέρεται — τὸ Μοναστήριον ἦτο ἰδρυμένον ἀπὸ ἀκαθορίστου μὲν χρόνου, ἀλλὰ πολὺ παλαιότερου τοῦ 1745· καὶ διὰ ἢ ἐν τῇ λαϊκῇ τοῦ τόπου συνειδήσει παραδόσις μαρτυρία ἱστορικῇ ἀποβαίνει. Ὡς τὸ μᾶλλον δὲ πιθανὸν καὶ ἐγγύτερον πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν συμπέρασμα εἶναι τὸ διὰ κῆ ἀρχικῇ ἰδρυοῖς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μελισσοουργῶν «Εἰσόδια τῆς Θεοτόκου» ἀνάγεται εἰς Βυζαντινοὺς χρόνους, καὶ διὰ ὄντως ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου ἐγένετο ἢ ἐκ Θεμελιῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν παλαιῶν Θεμελιῶν ἀνοικοδόμησις αὐτῆς, (ἐπὶ Γρηγορίου, Μητροπολίτου Ἰωαννίνων 1736—1767). Τίς δὲ οἶδε ὁποίας μερικᾶς ἢ ριζικᾶς μεταβολᾶς ὑπέστη ἐν τῇ παραδῶ τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως καὶ πρώτης θεμελιώσεως τῆς μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1745 ἀνοικοδομησεῶς τῆς!

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ :

1) Ἐρημα, μακρὰν τοῦ κόσμου.— 2) Ἰδιὰ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος.— 3) Ἀδεῖα τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἐπισκόπου ἐπαρχιακόν.— 4) οὐρανοὶ ἀναβάσεις, διὰ τὴν εὐκαλίαν.— 5) διαβάσεις.— 6) ἄλωσις Κωνσταντινῶν, ὑποδαύσεις.— 7) περιποήσεις.— 8) κρυφία περιποήσεις.— 9) σημεῖον τοῦ στέμματος τῆς αυτοκρατορίας Κωνσταντινῶν.— 10) Ἑλλην. Ἐθνοῦς.— 11) φιλόξενα σπιτία.— 12) ἀφειρία.— 13) κορυφογραμμὴ ὑπὸ τὰ δόματα: Σταυρὸς—Κάκκινον στεφάνι—1060—Ἀσφάκα—Φαρμακῆ.— 14) δὲν τὸ προσβάλλει ὁ ἄνεμος.— 15) ποτιστικῆ.— 16) Πουρναροτάπι.— 17) Ὀλιγοχρόνιος.— 18) μὲ σταφύλι λευκοκίτρινον «ἀετονύχι», κοινῶς «ἀλπουρά».— 19) Τὴν ἑκτασίαν αὐτὴν κατεῖχε πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 17ου αἰῶνος (1700 μ.Χ.) ὁ Τσάλης, γενάρχης τῆς σημερινῆς οἰκογενείας Ρίζου· συνεχόμενοι ἀπόγονοι αὐτοῦ οἱ: Σταυρὸς, Ρίζος, Κώστας Ρίζος καὶ ἀδελφοί, Ἀναστάσιος Κ. Ρίζος καὶ ἀδελφοί Θωμᾶς Ἀναστ. Ρίζος καὶ ἀδελφοί, τέκνα αὐτοῦ, ἔγγονοι αὐτοῦ κ.λ.π. Ριζαῖοι· γενεαὶ μέχρι σήμερον 1960 ὅκτων αὐτοὶ κατέχουν τὴν θέσιν ταύτην μέχρι σήμερον· ὁλόκληρος συνοικισμὸς ἐπὶ Ριζαῖον.—

20) ἀποδίωξις, ἀντίστασις.— 21) ἄκρη ἀπὸ τὸν γύρον, ἀπὸ τὴν γραμμὴν τοῦ βουνοῦ.— 22) εἰς τμήματα, ρεβένια.— 23) ὁμοιον, σὺν αὐτό.— 24) ἀπέχει.— 25) τῶρα.— 26) ἐντύθηκε.— 27) τὴν ἀξίαν, τὴν ὑπάλτην.— 28) εἰργάζετο κρυφίως.— 29) ὅπως τὸ εἶχαν ἀκούσῃ ἀπὸ τοῦς πατέρες των, ἀπὸ τοῦς μεγαλυτέροις.— 30) ἐχάθηκε δι' ὀλίγον χρόνον ἢ τελείως ἐπὶ ἄρκετὰ χρόνια.— 31) ὅπως τὸ λέγει καὶ τὸ παραδέχεται ὁ περισσώτερος κόσμος.— 32) δὲν τὸ ξεκαθαρίζει καλά.— 33) καθαρῆ, σωστῆ.— 34) ἐκτίσθη ἀπὸ θεμελιῶν, χωρὶς νὰ ὑπῆρχε πρότερον.— 35) ἐκτίσθη ἐκεῖ πού ἦτο ἄλλατε παλαιόν, κατεστραμμένον οἰκοδόμημα.— 36) τὸν παλιὸν καιρό.— 37) δυσκολοεύρητη.— 38) εἰς παλαιὰ ἱστορικὰ ἔγγραφα, εἰς τὰς βιβλιοθήκας.— 39) ὁ πρῶτος ἐκεῖνος κανονισμὸς, ὁ ἴδιος πού ἐγράφη ἀπὸ τοῦς κολλογήρους, τῷ 1756· αὐτὸν ἀντιγράψας (1936 Αὐγούστου 2) ἐτήρησα τὸ λεκτικόν, ἀπεκατέστησα ὁμως τὴν ὀρθογραφίαν καὶ στίξιν· τὸ δὲ πρωτότυπον παρέδωκα πάλιν αὐθημερὸν εἰς τὸν τότε Ἡγούμενον Ἀρσένιον Φιλέκην· τῶρα πιθανὸν νὰ εὐρίσκηται εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀρτης.— 40) φανερώσαν.— 41) ἢ ἄδεια κατασκευῆς, καὶ ἢ πρώτη—πρῶτη γενομένη οἰκοδομή.— 42) Ὅταν εἰς τὸν συλλογισμὸν μας παίρναμεν τὸ ἐναντίον, διὰ νὰ βγάλωμεν τὴν ἀλήθειαν.— 43) διὰ στενωποῦ ἢ ὀρεινῆς διόδου.— 44) ἰδὲ καὶ Κ. Στεργιοπούλου, «Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπειροῦ».— 45) θέσις ἀναβάσεων μὲ συντομώτερον χρόνον.— 46) ἀνάβασις διὰ νὰ πλησιάσωσι μὲ συντομώτερον δρόμον.— 47) ἰδὲ λέξιν Ἀφτί (Αὐτί) εἰς συμπλήρωμα Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας—ἐκδόσεις «Φοῖνιξ» Ἀθῆναι, 1959.— 48) παρὰ τὴν διάβασιν ἐἰωαννίνων— Ἀφτί» ὑπῆρχον Μοναστήρια: Ἀσπιπροαγγέλων, Λυκοτρίχι, Ντουραχάν, Καστριτσα, Τσοῦκα, Χαλάσματα, Βύλιζα, Μουχάστι, Κηπίνα Εἰσόδια Μελισσοουργῶν.— 49) ἰδὲ «Acta et diplomata Milclosch—Miller Χρυσόδουλον Αὐτοκρ. Ἀδριανοῦ Β' Παλαιολόγου, τῆς 4ης Ἰουλίου 1321 μ.Χ.— 50) κατὰ τὴν παράδοσιν, αὐδέποτε ἄλλατε παρεστῆθη ἢ ἄλλως πως ἐξηφανίσθη μύλος, ὁ δὲ νῦν ἀλευρομύλος τοῦ Μοναστηρίου ἔχει κτισθῆναι αἰῶνα καὶ πλέον μετὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ ἄλλου, μετὰ τὸ 1750, ὑψηλότερον καὶ Ν.

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Α Ι

9

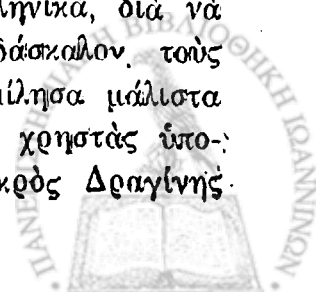
Χριστ. Φιλητάς ἐκ Τεργέστης τῇ 8 Αὐγούστου 1819 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς Γοτίγγην (Ἐθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπίου ἀριθ. 244)

Ἐν Τεργέστη τῇ 8 Αὐγούστου 1819
Πάλιν βραδύς καὶ ὑπερήμερος κατα-
νῶ, φίλε, εἰς ἀποκρισιν τοῦ ἀπὸ 5 παρελ-
θόντος Ἰουλίου γράμματός σου δέκα ἡμέ-
ρας σχεδὸν μὲ τὰς ἐξετάσεις των ἡμῶν
ἀνω κάτω, αἱ ὁποῖαι ὁμοῦ μὲ τὴν βοήθει-
αν τοῦ Θεοῦ ἐτελείωσαν περὶ τὴν τελευ-
ταίαν τοῦ Ἰουλίου πολλὰ εὐτυχῶς, ὁ Χαϊ-
κάλης (Ἀθαν.) ὁ Π. Ἰαννακόπουλος, Γ.
Τζίκος, Γ. Δραγίνης, καὶ Ἀντ. Εὐσταθιά-
δης, ἔκαμαν θανάματα. Ἀνέλυσαν καὶ μετέ-
φρασαν ἀπὸ τύχης, ὅπου ἀνάγεται τὸ βιβλί-
ον, διαφόρους συγγραφεῖς, Πausan. Πλού-
ταρχ. Δημοσθ. Ἰσοκράτ. Λουκιαν. Λυσίαν,
Ὅμηρον καὶ κειθεξίης, μὲ ὅλον ὅτι ἦσαν
ἐτοιμασμένοι μόνον διὰ τὸν Σοφοκλῆν των

καὶ Δημοσθένην, τὸν ὁποῖον ἀκολουθῶς
εἶχα παραδώσει εἰς αὐτοὺς ἐφέρθη οὐ-
τως διὰ πληροφορίαν τινῶν ἐχθρῶν μας,
οἵτινες δὲν ἔπαυον ἕως ἐχθές, νὰ λέγουσι
ὅτι εἴμεθα καὶ ἐγὼ καὶ σὺ μαθηταὶ Λε-
βαντῖνοι μὲ τὸ Γράμμα ἐστὶ μέρος. Ἐ-
μεινεν ἐξοπατικὸς ὁ Βορδώνιος καὶ οἱ πε-
ρὶ αὐτῶν, ὁ Ρόπτας μας ἐπέταξεν ἀπὸ τὴν
χαρὰν του. Ἀπεκρίθησαν αἱ αὐτοὶ ἀριστα
εἰς διάφορα προβλήματα τῆς ἀριθμητικῆς,
μετὰ ἀριθμῶν ὀλασχερῶν τε καὶ κλασμα-
τικῶν μέχρι τῆς συνθέτου χρουσῆς μεθόδου
ἐμπεριεχομένης, εἰς καθέκαστον πρόβλημα
ἀπέδωκαν καὶ τὰς δειξίεις Ὁσαύτως ἐφέρ-
θησαν καὶ εἰς τὴν μαθηματικὴν Γεωγρα-
φίαν, καὶ ἐπερίγραψαν ἀκριβῶς ἐνώπιον
τῶν προκαθημένων ἕκαστος τὸ προβληθέν
εἰς αὐτὸν μέρος τῆς Γῆς ἐκ τοῦ παλαιοῦ
ὁμοῦ κόσμου, ἐπευδῆ εἰς τὸν νέον ἀκόμη
δὲν εἶχαμε διαβῆ. Τὰ προβλήματα εἰς τὴν
Γεωγραφίαν ἐγένοντο σχεδὸν ὅλα ἀπὸ τὸν
Βορδώνιον. Οἱ πρῶτοι πρὸς ἐξεφώνησαν
καὶ ὁμιλίαις συντόμους, πλὴν γραμμένας...
.....(ἐφθασμένον)...ρότητα ἥτις δὲν ἀπῆ-
ρεσκεν οἷδὲ εἰς ἐμέ, ὅστις εἰς παρόμοια
συνηθίζω ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.... κοκκινί-
ζω. Εἶναι γνώμης ὁ Βορδ. νὰ τυπῶσιν
τοὺς ἀρχαιολογικοὺς ἢ τοῦ Χαϊκάλη καὶ Τζίκου.
Τὸν Χαϊκάλην κλίνουν νὰ τὸν στείλωσι μὲ
ἔρανον διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν φιλολογίαν
καὶ τελειοποιηθῆ εἰς τὰ ἑλληνικά, διὰ νὰ
τὸν ἔχῃσι μετὰ κενρὸν διδάσκαλον. τοὺς
ἐπαραινέσω εἰς τοῦτο, ὁμίλησα μάλιστα
καὶ περὶ τοῦ Τζίκου, ὅστις χρηστάς ὑπο-
φαίνει τὰς ἐλπίδας. Ὁ μικρὸς Δραγίνης

* Συνεχεῖα ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 314

νατολικώτερον τῆς θέσεως τοῦ παρασυρθέντος
ὑπὸ τῆς σβάρας.— 51) ἐπὶ Βυζαντινῶν Αὐ-
τοκρατόρων.— 52) τοῦ Πατριαρχείου μάλ-
λον.— 53) καὶ μάλιστα.— 54) τὸ νὰ λαμβά-
νῃ τὰ προϊόντα.— 55) ἀπλῶς καὶ ἄνευ αἰ-
τίας.— 56) ὁποιοῦνδήποτε καιρὸν ἤθελον.—
57) Σουλτανικὸν διάταγμα.— 58) ἐκ κατα-
στροφῆς, παρομιλήσεως, ἢ ἐρημώσεως τοῦ τό-
που.— 59) Ἐκκλησίαι καὶ Μοναστήρια.—
60) 1696—1754, καὶ ἐπὶ Πατριαρχῶν Κων)
πόλεως Παΐσιου Β', Σεραφεῖμ Α', Νεοφύτου
Στ', καὶ Κυρίλλου Ε'.— 61) Τοῦ Εὐξείνου
Πόντου.— 62) ὑπόδουλοι Ἑλληνας.— 63) ὁ
Λουκόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του «Ταξίδια εἰς
τὰ Ἄγραφα» (ἔκδοσ. Ἀθήναι) ἀναφέρει πλεί-
στα ὅσα ἀνοικοδομηθέντα ἐπὶ ἐρειπίων, καὶ
φερόμενα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὡς ἀνεγερθέντα.

ἀντὶ ὁμιλίας, ἀνέγνωσε κτενισμένην καὶ καλλωπισμένην καὶ πρὸς τὴν πρωτότυπον ὄσαν ἰδυνήθη ρητορείαν τοῦ Δημοσθένους παροσκευασμένην τὴν μετάφρασιν τῆς β' Ὀλυμπιακοῦ λόγου. Ἔκαμε τίπον καὶ εἰς τοὺς ὁμιλητῆς τὸ δημοσθένειον λέγειν! Ὁ Σοδοῖνος ἀνέγνωσεν ἰταλιστὶ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τυράννου τοῦ Σοφοκλέους. Καὶ ἦτον λοιπὸν τὸ ταπεινὸν ἰσχροατήριον τῆς σχολῆς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐν μικρότατον θέατρον τῆς Ὀλυμπίας. Ἰσα καὶ ὄμοια. Τοῦ Πρεβέντου οἱ μαθηταὶ ὄναι Κασσανδρινοί, τοῦ Παπαλεξοποῦλου μᾶς ἔβγαλαν λευκοπροσώπους, ὁ Ζαννέτος μᾶς ὅστις μαθητεῖει εἰς αὐτὸν πνέει διὰ τὸ πρῶτον βραβεῖον καὶ θέλει τὸ λάβει ἐπειδὴ ὀπεκρίθη ἄριστα, ἐτεχνολόγησε καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα καὶ ἐξήγησε καὶ ἕνα ἑλληνικὸν ἀνέκδοτον, ἔκαμε καὶ μίαν ἀριθμητικὴν πρῶξιν μὲ ἑτερογενεῖς ποσότητος. Πόσα θαύματα! Ἐγιναν εἰς τὰ καμμένα τὰ παιδιὰ αἱ ἐξετάσεις μὲ πολλὴν αὐστηρότητα, ἐπειδὴ ἔχομεν ἕνα ἐπίτροπον τὸν Ἀντωνόπουλον, ὅστις ἐστέκετο εἰς τὸ πλάγιον τοῦ κωθενὸς διὰ τὰ ἀπαντήσῃ ἀπὸ τὰ ψιθυρίσματα τῶν περιισταμένων διαβόλων, ἐπὶ προφάσει. ἔλεγε, νὰ μὴ τὸ συγχίξωσι. Ὑστερον καὶ τὸ ἄλλο ἤθελαν τρῶπον τινὰ νὰ ἰδοῦν ἂν ἐλήθευαν ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα σχολαστικοὶ Λεβαντίνοι καὶ ἂν ἐκάμιαμε καμμίαν προκοπὴν, αὐτοῖς, φίλε, τοῖς κόπου εἶχα διηνεκῶς κἀνποσας ἡμέρας αἰ ὁ... δὲν ἐκαλοπέρασαν καὶ ἰδὸν... περὶ μ... τὰ καλὰ καὶ... εἶμαι ὁμως... καιρὸν, ἤθελες εἰπεῖ διὰ τὰ μὴ γράψης, περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ποῖος σὲ ἐμπόδιζε;... δικαία ἢ ἐρώτησίς σου πλὴν ἀκοῖσας τί συμβεβηκὸς ἀκολουθεῖ, συμβεβηκὸς τὸ ὅποιον βέβαια ἐστάθη διὰ ζημίαν σου πλὴν ἐσὺ δὲν ἔγραψες μὲ τὴν ὑστερινὴν σου περὶ Κακαβίων καὶ Τηγαίων ἤθελεν ἄποβῆ πρὸς ἀδιόρθωτον ζημίαν σου. Ἄκουσε, ὡς εἶδα τὴν διόρισίν σου περὶ πωλήσεως τῶν χαλκωμάτων αὐτῶν, ἀμέσως ἀνέφερα τοῦ κυο Κλοκῶνης ἕαν ἤθελεν εἶναι τίποτε ἐπιμεροδῆς, αὐτὸς μὲ εἶπεν ὅτι πολλὰ μετρία ἐβήθηκε ὁμοῦ εἰς περιέρχουσαν ἢ κυρία Πεπίνα νὰ ἰδῆ εἰς ποίαν κατάστασιν ἦσαν αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὸν τόπον ὅπου τὰ κατέθεσαν. Ἀνέβη εἰς τὴν σοφίταν καὶ ἐπιθεωρεῖ, τὰ βλέπει ὅτι ἔ-

κείντο καλῶς, πλησίον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔκειτο καὶ ἡ Κασέλλια μὲ τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία καὶ μὲ τὰ χειρόγραφα, μέρος τὸ ὅποιον τὸ ἐστοχάζοντο ἀσφαλῆς διότι κλεισμένον καὶ διαρρισιμένον καὶ δι' ἄλλα ἐδικὰ τῶν πραγμάτων. Πλησιάζει καὶ εἰς τὴν Κασέλλαν, τὴν βλέπει κλειδωμένην, τὴν ἀνασηκῶνει ὀλίγον, ἐλαφρὰν παντάπασιν ἀδειαν, ἀπ' ὀπίσω ξεκαρφαμένην καὶ ἀδειασμένην. Ὁ δυστυχῆς ὁ Κλοκῶνης δὲν ἐκοιμήθη μίαν νύκτα ὀλόκληρον. Δὲν ἤξευρε τί τὸ πρακτέον. Εἰς εἰδησίῃ σου ὁμοῦ ἐπάνω εἰς τὴν Σοφίταν ἐκατοῖζει μὲ τὸ ἐνοίκιον ὁ ἀνὴρ (βαγενοποιὸς τις) τῆς ἀδελφῆς τῆς δοῦλας τοῦ Σεμετέλλου πολλὰ πλησίον εἰς αὐτὸ τὸ χωρίσμα τὸ περιέχον τὰ πράγματά σου. Ἀπ' αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἐπιώσθη ὁ κυο Κλοκῶνης καὶ μὲ διαφόρους τρόπους καὶ μηχανὰς ἐπέτυχεν τὴν μαρτυρίαν του ὅτι αὐτὸς ἁμισημένος μίαν ἡμέραν ἐτόλμησε τὸ τοιοῦτον καὶ ὅτι τὰ ἐπώλησε μὲ τὸ ζύγιον... χειρόγραφα εἰς ἕνα Ἑβραῖον ταμπάκοπῶλην τὰ δὲ βιβλία εἰς ἕνα βιβλιοπῶλην.... ἐνὸς σχεδὸν μηνός. Τρέχομεν καὶ οἱ δύο ἀνω κάτω εὐρίσκομεν τὰ χειρόγραφα του... καὶ χωρισμένα πολλὰ διὰ τὸν καιρὸν, τὰ μαζώνομεν κακῶς πλὴν κατ' εὐτυχίαν ἀβλαβῆ. Ἐξωδεύτηκαν διὰ τὸν ταμπάκο μόνον ὀκτὼ δέσμαι τῶν γραφῶν, ἐπειδὴ δὲν ἦρα οὐδεμίαν γραφὴν διὰ ὄρο. Ἐξαιρουμένης μιᾶς τοῦ Στεφάνου, ἠξέυρω ὅτι ἦσαν ὀκτὼ δέσμαι ἀπὸ τὸν Κατάλογον τῶν χειρογράφων, τὸν ὅποιον εὔρον μεταξὺ. Τρέχομεν καὶ εἰς τὸν βιβλιοπῶλην, ὅστις μᾶς παραδίδει τὰ ὅσα ἐκεῖνος ἔλαβεν, ὡς ἔλεγεν, ἐν συνειδήσει. Δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ μᾶς μαρτυρήσῃ ὁ Βαγενοποιὸς ποῦ ἄλλοῦ ἐπώλησε, ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι καλῶτατα ὅτι μεταξὺ τῶν βιβλίων σοῦ ἦτο καὶ ἕνας Λουκιανὸς εἰς 10 τόμου. ἔκδ. τοῦ Βυποῖτου. Ἐξήγησα πανταχοῦ δὲν εὐτύχησα νὰ εὔρω τίποτε. Μανθάνω ἀπὸ τὰ παιδιὰ ὅτι ὁ διάκονος Μεθόδιος εἰχεν ἀγοράσει πρὸ ἐνὸς ἡδὴ μηνός τοιοῦτον δεκάτομον Γραικολατινικὸν διὰ 7 φλκ. ῥίγια ἀπὸ ἕνα Ἑβραῖον. Πλὴν ὁ διάκονος ἀνεχώρησε πρὸ εἴκοσι ἡμερῶν διὰ τὴν Χρον. διαρρῆεις ἐντεῦθεν διὰ φοιβαπολλωνί, καὶ του φερσίματα. Ὡστόσον, φίλε, μὴ λησῆσαι, μάλιστα ἐδῶ ἀροῖζει τὸ δυοῖν κα

κοιν προκειμένοιον τὸ μὴ χειρον βέλτιστον· ἐπειδὴ ἤθελεν ἦτον χαμένα καὶ αὐτὰ ὅπου εὐρέθησαν ἔαν δὲν ἔγραφες διὰ τὰ κακά-βια, ὡλλέως ποῦ ἤθελεν ἔλθει εἰς τὸν νοῦν τῆς κυρᾶς Πεπίνας νὰ ἀναβῆ νὰ παρατηρήσῃ; πλὴν δὲν λείπομεν πάλιν... ἐξετάζοντες καὶ... ὅμως σύγκρινε τὸ ..θέντα... τοῦ αὐ..... ὡς τὰ χειρόγραφα..... γενικὸς καὶ ποτὲ δὲν δίδει νὰ καταλάβω ποῖα ρητῶς ἦσαν εἰς τὴν κασσέλαν, ἐγὼ ἔπειτα δὲν ἐνθιμοῦμαι σχεδὸν τελείως, εἰμὴ τὸν Λουκιανὸν ὡς ἀνωτέρω ἔλεγα, διότι μίαν φοράν μόνον ἀνοιξα τὴν κασσέλαν, ἔπειτα δὲν ἔλαβα καιρόν. Μ' ὅλον τοῦτο ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς κασσέλας καὶ ἀπὸ τὸν Σωρὸν τῶν βιβλίων καὶ τῶν χειρογρ. προστιθεμένου καὶ τοῦ δεκατόμου Λουκιανοῦ θαρρῶ νὰ μὴ λείπουν τόσα πολλά. Ἔχω ὅμως νὰ σὲ ἐλέγξω διὰ μίαν ἀπροσεξίαν σου, ἥτις ἔαν ἀγαθῇ τύχῃ δὲν ἐλαμβάναμεν τὰ χειρόγραφα ὀπίσω, τίς οἶδε ἂν δὲν ἤθελε προξενήσκω καμμίαν δυσαρέσκειαν ὅταν ἐπαρέπιπτε εἰς χεῖρας κανερός, μάλιστα ὡς καλογραμμένον καὶ εἰς καθάρειον χάρτην καὶ μὲ χαρακτηρισ λαμπρούς, ἓνα χειρόγραφον τοῦ Περραιβοῦ(60) εἰς τέσσαρα πέντε φύλλα. Ἐννοεῖς ὃ λέγω.

Ἡ Πρόνοια ὅμως εὐδόκησε καὶ ἦλθε πάλιν εἰς χεῖρας μας. Πρόσεχε, φίλε, εἰς τοιαῦτα, ἀφήνω ὅτι παρ' ἐμοὶ κριτῆ τὰ τοιαῦτα εἶναι παιδαριογερόντων ληρήματα, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πρέπει νὰ φυλάττωνται τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖα ἂν ὑποθέτωνται, δὲν ἦτον βάρος ὅπου τὸ σῶμα καὶ αὐτὰ νὰ συμπεριφέρονται· ἐγὼ ἔγω σκοπὸν νὰ τὰ παραδώσω εἰς τὸν ἠφαιστον καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἐχώρισα καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα. Εἰς τὰς δέσμας τῶν γραμμάτων ἔπειτα δὲν πιστεύω νὰ εὐρίσκητο κανένα ἰκαναγκαῖον, ὅθεν ἄς ὑπάγουν νὰ κουρεύωνται, καθὼς ἐκουρεύθησαν καὶ ἐψαλιδίσθησαν τὰ βιβλία καὶ τὰ εὐρεθέντα καὶ τὰ παρ' ἐμοὶ καὶ τὰ χειρόγραφα..... κλείσωμεν εἰς τὴν κασσέλαν, τὴν ὁποίαν ὁ κύρ Κλοκὼνης θέλει βάλλει εἰς ἀσφαλὲς μέρος. Ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ σταθοῦν ὅλα τὰ πράγματα ἐδῶ, διότι καὶ τὰ ἐδικά μου ἐδῶ θέλει τὰ ὑρήσω.

Ἡμεῖς δὲν εἶναι πράγμα δύσκολον νὰ γυρίσωμεν ἀπὸ τὴν Τεργέστην διὰ θαλάσσης βέβαια δὲν ὑπάγομεν εἰς Ἐπτάνησον,

διὰ ξηρᾶς πάντα, ὅθεν ἠσούχασε περὶ τούτου. Ὁ Προκόπιος ἀκόμη δὲν ἦλθε διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ μαθημάτων γραμμικῆς Γλώσσης. Μένει λοιπὸν νὰ γράψω εἰς τὸν Γλυκὴν τι λογιῆς; σὺ δὲν μὲ φανερῶνεις καθαρά, ἔχει αὐτὸς ἐδικά σου βιβλία διὰ νὰ τὰ πωλήσῃ εἰς λογαριασμόν σου; Ἐξηγήσου καθαρά. Ὁ Ρῶτας ταράσσεται ὅταν τὸν λέγῃς διὰ τὰ ὅσα φλωρίνια τὸν χρεωστεῖς, δὲν βιάζεται, ὅποτε κερδίσης. Ἐγὼ ἄρρωστος, ὁ Σαμιτέλλος ἄρρωστος πυρέσων, ἡ κυρὰ Πεπίνα σήμερον κλαίουσα καὶ ὀδυρομένη καὶ πενθοῦσα ἡ ἀδελφὴ τῆς κυρία Δουδοῦ Βοκασνοβικί ἐπέρασεν εἰς καλύτεραν ζωὴν σήμερον τὸ ταχὺ δεινῶς ἀντιπαλαίουςα μὲ φλόγῳσιν τοῦ ἐγκεφάλου, (ἐγκεφαλίτου) προσελθοῦσαν δὲν ἠξεύρω ἀπὸ ποίας αἰτίας, διτι οὐδὲ οἱ θεραπεύοντες ἠξεύρουν νὰ εἰπαῦν καθαρώς. Λίπη εἰς τόσα ὄρφανά! Πλὴν ὑπομονή!

Ἔρχομαι εἰς τὰ ἐδικά μου. Περὶ τὰς 15 Ἰουνίου ἐπέρασεν, ὡς σὲ εἶναι γνωστόν, ἐδῶ... Γυλφόρδ ἐπέστρ... ἐπρωξεν... μετὰ... Λόνδραν ἐπειδὴ... σχολεῖον ὅπου διο... μὲ μέθοδον δὲνρω, λέγει, ἀκριβῶς ὁποίαν πλὴν ὡς μὲ ἐπληροφόρησαν πολλὰ κατὰ τὸ ὕψος τοῦ Λαγγάστερ. Λοιπὸν τί λέγεις; Πολλὰ καλά, πλὴν ἀγνοῶ τὴν γλώσσαν — πῶς; Ἐγὼ εἶχα ἰδέαν ὅτι τὴν ἠξείηρες— ὅχι δὲν ἠμπορῶ νὰ σὰς εἰπῶ ψεύματα. Ἦλθαν ἄλλοι μὰς διέκοψαν. Μετ' ὀλίγον περὶ τὰς μεταμοσθηβοινας ὑπήγαμεν ὁμοῦ εἰς τὴν ἐξοχὴν τοῦ Ζωγράφου. (Camragaria di Niot, τὴν ὁποίαν αὐτὸς τὰρα ἠγόρασε) ἐκαθήσαμε ἐκεῖ ὀλίγον, ἐπιστρέψαμε ὑπήγαμεν εἰς τὸ Θέατρον ὅπου ἀμιλήσαμεν πάλιν περὶ τούτου καὶ περὶ τοῦ Σχεδίου τῆς ἐρημοσκαδημίας, δὲν ἐκτείνουμαι εἰς τοῦτο ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ὁμιλήσετε καὶ ἐσεῖς. Τῆ ἐπαύριον εὐρίσκαμαι πάλιν παρ' αὐτῶ κατὰ μόνας. Μὲ ἐξηγεῖ πάλιν τὸν πόθον του διὰ νὰ σταλθῶ εἰς Ἀγγλίαν, ἐπειδὴ, λέγει, εἶμαι πληροφορορημένος ὅτι σὺ παρ' ἄλλος τις ἠδελφεν εἰς τοῦτο χρησιμεύσεις κτλ. Δὲν γνωρίζω τὴν γλώσσαν—col nore di dio τὴν μαθηταῖς εἰς ἔξ. μῆνας. (Ποῦ) ἀφήνεις τούτους ἐδῶ; Διὰ τὸ κοινὸν ὄφελος τῆς πατρίδος μου παραπῶ τὸ μερικόν. Ὑπήγαμε (Κυριακῇ) εἰς τὸ Γεῦμα τοῦ Ζωγράφου ὅστις δὲν ἠξεύρει τίποτε περὶ

τούτου μάλιστα δυσημένης εἰς ἐμὲ ὡς θέλεις (ἰδεῖ) ἀπ' ὅσα εἰς χωριστὸν φύλλον θέλω σὲ γράφει. Τελειώνει τὸ γεῦμα λέγει τὸν Ζαγγρά(φον) θέλεις μετρήσει τὸν Φιλητῶν 500 φιορ. τὰ ἐφόδιά του διὰ τὴν λα... πῶς — τοῦ ἐξηγεῖ τὴν ὑπόθεσιν, πρῶτος εὐθύς ὁ Ζ. ἐκχέεται ὅλος εἰς ἐπαί(νους) καὶ εὐφημίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Μὲ εἶπεν ὁ Λόρδ ὅτι μὲ εὐρίσκεις εἰς τὸ Δούβρ ὅθεν καὶ κατ' εὐθείαν ἐκεῖ ἐπέρασε. Μὲ ἔδωκε γράμμα συστατικὸν εἰς Δούβρ διὰ νὰ μὲ ὀδηγήσωσι καὶ μὲ εἶπεν ὅτι εἰς Δούβρ σοῦ διορίζω ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα καὶ σὲ συνιστῶ εἰς Λόνδραν κ.τ.λ. ἐγὼ ἀφῆδην εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ χρησιμότητα καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πανήγυρις.

Ἀπὸ Βιέννης ἔλαβα γράμμα του μὲ τὸ ὅποιον μὲ ἐξηγεῖ τὸν πόθον του νὰ μὲ ἰδῇ τὸ γνησιώτερον εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ ἐδική σου ἢ Λόνδρα, δὲν ἤξεύρω ἂν ἐλησημονήθη αὐτοῦ, ἐδῶ ὅμως ἀνεφέρθη μὲ ταῦτα τὰ λόγια «ἔχω σκοπὸν καὶ τὸν Ἀσώπιον νὰ τὸν φέρω εἰς τὴν Ἀγγλίαν» ἐγὼ δὲν λέγω ἄλλο δι' ἄλλο, φίλε μου, μάλιστα διὰ σέ. Δὲν σὲ ἐφανέρωσα ὅτι εἶχα διαταγὴν νὰ γράψω τὸν Βενιαμίν, ὅχι διότι σὲ ἐστοχάσθην ὡς ξένον, μὴ γένοιτο! φίλε, μὲ ἀδικεῖς· πλὴν τὸ ἐστοχάσθην τόσον δύσκολον ὥστε ἀκόμη δὲν ἀπεφράσισα καὶ μάλιστα δὲν ἤξεύρω καὶ ποῦ εὐρίσκειται, ἐγὼ ἤθελον μάλιστα νὰ τὸν μεταπέσω τὸν Λόρδ ἀπὸ τοιαύτην κλησίν. Στοχάσου μίαν φραγὰν σχολάρχην Κυδωνίας (61) ἐν ἰσοτιμίᾳ μετ' ἄλλων! καὶ καλόγηρον ὅπου δὲν ἐξεσκωριάσθη τόσον καλὰ εἰς τὴν οὐσίαν; μ' ὄλον τοῦτο θέλει τὸν γράψω ὁ.. εὐρίσκειται ... εἰς.... (Ἐπὶ τοῦ συνημμένου φακέλλου):

A. Monsieur Constantin Asopius Grec Göttingen.

(Συνημμένως ὑπάρχει Κατάλογος τῶν εὐρεθέντων βιβλίων τῆς Κασσέλας).

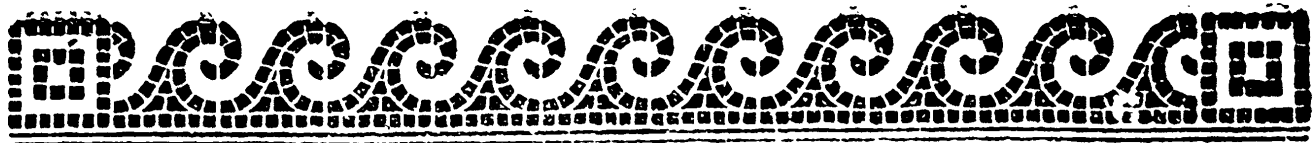
60. Περραιβὸς Χριστόφορος (1773—1863).— Οὗτος συνδέεται στενῶς ἤδη μὲ τοὺς προδράμους τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Ρήγων Φερραίων κ.ά. καὶ μὲ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας κατὰ τοῦ Ἀλῆ Παισά, διὰ τοὺς ὁποίους ἔγραψε καὶ ἰδιαίτερα βιβλία, ὡς: «Σύνταμος Βιογραφία

τοῦ ἀοιδίμου Ρήγα Φερραίου τοῦ Θεσσαλοῦ, ἐν Ἀθήναις 1860, 8ον, σελ. 59» καὶ «Ἱστορία Σουλίου καὶ Πάργας» (τόμοι 1—2, ἐκδόσις α' ἐν Παρισίοις 1803 περιλαμβάνουσα μόνον τὸν πρῶτον τόμον, ἐκδόσις β' Ἐνετίησι 1815 καὶ γ' ἐν Ἀθήναις 1857). (Βλέπε περὶ τοῦ βιβλίου τούτου: Στεφ. Ἰ. Μακρυμιχαῖλου, Ἡ πρώτη ἐκδόσις τῆς «Ἱστορίας Σουλίου καὶ Πάργας» τοῦ Χρ. Περραιβοῦ. Ὁ Βιβλιόφιλος, ἔτος Β' ἀριθ. 4 (Ὀκτώβριος—Δεκέμβριος 1948) σελ. 4—6.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικὲς καὶ βιβλιογραφικὲς παρατηρήσεις γύρω ἀπὸ τὸν Περραιβό. Ὁ Βιβλιόφιλος, ἔτος Δ', ἀριθ. 3 (Ἰούλιος—Σεπτέμβριος 1950) σελ. 43—49.— Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ κρυπτογράφημα τοῦ τίτλου τῆς Βενετικῆς ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας Σουλίου καὶ Πάργας. Ὁ Βιβλιόφιλος, ἔτος Δ', ἀριθ. 4 (Ὀκτώβριος—Δεκέμβριος 1950) σελ. 64—66.— Δημ. Σ. Γκίνη, Τὸ κρυπτογράφημα τοῦ τίτλου τῆς Βενετικῆς ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας Σουλίου καὶ Πάργας. Ὁ Βιβλιόφιλος, ἔτος Ε', ἀριθ. 1 (Ἰανουάριος Μάρτιος 1951) σελ. 11.— Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τοῦ Σουλίου καὶ Πάργας. Ἀγγλοελληνικὴ Ἐπιθεώρησις, (τεῦχος Σεπτεμβρίου—Ὀκτωβρίου 1950).

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετέπειτα παίζει πάντοτε πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος εἴτε ὡς πολιτικὸς εἴτε ὡς στρατιωτικὸς διὸ καὶ εἶναι πρόσωπον, ὅπερ γινώριζει ἐκ τοῦ πληθίου τὰ γεγονότα. Τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ ἐπανεξεδόθησαν τελευταίον «Χρῆστ. Περραιβοῦ, Ἀπομνημονεύματα πολεμικά». Ἐπιμελητὴς τῆς ἐκδόσεως Ἐ. Γ. Πρωτομάλης. Ἐκδοτ. οἶκος Γ. Τσουκαλά «Βιβλιοθήκη», Ἀθήναι 1956, 8ον, σελ. 263. Βιογραφικὰ περὶ τούτου βλ. Ἀν. Ν. Γούδα, Βίοι Παράλληλοι, τ. Ε', Ἀθήναι 1872 σελ. 285—381.— Νίκου Α. Βέη, Καλλιγραφικὰ μελετήματα. Νέα Ἔστια, τόμος 42ος (1947) σελ. 1380.

61. Κυδωνίαι (αἰ), τουρκ. Ἀϊδαλί. Πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἐπὶ τοῦ Ἀδραμυττηνοῦ κόλπου, ΒΑ τῆς Λέσβου ἰδρυθεῖσα τὸν 17αῖ αἰῶνα ὑπὸ ἀποίκων ἐκ Λέσβου. Ἐκεῖ ἤκμασεν ἡ περίφημος Σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν, ὅπου ἐδίδαξαν ὁ Γρηγ. Σαράφης, ὁ Βενιαμίν ὁ Λέσβιος, ὁ Θεόφιλος Καΐσης κ.ά.

Βλ. Γ. Σαϊκάρη, Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν Ἀθήναι 1920. Γ. Βαλέτα, Ἱστορία τῆς Ἀ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ἱερέως

ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΧΙΟΝΙΑΔΩΝ*

1

1747

Ἐπαρχία Κονίτιης

Χωρίον Βούρμπιανη

Ἰ. Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Ἐπί εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ Τέμπλῳ δεξιὰ μικροῖς γράμμασιν ἐντὸς τετραγώνου.

«Ἡ δέση τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ μηχαίη ἀποστῶλη — δηὰ χηρὸς Κώνστα ἐκ κώμης Χιονηάδες 1747».

2

1755

Χωρίον Χιονιάδες

Ἰ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου

Ἐπί εἰκόνας Προδρόμου Κεφαλαίσις Βυζαντινοῖς Γράμμασιν.

«Δηὰ χηρὸς Κώνστα Θεοδόσι 1755 Μαρτίου 1».

3

1755

Χωρίον Σπαριτσιάνη (νῦν Λαγκώματα)

Ἰ. Ναός Εὐαγγελισθρίας

Ἐπί εἰκόνας Σωτήρος 80X50 ἀνηκούσης ἄλλατε εἰς τὸν παλαιὸν Τέμπλον τοῦ Ναοῦ περὶ τὸ μέσον δεξιὰ Κεφαλ. Βυζαντ. Γράμμασιν:

«Δεῦσις τοῦ δούλου τοῦ Θε(ε)οῦ Μῆνο Δημήτρι 1755».

μικροῖς γράμμασιν:

«δηὰ χηρὸς κώνστας ἐκ κώμης Χιονιάδες».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Ἔργα τοῦ ἰδίου ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφου εἶναι καὶ αἱ εἰκόνες Θεοτόκου, Προδρόμου, ἁγ. Ἀθανασίου, ἁγ. Νικολάου, ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ Προσκυνηταρίῳ εὑρισκόμενη εἰκὼν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀπασαὶ δὲ φέρουσι τὴν αὐτὴν χρονολογίαν 1755, καὶ εὑρίσκονται σήμερον ἐν τῷ Ἰ. Βήματι. Ἐν τῷ Τέμπλῳ, ἰστανικαὶνισθεύσις τῆς Ἑκκλησίας ταύτης τὸ ἔτος 1866, ἐποποθετήθησαν ἄλλαι νεώτεραι εἰκόνες.

4

1760

Ἐπαρχία Κονίτιης

Χωρίον Μόλιστα (Συνοικία Μποτσιφάρι)

Ἰ. Ναός Ἀγ. Ἀθανασίου (παλαιός).

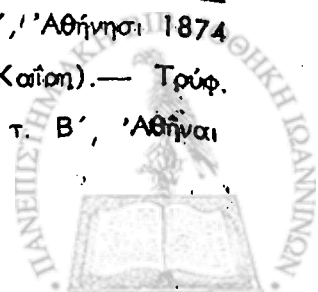
Ἐπί εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ Τέμπλῳ ἀριστερά.

«Δηὰ χηρὸς. Κωνσταντίνου. ἐκ κώμης χιονιάδες 1760».

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 369.

καθημίας τῶν Κυδωνιῶν, Ἀθήναι 1948.— I. Καραμπλιά, Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν, Τ. Α'— Β' Ἀθήναι 1949.— Κ. Θ. Δημαρά, Ἱστορία Νεοαλληνικῆς Λογοτεχνίας, ἔκδοσις δευτέρα, Ἀθήναι 1956 Παράρτημα σελ. 46.— Ἀν. Ν.

Γούδα, Βίοι Παράλληλοι, τ. Β', Ἀθήναι 1874 σελ. 146—150 (βίος Θ. Καίτη).— Τρύφ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία... τ. Β', Ἀθήναι 1936 σελ.

5

1763

Περιφέρεια Ζιουπανίων Μακεδονίας
Χωρίον Κωσταντίκον (νῦν Αὐγερινός)

Ἱ. Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Ἐπὶ εἰκόνας Προδρομοῦ ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Χιονιάδες, ἀψξγ' (=1763)».

6

1764

Περιφέρεια Ζιουπανίων Μακεδονίας
Χωρίον Ντόλος (νῦν Βυθός)

Ἱ. Ναός Εἰσαδίων τῆς Θεοτόκου.

Ἐπὶ εἰκόνας ἁγ. Γεωργίου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«Διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου Μιχαῖλ ἐκ κώμης Χιονιάδες. Δείσεις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Θεοδώρου 1764».

7

1767

Ὁμοίως

Ἱ. Ναός ἁγ. Ἀθανασίου.

Χωρίον Πεντάλοφος

Ἐπὶ εἰκόνας ἐν τῷ δεξιῷ Προσκυνηταρίῳ.

«δέσεις τοῦ δούλου τοῦ Θ(ε)οῦ Ἰωάννου ἡερέος τοῦ πα(πᾶ)δύμου 1767. διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Χιονιάδες».

8

1769

Ἐπαρχία Κορίνθης

Χωρίον Στράτσιανη (νῦν Πύργος)

Ἱ. Μονὴ Ἁγίας Τριάδος

Ἐπὶ εἰκόνας Σατῆρος ἐν τῷ Τέμπλῳ Κεφαλ. Βυζαν. Γράμμασιν.

«Διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Χιονιάδες 1769».

9

1770

Ἐπαρχία Πωγωνίου

Χωρίον Βήρσανη

Ἱ. Μονὴ Ἁβελ.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῆς Δυτ. πλευρῆς τοῦ κυρίως Ναοῦ ἔσωθεν, χρώματι καὶ Κεφ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«† Ἀνηγέρθη ἐκ βάθρου καὶ ὑσταρίθι ὁ θῆος καὶ πάνσεπτος Ναός τῆς ὑπεραγίας ἐνδόξου Δεσπίνης ὑμῶν Θεοτόκου καὶ ἀίτιαρθένου Μαρίας Ἁβελῆ ὀνόματι Ἀρχιερατεύοντος Κυ(ρίου) Παπισίου καὶ διὰ σινδρομῆς Νηκοδήμου Ἱερομονάχου Ἡγουμένου. Σαραφίμ Ἱερομονάχου, Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, Θεοφάνη Ἱερομονάχου, καὶ διὰ ἐξόδου Δεσσησίου Ἱερομονάχου τοῦ πατὸς Ἡγουμένου. Διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου Μιχαῖλ Μιχαῖλ ἐκ (κ)ώμης Χι(ι)ονιάδους».

μικροῖς γράμμασιν.

«κατὰ τῷ 1770 ἰουίου 25».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 39 τεῦχος τῆς «Ἡπειρ. Ἐστίας» τοῦ 1955 σελ. 637, ὡς καὶ εἰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 74 διπλοῦν Τεῦχος αὐτῆς κα-

τὰ τὸ ἔτος 1958 σελ. 459. Ὁμοίως καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀναφέρονται εἰς Βήσσανην, ἐδημοσιεύθησαν καὶ αὐταὶ εἰς τὸ ὡς ἄνω ὑπ' ἀριθμ. 39 τεύχος.

10

1770

Ὁμοίως ὡς ἄνωτέρω ἐν τῷ Πυρρακλήσιω «Κοιμήσις Θεοτόκου» τὸ ὅποιον ὁ Ἱ. Λαμπροίδης ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέν κατὰ τὸ 1880 βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ Ἀγαθοεργημάτων» ὀνομάζει Μονὴν Γιουρχάν (Ἱεροχίου).

Ἐπὶ εἰκόνος Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ.

«διὰ χροὸς κωνσταντίνου ἐκ χορίου Χιονιάδες 1770».

11

1774

Περιφέρεια Σιατίστης Μακεδονίας
Χωρίον Μπλάτσι (νῦν Βλάστη)

Ἱ. Μονὴ ἀγ. Δημητρίου.

Ἐπερθύρωσ ἔσοθεν τοῦ κυρίου Ναοῦ ἐπὶ τῆς Δυτ. πλευρᾶς χροῦματι, καὶ Κερ. Βυζαντ. Γραμμασίαν.

«† Ἀνεκένισθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ ἴδιος καὶ πάνσεπτος Ναός τοῦ ἀγίου ἐνδόξου Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου ἱεραρχερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου κυρίου κυρίου Κυρίλλου, διὰ δαπάνης τοῦ ἀδύμου κτίτορος κυρίου Γεωργίου Δίμου τοῦ Νίτζιου ἐκ κόμης Κλισούρας εὐήμερεύοντος Θαμᾶ Ἱερέως».

μικροῖς γραμμασίαν.

«διὰ χροὸς Κωνσταντίνου ἐν ἔτυσιν «τισιν» ἀπὸ Θεογονίας 1774 Ἰανουαρίου 20(12)».

12

1779

Περιφέρεια Ζιουπανίων Μακεδονίας
Χωρίον Ζιουπάνι (νῦν Πεντάλοφος)

Ἱ. Ναός ἀγ. Ἀχιλλείου.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ Παγκάρι(13)

«Ἀνιστορήθη καὶ ἐκαλλοπίσθη ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος οὗτος Ναός τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀχιλλίου ἱεραρχεπισκόπου Λαοίσις ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου κυρίου κυρίου Κυρίλλου Σισανίου εὐήμερεύοντος Ἰω(άννου) ἱερέως, Κωνσταντίνου ἱερέως, Κωνσταντίνου ἱερέως, καὶ Π(α)παῖω(άννου) Ζιοῦκου ἐπι-

(12) Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὡς καὶ τὰς ὑπ' ἀρ. 5, 6, καὶ 11, ἀντιγράψαμεν ἐκ τοῦ βιβλίου Μιχ. Καλινδέρη ἐκδοθέντος τὸ 1940 ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραπτὰ Μνημεῖα ἀπὸ τὴν Δυτ. Μακεδονίαν χρόνων Τουρκακρατίας». Χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς εἶναι ὅτι δὲν φέρει τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τοῦ ἐν αὐτῇ ἀναφερομένου ἀγιογράφου Κωνσταντίνου. Περὶ τούτου, ὡς μὴ ἀμφιβάλλη ὁ ἀναγνώστης. Εἶναι ὁ ἐκ Χιονιάδων ἀγιογράφος Κωνσταντίνος ὁ ἱστορήσας κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ τὰς εἰκόνας ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Κοιμήσεως Θεοτόκου Αὐγερινοῦ τὸ 1763, Εἰσεδίων Θεοτόκου Νόλου τὸ 1764, καὶ ἀγ. Ἀχιλλείου Πεντάλοφου τὸ 1779. Ἰσχυριζόμεθα τοῦτο, βασιζόμενοι ἀπ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ Καλινδέρη εἰς τὸ ὅποιον οὐδαμῶς ἀπαντᾶται ἄλλη ἐπιγραφὴ φέρουσα τὸ ὄνομα Κωνσταντίνος, ἀπ' ἑτέρου δέ, καὶ εἰς τὰς τρεῖς κυρίως ἐν τῷ Τέμπλῳ τῆς Ἱ. Μονῆς ταύτης εἰκόνας Σωτήρος, Θεοτόκου καὶ ἀγ. Δημητρίου. Αἱ εἰκόνας αὐταὶ εἶναι τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας μετὰ τῶν ἄλλαχθ' ἀπαντωμένων διαφόρων ἄλλων εἰκόνων, ἔργων τοῦ αὐτοῦ ἀγιογράφου, ὡς τοῦτο καὶ ἐκ μιᾶς ἐπιτοπίου ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐπισκεψάμεθ' ἡμεῖς κατὰ τὸ ἔτος 1957 διηπιστώσαμεν.

(13) Μεταχειριζόμεθα τὴν φράσιν τοῦ συγγραφέως.

τροπείοντος Κωνσταίνου(;) Φίλα. κέ διὰ χειρὸς Κωνσταντίνου κέ Μιχαήλ. Μιχαήλ. ἐκδόρας Χιονιάδες. ἐν ἔτι σωτηρίῳ 1779».

(Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 37 εἰκόνα τῆς ἐπιγραφῆς).

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Τὸ τελευταῖον ψηφίον τῆς χρονολογίας αὐτῆς εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἶναι 9 ἢ 4. Μᾶλλον δὲ ἦτο μικρὸν μηδενικόν. Τὸ 9 προσετέθη ὑπὸ τοῦ Καλνιτέρη κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν διὰ τὰ σχηματισθῆ ὁ ἀριθμὸς. τὸ δὲ ἐν τῇ φωτογραφίᾳ φαινόμενον ὡς 4, εἶναι γεωστὶ γεγραμμένον. Λέγω γεωστὶ, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν μαζ ἔχει μετάβασιν, ἔλλειτε ἢ διόρθωσις αὐτῆ.

13

1800

Ἐπαρχία Λουῖνουπόλεως

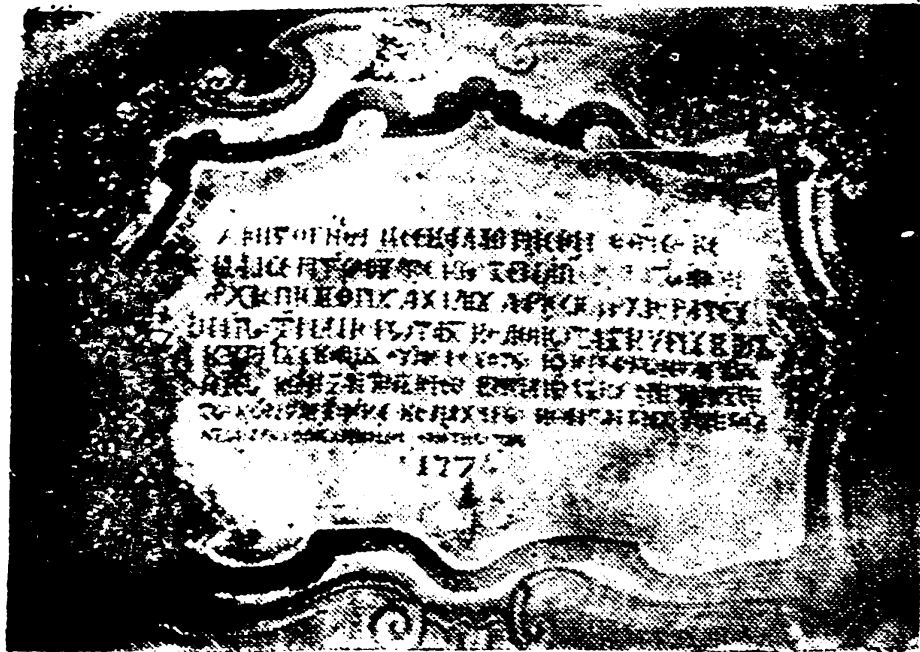
Τυῆμα Ζαγοριάς

Χωρίον Κόνιτσα

Ἰο. Μονὴ Κοιμήσεως Θεοτόκου.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τοῦ Ναοῦ Κεφῶ. Γράμμασιν.

εἰ Ἐξωγραφίσθη ὁ πάνσεπτος οἶτος Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἀρχιερατεῖοντος τοῦ θεοφιλοστίτου κέ λογιωτάτου Ἐπισκόπου Λουῖνουπόλεως

Εἰκ. 37

Ἐπιγραφή (Ἰ. Α. Ἀχιλλεῖος Πενταλόφου)

κυρίου Γαβριήλ. ἐπιτροπείοντος Ἀλεξίου ἱερέως διὰ σηνδρομῆς κέ ἐξόδων Σοφρονίας Μοναχῆς. χεῖρ ζωγράφων Μιχαήλ. κέ Γεωργίου. Ἐν ἔτει 1800. Κατὰ μίναν Ἰουνίου 28».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Ἡ ἐπιγραφή αὐτῆ ἀντεγράφη ἐκ τοῦ βιβλίου Παν. Πουλίτσα φέροντος τὸν τίτλον «Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐπιτηρήσεις ἐκ τῆς Βορείου Ἠπείρου» 1928 σελ. 74. Οἱ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενοι ἀγιογράφοι Μιχαήλ. καὶ Γεώργιος, εἴτοι ἀναμφίβολως εἶναι οἱ ἐκ Χιονιάδων. οἱ ἱστορήσαντες κατὰ τὸ ἔτος 1812 καὶ τὴν Ἑλληνισίαν ἐν τῷ χωρίῳ Ἐλεούσα τῆς Προμετῆς ὡς παρακατιόντες δὲ ἴδωμεν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 17 ἐπιγραφὴν. Ἐπισημαζόμεν τῆσθε ἐκ μόνου τοῦ λόγου ὅτι οἱ ἀγιογράφοι αὐτοὶ εἶναι κατὰ πολὺ νεώτεροι τῶν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τοῦ 1606 μέχρι τοῦ

1664 ἀπαντωμένων ἐν τῷ ἐν λόγῳ βιβλίῳ, Μιχαὴλ ἐκ Λινοτοπίου, καὶ Μιχαὴλ ἐκ Ζέφυρας. Τὸ ἐξ 136 ἐτῶν καὶ πλέον μεσολαβοῦν διάστημα, δικαιολογεῖ πλήρως τοὺς ἰσχυρισμούς μας αὐτούς. Ἐπομένως, καὶ ἡ γνώμη μας αὕτη στηρίζεται νομίζω ἐπὶ τῆς ἀληθείας.

14

1802

Ἐπαρχία Βόλου

Χωρίον Κισσοῦ

Ἰ. Ναὸς ἁγ. Μαρίνης

Ἐπὶ τῶν ἐξ κιονογράφων τοῦ Ναοῦ. χροῖματι, καὶ Κεφ. Βυζαντ.

Γράμμασιν.

«Γινώσχετε πάντες οἱ ἡσερχόμενοι ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ ὅτι οὗτος ὁ ἐγκαλοπαισιὸς τοῦ θείου Ναοῦ τῆς ἁγίας Μεγαλαμάρτυρος Μαρίνης ἐγένεν ἐξ ἐπομελίας τοῦ κυρίου κὺρ Νικολὶ Κυριαζὶ ἐν ἡμέραι(ς) ἱερατεύοντος Σακαλλαρίου πατᾶ κὺρ Γεώργι καὶ τῶν λιπῶν διὰ σηδρομοῖς καὶ δαπάνης πλουσίας δωροῦσας τῆς Κοινότητος ἐν ἡμέραι(ς) ἀρχιερατεύοντος κυρίου κὺρ Ἀθανασίου καὶ ἐπιπροπείοντος νηκολῆς κυριαζῆ δι' ἐξόδου καὶ δαπάνης τοῖς Κηρύκτης οὐ ἰ χάρις τεῖς ἁγίας νὰ γένη σκαίπη πάντων ἡμῶν. † Ἀνιστορήθη καὶ ἐγκαλωπήθη τὸ παρῶν ταβάνι καὶ οἱ καιάρες τοῦ θείου Ναοῦ τῆς ἁγίας Μεγαλαμάρτυρος Μαρίνης τοῦ Χριστοῦ ἐν ἔτι Σ(ωτη)ρίῳ ΑΩΒ'. 1802 Κοσμογονοίας ΖΤΙ' ἐν μηνί Μαρτίῳ α'. χεῖρ δεξιόντος(;) Παγαῶνι κωσπαντί Χηωναδίτι ἐκ φυλῆς Πασχαλάδες».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ἐκ τῶν ἐξ φωτογραφιῶν τῶν κιονογράφων τοῦ Ναοῦ τὰς ὁποίας λίαν προφρόνως ὠπείσπειλεν πρὸς ἡμῶς ὁ ἐκ Βόλου ἀξιότιμος συγγραφεὺς κ. Κίτσος Μακροῆς, διὸ καὶ ἀπ' ἐντεῦθεν θεσπῶς τοῦτον εὐχαριστοῦμεν.

15

1802

Περιφέρεια Ζιουπανίων

Χωρίον Πεντάλκρος

Ἰ. Μονὴ Ἁγ. Τριάδος.

Ἐπεξηθῶς ἔσκηθεν, καὶ ἐπὶ τῆς Δυτ. πλευρᾶς τοῦ κυρίου Ναοῦ,

Κεφ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«Ἰστορήθη ὁ θεῖος οὗτος καὶ ἱερὸς Ναὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἀρχιερατεῖον(τος) τοῦ Πανιερωτάτου ἁγίου Σισανίου κυρίου Νεοφύτου διὰ δαπάνης καὶ ἐξόδων ἡγειμενεύοντος δὲ τοῦ σεβασμίου Γέροντος Νεοφύτου Θεοκλήτου Ἀσκήτου Γαλακτιῶνος τῶν Ἱερομονάχων Κωνσταντίου Διονυσίου Δαροθέου Παρθενίου καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ τῶν Μοναχῶν. Ἐκ χειρὸς Μιχαὴλ ἱστοριογράφου (μικροῖς γράμμασιν) ἐκ χόρας Χιονιάδες ΑΩΒ 1802 Ἰουνίου 1».

Σ η μ ε ί ω σ ι ς

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς τοιχογραφίας τῆς Μονῆς ταύτης — ἂν καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν βέβαια οὐδεμίαν εἰδικότητα διὰ νὰ κρίνομεν — τοῦτο καὶ μόνον λέγομεν. Ὅτι ἐθαμβώθημεν ἀπὸ τὴν ζωρᾶν ἔκφρασιν τῶν προσώπων, καὶ τῆς ὄλης ἐν τῇ Ἰ. Μονῇ ἐργασίας. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο μὲ τὴν μέθοδον «τοῦ αὐγοῦ», διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ τοιχογραφίαι διατηροῦν καὶ θὰ διατηροῦν αὐτὴν τὴν ζωρῶτητα αἰῶνας ὀλοκλήρους. Ἡ μέθοδος αὕτη — καθὼς καὶ ἀρχικῶς ἀνεφῆραμεν — εἶναι ἡ στερεοτέρα ὄλων τῶν ἄλλων μεθόδων, τὴν ὁποίαν δυστυχῶς οἱ νεώτεροι τὴν ἀγνοοῦν παντελῶς.

16

1805

Ἐπαρχία Κονίτσης

Χωρίον Βούρμπιανη

† I. Ναός ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου.

Ἐπὶ τῆς Βορείου πλευρᾶς ἔξωθεν τοῦ Ναοῦ ἐντὸς μεγάλης κόγχης καὶ κάτωθι τῆς τοιχογραφίας (Βάπτισις τοῦ Χριστοῦ καὶ Ζωοδόχος Πηγή) χρώματι καὶ Κεφ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«† Ἀνηγέρθη ὁ πάνσεπτος οὗτος Θεῖος καὶ Ἱερός Ναός ἐκ βάρθρων τοῦ τιμίου ἐνδόξου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ἀρχιερατεύοντος τοῦ Θεοφιλεστάτου ἁγίου Βελλιάς καὶ Κονίτισης κυρίου Θεοδοσίου. Ἀνεκαινίσθη διὰ συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου κυρίου Γεωργίου Παπαϊωάννου ἰστορήθη δὲ διὰ χειρὸς Μιχαήλ Ἰωάννου Χιονιάδου ἐν ἔτει χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πέμπτῳ.....».

17

1812

Ἐπαρχία Προμετῆς

Χωρίον Ἐλεούσα

† I. Ναός τῆς Θεοτόκου.

Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου, χρώματι, καὶ Κεφ. Γράμμασιν.

«† Ὁκοδομήθη ἐκ βάρθρων καὶ ἀνιστορήθη ὁ πάνσεπτος οὗτος καὶ Θεῖος Ναός τῆς Ὑπεραγίας ἐνδόξου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἐλεούσης διὰ συνδρομῆς κόπων τε καὶ ἐξόδων τῶν φιλοχρίστων καὶ εὐσεβῶν Χριστιανῶν ταύτης τῆς Θεοσώστου κόμης Ἐλεούσης καλουμένης ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κοριτζᾶς καὶ Προμετῆς κυρίου κυρίου Ἰωάσαφ τοῦ ἐξ Ἀγρόφων. Διὰ χειρὸς ζωγράφων τοῦ τε Μιχαήλ Γεωργίου καὶ Γεωργίου ἐκ Χιονιάδων ἐν ἔτει σωτηρίῳ ΙΩΙΒ (=1812) Ἀπριλίου 18».

Σ η μ ε λ ω σ ι ς

Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἀντεγράφη ἐκ τῆς 90ης σελίδος βιβλίου «Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις ἐκ τῆς Βορείου Ἠπείρου» ἐκδοθέντος τὸ 1928 ὑπὸ Παναγιώτου Πουλίτσα, καὶ τὸ ὅποιον ὁ ἀξιότιμος συγγραφεὺς εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μᾶς τὸ ἀποστείλῃ κατόπιν παρακλήσεώς μας.

18

1813

Ἐπαρχία Καστορίας

Χωρίον Κλεισοῦρα

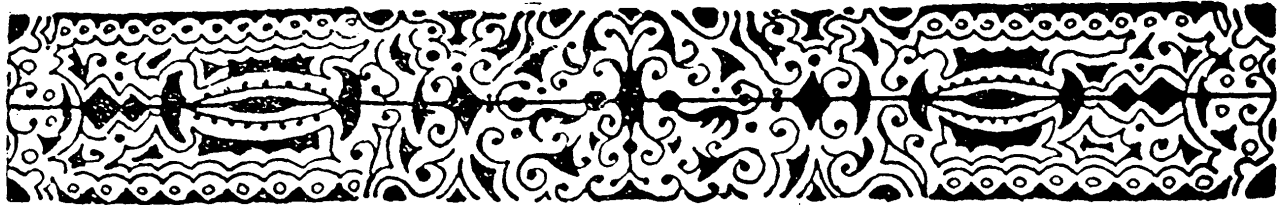
† I. Μονὴ τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου.

Ἔσωθεν δεξιὰ τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου χρώματι καὶ Κεφ. Βυζαντ. Γράμμασιν.

«Τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Πατὴρ ὠκοδόμησεν. Τοῦτον τὸν οἶκον ὁ Υἱὸς ἐστερέωσεν. Τοῦτον τὸν οἶκον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀνακατήρησεν. Τοιᾶς Ἁγία δόξα σοι. † Ὁκοδομήθη ἐκ βάρθρων καὶ ἀνιστορήθη ὁ πάνσεπτος οὗτος Ἅγιος Ναός τῆς Γεννήσεως τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου διὰ δαπάνης καὶ ἐξοδα τοῦ Πανοσιωτάτου κυρίου κυρίου Ἡσαΐα ἐκ Κομοπόλεως Κλεισοῦρας ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου ἁγίου Καστορίας κυρίου (κυρίου Νε)οφίτου τοῦ Διὰ χειρὸς ζωγράφων (Μιχαήλ) Γεωργίου καὶ Γεωργίου ἐκ Χιονιάδων (τῆς) Ἐπαρχίας τοῦ Ἁγίου Βελλιάς ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1813.....».

(Συνεχίζεται)

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

53. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

I. *Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή.*

Ἡ Ἱστορικὴ διαμόρφωσις τοῦ δικαίου τῆς προστασίας τῶν μειονοτήτων, πηγὴν ἔχει τὴν παρατηρηθεῖσαν ἀρχικῶς ὑπὸ διαφόρων πολιτειῶν προστασίαν εἰς τὰς θρησκευτικὰς μειονότητας, ὡς αἱ πρῶται ἱστορικῶς γνωσταὶ τοιαῦται, ἡ Συνθήκη τοῦ Κάρολιτις τοῦ 1699 περὶ προστασίας τῶν ἐν Τουρκίᾳ Γάλλων Καθολικῶν, ἡ Συνθήκη τοῦ Κιουτσούκ—Καϊναριζή τοῦ ἔτους 1774, ἡ τῆς Βιέννης τοῦ ἔτους 1815 καὶ ἄλλαι (1).

Σοβαρὸν ὄθησιν διὰ τὴν τελικὴν διαμόρφωσιν τοῦ δικαίου τῶν μειονοτήτων, ἔδωκεν ἡ ἐν ἔτει 1851 Συνθήκη τῶν Παρισίων, ἣτις ὥρισεν, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται τάξις τις ὑπὸν ὄντων, νὰ θεωρεῖται διατελοῦσα εἰς κατωτέραν μοῖραν ἔναντι ἄλλης, ὄχι μόνον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φυλετικὴν τῆς καταγωγὴν(2). Κυρίως ὁμως τὸ δίκαιον τῆς προστασίας τῶν μειονοτήτων ἐμφανίζεται ἐν τῇ ἔξ᾽εἰσει τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος (3).

Ὅριστικὴν διαμόρφωσιν τὸ δίκαιον τῶν μειονοτήτων ἔλαβε μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ὅτε εἰς τὸ καταστατικὸν τῆς Κ.Τ.Ε. συμπεριελήφθησαν κεφάλαια προστασίας τῶν Ἐθνικῶν μειονοτήτων καὶ δικαιώματος ἐλευθέρως διαθέσεως τῶν λαῶν, βάσει τῶν ὁποίων συνήφθησαν αἱ διεθνεῖς συνθήκαι περὶ προστασίας τῶν διαφόρων μειονοτήτων μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων χωρῶν. Διὰ τῶν συνθηκῶν τούτων ἡ προστασία τῶν μειονοτήτων ἀνεκνήρυχθη εἰς ζήτημα διεθνοῦς τάξεως, διότι ἡ αὐτοδικία μεταξὺ δύο πολιτειῶν, ἀπετέλει πλέον ἀντιδικίαν μεταξὺ τῆς μιᾶς τούτων καὶ τῆς κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (4).

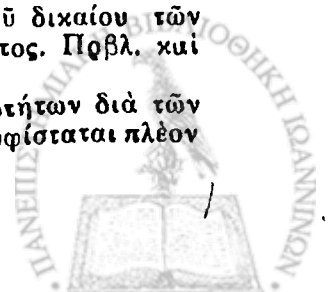
Ἡ οὕτω παραχωρηθεῖσα προστασία εἰς τὰς Ἐθνικὰς μειονότητας, ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν δίκαιον, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελεῖ ἀνωμαλίαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἐννόμου νάξεως, διότι διασπᾷ τὴν ἐνότητά ἐκάστης πολιτείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐν τῷ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 321.

1. Βλ. Σαφεριιάδην σελ. 180 ὅστις ἀναφέρει Συνθήκας προστασίας θρησκευτικῶν ἰδιῶν ἐν Εὐρώπῃ μειονοτήτων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1598 καὶ ἐντεῦθεν. — Ὁμοίως Καλογερόπουλον Σιράτην σελ. 82 ὅπου ἀναφέρει προστασίαν τῶν μειονοτήτων τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἐπίσης Γρ. Κατσαρέαν σελ. 230 καθ' ὃν τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν πρὸ τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου Συνθηκῶν εἶναι, ὅτι οὗται ἀφεώρουν τὴν προστασίαν τῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων.

2. Κατσαρέας σελ. 229.

3. Βλ. Σαφεριιάδην, 1925 σελ. 178, καθ' ὃν ἡ Ἱστορικὴ διάπλασις τοῦ δικαίου τῶν μειονοτήτων ἀρχεται ἀνακαινομένη ἐν τῇ ἐξελεύσει τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος. Πρβλ. καὶ σελ. 179. Ἐπίσης βλ. Κατσαρέαν σελ. 229.

4. Βλ. Καλογερόπουλον—Σιράτην σελ. 83. Ἡ προστασία τῶν μειονοτήτων διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ 1919 ἀνεκνήρυχθη εἰς ζήτημα διεθνοῦς τάξεως. Ἡ ἀντιδικία δὲν ὑφίσταται πλέον μεταξὺ δύο πολιτειῶν, ἀλλὰ μεταξὺ τῆς μιᾶς καὶ τῆς Κ.Τ.Ε.».

διεθνή δικαίω αναγνωρίζει ως υποκείμενα αὐτοῦ, ομάδες ἀτόμων ἀνηκουσῶν εἰς ὠρισμένην Ἰθαγένειαν, ἐχούσας δικαιώματα ἀντιδικίας ἐναντι τῆς πολιτείας, ἧς κέκτηνται τὴν Ἰθαγένειαν (1).

Ἡ προστασία ὅμως αὕτη παρέχεται εἰς ἀνεγνωρισμένην μειονότητα, ἣτις ὑφίσταται κατὰ τὴν στιγμήν τῆς καταρτίσεως τῆς Συνθήκης καὶ δύναται νὰ καθορισθῇ ἡ δύναμις αὐτῆς ἐπακριβῶς. Συνεπῶς ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ὑπαγωγή αὐτῆ τῶν ἀποτελούντων τὴν ὁμάδα ἀτόμων, εἶναι ζήτημα μὴ ἐξαρχώμενον ἐκ τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως, ἀλλὰ χρῆζον ἐξετάσεως καὶ ἀποδείξεως (2).

Ἡ ἠθικὴ βάσις τοῦ δικαίου τῆς προστασίας τῶν μειονοτήτων, συνίσταται εἰς τὸ ἀναφαίρετον καὶ παρὰ πάντων ἀνεγνωρισμένον δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ἐκδηλώσεως τῆς Ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἣν δὲν δύναται ἰά ὑποτάξῃ ἡ ξενικὴ δύναμις.

II. Ἡ προστασία τῆς Ἀγιορειτικῆς μειονότητος.

Ἀποδειχθεῖσης τῆς ἀδυναμίας τῆς ἐπικλήσεως τῆς διεθνοῦς προστασίας ὑπὸ τῆς Ἀγιορειτικῆς μειονότητος, ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς ἀνυπάρκτου ἐννοίας ταύτης, ἡ ὑπὸ τῶν διεθνῶν κανόνων παρεχομένη προστασία περιορίζεται μόνον εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθροῦ 13 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν αὐστηρῶς διατυπούμενα.

Αἱ διατάξεις ὅμως αὗται, καίτοι περιλαμβάνονται εἰς διεθνή συνθήκην περὶ προστασίας τῶν μειονοτήτων, ἐν τούτοις δὲν ὁμιλοῦσι περὶ Ἀγιορειτικῆς μειονότητος ἀλλὰ περὶ δικαιωμάτων τῶν μὴ Ἑλληνικῶν Μοναστηριακῶν Κοινοτήτων. Τούτου ἕνεκα, καίτοι κατεδείχθη ἀνωτέρω, ὅτι δὲν δύνανται, ὡς μειονότης, νὰ τεθῶσιν ὑπὸ διεθνή προστασίαν οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει ἀλλογενεῖς μοναχοί, ἐν τούτοις παρέχεται αὐτοῖς πλήρης ἀναγνώρισις τῶν κατὰ καιροὺς ἀποκτηθέντων δικαιωμάτων τῶν, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν ἐλευθέραν ἀνανέωσιν τοῦ μοναχικοῦ πληθυσμοῦ, ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐσωτερικῆς νομοθεσίας, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γλώσσης καὶ τῆς κινήσεως καὶ εἰς τὴν ἀπόλαυσιν πάντων τῶν οἰκονομικῆς φύσεως εὐεργετημάτων τῶν. Ἡ Ἑλλὰς τὰ ὡς ἄνω εὐεργετήματα καὶ ἐλευθερίας, οὐχὶ μόνον ὑποχρεοῦται νὰ ἀναγνωρίσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρήσῃ.

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις παροχῆς τῶν πλεονεκτημάτων τούτων εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῆς μοναχικῆς Κοινότητος. Εἰς ἣν περίπτωσιν ὅμως Μοναχικὴ τις μὴ Ἑλληνικὴ Κοινότης, παντελῶς ἐκλείπει, αἱ περὶ ταύτης εὐεργετικαὶ διατάξεις τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν παύουσιν ἰσχύουσαι εἰς τὸ διηνεκές. Συνέπεια τούτου εἶναι τὸ ἀδύνατον τῆς ἀναβιώσεως τῶν διατάξεων τούτων, εἰς ἣν περίπτωσιν ἡ Μοναχικὴ αὕτη Κοινότης μελλοντικῶς ἠθέληεν ἀναδιοργανωθῆ, τοῦτο δὲ διότι δὲν ὑφίσταται συνεχῆς διαδοχὴ τῶν δικαιωμάτων καὶ συνεπῶς τῶν προνομίων αὐτῶν, ἔστω καὶ ἂν παραλλήλως παρέχονται ταῦτα εἰς τὰς λοιπὰς μὴ Ἑλληνικὰς Μοναστηριακὰς Κοινότητας.

Αἱ μὴ Ἑλληνικαὶ Μοναχικαὶ Κοινότητες, δὲν δύνανται νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν φυλετικὴν αὐτῶν διαφορὰν καὶ νὰ αἰτήσωσι τὴν προστασίαν τῶν ὁμοεθνῶν τῶν, οὐδὲ παρέχεται τὸ δικαίωμα εἰς τὰς ὁμοεθνεῖς αὐτῶν Κυβερνήσεις ὅπως ἐξαιτήσωσι τὴν προστασίαν αὐτῶν. Αἱ σχέσεις αὐτῶν μετὰ τῶν ὁμοεθνῶν τῶν συνίσταν-

1. Ἡ προστασία τῶν μειονοτήτων ἀποτελεῖ ἐξαιρετικὸν δίκαιον διότι ἀφ' ἐνός μὲν ἀποτελεῖ ἀνωμαλίαν ἐπὶ τοῦ Ἐσωτερικοῦ ἐπιπέδου ἐφ' ὅσον διασπᾶται ἡ ἐνότης τῆς πολιτείας, ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲ ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζονται ὡς υποκείμενα τοῦ διεθνοῦς δικαίου ομάδες ἀτόμων ἀνηκόντων εἰς ὠρισμένην Ἰθαγένειαν μὲ δικαιώματα ἀντιδικίας ἐναντι τῆς πολιτείας ἧς ἀπέκτησαν τὴν Ἰθαγένειαν. Καλογερόπουλος—Στρατής σελ. 83.

2. «Τὸ εἶναι ἀτομὸν τι ἀνήκει ἢ ὄχι εἰς ὠρισμένην μειονότητα εἶναι ζήτημα πραγματικὸν τὸ ὁποῖον χρῆζει ἐξετάσεως καὶ οὐχὶ ἀπλῶς ζήτημα βουλήσεως». Ἀπόφασις ὑπ' ἀριθ. 12 τοῦ Δ.Δ.Λ.Δ. Βλ. καὶ Καλογερόπουλον—Στρατήν σελ. 84.

ται αποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν ἀναζήτησιν, μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ των, τῶν ὁπαδῶν.

Βεβαίως καταστρατήγησις τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ θέμα προσφυγῆς τῶν ξένων μοναχῶν ἢ τῶν ὁμοεθνῶν Κυβερνήσεών των εἰς τὴν τότε Κ.Τ.Ε. ἢ τὸν Ο.Η.Ε. σήμερον, πέρα ὅμως αὐτοῦ πᾶσα πρᾶξις μὴ προσκρούουσα εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 13 τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν, δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸν ζήτημα τῶν μοναχῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως (1).

54. ΝΟΜΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΗΣ ΜΕΤΙΟΝΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Τὰς νομικὰς σχέσεις τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν πρὸς τὴν κυρίαρχον Ἑλληνικὴν πολιτείαν διέπει τὸ ὑπὸ χρονολογίαν 10 Σεπτεμβρίου 1926 Ν.Δ. «περὶ κυρώσεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους» καὶ ὁ ὑπ' αὐτοῦ κυρωθεὶς Καταστατικὸς Χάρτης (ἐφεξῆς Κ.Χ.).

Εἰς τὰ νομοθετήματα ταῦτα δὲν περιέχονται ἴδιαι διατάξεις, ἀναφερόμεναι εἰς τὰς σχέσεις τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν, διότι ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους (1912), ἀλλὰ ἰδίᾳ μετὰ τὴν Συνθήκην τῆς Λωζάννης (1923), θεωρεῖ τοὺς ἀλλογενεῖς μοναχοὺς ὑπηκόους τῆς καὶ μεταχειρίζεται αὐτοὺς, ὡς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς τοιούτους.

Οὕτω βλέπομεν τὸ ἀρθρον 1 τοῦ Κ.Χ. νὰ διατηρῇ τὴν παλαιάν μεταξὺ τῶν Μονῶν ὑπάρχουσαν τάξιν καὶ νὰ θέτῃ ἐπικεφαλῆς τῆς Δ' Τετραδος τῆς Ἐπιστοσίας τὴν Σεβρικὴν Μονὴν τῆς Χελανδαρίου.

Ὡσαύτως παρατηροῦμεν, ὅτι διὰ τῶν ἰδίων νομοθετημάτων ἀνεγνωρίσθη ἡ ἐσωτερικὴ αὐτῶν αὐτοδιοίκησις (ἀρθρον 9 Κ.Χ.) καὶ ἡ ἐλευθέρα διοικήσις τῶν περιουσιῶν των (ἀρθρον 13 Κ.Χ.). Ὡσαύτως παρεσχέθη τὸ προνόμιον τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ πάσης στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως τῶν καρέντων ἐκ τούτων μοναχῶν (ἀρθρον 38 Ν. Δ. καὶ ἀρθρον 93 παρ. 2 Κ.Χ.), ὡς καὶ φορολογικὴ ἀτέλεια καὶ ἀσυδοσία (ἀρθρον 2 Ν. Δ. καὶ ἀρθρα 167 καὶ 168 τοῦ Κ.Χ.).

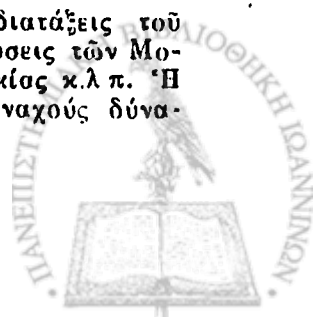
Ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ξένων Μονῶν, ἣν ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Μονῶν ἀρμοδιότητα (ἀρθρα 3 καὶ 4 Ν.Δ.).

(Ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀλλογενεῖς μοναχοί, ἀποκινῶντες διὰ τῆς προσλήψεως αὐτῶν ὡς δοκίμων μοναχῶν, αὐτοδικαίως τὴν Ἑλληνικὴν Ἰθαγένειαν (ἀρθρον 103 παρ. I ἐδ. 3 τοῦ Συντάγματος 1952, ἀρθρον 6 Κ.Χ.) δοσιδικουῖσι διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν πραιτόμενα ἀδικήματα τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐνώπιον τῶν Ἑλληνικῶν Δικαστηρίων (in foro domestico) (2). Πρὸ τῆς προσλήψεως αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν ἐφαρμόζεται βεβαίως ἡ περὶ Ἀλλοδαπῶν Νομοθεσία.

Ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία, ὑπὸ ὁρισμένας προϋποθέσεις, δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἰθαγένειαν ἀλλογενοῦς μοναχοῦ καὶ νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἐπίσης δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας εἰς ἄτομα παραβιάσαντα τὴν ὑπ' αὐτῆς τεθιμένους ὅρους πρὸς εἰσδοχὴν καὶ μοναχοποίησιν, ἔστω καὶ ἂν ταῦτα ἐκάρησαν μοναχοί. Ὁμοίως δύναται νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν περὶ ἐκτοπίσεως ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ Νομοθεσίαν τῆς ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋ-

1. Λόγον χάριν ἢ ἀναγνώρισις τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηκοότητος κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 103 τοῦ Συντάγματος, ἢ πυροχὴ ἀποζημιώσεως διὰ τὰς ἀπαλλοτριώσεις τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων πρὸς στέγασιν τῶν προσφύγων, ὁ τρόπος τῆς δοσιδικίας κ.λ.π. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ ἀπομακρύνῃ ἄνευ λόγου ἀλλογενεῖς μοναχοὺς δύναται ὅμως νὰ θέσῃ περιορισμοὺς κατὰ τὴν εἰσδοχὴν νέων τοιούτων.

2. Ἐν προκειμένῳ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ τοιαῦτα (ἀρθρον 7 Κ.Χ.).

ποθέσεις με τούς ὁμογενεῖς ὑπηκόους, οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν διεθνῶν συνθηκῶν δυσμεύσεως ὑπαρχούσης (1).

Σχέσεις τῶν ἀλλογενῶν μοναχῶν μετὰ τῶν Ἐπικρατειῶν ὧν εἶναι ὁμογενεῖς, ὑπὸ τοῦ Δικαίου διεπόμεναι, δὲν ὑπάρχουσι. Βεβαίως δύνανται αἱ Κυβερνήσεις αὐτῶν νὰ ἔλθωσιν εἰς συννενοήσεις μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τρόπου ἐνισχύσεως ὑπ' αὐτῶν τῶν Μονῶν ὑλικῶς ἢ καὶ διὰ μοναχῶν, ὡς πολλάκις ἐγένετο, πλὴν ὅμως τοῦτο εἶναι ἀντικείμενον ρυθμιζόμενον ἀπὸ τὴν ἐκαστοτε διάθεσιν τῶν ἐκατέρωθεν Κυβερνήσεων.

55. ΤΟ ΦΙΛΟΔΟΥΔΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

I. Ἱστορικὴ ἀνασκόπισις.

Τὸν ἥρεμον ροῦν τῆς μοναχικῆς ζωῆς τῶν Ἀγιορειτῶν, ἦρθε πολλάκις νὰ διαταράξῃ ἢ ἐξωτερικὴ ἐπιβουλή. Τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τοῦ Μακεδονικοῦ χώρου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφίσωσιν ἀμέτοχον τὴν Ἀθωϊκὴν Χερσόνησον, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἐν αὐτῇ δὲ κατοικοῦν μόνιμοι κάτοικοι. Τοῦναντίον οἱ κατακτηταὶ ἐπεδίωκον ὅπως καταστῶσι κύριοι τοῦ χώρου τούτου, εἴτε πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς στρατηγικῆς αὐτοῦ ἀξίας, εἴτε πρὸς ἀπόκτησιν μέρους τῶν θησαυρῶν του. Οἱ λόγοι οὗτοι ὤθησαν πάντοτε τοὺς κυριαρχοῦντας εἰς τὴν ΝΑ. Βαλκανικὴν νὰ φθάσωσι καὶ μέχρι τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Καὶ εἰς μὲν τὰς δύο πρώτας περιπτώσεις ὁ κίνδυνος ὅστις ἠπείλει τὸ Ἅγιον Ὄρος δὲν ἦτο εἰμῆ παροδικός, διότι αἱ διαρκεῖς πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐλάμβανον χώραν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην, θὰ μετέβαλον καὶ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ὁ κίνδυνος ὅμως ἐκ τῆς ἀπειλῆς τῆς ἀπωλείας καὶ καταστροφῆς, τῶν Ἀγιορειτικῶν θησαυρῶν, ὑπῆρξε μέγας καὶ ἐπέφερε συμφορὰς ἀνεπανορθώτους. Εὐτυχῶς ὁ κίνδυνος οὗτος προῆλθεν μόνον ἀπὸ τοὺς διὰ θαλάσσης προσβάλλοντας τὰς Ἀγιορειτικὰς ἀκτὰς πειρατὰς, ἦτο δὲ σοβαρὸς μὲν ἀλλὰ λίαν παροδικός, διότι οἱ πειραταὶ ἢ ἐπιτυγχάνοντες τοῦ σκοποῦ των ἢ ἀποκρουόμενοι, ἀπῆρχοντο τὸ συντομώτερον.

Οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοί, βλέποντες πολλάκις τὸν κίνδυνον ἐπερχόμενον, ἐν ἀμνηνίᾳ περὶ τοῦ πρακτέου εὐρέθησαν. Μετὰ ὄριμον σκέψιν πάντοτε, ἐπρωτάνευσεν ἡ ἰδέα τῆς διατηρήσεως τῶν Ἀγιορειτικῶν θησαυρῶν καὶ τοῦ Μοναχικοῦ ἰδεώδους των. Πιστεύοντες εἰς μίαν πανορθόδοξον Ἀγιορειτικὴν κοινότητα, καὶ μὴ φοβούμενοι ἀπώλειαν τῆς Ἐθνικῆς αὐτῶν συνειδήσεως, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι οὐδεὶς τῶν ξένων ἐν Ἑλλάδι κατακτητῶν προσεπάθησε ποτὲ νὰ ἀλλοιώσῃ τὴν Ἐθνικὴν χροιάν τῶν ὑπηκόων του καὶ μάλιστα τῶν χριστιανῶν τοιούτων, προὔτιμησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν κατακτητὴν παρὰ νὰ ἀντιτάξωσιν αὐτῷ οἰανδήποτε ἀντίστασιν.

Γεγονὸς ὅπερ οὐδεὶς δύναται νὰ παρίδῃ εἶναι, ὅτι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ Νότιος Βαλκανικὴ ὑπετάχθη εἰς τὸν Σέρβον Ἡγεμόνα, ἡ ἀντίδρασις τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, θὰ εἶχεν μόνον δι' αὐτοὺς ὀλεθρίας συνεπείας καὶ οὐδὲν θετικὸν ἀποτέλεσμα. Ἡ ὑπ' αὐτῶν ἐκδήλωσις ὑποταγῆς ὅμως εἰς τὸν Σέρβον Ἡγεμόνα Στέφανον Δουσάν, ὡς ὀρθῶς αἱ Ἀγιορεῖται ἐσκέφθησαν, ἐλίτευγμα θὰ εἶχε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν προγομίων των. Οὕτω λοιπὸν σκεφθέντες οἱ Ἀγιορεῖται ἀπέστειλαν πρεσβείαν εἰς τὸν Σέρβον Ἡγεμόνα (2) καὶ ἐδήλωσαν αὐτῷ ὑποταγὴν, ἥτις

1. Δύναται δηλαδὴ νὰ προβαίη εἰς ἐκτοπίσις ἐπικινδύνων εἰς τὴν Δημοσίαν Ἀσφάλειαν ἢ τῶν καταδικασθέντων εἰς ἐγκληματικὰς ποινὰς κ.λ.π.

2. Ὅς τοῦτο μαρτυρεῖ ἐγγραφοῦν τοῦ ἔτους 1378, ἐπικεχυρομένον ὑπὸ τοῦ Πρωτοπλάτου τοῦ Ἁγίου Ὄρους Γερμανοῦ Ἱερομονάχου εἰς ὃ σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναφέρεται... Ὁ Κραταῖδ καὶ Ἅγιος ἡμῶν αὐθέντης καὶ Βασιλεὺς κυρ Στέφανος (Δουσάν)... κατέλαβε καὶ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τὴν δὲ καὶ ἱερὰν Λαύραν τῶν Καρυῶν.. Σμυρνάκης σελ. 690. Περβ. καὶ ἀνωτ. παρ. 22.

καὶ παρεσχέθη καὶ ἤτις κολακεύσασα αὐτόν, τὸν προέτρψεεν εἰς τὴν ἀφιέρωσιν πλουσίων δώρων καὶ παραχώρησιν προνομίων.

Μόνον ἡ παραφροσύνη θὰ διέκρινε τοὺς Ἀγιορείτας ἐὰν εἰς τὰς δυσκόλους ταύτας στιγμὰς τῆς ἱστορίας των, ἐνήργων ἐγωϊστικῶς καὶ ἀφρόνως. Ἡ ἀσκητική των διαβίωσις καὶ αὐτὸς ὁ Χριστιανικὸς προορισμὸς των, δὲν ἐπέτρψε τὴν προβολὴν ἐνόπλου ἀντιστάσεως, διότι αὕτη καὶ ἄνισος θὰ ἦτο, ἀλλὰ καὶ ἄσκοπος καὶ ματαία. Ἡ μόνη ἐναπομείνασι ὁδὸς, ἦτο ἡ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς συνεχίσεως τῆς πορείας τῆς τύχης τοῦ ὑπολοίπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἰδία σκέψις ὠδήγησε τοὺς Ἀγιορείτας καὶ εἰς τὴν ὑποβολὴν ὑποταγῆς εἰς τὸν Τούρκον Σουλτᾶνον, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ πρόληψις τῆς ἐκδηλώσεως κατ' αὐτοῦ τῆς ἐκδικητικῆς τουμανίας. Καὶ οὗτος, ἐπειδὴ οἱ Ἀγιορεῖται διὰ πρεσβείας των παρεκάλεσαν αὐτόν, ὅπως σεβαστῆ τὸν ἱερόν χώρον τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κολακευθεὶς ἔθεσεν αὐτὸ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, οὐδεμιᾶς κατ' ἀρχὰς καταστροφῆς ἐπελθούσης (1). Οὕτω οἱ Ἀγιορεῖται ἀπερίσπαστοι πλέον ἐξηκολούθουν τὴν μοναχικὴν των ζωὴν.

Ἡ μακροαίωνος δουλεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, διετήρησεν ὡς ἦτο φυσικὸν τὴν Τουρκικὴν κατοχὴν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ὅμως τοῦ Ἔθνους ἀγῶνες, πάντοτε εὗρσκον τοὺς Ἀγιορείτας συμπαραστάτας. Μεσολαβήσαντα δὲ σοβαρὰ γεγονότα, ἀπειλήσαντα τὴν Ἀγιορειτικὴν τάξιν, ἠνάγκασαν καὶ πάλιν τοὺς Ἀγιορείτας νὰ σφραγῶσιν ὑποτακτικῶς εἰς τὸν Τούρκον Ἡγεμόνα καὶ νὰ ἐκδηλώσωσι δημοσίᾳ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑποτέλειαν. Γεγονότα τοιαῦτα κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων ἀναφέρονται πολλά, πλὴν τὰ σημαντικώτερα τούτων εἶναι τὰ ἑξῆς δύο, ἐν συνεχείᾳ ἀναφερόμενα.

Πρῶτον γεγονός, λίαν σοβαρᾶς σημασίας, ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1842 ἀπειλὴ ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου, ἐξ ἐνεργειῶν τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Σλαύων μοναχῶν, ἣν ἀπειλὴν οἱ Ἀγιορεῖται ἐξουδετέρωσαν διὰ τῆς ὑποβολῆς ὑπομνήματος εἰς τὸν Τούρκον Σουλτᾶνον (2),

Ἡ δευτέρα ἀπειλὴ ἐνεφανίσθη κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους 1902, ὅτε εἰς Ρωσικὴν ἑφημερίδα ἐδημοσιεύθη ἡ εἶδησις, ὅτι οἱ Ἀγιορεῖται Ἕλληνες μοναχοὶ ὑπέβαλον ἑκκλησίαν πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἔνωσιν τοῦ Ἁγίου Ὄρους μετὰ τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος, ἣτις ἀπειλὴ καὶ αὐθις ἐξουδετερώθη διὰ δημοσιεύσεως ἐπιστολῆς τῆς Ἱερᾶς Κοινοῦτητος πρὸς τὸν Τούρκον Σουλτᾶνον, μετὰ τὴν ὁποίαν οἱ Τούρκοι ἐφησύχασαν (3).

Ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἡ ἄμεσος ἐκδήλωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ φρονήματος ὑπὸ τῶν Ἀγιορειτῶν μοναχῶν, ὧν μάλιστα ἡ σθεναρὰ ἀντίδρασις

1. ...Ἐπειδὴ οἱ Ἀγιορεῖται πρὸ ἄλλων ραγιαδῶν ἐδέχθησαν τὴν ὑπηκοότητα καὶ ἀπέκτησαν τὴν ἀσυδοσίαν... Φιρμάνιον Σουλτᾶνου Ὁρχάν τοῦ Νικητοῦ. Σμυρνάκης σελ. 103.

2. Ἡ ἀφορῶσα περιχοπὴ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Υψηλότατε, εὐσπλαχνικώτατε, Μερχαμετλῆ Ἐφένδη μας, οἱ ὑποφαινόμενοι ταπεινοὶ δούλοι τῆς ὑψηλότητός της, σπεύδομεν διὰ τῆς παρουσίας ταπεινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς, νὰ ἀναγγείλωμεν ἐνώπιον τοῦ Ὑψοῦς της, πρῶτον τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὀμοθυμαδὸν ὀλοοχερῆ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν εὐσπλαχνικωτάτην τῆς Ὑμετέρας Ὑψηλότητος φιλάνθρωπον ψυχὴν καὶ δεύτερον τὸς χρηστὰς ἐλπίδας ἃς τρέφομεν ὑπὲρ πασῶν τῶν ἐμπιμπουσῶν λυπηρῶν ἡμῶν καὶ ἀσυνήθων περιστάσεων... 1842 Ὀκ/βρίου 19. Ἀπαντες οἱ Ρουχπάνιδες καὶ Χαϊρδουβατζίδες τῶν εἴκοσι Μοναστηρίων τοῦ Ὄρους Ἄθω δούλοι ταπεινοί». Πρβλ. Κτεναν σελ. 872.

3. Βλ. ἀνωτέρω παρ. 20 τὸ κείμενον τῆς δημοσιευθείσης ἐπιστολῆς.

Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων, ἣν ἐθεώρη ἐπιβεβλημένην τὸ Ἀγιορειτικὸν περιοδικὸν «Ἅγιος Παῦλος ὁ Ξηροποιμίτης (ἀνωτέρω παρ. 22) δὲν ἦτο ὑπὸ τῶν μοναχῶν ἐπιθυμητὴ, διότι ἐμελε νὰ διαταρῆξῃ τὸς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τοῦ Σουλτᾶνου, ἰσως δὲ ἐπιφέρῃ θεινὰ ἀνεπανόρθωτα. Τὸν μὴ ἐπιθυμητὸν τῆς ἐπισκέψεως μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1845 ἀποπομπὴ τοῦ διορισθέντος ἐν Καρναῖς Ἑλληνοῦ ὑποπροξένου περὶ οὗ κατ. § 61.

ἐματαίωσε τὴν διεθνοποίησίν του, ἐδικαίωσε τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν συμπεριφορὰν αὐτῶν ἔναντι τῶν κατακτητῶν.

Ἡ ἱστορία ὅμως ἐπεφύλαξε καὶ ἑτέραν δοκιμασίαν διὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ὠδήγησε τὰς Γερμανικὰς δυνάμεις ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἑδάφους καὶ διὰ μεγαλυτέραν δοκιμασίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς, ὡς σύμμαχος τῶν Γερμανῶν, εἰσῆρχετο καὶ κατελάμβανε Μακεδονικὰ ἑδάφη. Ἡ διορατικότης ὅμως τῶν μοναχῶν καὶ πάλιν ἐπέπρωτο νὰ διασώσῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς. Ἐγνώριζον οἱ Ἀγιορεῖται, ὅτι οἱ Βούλγαροι ὅπωςδήποτε θὰ προβάλλωσι τὴν ἀπαίτησιν ἐγκαταστάσεως στρατιωτικοῦ Τμήματος ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, ὡς τοῦτο ἔπραξαν καὶ τὸ 1912, ὅτε ἦσαν σύμμαχοι τῶν Ἑλλήνων, πρόβλεψις ἣτις δὲν διεψεύσθη. Ἀμέσως λοιπὸν συναθροισθέντες εἰς Διπλὴν Σύναξιν, συνέταξαν ὑπόμνημα, ὅπερ ὑπέβαλον εἰς τὸν Γερμανὸν Δικτάτορα Ἀδόλφον Χίτλερ καὶ ἐζήτησαν ἀπ' αὐτὸν, ὅπως σεβασθῇ τὸ ἔκπαιλαι κρατοῦν καθεστῶς καὶ θέσῃ τὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπὸ τὴν προστασίαν του, κολακευθεὶς δὲ οὗτος, διέτρεξε τὸ ἐν Ἑλλάδι στρατηγεῖον του, ὅπως παρεμποδίσῃ τὴν εἴσοδον οἰουδήποτε στρατιωτικοῦ τμήματος, πλὴν τῶν μεμονωμένων στρατιωτικῶν, τῶν Βουλγάρων δὲ παντελῶς (1). Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοὶ διέσωσαν τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀφ' ἑνὸς νέου κινδύνου, ὅστις ἔφθασε μέχρι τῶν ὄριων αὐτοῦ.

II. Ἡ θέσις τῶν Ἀγιορειτῶν.

Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω προϋποθέσεις ἐρχόμεθα νὰ ἐρευνήσωμεν, ἂν οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοὶ ὠρμήθησαν εἰς τὰς ἐκάστοτε ἐκδηλωθείσας ὑποτακτικὰς τῶν ἐνεργείας ἐκ πνεύματος φιλοδούλου ἢ ἀποβλέποντες καὶ μόνον εἰς τὴν ἐξυληρέτησιν τοῦ Χριστιανικοῦ τῶν προορισμοῦ ἢ καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῶν σκοποῦ, ἐνίστε.

Πρόχειρος ἔρευνα τοῦ παρόντος θέματος δυνατὸν νὰ ὠδηγήσῃ εἰς τὸ ἐσφαλμένον συμπέρασμα, τοῦ ὑπὸ τῶν μοναχῶν σεβασμοῦ καὶ διαφυλάξεως τοῦ σαρκίου τῶν καὶ τῆς μεγάλης αὐτῶν φιλαυτίας. Ἐπισταμένη ὅμως παρατήρησις καὶ βαθεῖα γνώσις τῆς ψυχοσυνθέσεως αὐτῶν, δὲν δύναται εἰ μὴ νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν μοναδικὴν τῶν μοναχῶν πρόθεσιν τῆς διατηρήσεως τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀλωβήτου καὶ ἐλευθέρου. Ἴσως τὰ ὄρια τῆς προθέσεως αὐτῆς μετὰ τῆς φιλοδούλου αὐτῶν ἐκδηλώσεως νὰ συγχάωνται, πλὴν ὅμως ὁ διαχωρισμὸς τῶν καίτοι λίαν λεπτὸς ἐν τούτοις καθίσταται φανερός, μετὰ προσεκτικὴν ἐξέτασιν καὶ εἰλικρινῆ ἀνάλυσιν καὶ κρίσιν τῶν γεγονότων.

Ἡ δημιουργηθεῖσα κατὰ καιροῦς, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήσαμεν, κατάστασις, δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ ἀντιμετωπισθῇ. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ἀλγερινοὺς καὶ Καταλανοὺς Πειρατὰς, οἱ Ἀγιορεῖται προέταξαν ἐνοπλον ἀντίστασιν καὶ κατώρθωσαν πολλάκις νὰ ἀπομακρύνωσι τὸν κίνδυνον. Πῶς ὅμως θὰ ἀπέκρουον τὴν εἰσβολὴν τοῦ Σέρβου Ἡγεμόνος Σιεφίνου Δουσάν, ὅστις εἶχε κυριαρχίσει ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς Βαλκανικῆς; Ποῖος τρόπος ὑπῆρχεν, ἵνα ἀπομακρυνθῶσιν αἱ ὀρδαὶ τοῦ Σουλτάνου, ὅστις εἶχεν κατακαύσῃ ὀλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν; Πῶς θὰ ἀπεφεύγετο ἢ μῆνις τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὸ ἔτος 1902, ἐὰν δὲν ἐγίνετο ἡ γνωστὴ δημοσίευσις, ὅταν μάλιστα πρὸ πολλῶν ἐτῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων, οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ πολλοὺς διωγμοὺς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπέστησαν; Ὑπῆρχε δυνατὸτης ἀνακοπῆς τῆς διαθέσεως τῶν Βουλγάρων στρατιωτῶν, ὅταν μάλιστα οἱ Ἀγιορεῖται Βούλγαροι εἶχον προετοιμασθῇ πρὸς τοῦτο, πλὴν τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερ;

Καὶ ἐὰν δὲν ἐξεδήλουν τὴν ὑποταγὴν οἱ Ἀγιορεῖται μοναχοί, ποῖος θὰ διέσωζε τὸν Ἀγιορειτικὸν μοναχισμόν, ὅστις διὰ μέσου τῆς μακραίωνου δουλείας;

1. Βλ. Λεπτομερείας κατωτέρω § 71 Ἐπίσης ἀνωτ. παρ. 18, ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων μοναχῶν τῆς Μονῆς Ζωγράφου πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατιωτικοῦ τμήματος.

διετήρησε τὴν Ἐθνικὴν φλόγα διαρκῶς ἀνημμένην; Πόθεν θὰ προήρχοντο οἱ μεγάλοι τοῦ Ἔθνους διδάσκαλοι, οἱ Πατριάρχαι (καὶ αὐτὸς ὁ Γρηγόριος Ε΄) ὁ σοφὸς Γρηγόριος Παλαμᾶς, ὁ Ἐθνεγέρτης Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς καὶ ἡ δλόκληρος στρατιὰ τῶν ἀγωνιστῶν μοναχῶν, ἡτις ἐπολέμησε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἑλλήνων ἐπαστατῶν;

Ἐὰν δὲν προσεφέροντο οὗτοι ὑποτακτικῶς πρὸς τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς, ποῖος θὰ διετήρη τὸ τελευταῖον τοῦτο ζῶν κατάλοιπον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, τὸ ὁποῖον σήμερον κοσμεῖ τὴν Ὁρθοδοξίαν;

Ἡ προσφορὰ εἰς τὸν μοναχισμόν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τῶν μοναχῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὑπῆρξε πολὺτιμος. Τὰ μαῦρα στίγματα ἅτινα εἰς τὰς δέλτους τῆς Ἱστορίας ἐσημείωσαν ἀναγκαῖαι καὶ προσποιοῦνται κατὰ πολὺ ἐκδηλώσεις ὑποταγῆς εἰς τοὺς κατακτητὰς, ἀσφαλῶς ἐξήλειψαν αἱ ἔνδοξοι σελίδες ἃς ἔγραψαν οἱ Ἁγιορεῖται μοναχοὶ διὰ τοῦ αἵματός των κατὰ τοὺς Ἐθνικοὺς ἀγῶνας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς μεγίστης αὐτῶν προσφορᾶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μαύρης δουλείας εἰς τὸν τομέα τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας, τῆς διαφωτίσεως τοῦ δούλου Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς παροχῆς αὐτῷ ψυχικῆς τροφῆς, ἀντοχῆς, καρτερικότητος καὶ παραμυθίας (1).

Κλείνοντας τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ ἀνακεφαλαιοῦντες ὅ,τι ἐξεθέσαμεν, εἰς τὸ ἀσφαλὲς ὡδηγούμεθα συμπέρασμα, ὅτι ἐν Ἁγίῳ Ὄρει οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε ὑπάρχει, οὔδὲ καὶ θὰ ὑπάρξη, κατὰ τὰς σημερινὰς προοπτικάς, φιλόδουλον πνεῦμα. Οἱ Ἁγιορεῖται μοναχοί, εἰ ἐξ Ἑλλάδος καταγόμενοι, πάντοτε ὑπερηφάνως διετήρησαν τὸν Ἐθνισμόν των καὶ ἐν ὀνόματι τῶν Ἐθνικῶν ιδεῶν πολλάκις ἐθυσιάσθησαν. Ἐὰν ὑπάρχη μερὶς κατηγορῶν, ἡτις κακοβούλως ἐκλαμβάνει τὰς ἐκδηλώσεις ὑποταγῆς, οὐχὶ ὡς καρποὺς τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ ὡς κατάληξιν τῆς ἐλλείψεως Ἐθνικοῦ ἔρματος, συνεπεία τῆς ὁποίας ἄγονται ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε πνέοντος ἀνέμου, ἀποσκοποῦντες εἰς τὴν διάσωσίν των καὶ μόνον, κακοποιῶσι κακοβούλως τὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ μοναχοὶ εἶχον πάντοτε ἐστραμμένον τὸ μέτωπον ὑψηλὰ καὶ οὐχὶ κεκλιμένον τὸν αὐχένα εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἔθνους, δι' ὃ καὶ πάντοτε ἐξήρχοντο τῶν περιστάσεων νικηταὶ καὶ κύριοι τῶν προνομίων καὶ θησαυρῶν των, οὐχὶ τῶν ἰδίων ἀλλὰ τῆς ὀρθοδοξίας, ἰδιαίτερα δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἀλήθειαν ἣν δὲν δύναται νὰ διαψεύσῃ τῶν κατηγορῶν ἡ συκοφαντικὴ πρόθεσις (2).

(Συνεχίζεται)

1. Ἄλλωστε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προκειμένου νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, δὲν ἐδίσταζε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῶν περιστάσεων «καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω, τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθεὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντας τινὰς σώσω» Α' Κορινθίων 9, 20—22.

2. Καὶ αὐτὸς ὁ τὰ πάντα ἐν Ἁγίῳ Ὄρει κατηγορῶν Ἀρχιμανδρίτης Κτενᾶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πλέκει τὸ ἐγκώμιον τῶν μοναχῶν λέγων ἐπὶ λέξει εἰς τὸ βιβλίον του: Ἄπαντα κ.λ.π. σελ. 223. «Εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας, ὅτι οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ οὐδέποτε ἐλείποψύγησαν πρὸ οὐδενὸς κινδύνου, οὐδέποτε ὑπεχώρησαν εἰμῇ ὅταν ἐβλεπον, ὅτι διὰ τῆς ὑποχωρήσεως θὰ ἔσωζον οὐχὶ τὰ σαρκία αὐτῶν, ἀλλ' ἄλλο τι ἀσυγκρήτῳ τῷ λόγῳ ἀνώτερον καὶ πολυτιμώτερον». Ἀνώτερον καὶ πολυτιμώτερον ἀσφαλῶς ἐννοεῖ τὸν Μοναχισμόν, τοὺς Ἁγιορειτικούς θησαυροὺς, τὴν Ἐθνικὴν παράδοσιν.

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

Θὰ δώσουμε συνεχίζοντας, σκιαγραφίες μερικῶν ἀπ' τοὺς πρωταγωνιστὲς τῆς ἀλευθερωτικῆς κινήσεως πὺ ἀφηγηθήκαμε πὺ πάνου καὶ πρώτη—πρώτη τῆ μορφῆ τοῦ Νικόλα Μάϊου, μιᾶς φυσιογνωμίας ἀπὸ τὶς πιε ἀξέχαστες ἐκείνων τοῦ ἀγῶνα τοῦ Πασιγνωστοῦ Νικόλα!

Καὶ θὰ μᾶς τὸν παρουσιάση ὁ Λάϊος.

Ο ΝΙΚΟΛΑΣ

«Χωργιατόπουλο φτωχὸ ἀπὸ τὴν Κοβίλιανη τῶν Γραμμενοχωρίων, μόλις 12·13 χρονῶν, τὸ ἔφερε ὁ πατέρας του στὰ Γιάννινα νὰ τὸ βάλῃ δοῦλο σὲ κανένα μαγαζὶ, μόνον γιὰ τὰ ψωμοτσάρουχα· ἦταν φτωχὸς ὁ μαῦρος, μὲ μεγάλη φαμελιά, πὺ δὲν μποροῦσε οὔτε τῆ μπομπότα τοῦ σπιτιοῦ του νὰ κονομίση.

»Τὰ βασιλικὰ δοσῆματα βαργιά, καὶ ὁ μουχτάρης τοῦ χωργιοῦ, ὄλο στοὺς φτωχότερους ἀποκουμποῦσε, πότε τὸ ζαπιτιέ, πότε τὸν Ταχηλιτάρη — «Σκυλίσια ζωὴ δὲν ὑποφέρεται», μουρμούριζε ὁ γέρος τῆ νύχτα στὸ καλύβι του· «ἢ νὰ λευτερωθοῦμε ἢ νὰ πεθάνουμε».

»Μ' αὐτὰ τὰ μουρμουρητὰ ἔναυλα στ' αὐτιά του, ξεκίνησε ξυπόλυτος ὁ Νικόλας ἀπὸ τὴν Κοβίλιανη μαζὶ μὲ τὸν πατέρα του γιὰ τὰ Γιάννινα.

»Τὸν ἔβαλε ὁ γέρος στὸν Τασιούλα Καζαντζῆ, ἀρχοντα τῶν Γιαννίνων καὶ μεγαλέμπορο, πὺ ἔκαμε τὸν καιρὸ ἐκεῖνο καὶ δέρματα, καὶ τὰ ἔστειλε στὸ Τριέστι. Ὁ κυρ Τασιούλας, τὸν ἔβαλε στὴν ἀποθήκη πὺ ἐτοίμαζαν τὰ δέρματα γιὰ τὸ ἔξωτερικό· ἐκεῖ, ἔμαθε τὴν τέχνη τῆς ἀποξηράνσεως, τῆς διαλογῆς, καὶ τῆς ἐν γένει συσκευασίας τῶν δερμάτων.

»Ὑστερα ἀπὸ 1—2 χρόνια, ἐπειδὴ ἦταν τίμιος, ἐργατικὸς καὶ γρήγορος στὴ δουλειά του τὴν ὁποῖαν εἶχε μάθει στὴ ἐντέλεια, τὸν ἐρόγιασε ὁ κυρ Τασιούλας μὲ μὲ ἓνα μετζῆτι τὸ μῆνα.

»Κάθε δεκαπέντε εἴκοσι μέρες, ἐρχόταν ὁ γέρος ἀπὸ τὸ χωργιὸ μὲ κανένα γομαροφόρι ξύλα καὶ σούφρονε καὶ τὴν ῥόγα τοῦ καψο—Νικόλα, γιὰ νὰ πάρουν λίγο ἀλάτι ν' ἀλατίσουν τὰ λάχανα πὺ ἔβραζε ἢ βάρω στὸ κακάβι, καὶ λίγη μπομπότα κατὰ τὸ Γενάρη τοῦ σῶνονταν ἢ σοδιά τοῦ σπιτιοῦ.

»Ἐτσι, ὁ Νικόλας πέρασε 4—5 χρόνια στὰ Γιάννινα, χωρὶς νὰ ξέρῃ τί πρῶμα εἶναι τὸ κρασοπουλειὸ καὶ τὸ καφενεῖο. Τὲς καλὲς μέρες, τὸν κρατοῦσε ἡ κυρὰ Τασούλαινα στὸ σπίτι, καὶ ἐκεῖ γευόνταν καὶ αὐτὸς φαγί, ἀπ' αὐτὸ πὺ τρῶνε οἱ ἀρχόντοι, μὲ κρέας καὶ μὲ βούτυρο, κανένα γλυκό, πὺ ἦταν ἀγνωστο σ' ὄλην τὴν περιοχὴ τῶν χωριῶν.

»Ὁ Νικόλας, εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ ἀποθάνῃ ὁ βασανισμένος πατέρας του γρήγορα, καὶ νὰ τοῦ ἀφήσῃ στὴ ράχη πολυμελῆ καὶ φτωχὴ οἰκογένεια.

»Πῆγε στὸν κυρ Τασιούλα δακρυσμῆιος καὶ τοῦ εἶπε:

»— Ἀφεντικό, τώρα ἔπεσε ἐπάνω μου ἀκέρια φαμελιά· δὲν τὰ βγάξω πέρα μὲ τὸ μισθὸ τὴν τέχνη τὴν ξέρω· ἂν θέλῃς, ν' ἀγοράξω τομάρια γιὰ λογαριασμὸ σου, καὶ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ προμήθεια.

»Ὁ κύρ Τασιούλας ὁ ὁποῖος ἤξερε ἀπὸ φτώχεια, γιὰτὶ κι' αὐτὸς ἀπὸ φτωχὸς ἔγινε ἀρχοντας, συνεκινήθη, ἔβγαλε ἀπὸ τὴν κάσσα του 20—25 μετζῆτια καὶ τοῦ εἶπε:

»— Νὰ!... πάρε, καὶ τρόβα νὰ κάνῃς τὴ δουλειά σου· ἐγὼ τὰ τομάρια θὰ σοῦ τὰ πληρώνω περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον.

»Ἐτσι ὁ Νικόλας, γύριζε πεζὸς ὄλα τὰ χωριά, μάζεβε δέρματα, καὶ τὰ μεταπωλοῦσε στὰ Γιάννινα. Ἐτσι κράτησε τὴν πατρικὴ οἰκογένεια στὸ χωριό, μὲ κάποια σχετικὴ ἄνεση. εἶδαν καὶ αὐτοὶ ὀλίγο λάδι στὴν μπατσαργιά, ἀγόρασαν καὶ 5—10 πρόβατα· τὴν Λαμπρὴ φόρεσαν καὶ τ' ἀδέρφια του στὰ ποδάρια τσαρούχια, ἔβαλε καὶ ἡ

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο σελ. 311.

βάβω στο κεφάλι μαντίλι, που δὲν ἦταν κουρέλι.

» Τὸν Νικόλα αὐτὸν, ἄνδρα πλέον 28·30 χρονῶν τὸν βρῆκαν οἱ ἀγῶνες στὴ Μακεδονία καὶ στὴν Ἡπειρο.

» Μιὰ μέρα τοῦ 1907, βρέθηκε ὀρκισμένος στὴν Α' Διεύθυνσι τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας στὰ Γιάννινα.

» Στ' αὐτιά του, ἐβούιζε ἀκόμα τὸ μουρμουριτὸ τοῦ πατέρα του: Ἡ νὰ λευτερωθοῦμε ἢ νὰ πεθάνουμε.

» Ρίχτηκε μὲ τὰ μούτρα στὸν ἀγῶνα, κατάλαβε βαθύτατα τὸ νόημά του· ἐξυπνος καθὼς ἦτο καὶ γνώστης τῶν λαϊκῶν τάξεων τῶν Γιαννίνων καὶ ὄλων τῶν πέριξ χωριῶν, ἄρχισε τὰς μυήσεις, ἔγινε ἀνάδοχος πολλῶν ἀδελφῶν καὶ ἐλευθερωτῶν, ἔγινε τὸ δεξι χέρι τῆς Α' Διευθύνσεως:

» — Ποιοὺς θὰ διαλέξουμε Νικόλα γιὰ ἀγγελιοφόρους;

» — Τὸν Α ἀπὸ τὸ τάδε χωριό, τὸν Β, τὸν Γ.

» Ἔτσι ὁργανώθη τὸ δίκτυον τῆς ἐργασίας.

» Τοῦ Νικόλα θὰ ἠρωτᾶτο ἡ γνώμη γιὰ τὰ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, γιὰ τὴν ὁργάνωσι τῆς μεταφορᾶς τῶν ὄπλων, γιὰ τὶς κρυπτεὶς ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀποθηκευθοῦν ὄπλα, πυρομαχικὰ σιὰ διάφορα σημεῖα, στὰ μοναστήρια, στὲς σπηλιὰς κ.λ.π.

» — Μιὰ κρυψώνα ἀπὸ 200 ντουφέκια πρέπει νὰ κάνωμε στο Μοναστήρι τῆς Λυκοστάνης, στὸ Μέγα Λόγγο, γιὰ τὰ Κούρεντα, ἀλλὰ ὁ Γούμενος ποῦ τὸν κουβέντιασα, φοβᾶται πέστε καὶ σεῖς οἱ μεγάλοι δυὸ λόγια σιτὸν Φωτικῆς (ὁ ἐπίσημος βοηθὸς τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γερασίμου), γιὰ νὰ τὸν καλέσῃ στὴ Μητρόπολι, νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ τὰ ἄλλα εἶναι δική μου δουλειά.

» — Καὶ ποῦ θὰ γίνῃ ἡ κρυψώνα βρὲ Νικόλα; τὸν ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς διευθυντῆς τῆς Α' Διευθύνσεως (ὑπολοχαγὸς πεζικοῦ Κ. Τσιριγώτης, φονευθεὶς τὸ 913 ἐν Κρέσνα μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ Ταγματάρχου).

» — Κάτω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα· ἐκεῖ δὲν θὰ ὑποψιαστῆ κανένας καὶ εἶναι καὶ τὸ μέρος σ' ἐγνό· εἶπα στὸν καλόγηρο καὶ μοῦ ἀπήντησε εἶναι ἁμαρτία νὰ κάνωμε τέτοιο πρᾶγμα στὴν Ἁγία Τράπεζα. — Τί λὲς μωρὲ καλόγηρε; τοῦ εἶπα· τὰ ντουφέ-

κια αὐτὰ εἶναι τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἔχουν ἀπάνω τὸ στέμμα, καὶ προορίζονται γιὰ τὴ λευτεριά μας· εἶναι, μωρὲ παπᾶ, σὰν τὸ δυσκοπότηρο ποῦ βάζεις ἀπάνω στὴν Ἁγία Τράπεζα, τί ἁμαρτία μοῦ λὲς;

» — Καὶ ποῖος θὰ φικιάσῃ τὴν κρυψώνα βρὲ Νικόλα;

» — Ἐχω δυὸ παιδιὰ τῆς 5ης ὁμάδος, τὸν Γιώργο Γιόση ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννη καὶ τὸν Βασίλη Μάνεση ἀπὸ τὴ Βούμπιανη, τεχνίτες πρώτης, ψυχομένοι ἄνδρες· στόμα ἔχουν καὶ λαλιὰ δὲ βγάζουν, κρασόρακο δὲν τὸ βάζουν σιτὸ στόμα μὲ τὸ συμπάθειο, σὲ γυναικοδουλειὰς δὲν ἀνακατεύονται· εἶναι ἄνδρες ποῦ μπορεῖ ὁ Τοῦρκος— Θεὸς φυλάξῃ— νὰ τοὺς κάνῃ κοψίδια καὶ λόγο δὲν βγάζουν.

» — Καὶ γιὰ τὴν ἐργατοδουλειά;

» — Ἐγὼ μὲ τὸν καλόγηρο, τέσσαρες, δουλεύοντας μέρα νύχτα σὲ μιὰ βδομάδα τὴν τελειώνουμε.

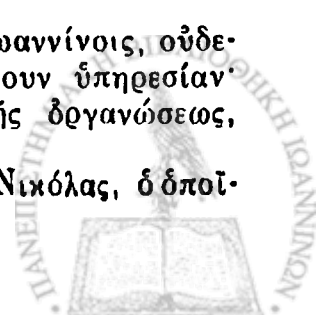
» Ἔτσι καὶ ἔγινε: Οἱ κρυπτεὶς ἐτοιμάσθηκαν, τὰ ὄπλα ἀποθηκεύθησαν σὲ διάφορα σημεῖα καὶ ὅταν ξημέρωσε ἡ 5ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1912, δυὸ χιλιάδες Ἡπειρωτεὶς, στὴν ἀρχὴ καὶ ἄλλοι τόσκι ὑστερώτερα, πῆραν τᾶρματα καὶ ἔτρεξαν εἰς βοήθειαν τῶν ἀδελφῶν ἐλευθερωτῶν.

» Ὁ ἀξιωματικὸς σύνδεσμος εἶχεν ἀνακληθεῖ ἀπὸ τὰ Γιάννινα τὸν Αὐγούστον τοῦ 1909· τώρα μὲ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, ὁ Πρόξενος ἔφυγεν. τὸ ἀρχεῖον τῆς Α' Διευθύνσεως τῆς Η.Ε. ἀντὶ νὰ ἀσφαλίσθῃ πάσῃ θυσίᾳ, ἐκάη δυστυχῶς ἀπὸ τοὺς παραμείναντας ὑπαλλήλους τοῦ Προξενείου, οἱ ὅποιοι, μὲ μερικὸς ἐταίρους, εἶχον πανικοβληθῆ. Τὰ δυναμικώτερα στοιχεῖα τῆς Η.Ε. βγῆκαν στὸ κλαρὶ ἐπὶ κεφαλῆς σωμάτων.

» Τὰ Γιάννινα ὅμως ἦσαν τὸ κέντρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξηρτῶντο πλεῖστα ζητήματα πρὸς εὐώδοσιν τοῦ ἀγῶνος. Ὁ Νικόλας ἦτο τὸ ζωντανὸν ἀρχεῖον, ἦτο τὸ κλειδὶ ὅλης τῆς κινήσεως αὐτὸς ἐγνώριζε τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντας.

» Ἀνευ αὐτοῦ, οἱ ἐν Ἰωαννίνοις, οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίαν ὡς ἐκ τῆς μυστικότητος τῆς ὁργανώσεως, δὲν ἠδύναντο νὰ κινηθοῦν.

» Ἐκρίθη σκόπιμον, ὁ Νικόλας, ὁ ὁποι-

ος ἐκ τῶν πρώτων ἔλαβε τὰ ὄπλα, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σῶμα του, νὰ κατεβῆ στὰ Γιάννινα καὶ νὰ κινήσῃ τὴ μηχανὴ τῆς ὄργανώσεως.

» Μολονότι τοῦτο ἐσήμαινε κίνδυνον τῆς κεφαλῆς του, ὑπήκουσε εἰς τὴν φωνὴν τοῦ καθήκοντος, κατέβηκε στὴν πόλι, ὠδήγησε τοὺς ἀναλαβόντας τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Α' Διευθύνσεως, καὶ ἐπετελέσθησαν θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐβροήθησαν ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐλευθερώτριαν στρατιάν.

» Οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ πολλοῦ πεπεισμένοι περὶ τῆς ὑπάρξεως μεγάλης Ἐθνικῆς Ὄργανώσεως, προέβησαν εἰς ἀθρόας συλλήψεις πολιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πολλῶν ἐκ τῶν δυναμικωτέρων μελῶν τῆς Ὄργανώσεως.

» Μειξὺ αὐτῶν, συνελήφθη καὶ ὁ Νικόλας, ὁ ὁποῖος ὑπεβλήθη σὲ φρικτὰ βασανιστήρια διὰ νὰ μαρτυρήσῃ. Οὐδὲ μία λέξις ἐξῆλθε τῶν χειλέων του.

« Ἄτυχῶς, δύο μεμυημένοι κατέθεσαν ὅτι ὠργανώθησαν καὶ ὠπλίσθησαν ἀπὸ τὸν Νικόλα. Τοῦτο ἦτο ἀρκετὸ διὰ νὰ τὸν καταδικάσῃ τὸ Στρατοδικεῖον εἰς θάνατον.

» Εἰσηγητὴς τοῦ Στρατοδικείου ἦτο ὁ ἐφεδρος ἀξιωματικὸς Μουσιαβίρ Χαϊρῆ Πατσαντᾶς, Γιαννιώτης ἀπὸ τοὺς σημαίνοντας. Πρὸς αὐτὸν ἀπετάνθη ἐκλεκτὸν μέλος τῆς ὄργανώσεως, ὁ Γ. Μακρυδήμας, ἱκετεύων τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως.

» Ὁ Μουσιαβίρ ἀπήντησε:

» —Κύρ Γούλα, πῶς νὰ τὸ κάνωμε; αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος κομιτατζῆς. Ὁλους αὐτοὺς ποὺ βγήκαν στὰ βουνὰ ἐναντὶον τοῦ Νιοβλετιοῦ, αὐτὸς τοὺς ἔχει ὀρκίσει πῶς μπορῶ ἐγὼ νὰ εἰπῶ τέιοιο πρᾶγμα στὸν Πασᾶ;

» —Ἄκουσε ἐδῶ Μπέη μου: Ἐγὼ, δὲν ἦλθα γιὰ τὸν Νικόλα· ἦλθα γιὰ τὴν ἀφεντιά σου καὶ γιὰ τὸ σπίτι σου. Ὅπως λὲς αὐτὸς ὅλους αὐτοὺς τοὺς κακούργους ποὺ βγήκαν στὰ βουνὰ, τοὺς ἔχει

φίλους, τοὺς ἔχει βλάμηδες· ἓνα σωρὸ ξαδέρφια καὶ ἀνήψια του, ἀνταμώθηκαν μ' αὐτούς. Ἄν μιὰ φορὰ—μακρὰ νὰ γιέν—πέσουν τὰ Γιάννενα, τί γινόμαστε; τί θὰ γίνῃ τὸ ἀρχοντικὸ σου; καὶ ὅλοι οἱ δικοί σου; τὸ συλλογίστηκες αὐτὸ μπέη μου; ἐγὼ μὲ τὸν πατέρα σου, ὅξω ἀπὸ μιὰ μπίστη, εἴμαστε ἀδέρφια. Γι' αὐτὸ ἦλθα νὰ σοῦ κάνω ρετζιά, καὶ ὄχι γιὰ τὸν παλιὸ—Νικόλα· ἐδῶ μ' ἔφερε ἡ φιλία πενήντα χρόνων καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ ἀρχοντικοῦ σου. Αὐτοί, ἅμα ἔμαθαν τὴν καταδίκη τοῦ Νικόλα ὠρκίστηκαν νὰ μὴ ἀφίκουν πέτο νὰ λαλήσῃ στὸ σπιτικό σου. Κακοῦργοι εἶναι, πόλεμο ἔχουμε· τί ξέρουμε τί μπορεῖ νὰ γίνῃ αὐριο;

» Ἡ φοβέρα τοῦ κύρ Γούλα, ἔπιασε, καὶ ὁ Νικόλας δὲν ἐξετελέσθη.

» Τὰ Γιάννενα λευτερώθηκαν τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 οἱ ἀντάρτες μπῆκαν μὲ τὸ στρατὸ πρῶτοι στὴν πόλι, ἀνοιξαν φυλακὰς καὶ βρῆκαν τὸν Νικόλα μὲ γάγγραινες στὰ πόδια καὶ στὶς πλάτες ἀπὸ τὸν ξυλοδαρμό. Τὸν μετέφεραν στὸ νοσοκομεῖο πρὸς νοσηλείαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐκτελέσουν, σύμφωνα μὲ τὸν κανονισμό τῆς Η. Ε. τοὺς δυὸ καταδότας.

»—Παιδιά! ὁποῖος τοὺς πειράξει αὐτούς, θὰ εἶναι ἐχτρός μου· ἐφώναξε ὁ Νικόλας ἀπὸ τὸ κρεβάτι τοῦ πόνου. Αὐτὴ τὴν ἄγια μέρα τῆς Λευτεριᾶς, δὲν πρέπει νὰ τὴν λερώσωμε μὲ αἷμα Χριστιανικό. Ἄς τὸ βροῦν ἀπὸ τὸ Θεό! Ἔτσι καὶ ἔγινε.

» Ὁ μεγαλόψυχος Νικόλας, ὁ τετράγωνος Ἕλληνας, ἦτο καὶ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Εἶχε τὴν ψυχικὴ δύναμι νὰ συγχωρῇ, καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι χθὲς ἀκόμη, τὸν ὠδήγησαν στὴν κρεμάλα».

ΛΑ·Ι ΟΣ

Σημείωσις:

Δυὸ παιδιά τοῦ Νικόλα ἐφονεύθησαν στὴν πόλεμο. Ὁ πρῶτος, λοχίας τοῦ ἱππικοῦ, ἐφονεύθη μαχόμενος τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941 κατὰ τὴν ὑποχώρησιν. Ὁ δεύτερος, ἔπεσε τὸ 1943, ὡς ὀπλίτης τῶν ὁμάδων ἀντιστάσεως τοῦ Ζέβρα.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΤΘ. ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΥ
Δημοδιδασκάλου

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΥΡΕΩΝ*

Τὸν Κανόνα κατὰ Λατίνων τοῦ αἰοίδιμου Ματθαίου ἐδημοσίευσεν ὁ μέγας ἱστοριοδίφης Έμ. Γεδεών(1). Εἶναι, ὡς μᾶς λέγει οὗτος καὶ ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς «Ὁρθοδόξου Ἑλλάδος» τοῦ κειμηλοῦ Δημητράκοπούλου ὁ πρῶτος μετὰ τὴν Ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοιοῦτος. Εἶναι μὲν βραχυεπιῆς ἀλλὰ πλουσιώτατος εἰς ἐννοίας καὶ περιέχόμενος.

Ὁ αἰοίδιμος Ματθαῖος, ἡ καλλικελεύατος ἀηδὼν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ νεκταροσυλλέκτρια μέλισσα αὐτῆς, ἡ ἀσπίς τῆς Ὁρθοδοξίας, γνωρίζει ὅτι, οἱ Λατῖνοι εἶναι ἐξ ἴσου μὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅτι οὗτοι μεταχειρίζονται πᾶν μέσον, ἵνα ἐπιτύχωσι τοὺς ἀνιέρους σκοπούς των, τοῦτέστιν τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν Δυτικὴν. Ὅτι ἡ δυστυχία καὶ ἀθλιότης τοῦ σκλαβωμένου Ἑλληνικοῦ μας Γένους εἶναι ἀποτελεσματικοὶ συνήγοροι τῆς ἀνιέρων των προσπαθείας. Τούτου ἕνεκεν ἄγεται εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἵνα συγγράψῃ τὸν κατὰ Λατίνων Κανόνα. Διὰ τούτου ἐπιδιώκει, ἵνα προσφυλάξῃ τοὺς Ὁρθοδόξους, τὸ Χριστεπώνυμον ποιμνιον, ἐπὶ τὰ δῆγματα τῶν ἰσθόλων ὄφρων, τῶν Λατίνων. Μαστιγώνει διὰ τούτου ἀνηλεῶς τοὺς διαστρεβλωτάς τῆς ὀρθῆς καὶ ὀλιθηοῦς διδασκαλίας τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ, καυτηριάζει τὴν ὑπεροψίαν, αὐταρχισμὸν καὶ ἄκρατον ἐγωϊσμὸν τῶν Παπῶν καὶ ἀποκαλύπτει ἐν ὅλῃ των τῇ γυμνότητι τὰς στρεβλὰς ἐκείνων δοξασίας. Ἐκαστον Ἰσραήλιον, ἐκάστη Ὠδὴ, τοῦ ἀξιωμαλετήτου τούτου Κανόνοσ, εἶναι καὶ ἐν δομῇ κατηγορητήριον, εἰς βαρὺς καταπέλτης, μία ἀποκάλυψις τῶν καινοτομιῶν αὐτῶν. Εὐκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ πόσῃ εὐεργετικῇ ἐπίδρασιν εἶχεν εἰς τὰς ψυχὰς καὶ καρδίας τῶν χαλεπῶς δοκιμαζομένων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν τὸ βαθὺ περιεχόμενον τοῦ Κανόνοσ τούτου. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Τυπογραφία ἦτο τότε ἄγνωστος, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν, μαντεύει τις εἰς ποίους καὶ πόσους κόπους ὑπεβλήθη ὁ αἰοίδιμος Ἱεράρχης, ἵνα διανείμῃ τοῦτον κατὰ χιλιάδας χειρόγραφα εἰς τοὺς ἀποκεκμηκότας ἀπὸ τὰ δυσθῶστακα δεινὰ τῆς σκληροτάτης Τουρκικῆς δουλείας. Πόσοι καὶ πόσαι δὲν ἀνεθάρρουναν καὶ δὲν ἠδραιώθη ἡ χαλαρωθεῖσα πίστις των!

Τὸν λαμπρὸν τοῦτον Κανόνα κατὰ Λατίνων ἐθεώρησα καλὸν νὰ δημοσιεύσω εἰς τὴν παροῦσαν μου πραγματείαν, ἵνα, οἱ ἀναγνώσοντες τοῦτον, θαυμάσωσι περισσότερον τὸν ὑπέρομαχον τοῦτον τῶν Ἱερῶν καὶ Ὁσίων τῆς Φυλῆς μας. Εἶναι μία προσέτι ἀπόδειξις τῆς εὐρημαθείας τοῦ κατὰ τὸ βαθὺ σκοπὸς τῆς μακροαἰωνοῦ Τουρκικῆς δουλείας ζήσαντος αἰοίδιμου Μητροπολίτου Μυρέων Ματθαίου τοῦ ἐκ Πωγωνιανῆς.

Μητροπολίτου Ματθαίου Μυρέων ἐκ Πωγωνιανῆς Ἠλείου.

Περὶ τοῦ αἰτίου τοῦ τῶν Λατίνων Σχίσματος καὶ περὶ τῶν ἐξ διαφορῶν αὐτῶν πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 816.

Εἰς Σχῆμα Κανόνοϛ

Ὡδὴ α' Ἦχος Πλάγ. δ'.

Ἐγρὰν διαδεύσας ὡς ξηρὰν.

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ Λατίνων ἔσχε ρχὴν, ἐκ κενοδοξίας πάλαι αὐτῆς, καὶ δεινῆς ὀφρῦος, ἣν θαυμάζει ὁ Θεοφάντωρ καὶ ὁ Μέγαϛ Βασίλειοϛ.

ΤΟ ΣΚΗΠΤΡΟΝ Ρωμαίων μετατεθὲν πάλαι ἀπὸ Ρώμης πρὸς Βυζάντιον ρουνεχῶϛ, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῖϛ Ἰταλοῖϛ οὐ μετρίωϛ ἐτάραξεν.

ΟΤΙ καὶ τῷ Ρώμης Ἀρχιερεῖ, τοῖϛ ἰσοῖϛ προσβεῖοιϛ, ὁ τοῦ Βυζαντοϛ τιμηθεῖϛ, καὶ τὴν Κωνσταντινου, Νεάν Ρώμην, ἀποκαλεῖσθαι δικαίωϛ ἠξίωσεν.

ΤΟΤΤΟ τοῖϛ Λατίνοιϛ μέγα δεινόν, καὶ ἱεροφῖα, ἀλαξόσιν οὖσα σαφῶϛ, ἔδοξε καὶ φθόνῳ κινηθέντεϛ, πρὸς ἄλλοτρίοϛ ὁδοῖϛ ἐξετράτησαν.

Ὡδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψίδοϛ.

ΤΟΝ ἐν Ρώμῃ προστάτην ἱερωτηρῶν ἔγνωσαν, καὶ τῆϛ Ἐκκλησίαιϛ, ἀπάσῃϛ ὡϛ Αὐτοκράτορα, δεῖναι ἐτόλμησαν, τυραννικῶϛ οἱ Λατίνοι, τῶν Χριστοῦ προφησίωϛ καταφρονήσαντεϛ.

Ἐκκλησίαιϛ ἀπάσῃϛ οἱ Ἰταλοὶ ἔστησαν, μίαν κεφαλὴν τερατώδη τῶν σφῶν Ἐπίσκοπον, ὡϛ ἀπὸ τρίποδοϛ καὶ μαντικῆϛ ὡϛ μαινάδοϛ, τὰ λοξὰ προστάγματα ἀποδεξάμενοι.

ΚΕΦΑΛΗ τερατώδηϛ, ὡϛ ἀληθῶϛ σέφριζεν, νῦν τῆϛ Ἐκκλησίαιϛ ὁ Πάπας, καὶ γὰρ τοῦ σώματοϛ τοῦ νοητοῦ πέλοποϛ, καὶ νοητῶϛ δεῖ γε κάρα τοῦ Χριστοῦ, ὡϛ ἔφησεν Παῦλοϛ ὁ ἐνδοξοϛ.

Αἴσθητοϛ δ' ὢν ὁ Πάπας, τοῦ νοητοῦ Σώματοϛ τῆϛ Καθολικῆϛ Ἐκκλησίαιϛ, κάρα, οὐ δύναται ἐπονομαζεσθαι, τοῦ κρυμμένου γὰρ ὄλου, αἰσθητὸν τι λέγεσθαι κέρωϛ δύναιτον.

Ὡδὴ δ'. Εἰσακήροϛ Κύριε

Οἱ ΛΑΤΙΝΟΙ θεμέλιον ἐπὶ ψάμμῳ θέμενοι, ἱερωήσανον τὴν τοῦ Πάπα κυριότητα, Ἐκκλησίαν πῶσαν διετάραξαν.

ΚΑΙ τὸν Πέτρον ψευδάμενοι, φασίν, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀντίστασιν καὶ φροντίδα τὴν τῶν δώδεκα, παρ' οὐ καὶ ὁ Πάπας ταύτην εἴληφεν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑϛ θεμέλιον, Πέτρον τὸν Ἀπόστολον μόνον λέγουσιν, ἐναντία δογματίζοντεϛ, Πάντῳ τῷ μεγάλῳ Θεοκλήρω.

ΚΑΙ τὸν Ρώμης ἀντίστακτον, ὡλοϛ μὴ σφραγῆναι ποτὲ διδάσκουσιν, ὡϛ τοῦ Πέτροϛ σχηματίζοντα, τῆϛ διδασκαλίαιϛ μόνον μέτοχον.

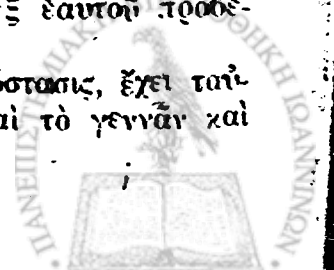
Ὡδὴ ε'. Ἴνα τί με ἀπόσω.

ΤΑΥΤΗΝ μάτην φρονούντεϛ, ὄρουϛ τοῖϛ τῆϛ Πίστεωϛ παραπαλείουσι, ταῖϛ καινοτομίαιϛ εἰσηγήσασιν, μόνον ἐπέκεινον ταῖϛ τῆϛ διανοίας καὶ πρὸς τὴν γνώμην τὴν ἰδίαν, διασπῶσι Γραφῆϛ τὰ νοήματα.

Τῆϛ Τριάδοϛ τὰ Τρία πρόσωπα συγγένοι τερανῶϛ, διαδάσκοντεϛ, ἐξ ἑαυτοῦ λαμβάνειν τὸ Πανέγιον Πνεῖμα τὴν ἰταροξίν, βαβελλιωθέντεϛ, τὸν γὰρ Τῶν αἰτιατὸν τε καὶ τοῦ Πνεύματοϛ αἴτιον λέγουσιν.

Οἱ ΔΥΝΑΜΕΘΑ λέγειν ὅτι ἐκπορεύεται Πνεῖμα τὸ Ἅγιον ἀπὸ τῆϛ οὐσίας τοῦ Πατροϛ, ὡλ' ἐκ τῆϛ ὑποστάσεωϛ, εἴη γὰρ ἂν οἴτωϛ ἐξ ἑαυτοῦ προεβλημένον καὶ γὰρ πέλει Πατρὶ ὁμοούσιον.

ΟΤΑΜΩϛ ἡ οὐσία, ὡϛ καὶ εἴτοι βοῦλονται καὶ ἡ ὑπόστασιϛ, ἔχει ταῖ τὸν δεῖναι ὡϛ ἀδύνατον ὄλωϛ καὶ ἄστονον, τὸ γὰρ ἐκπορεύειν καὶ τὸ γεννᾶν καὶ τὸ γεννῶσθαι ὑποστάσεσιν πέλει ἐνέργεια.

Ὡδὴ στ'. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ἐκ τοῦ Πατρὸς, μόνον, φασίν, ἐκπορεύεσθαι τὰ τοῦ Σωτήρος Ρητά, καὶ οὕτω διδάσκουσιν, ἀριδύτως φάσκοντες, πάντες οἱ Πατέρες, τοὺς Λατίνους ἐκτρέπομενοι.

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, οἶδεῖς φησὶν ἐκπορεύεσθαι, τῶν διδασκάλων, σαφῶς κατὰ τὴν αἰδίον, Θεῖαν καὶ ἔνδοξον πρόβιν, ἢ πάντες τῷ Πατρὶ μόνῳ προσμένουσιν.

Ἄλλ' οἱ Λατίνοι ταῖς σαφῶν διδασκαλίαις προσέθεντο, ὅτι καὶ ἐξ Υἱοῦ λαμβάνει τὴν ὑπαρξιν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ὡς ἰδυνατοῦντος Πατρὸς μόνον πρὸς ἐκπόρευσιν.

Εἰ ἀρκεῖ ὁ Πατὴρ πρὸς τοιαύτην, ματαίᾳ ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἢν Λατίνοι λέγουσι, κακῶς προπιθέμενοι, καὶ γὰρ ἐκ τῶν δύο, τοῦτο εἶπον ἐκπορεύεσθαι.

Ἄλλ' ὡς ἀρχῆς ἐκ μιᾶς τῶν δύο φασὶν προέρχεσθαι, τῆς μὲν μιᾶς προσεχοῦς, τῆς δ' ἄλλης πορρωτέρου, τῇ Θεολογίᾳ δὲ ἑτεροδοξοῦντες, ξένον δόγμα παρεισάγουσιν.

Κοντάκιον. Ἦχος α'. Τὸν Τάφον Σου Σωτήρ.

Οὐδεὶς τῶν ἱερῶν Διδασκάλων τοιαύταις, ἐχρήσατό ποτε διαιρέσειν οὕτω, τὸ γένος δὲ τὸ πάντολμον, τῶν Λατίνων ἐφεύρατο, κατὰ Πίστεως καὶ Θείας Ὁρθοδοξίας, κακοδαίμονος καὶ σφαλερᾶς διανοίας, κενὰ ἐφευρέματα

Ὡδὴ ζ'. Παῖδες Ἑβραίων.

ΠΑΙΔΕΣ Λατίνων ἐκ κακίμῳ παραπέμπονται, τοῦ καθαρτηρίου, συνωθοῦντος αὐτοὺς τοῦ Πάπα, ἐντὶ τούτου, ἂν μὴ ἀρθῶνως χρήματα, τοῦτω δώσωσιν ὡς λύτρα.

ΜΙΑ καὶ αὕτη γὰρ ὑπάρχει, τῶν ἀτόπων ἐφευρέσεων Λατίνοις, πρὸς χρημάτων ἔσμον συμβάλλουσα, τῷ Πάπα, πρὸς ἔξοδον μαγειρικὴν καὶ ζωμὸν καὶ καρκείαν.

ΠΡΟΔΗΛΟΝ ὅτι τοῖς Λατίνοις καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ τοῦ Καθαρτηρίου, ἐξ ἀγράφων φωνῶν, ἐνήφθη καὶ ὡς σκότος, μετὰ καπνοῦ ἐκάλυψε, τὰς ἐκείνων ἀνοίας.

ΟΤΤΕ ἡ πάλαι, οὐδ' ἡ Νέα, διωθήκη, οὐ διδάσκαλος, τῶν πάλαι ἐφαντάσθη τὸ πῦρ τὸ τοῦ Καθαρτηρίου οὐ χρονικὴν τε κόλασιν, εἰμὴ μόνον, Ὁριγένη.

Ὡδὴ η'. Τὸ ἐν Ὄρει Ἅγιῳ.

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ τὰ πνεύματα, Λατίνοι μετὰ πόνημον, εὐθέως ἰπολαύειν ἐν οὐρανοῖς τὸ τέλειον διδάσκουσι, δίχα τῶν σημάτων καὶ οἱ ἁμαρτῶντες τὴν κόλασιν ὁμοίως.

ΠΑΡΙΔΟΝΤΕΣ τὰς ρήσεις τῶν Ἁγίων καὶ τοῦ Παύλου, τρανῶς ἀναβοῶντος, μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἀντάμειψιν, πάντων τῶν πρακτέων λαμβάνειν ἐν τῇ κρίσει, ζῶντας καὶ τεθνεῶτας.

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ψυχὰι ἐν σωφροσύνῃ καὶ ἐν τόπῳ φροτεινοτάτῳ πέλειν καὶ σχεῖν ἐλπίδα ὁμειάπτωπον τῆς ἐπαγγελίας τυγχάνειν ἐν τῇ κρίσει, φασὶν οἱ Θεολόγοι.

ΚΑΙ ἐν τῷ τόπῳ ζοφωδεστάτῳ αὐθις καὶ ἐν λύτῃ καὶ στεναγμῷ ὑπάρχειν τοὺς ἀμετανοήτως ἁμαρτήσαντας, καὶ προισδοκιμένους, κολάσεως μετόχους, γενέσθαι αἰωνίον.

Ὡδὴ θ'. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός.

ΤΟ ΦΩΣ τὸ ὑπαστραφῆν ἐν τῷ Θαβώρ, οἱ Λατίνοι χριστῶς δογματι-

ζουσιν, και γάρ φασίν, ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, σωματικοῖς οὐ πέφυγεν δῆμασιν ὀραῖσθαι εἰλικρινῶς, καθάπερ τότε εἶδον, οἱ Τρεῖς τῶν Ἀποστόλων, Χριστόν ὡς ἥλιον ἀστράφαντα.

ΚΑΙ ταῦτα οἱ ἐκείνων σχολαστικοί, οὓς και μᾶλλον χολῶδεις εὐρίσκωμεν και γάρ χολῆς τούτων ἐκ Γαμόρας ἢ σταφυλή, ἢ κληματὶς και ἀμπελοσ, βότρουν τῆς πικρίας ἰσπογεννᾷ, θυμὸν δὲ τῆς ἀσπίδος ἐρεῖνγεται, τὸ στόμα δηλητηρίου ἐναργέστερον.

ΑΡΧΑΙΩΝ δὲ Πατέρων ἢ διδαχὴ, ὀρθοδόξως ἡμῖν ἐδογματίσαν, τὴν εἰς Θεῶν ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ και ἐνδοξον λαμπρότητα, Θεῖαν ὀραθῆναι τοῖς μαθηταῖς, ὡς μὴ ὑπάρχει ὄλως, κτιστόν τε κατ' οὐσίαν, ἐν τῇ ἀκτίστῳ ιδιότητι.

Ἴδού Σοι τῶν Λατίνων διαφορὰς
ἐξεθέμη ἐν σχήματι ἄσματος.

Εἰς τοῦτον, ὡς βλέπει τις, ἐκτίθενται σαφῶς τὰ αἷτια τοῦ Σχίσματος τῶν Λατίνων ἀπὸ τὴν μίαν και ἀδιαίρετον ἕως τότε Ἑκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ και ἐναλύνονται αἱ ἕξ διαφοραὶ αὐτῶν πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἑκκλησίαν.

Τὰ δὲ αἷτια δὲν ἦσαν ἄλλα, εἰμὴ ὅτι, μετὰ τὴν μετάθεσιν τῆς προικευούσης τοῦ Ρωμοῖκοῦ Κράτους ἀπὸ τὴν Ρώμην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ Νέας Ρώμης (Κωνσταντινουπόλεως) ἐτιμήθη (ἴσους πρεσβεῖσις) μετὸν Πάπαν. «Τοῦτο τοῖς Λατίνοις μέγα δεινὸν» λέγει ὁ Θεῖος ἀνήρ, «και ὑπεροψία ἀλαζόσιν οὐσα σαφῶς, ἔδοξε και φθόνῳ κινήθέντες, πρὸς ἄλλοτριους ὁδοῦς ἐξετροπήσαν».

Τὸ αἷτιον τοῦτο, ἦτοι ἡ χολῶσις τοῦ Πάπα, διὰ τὴν ἀπώλεσεν τὰ πρεσβεῖα και ἐτέθη ἐν ἴσοις τοιοῦτοις μετὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, ἐγέννησεν τὰς δογματικὰς διαφορὰς και ἐπέφερε τὸν σάλον εἰς τὴν Ἑκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις, δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ και μέχρι σήμερον, διότι οἱ ἐκάστοτε Πάπαι δὲν ἔπαισαν ἀπὸ ταῦ καὶ διεκδικῶσιν δι' ἑαυτοῦς τὰ Πρεσβεῖα.

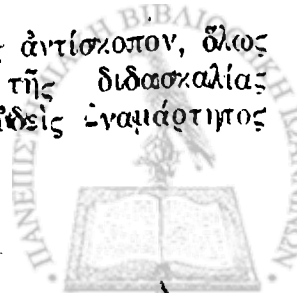
Αἱ δὲ δογματικὰι διαφοραὶ, ὀπόρροια ὡς εἶδωμεν τῆς ὑπεροψίας τῶν Παπῶν και αἱ ὁποῖαι, ὡς μετὰ πᾶσαν σαφήνειαν ἐκτίθενται ὑπὸ τοῦ Ματθαίου, εἶναι:

1η) «Ὁ Πάπας δέον καὶ προῖσταται πασῶν τῶν Ἑκκλησιῶν, διότι τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔλαβε παρὰ τοῦ Πέτρου». Τὴν ἐσφαλιμένην ταύτην ἀντίλημιν ἀποκρούει μετὰ ἀποστομωτικὸν ἐπιχείρημα ὁ Ματθαῖος λέγων «Αἰσθητὸς δ' ὢν ὁ Πάπας, τοῦ νοητοῦ σώματος τῆς Καθολικῆς Ἑκκλησίας κἀρα οὐ δύναται ἐπονομάζεσθαι, τοῦ νοουμένου γὰρ ὄλου αἰσθητόν τι λέγεσθαι μέρος ἀδύνατον».

2α) «Ὅτι μόνον ὁ Πέτρος εἶναι Κεφαλή τῆς Ἑκκλησίας» ἀγνοοῦντες σκοπίμως τὸν Ἀπόστολον τῶν Ἑθνῶν, τὸν Παῦλον, ὁ δ' ἀνευ, ἢ Ἑκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ περιοριζέτο μόνον εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς Παλαιστίνης. «Ἑκκλησίας θεμέλιον Πέτρον τὸν Ἀπόστολον μόνον λέγουσιν, ἐναντία δογματίζοντες Παῦλῳ μεγάλῳ Θεσκηρίῳ» ἀποστομῶνει αὐτοῦς ὁ Θεῖος ἀνήρ.

3η) «Ὅτι τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐκπαρεύεται και ἐκ τοῦ Υἱοῦ». Ὁ Ματθαῖος ἀντικρούει αὐτοῦς λέγων «Τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνον φασίν ἐκπορεύεσθαι τὰ τοῦ Σωτῆρος ρητὰ και οὕτω διδάσκουσιν, ἀριδιήλως φάσκοντες πάντες οἱ Πατέρες...».

4η) «Ὅτι ὁ Πάπας εἶναι ἀλάθηστος». «Και τὸν Ρώμης ἀντίσκοπον, ὄλως μὴ σφαλῆναι ποτὲ διδάσκουσιν, ὡς τοῦ Πέτρου χορηματίζοντα τῆς διδασκαλίας μόνον μέτοχον», λισιμονοῦντες ἐσκεμιμένους τὸ Θεῖον λόγιον «Οὐδεὶς ἑναμάρτητος εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός».

5η) «Ὅτι μετὰ θάνατον ὑπάρχει τὸ Καθαρηθριον πῦρ, ὅτι οἱ Ἅγιοι, μετὰ θάνατον μεταβαίνουνσι ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Παράδεισον, οἱ δὲ κακοὶ ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κόλασιν». Τὰς στρεβλὰς ταύτας δοξασίας με ἀδρὰ ἐπιχειρήματα σθεναρῶς ἀντικρούει ὁ Ματθαῖος λέγων «Μία καὶ αὕτη ὑπάρχει τῶν ἀτάστων ἐφευρέσεων Λατίνοις, πρὸς Χρημάτων ἐσμὸν συμβάλλουσα τοῦ Πάπα, πρὸς ἔξοδον μαγειρικὴν καὶ ζωμὸν καὶ καρικεῖαν». «Οὔτε ἡ πάλαι οὔτε ἡ Νέα Διαθήκη οὐ διδάσκαλος τῶν πάλαι ἐφαντάσθη τὸ Πῦρ τὸ τοῦ Καθαρηθρίου, οὐ χρονικὴν τε Κόλασιν, εἰ μὴ μόνον Ὁριγένης» καὶ συνεχίζει «Παροιδόντες τὰς ἰησεις τῶν Ἁγίων καὶ τοῦ Παύλου, τρανῶς ἀναβοῶντος μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἀντάμειψιν πάντων τῶν πρακτέων λαμβάνειν ἐν τῇ κρίσει ζῶντας καὶ τεθνεώτας».

6η) «Ὅτι τὸ Θαβώριον Φῶς κτιστὸν δογματίζουσιν». Τοῦτους ἀντικρούει ὁ Ματθαῖος λέγων «Ἀρχαίων δὲ Πατέρων ἡ διδασχὴ ὀρθοδόξως ἡμῖν ἐδογματίσαν, τὴν εἰς Θαβώρ ἄκτιστον ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔνδοξον λαμπρότητα Θεῖαν ὀραθῆναι τοῖς μαθηταῖς, ὡς μὴ ὑπάρχειν ὄλωζ κτιστὸν τε κατ' οὐσίαν ἐν τῇ ἀκτίστῳ ἰδιότητι».

Κατόπιν τῆς σαφοῦς καὶ ἀποστομωτικῆς ἀπαντήσεως τοῦ Θεοῦ ἀνδρός εἰς τὰς σκοπίμως ἐσφαλμένας δοξασίας τῶν Λατίνων, ἐκεῖνοι δὲν ἐσιώπησαν, διότι «κἂν μὲ πείσης οὐ μὲ πείσεις». Δὲν ἵπέχομεν δὲ οὐδόλωζ τῆς ἀληθείας, οὐδὲ ὑπερβάλλομεν τὰ πράγματα, ἐὰν τὸν στιλοβάτην τοῦτον καὶ ὑπέρομαχον τῆς Ὀρθοδόξιας, τὸν ἰσοίδιμον Ματθαῖον, θεωρήσαμεν ὡς ἰσότιμον τῶν Ἁγίων Πατέρων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν δογματισάντων τὸ Ὁμοούσιον, ἀδιαίρετον καὶ ἄκτιστον τῆς Τρισηλίου καὶ Τρισυποστάτου Θεότητος.

* * *

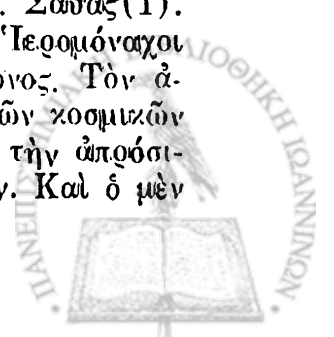
Τὸ γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ἔξοχον Ποιητικὸν του ἔργον «Ὁ Παρακλητικὸς Κανὼν» πρὸς τὴν Ἀχειροποίητον Εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἐγένετο γνωστὸν καὶ εἰς ἄλλας ἐν Ἁγίῳ Ὄρει καὶ Μετεώροις Μονῆς. Ἴσως καὶ αἱλα Ἱερὰ Ἀκολουθία, πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην διαφόρων Ἁγίων καὶ συνεγράφησαν ἀπὸ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν τοῦτον Ὑμνογράφον, ὅτε οὗτος διέμενεν προσωρινῶς ὡς Πατριαρχικὸς Ἐξάρχος εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἱερὰν Μονήν.

Τὰ παρ' αὐτοῦ στιχουργοῦμενα Τροπάρια, τὰ τόσον ἠδίμολλα καὶ μελίροια, τὰ μὲ τόσην ποιητικὴν τέχνην φιλοτεχνούμενα, ἀναδίδουν εὐώδες Θεῖον ἄρωμα καὶ μαρτυροῦν, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὴν ἄκραν Θεοσέβειαν, τὴν πρὸς τὰ Θεῖα βαθυτάτην προσήλωσιν αὐτοῦ.

Οἱ ἐν τῇ Ἁγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Μονῇ Βαρολαάμ τῆς Πέτρας τῶν Μετεώρων ἅγιοι μοναχοί, ἐν ἡ ἠγίασαν οἱ ἐξ Ἰωαννίνων ἀντάδελφοι καὶ ἐκ τοῦ φημισμένου γένους τῶν Ἀψαράδων ἔλκοντες τὴν καταγωγὴν Νεκτάριος καὶ Θεοφάνης, οἱ κατὰ κτίτορες ἐστὶν τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς, πληροφορηθέντες τὸ συγγραφικὸν ἔργον τοῦ Ματθαίου, ὑποβάλλουσιν αὐτῷ θεομὴν παράκλησιν, ἵνα συγγράψῃ Ἱερὰν τοῦτον Ἀκολουθίαν. Ὁ Ματθαῖος λαβὼν πληροφορίας θετικὰς περὶ τοῦ Ἀσκητικοῦ αὐτῶν βίου, καὶ τὴν καθ' ὅλα ἀριότητα αὐτῶν, ἐναλαμβάνει νὰ συγγράψῃ ταύτην.

Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα ποιούμεθα μνηκίαν τῶν ὀνομάτων τῶν ἐκ τῆς ἰδιαίτερας μας πατρίδος, τὰ Ἰωάννινα, καταγομένων Ἁγίων ἀνδρῶν Θεοφάνους καὶ Νεκταρίου, κρίνομεν ἀπαραίτητον καὶ ἐπιτακτικὸν χρέος μας, ἵνα παραθέσωμεν ὅτι ἀκριβῶς περὶ αὐτῶν γράφει ὁ ἱερίμνηστος Κων. Σάββας (1).

«Θεοφάνης καὶ Νεκτάριος εἰ Ἀψαράδες, οἱ ἀντάδελφοι οὗτοι Ἱερομόναχοι ἐξ Ἰωαννίνων καταγομένοι, ἠγάσσαν κατὰ τὰς ἰσχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος. Τὸν ἀσκητικὸν βίον ποιοῦντες, ἀπληλαγμένοι τῆς τύφης καὶ ματαιότητος τῶν κοσμικῶν κατέρυγον εἰς τοὺς ὑποκείμενους βράχους τῶν Μετεώρων καὶ ἔκτισαν τὴν ἀπόσιτον Μονήν τοῦ Βαρολαάμ, ἐν ἡ σχεδὸν ὑπερκόσμοιο τὸν βίον κατέλυσαν. Καὶ ὁ μὲν

Θεοφάνης ἀπεβίωσε τὴν 17ην Μαΐου 1544 ὁ δὲ Νεκτάριος τὴν 7ην Ἀπριλίου 1550. Ἡ μνήμη αὐτῶν πανηγυρίζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐγραψαν αὐτοβιογραφίαν, συμπειρληφθεῖσαν εἰς τὴν ὑπὸ Ματθαίου, Μητροπολίτου Μυρέων ποιηθεῖσαν Ἀζολουθίαν αὐτῶν».

Ὅτι ἡ Ἱερὰ Ἀζολουθία τῶν Ἰωαννιτῶν Ἀγίων Θεοφάνους καὶ Νεκταρίου, τῶν ἐπιγείων τούτων Ἀγγέλων, τῶν ἐφιερωσάντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν λατρείαν καὶ προσκύνησιν τοῦ Τρισυποστάτου Θεοῦ, τῶν ἐπὶ γῆς λαμπρόντων καὶ τιμησάντων τὴν πόλιν τῶν γραμμῶν, τῆς εὐμερείας, τοῦ πλούτου, καὶ τῆς φιλοπατρίας τῶν ἐκνων του, τὰ θρυλικά Ἰωάννινα, δι' ἃ ἡ δημόδης μουσα λέγει:

«Γιάννινα πρῶτα στ' ἄοματα
στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα».

εἶναι ἕρογον τοῦ Ματθαίου μαρτυρεῖται καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Ἱερᾶς Ἀζολουθίας, τῆς εὐρισκομένης ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς, ἣν μετὰ πολλοῦ κόπου ἐνεῦρον.

Διὰ τὴν ἐν λόγῳ Ἱερὰν Ἀζολουθίαν γράφει καὶ ὁ σεβαστὸς καθηγητῆς τῆς Θεολογίας κ. Γεώργιος Οἰζονόμου(1) τὰ ἀκόλουθα.

«Μετὰ τὴν εὐκαιρία τοῦ Ἡπειρώτη Ἐπισκόπου τῶν Στοιγῶν Ἀνθίμου, ἃς προσθέσωμεν καὶ ἕνα ἄλλον Ἡπειρώτη ἔπο τὸ Λοξέτσι, Ἐπίσκοπον Σταγῶν Γαθριήλ, ὁ ὁποῖος μετὰ δαπάνη του εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ ἐξέδωκεν, ἵνα διανῆται δωρεάν, τὴν Ἱερὰν Ἀζολουθίαν τῶν Ἀγίων (17 Μαΐου) Πατέρων καὶ ἀνταδέρφων, τῶν καὶ κριτόρων τῆς σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Βαλαάμ ἐν τῇ Πέτρα τῶν Μετεώρων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους τῶν Ἀφαράδων ἐξ Ἰωαννίνων. Ἡ Ἀζολουθία αὕτη εἶχεν ἐκδοθῆ στὴ Βενετία τῷ 1803 καὶ 1815 παρὰ Νικολάου Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνα ἀντίτιπον τῆς Ἀζολουθίας αὐτῆς σώζεται στὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης».

Προφανῶς, ὁ πάντοτε μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἐρευνῶν καὶ γράφων γηραιὸς καὶ πολυσέβαστος μοι καθηγητῆς —τὸν εἶχον εἰς τὸ Διδασκαλεῖον Ἰωαννίνων— ἐκ παραδρομῆς δὲν ἐποίησατο λόγον καὶ περὶ τοῦ ἐπίσης Ἡπειρώτου συγγραφέως τῆς Ἱερᾶς ταύτης Ἀζολουθίας, ἀδελφίου Μητροπολίτου Μυρέων Ματθαίου.

Καὶ διότι ἡ Ἱερὰ αὕτη Ἀζολουθία εἶναι ἀπὸ ἐπιπέρας ποιητικῆς τέχνης ὄντως ἱεροστούργημα, ἀποστάζον γλυκίστατον ὀρθοκεντρικὸν ἄρωμα καὶ διότι Ἡπειρώται ἦσαν οἱ ἐπαξίως ἠνοούμενοι παρ' αὐτοῦ Ἅγιοι, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς, ἀλλὰ ἡ κόμη Ἡπειρώτης ἦτο καὶ ὁ μὴ φεισθεὶς δαπανῶν, διὰ τὴν ἐκδοσὶν αὐτῆς, τῆς ἐπὶ 200 καὶ πλέον ἔτη ψαλλομένης ἀπὸ Χειρογράφου ἐν τῇ Μονῇ, ἀδελφίου Ἐπισκόπου Σταγῶν (Καλαμπάκας) Γαθριήλ, ὡς καὶ ὁ ἐν τῇ Βενετία διατηρῶν τὸ περίφημον Τυπογραφεῖον ἀείμνηστος Νικολάος Γλυκεῖ, τὸ ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοζλήσων ἐργασθὲν εὐφρόνως καὶ ἐπειρίαν Ἐκκλησιαστικῶν, Ἐθνικῶν, διδασκτικῶν καὶ ἠθελπλαστικῶν βιβλίων ἐκτυπῶσαν καὶ κατὰ συνέπειαν πολλὰ ὠφελῆσαν τὸ ἑλπίρωτον Γένος μας κατὰ τὴν μαύρην ἐποχὴν τῆς δουλείας, ἐθεώρησα ἐπιβεβλημένον μοι καθῆκον, ἵνα τὴν Ἱερὰν ταύτην Ἀζολουθίαν τῶν Ἀγίων καὶ Θεοφόρων Πατέρων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους, παραθέσω τῇ παρουσίᾳ μου πραγματεία αὐτοῖσιον, ὀλοζλήσων, ἐπιτίμων φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰ λοιπὰ ταῦτα τέχνη τῆς Ἡπειρώτου μας, τὰ ὁποῖα ἐλάμπονσαν αὐτῆν ἀλλὰ καὶ πρὸς φρονιματικῶν τῶν μεταγενεστέρων, ἐποχῶν τοιοῦτω ἐναρέτων καὶ κατὰ πάντα ἐνταξίον πρὸς παραδειγματισμὸν προγόνων. Οἱ ἐξαίρετοι οὗτοι συμπατριῶται, προσήνεγκον ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸ τότε δεινῶς δοκιμαζόμενον ἡμέτερον ἔθνος».

Ἰδοὺ ἡ Ἱερὰ αὕτη Ἀζολουθία.

(Συνεχίζεται)

ΣΤ. ΜΠΕΤΤΗ, δημ)λου

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟ ΤΗΣ ΠΟΤΕ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΥΡΕΝΤΩΝ*

ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΔΡΑΓΩΜΗ ΚΑΙ ΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟ

3) Δραγωμή, ή, σι² Ντραουμή (ιώρα Παλιουρή από το σιη περιοχή του ομώνυμο μοναστήρι). Οί κάτοικοι Δραγουμηροί και Ντραουμηροί. Ένα άκμα χωριουδάκι τής επαρχίας γειτονικό προς τα προηγούμενα πάνω σε λόφο και παρά τη δημοσιά προς την Ήγουμενίτσα. Πρόκειται για παλαιό καθώς κι η Άραχωβίτσα οικισμό συναπώμενο έξ αιτίας του κάστρου του συχνά καθώς είδαμε στην τοπική μεσαιωνική μας ιστορία. Ο Άραβατινός (Χρον. Τόμος Β' σελ. 329) με τη γνωστή σιγή του καιλοπροαίρετη και πατριωτική στο βάνος να διαβλέπει δηλ. ελληνική καιά το πλείτο προέλευση στα ιοπωνύμια, παρέχει το Δραγωμή από το Ύδραγωμή καθώς το Πογδορά από το Ύπεκδορά(!), ενώ πρόκειται για ξενικά χωριά ακριβολία όνύματα μάλλον δέ σεροδικά, χροολογούμενα από τον καιρό τής σεροκοκρατίας στην Ήπειρο (1346—1385 μ.Χ.) ίσως δέ και παλαιότερα. Για τη ρίζα Δράγι άγνωστη σε μας σημασίας σημειώνω πως παρατηρείται και σ' άρκετων ήπειροπικων χωριων τα όνύματα, όπως Δράγανη, Δραγορά, Δραγάοι (=τεροπός τόπος κατά Λαμπρίδη), Δραγοβέτσι κ.ά. Το χωριό επί Τουροκοκρατίας ήταν ιδιόκτητο (τσιφλίκι) άνηκον στους μετά τον Άλή Πασιά χρόνους στον ίδιο με τής Άραχωβίτσας υπή από του όποιου περιήλθε στην Βορειοηπειρωτικής καταγωγής Γιαννιολική οικογένεια των Πουτσισίων, άριθμούσε δέ κατά τον Άραβατινό 11 οπάκια με 18 οίκογένειες. Μεγάλο έπισης μέρος των γαιων του ένέμοιαν από τής ιδούσεως της άκμα και ή παρα-

κείμενη μονή Παλιουρης προεσχόμενης από δωρεές πιστων. Στο ιδουτικό μάλιστα του μοναστηριου το χωριό αναφέρεται ως μετόχιόν του. Άπ' έδω καθώς πληροφορήθηκα έξόρωσε για τους προαπελευθερωτικούς ένθικους άγώνες του ό γνωστός ήρωας Ιωάννης Πουτίεσης. Χωριό τέλος με το ίδιο όνομα υπάσχει σιη Θεσσαλία παρά την Παρωμηδιά μετονομαμένο κι αυτό σε Ζερβοχώρι.

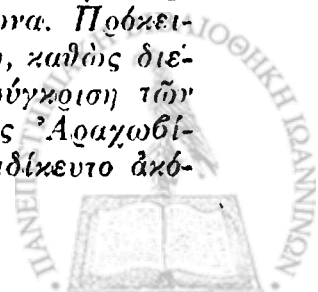
Άγιος Χαράλαμπος, ό, σιόν Άι—Χαράλαμπος. Περιοχή με χωράφια (Α) περι το ομώνυμο προσκηνιάγι (εϊκόνημα).

Βακούγκα χειμάδια, τα, στα Βακούγκα χιμάδια. Βοσκοίτοι και χωράφια (Α) όπου διαχειμαζαν παληότερα τα σφαχτά μονής Παλιουρης.

Γοϋρες, οί, σις Γοϋρις. Περιοχή στο κάμπο (Α) με χωράφια ξηρικά όπου και μικρές εδαφικές κοιλόητες (γοϋρες) τον βασιάνε νερά. Η λέξη είναι ή Ροιμ. gura (=άνοιγμα, κοιλόητες).

Κασιτι, το, σιό Κασιοί. Ύρωμα φυσικά όχηρο προς τη δεξιά όχη του ποταμιου (Σιολίτσα) με λίγα χωράφια και βοσκές. Τη μέση του έσφιγγε από παληά χρόνια πλατειά πέτρινη ζώνη το κάστρο του χωριου, ίχνη φανερά του όποιον από κωνόλιθους και προς την μεριά του ποταμιου, σώζονται ως τα σήμερα. Το Κάστρο τοϋτο, καθώς ήδη αναφέραμε, διεξήγαγε σεροδούς κατά των άλβανικων και ολαβικων όροδων άγώνες σιη διάσκεση του 14ου ιδιαίτερα αίονα. Πρόκειται όμως για πολν παλαιότερο, καθώς διεπίστωσα, κτίσμα, άπλη δέ σύγκριση των λειψάνων του με εκείνου τής Άραχωβίτσας, πείθει και τον πιο άνειδίκευτο άκό-

* Συνέχεια έν του 106ου τεύχους σελ. 144.

μη γιὰ τὴν τεράστια διαφορὰ τῆς ἡλικίας τους. Ἀλλωστε τὰ ἀνευρισκόμενα κατὰ καιροὺς στὴ περιοχὴ του ἀπὸ τοὺς καλλιεργητὰς πῆλινα δοχεῖα, ἀρχαῖοι τάφοι καὶ νομίσματα συνηγοροῦν, πὼς ἐδῶ ἦταν κτισμένη καθὼς πολλοὶ πιστεύουν μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες μολοσοικὲς πόλεις Ὁρειὸν, Τροάκινα ἢ Τέκιμον, κατασφραγεῖσα ὀλοκληρωτικὰ μὲ τὴ γνωστὴ στὸ τόπο μας ἐπιδρομὴ τῶν Ρωμαίων τοῦ Ἀρκίου καὶ Αἰμ. Παύλου (167 π.Χ.).— Δὲν ὑπάσχει ἀμφιβολία πὼς ἡ ἄγρια τοῦτη ράχη κρύβει πολλὰ μυσικὰ πὸν κανεῖς ὡς τὴν δὲ σιῶθηκε ἱκανὸς νὰ ἐκδιάσει τὴ σιῶπὴ τῆς καὶ νὰ τὰ μάθει.

Κρανιά, ἢ, σ' Κρανιά. Τοποθεσία μὲ χωράφια (ΒΔ) ὀνοματιασμένη ἀπὸ ὁμώνυμο δέντρο ὅπου καὶ ἐκκληροῦλα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς κατασφραγεῖσα. Ἦταν ἀκόμα ἐδῶ καὶ δάσος πυκνὸ παλιότερα πὸν κρύβονταν οἱ κλέφτες πρῶγμα πὸν ἀνάγκασε τοὺς χωριανούς νὰ τὸ κόψουν.

Κούφιο, τὸ, σὶν Κούφιον. Δασώδης ἔκταση πὸν τὰ λίγα χωράφια τῆς ἔχουν χῶμα κούφιο (Δ).

Κόκκινο, τὸ, σὶν Κόκκινου. Περιωρισμένος βοσκότοπος (Δ) περὶ τὸν δεξιότοιο ὑπὸ τὸ Καστρί κοκκινόβραχο.

Κοιτούρα, ἢ, σ' Κοιτούρα. Δασοκίμενη ραχοῦλα (Δ) σὲ σχῆμα γυναικίου παλοποιοῦ (κοιτούρα) ὅπου καὶ δυὸ σπηλιὲς βωδεῖες μιὰ λεγόμενὴ τοῦ Πειρέφ ἀπὸ ἴδιον Τούρκου πούχαν κούψει παλιότερα σ' αὐτὴν οἱ κλέφτες καὶ δεύτηρον λιγκότρυπα χρησιμοποιούμενὴ ἀπὸ τοὺς λύκους.

Κελιά, τὰ, σὶν Κελιά. Βοσκότοπος (Δ) ὅπου καὶ γκρεμὸς θεόφοβος μὲ διὸ σκῆτες (κελλιά) σὶν βράχο μέσα διωπρόσιτη καὶ πολλὰ μελέσια. Στὴ ψηλότερη ἀπ' αὐτὲς καὶ πὸν εὐρύχωρη πὸν κατὰ τὴν παράδοσιν χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ κάποιον ἄγιο ἀσκητὴ ἀνέθηκε μὲ πολὺ κόπο καὶ κίνδυνον χωριανὸς καὶ τρύμαξε κατόπι νὰ κατεβῆ, χωρὶς παρ' ἐλπίδα νὰ βρῆ τίποτε μέσα.

Λαγοπαυγνίδα, ἢ, σ' Λαγοπαυγνίδα. Ὑψωμα μὲ ἔξφωτο καὶ γύρα δάσος (ΒΔ) ὅπου τὸ βράδον παίζουν οἱ λαγοί.

Λάκκος Λένης, ὁ, σὶν Λάκ-

κον τ'ς Λέν'ς. Χείμαρρος (Δ) μὲ καταρράχτη ὕψους 50 μ. ὅπου καθὼς μολογᾶν ρωμοποῦλα μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα κνηγήμενῆ ἀπὸ Τούρκου ἔπεσε γιὰ νὰ σωθῆ καὶ σκατώθηκε. Σὲ παράφυλλο Μηναίου τῆς παρακείμενης μοῆς Παλιουοῆς βρῆκα καὶ τοῦτη σχετικὴ μ' αὐτὸν τὸ λάκκο ἐνδύμηση ἐνδεικτικὴ τῆς παλαιότητος τοῦ τοπωνυμίου. «1794 Ομοβόσιον ἄ εκκαμε βροχὲς κρηα πολὰ ὅπου ηφεραν τα ποταμια νερο πολὴ τοσο ηφερον η σκολητσα ὅπου εδῆκε εως τη σκαλα της ελενης τὸ λακκο...».

Μοναστήρι, τὸ, σὶν Μοναστήρ'. Περιοχὴ μὲ χωράφια ποιητικὰ καὶ βοσκὲς παρὰ τὸ κοιτικὸ μοναστήρι τῆς Παλιουοῆς (Β).

Μεγάλη Ράχη, ἢ, σὶν Μεγάλ' Ράχ'. Ὑψωμα τὸ μεγαλύτερο σὲ σύγκρισιν μὲ τὰ γειτονικὰ (ΒΑ) μὲ χωράφια καὶ βοσκὲς.

Μπατωλιάς, οἱ, σὶν Μπατ'λιές. Περιοχὴ μὲ λόγγο καὶ λίγα χωράφια (Β). Ἡ λέξι ἀνεξακριβωτῆς ἐτυμολογίας συνήθως ὄικος στὴν ἀγροτικὴ γλῶσσα σημαίνει κρυψώνα καὶ εἰδικότερα γιὰ τὰ λαγῶν πρῶγματα φαίνεται πὸν θὰ ὑπῆρχαν καὶ ἐδῶ καὶ σὲ μεγάλο ἀριθμὸν υἱάλισια λόγγο τοῦ δασώδους τῆς περιοχῆς.

Μπάμπλες, οἱ, σὶν Μπάμπλες. Τοποθεσία καλλιεργούμενὴ ἐπικλινης (Β) ἄγνωστο γιὰ τὴν ἔτοι βαφτισμένη.

Μπαλῆ, τοῦ, σὶν Μπαλῆ. Πλάϊ μὲ δάσος (Δ) πὸν διετήρησε ἴδιον τοῦ ἱδιοχτήτη του.

Μπασιαδέμου, τοῦ, σὶν Μπασιαδέμ'. Ἐκταση καλλιεργούμενὴ παρὰ τὸ χωριὸν (Β) ἀνεξακριβωτὸ πὼς καὶ μὲ ποιὸν μάσιο (= γέρο) Δῆμο σχετιζόμενῆ.

Μπλιάρισα, ἢ, σὶν Μπλιάρισα. Ἐκταστικὴν πλατῆν πρὸς τὸ ποταμὸν τῆς Βελποῖστας τοποθεσία μὲ χερσότοπο καὶ λίγα χωράφια. Πρόκειται γιὰ ξενικὸν τοπωνύμιον ἄγνωστῆς σὲ μᾶς σημασίας.

Νιασινές, οἱ, σὶν Νιασινές. Θέσι καλλιεργούμενὴ ὅπου καὶ σπηλιὰ μὲ ἴδιον τρύπα τ' Κέκ(ον) (ΝΑ).

Νιραγατισούρα, ἢ, σὶν Νιραγατισούρα. Ψηλὴ θέσι (Ν) μὲ βοσκὲς ἀπ'

όπου εφύλαγαν τὸ δουλεμένο κάμπο οἱ πτραγάτες.

Πλάκα, ἢ, σ' Πλάκα. Δασωμένη περιοχὴ κατηφορῆτὴ ὅπου καὶ μεγάλη πέτρα (πλακαριά) ἐπίπεδη τὸ ἴδιο ἐπικλί- νης (Δ).

Περιβόλια, τὰ, σιὰ Περιβόλια. Τοποθεσία μὲ χωράφια ὅπου ὑπὸ συντά- δα γέριων δρυῶν σῶζονται τὰ ἔρεϊπια ἐκκλησιῶν τῶν Ἀγίων Γεωργίου καὶ Πατελεήμονος. Παρ' ὅ,τι ἴποτε δὲν συν- ἀπᾶει κανεὶς ἐδῶ σήμερον πὸν γὰ δικαι- ολογεῖ τὸ ὄνομα τῆς τοποθεσίας ὅμως μπο- ρεῖ γὰ σχετιοθῆν αὐτὸ μὲ τοὺς οἰκιστὲς τοῦ παρακείμενου Κασοριοῦ πὸν σιὸ καιρὸ τους σιὸ μέρος ταῦτο θᾶχαν τοὺς κήπους τους.

Προσηλία, τὰ, σιὰ Προσηλία. Καλλιεργούμενη θέση προσηλιακή.

Στάλος Βλάχου, ὁ, σιὸν σιά- λον τ' Βλάχ'. Περιοχὴ μὲ δάσος πουρνα- ριῶν καὶ δρυῶν πέρ' ἀπ' τὸ ποτάμι ὅπου βλά- χος ἄγνωστος ἐσπάλιζε παληότερα τὸ βίό του (Δ). Πρόκειται γιὰ τὴν ἰταλ. λέξη stallo πὸν δηλώνει τὸ μέρος ἀκριβῶς πὸν φυ- λίσονται τὰ ζῶα. Στὴν ποιμενική μας ὄ- μως γλῶσσα φανερῶνει τὴν τεχνητὴ ἢ φρεσικὴ οκιά ὑπὸ τὴν ὁποία συγκεντρῶνει ὁ τσομπάνος τὰ πρόβατά του ἰδίως, γιὰ γὰ τὰ προφυλάξει ἀπὸ τὸν καντερὸ καλο- καιριότιχο ἥλιο.

Στέρα, ἢ, σι'ς Στέρα. Δασώδης ἔκταση ὅπου σὲ βράχο ἐπάνω ὑπάσχει δε- ξαμενὴ φρεσικὴ πὸν μαζώνει βρόχινο νερὸ γιὰ πιεῖ (ΝΔ).

Σφήκα, ἢ, σι'ς Σφήκα. Περιοχὴ (ΝΔ) μὲ πολλοὺς γκρεμοὺς ὅπου βοσκᾶνα τὰ γίδια. Κλήθηκε ἔτσι μᾶλλον γιὰ τὸ ἄ- γονο καὶ ἐπικίνδυνο τῆς φύσεώς της.

Σταυρὸς, ὁ, σιὸν Σταυρὸ. Τοπο- θεσία μὲ βοσκὲς περὶ τὸ προσκυνητῶν τῶν ἁγίων Κων(του) καὶ Ἐλένης ὅπου καὶ σταυροδόμι (ΒΔ).

Σαράντα βρούες, οἱ, σι'ς Σα- ράντα βρούες. Θέση πέρα καὶ δῶθε ἀπὸ τὸ ποτάμι (Δ) μὲ πολλὲς πάρα πολλὲς ἀ- νάθρες ζῶνταρες καὶ τὸ κάλοκαίρι ὅπου καὶ χωράφια ποισιτικά.

Τζαρη, τοῦ, σι' Τζαρη. Ἐκταση πεδινὴ καὶ ἀρδεύμενη παρὰ τὸ ποτάμι

οχειζόμενη μὲ κάποιον Τζαρη ἄγνωστον (Δ).

Τζούκας, ὁ, σιὸν Τζούκα. Καλ- λιεργούμενη περιοχὴ (Α) δυνάμενη γὰ σχετιοθῆν ὡς πρὸς τὸ ὄνομα πρὸς τὴν θέ- ση τοῦ Κάστρον τῆς Ἀραχωβίτσας.

4) **Σουλοπούλου**. Μὲ τὸ ὄνο- μα αὐτὸ εἶναι οἴμεθα γνωστὴ Κοινότητα παρὰ τὸ 300 περίπου χιλιομ. τοῦ δρόμου Ἰωαννίνων — Ἡγοιμειτίσης ἀποτελούμε- νη ἀπὸ δυὸ συνοικισμοὺς πὸν χωρίζει τὸ ποτάμι ὁ Καλαμάς τὸν ἕνα τὸν μεγαλύτε- ρον τῆς ἀριστοτέλης ὄχθης λεγόμενον κοινῶς Σούλι καὶ τὸν ἀντικρὸν του τὸν μικρότερο λεγόμενον Σουλόπουλο.

α) **Σούλι**, τὸ, (λέγεται καὶ σὲ γένος θηλυκὸ) οἱ κάτοικοι Σουλιῶνες καὶ Σλιῶτες. Προσιτὸ ἀσχοληθῶ μὲ τὴν ἐρημη- ρεία τοῦ τοπωνυμίου συγγενικοῦ καὶ ταυ- τίστημον μ' ἐκεῖνο τοῦ ἠρωϊκοῦ συνωνύ- μου του προᾶμα πὸν πολλοὶ προτερινοὶ μου μὲ ἢ χωρὶς ἐπιτυχία ἔχουν κάνει, θ' ἀ- ναφεροθῶ ὅσο μὲν προῶ συνομιώτερα στὴν ἴ- δρυση καὶ ἱστορικὴ ὡς τὶς μέρες μας πο- ρεῖα τῶν μικρῶν αὐτῶν συνοικισμῶν τῆς ἐπαρχίας μας μὲ τὸ μεγάλο ὄνομα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐλπίζω γὰ διαλυθῆ καὶ τὸ πικρὸ νέφος τῆς σημερινῆς μερικώτερης πολωνυμίας τους πὸν καθιστᾶ γιὰ τοὺς μελετητὲς τοὺλάχιστον, προβληματικὸ τὸν μεταξὺ τους διαχωρισμὸ.

Ἀπὸ τοὺς χωρὶς ἀμφιβολία νεώτερουσ οἰκισμοὺς τῆς περιοχῆς τὰ χωριουδάκια αὐτὰ ἰδουθήκαν κατὰ τὴ ζωντανὴ τοπικὴ παράδοση τὸν καιρὸ πὸν τὰ διπλωρά τους χωριὰ Καλοχώρι καὶ Κρεισοῦνιστα ἦταν τοιφλίκια κάποιου σημαίνοντα Χριστιανοῦ Ἰωάν. Κατ' ἄνθεματι. Ὁ Χριστιανὸς λοι- πὸν αὐτὸς θέλοντας γὰ σιγουρέγη τὴν με- ταξὺ τῶν χωριῶν του αὐτῶν ἐπικοινωνία ἀλλὰ καὶ τὰ πλούσια γήματά του γὰ προ- στατέρη ἀπὸ τὸ ἀπ' ἐδῶ διερχόμενον πο- λυσύχραστο πρεθένι Ἰωαννίνων — Φι- λιασῶν ἐκάλεσε φύλακες ἀπὸ τὴ Λάκκα— Σούλι γνωστοὺς γιὰ τὴν παλληκαριά τους καὶ τοὺς ἐγκατέστησε μὲ τὶς φαμιλιές τους μαζὶ σὲ καίρια πάνω σις δυὸ ὄχθες τοῦ ποταμοῦ σημεῖα. Τοὺς παραχώρησε τότε κι ἀνάλογη γιὰ τὶς ἀνάγκες τους ἔκταση γῆς ἀπὸ τὰ τοιφλίκια του δίνον- τας σιὸν νεοσύστατους αὐτοὺς συνοικι-

αμούς το όνομα Σούλι έτοι για να ομιάζονται ακούγοντάς το οι κλέφτες Χριστιανοί και Τούρκοι. Αργότερα συνώκησε με τους παραπάνω κι άρχειούς φτωχούς από τα πησιόχωρα κολλήγους για την καλλιέργεια των κτημάτων του. Η παράδοση αυτή για την ίδρυση του χωριού δεν φράζεται ν' αναποκρίνεται στα πράγματα. Και να γιατί. Σε ιδρυτικό της μορφής Παλιουφής έγγραφο υπό ημερομηνία 15—5—1733 άρχισε να σ' άλλα γειτονικά του μοναστηριού χωριά αναφέρεται και το Σούλι πράγμα που πείθει πως το χωριό προϋπήρξε του ιδρυτού του Ιωάν. Κατή ο όποιος αναφέρεται κι από το Λαυριόδη (Κουρ. σελ. 74) σαν συνιδιοκτήτης του Καλοχωριού με το μοναστήρι.

Το ίδιο ανακριβής όσον άφορα το χρόνο της ίδρυσης του χωριού τουλάχιστον έλέγχεται και ή άκλόνητη, παραλήσια προς την προηγούμενη παράδοση («Ηπ. Έ.» τ. Γ' σελ. 908—909) κατά την όποία ο Άγιος Κοσμάς επισκεφθείς γύρω στα 1775 την περιοχή που κόνιτε να οημάξει από τους Άρβανίτες κλέφτες, συμβούλεψε τους κατοίκους να καλέσουν γι' άσφάλειά τους Σουλιάτες φιλιαχιάδες. Έτοι ήρθε και κόνεψε έδω ή σουλιώτικη φάρα του Φώτη Ζουλιάτη καταγόμενον από το χωριό Ζουλιάτι του Κορβελισιού της Β. Ηλείου με καμιά σαρανταριά δία—δία γερά ντοιζέκια. Και το κακό κατά πως πρόβλεψε ο Άγιος σταμάτησε. Από τη φάρα αυτή των Ζουλιαιτών τραβούσε κι ο Χριστιοβασίλης, από δω δέ ξεκινάει κι εκείνο το «Ζουλιάτης» που φορές—φορές κολλούσε δίπλα στο γνωστό του επώνυμο ίσως για να υπογραμμίζει τη σουλιώτικη καταγωγή του. Το μόνον που άπουμένει ύστερ' απ' όλα αυτά να υποθέσουμε, παρ' ότι και οι δυό παραπάνω παραδόσεις δεν φαίνεται να βρίζονται και πολύ μακριά από την αλήθεια, είναι πως λίγες σουλιώτικες οικογένειες ξεκόπησαν ίσως από τους κατατρεγμούς και τη φτώχεια του τόπου τους κι ήρθαν με τη συγκατάθεση των Τούρκων κι έγκρασιάζθηκαν στην πλούσια σχετικά περιοχή του σημερινού χωριού σαν κολλήγοι κατά τα τέλη του 17ου αιώνα φέροντας μαζί και το όνομα του τόπου τους του πατριού. Από

τον Κατή αυτών που κατά πάσα πιθανότητα συνδέθηκε με το χωριό στους άμέσως προ του Άλη—Πασιά χρόνους —γιατι όσο τυράννευε αυτός στα Γιάννινα δεν υπήρχε σιγή έπαρξια μας χωριό ιδιόκτητο—περιήλθε μετά την έξαράνιση του τελευταίου μάλλον με άγοραπωλησία, το μεν δώδε από το ποτάμι στον από τους Νεγάδες του Ζαγοριού άγορτα Πολυχρόνη Γζίνη, το άλλο δέ το πέρα από το ποτάμι στον Τούρκο Μπιμπρούμπεη. Έτοι στα 1856 τα χωριά είναι γνωστά το πρώτο ως Σούλι Πολυχρόνη και το άλλο ως Σούλι Μπιμπρούμπεη (Άραβ. Χρον. Τ. Β' σελ. 229). Αναφέρονται όμως αντίστοιχα και την ίδια εποχή και ως Άνω και Κάτω Σούλι. Για τον Πολυχρόνη αυτών παραδίδεται πως επιδόθηκε όσο κατείχε το χωριό με ζήλο πολν σιγή αξιοποίηση των γαιών του με κατασκευή πλήθους έργων παραγωγικών σπουδαιότερα από τα όποια ήταν δυό μεγάλα αλλάκια άρδευτικά από τα ποτάμια Σουλίστα και Βελτισιρτό τόσο πλατειά που χώραε να διαβαίνει μέσα τους ένα ζευγάρι βόδια ζευμένα, ικανά δέ να ποτίζουν όλη την περιοχή —τα σωζόμενα ίγνη τους φέρουν ως τα σήμερα τρουμά του— καθώς και ή μεγάλη τοξωτή γέφυρα επί του Σουλίστα που ανατινάχθηκε κατά την πρόσφατη κατοχή. Ο ίδιος καθώς λέγει ο Λαυριόδης (Κουρ. σελ. 71) «ιδούσατο και την εκκλησίαν εις Άνω Σούλι, ός δολοφονήσας φίλον του Άλβανόν (Μπέκιο Ντίνο) κατέσχευεν εαυτόν τε και την ίδίαν πατρίδα (Νεγάδες) και μνήμην άθλίον Ηπειρώτου και παιλιπόρου Ζαγορισίου κατέλειπε». Για τον παραπάνω λόγο ο Πολυχρόνης σκοτώθηκε από τους Τούρκους (1824. Περισσότερα δες Λαυρ. Ζαγ. σελ. 31—32) και το χωριό περιήλθε στους Νιναίους Τούρκους της Παραμυθιάς απ' όπου ως τελευταία (1932) έλέγονταν Σούλι Νίνου μειονομασθέν σε Σουλίοπολι. Και τώρα με το έτυμο του όνόματος του χωριού αλλά και της δωδονικής ήρωϊκής ήπειρωτικής περιοχής γενικώτερα. Πολλοί καθώς είπα ασχολήθηκαν παιλιότερα με το πρόβλημα τούτο κτημένοι περισσότερο από τη λαμπρή ιστορία που γράφηκε κατά καιρούς στον τόπο της εκείνο. Ο Περαϊός (Ι)

στορία του Σουλίου και της Πάργας) υποστηρίζει τη γνώμη πως πρόκειται για οικογενειακό όνομα ενός Τούρκου Σούλλη σηματικού της περιοχής που θέλησε να διώξει από τις όχθρες εκείνες θέσεις (του ήρωϊκού Σουλίου) τους Σουλιώτες κιάης δὲ συγκροτηθείσης, καθὼς λέγει, φανεύεται ὁ Σούλλης μετ' ἄλλων τῶν συντρόφων του παρὰ τῶν ὀλίγων φιλελευθέρων Ἑλλήνων οἵτινες διὰ μνήμην τῆς ἀνδραγαθίας καὶ τῆς ἐχθρῶν ὠνόμασαν τὸ χωρίον τῶν Σούλλων (γι' αὐτὸ καὶ τὸ γράφει μετὰ δύο λ). Ὁ Πουκεβίλ συσχετίζει τοὺς Σουλιώτες ἀπὸ τῆς ἰστορίας μετὰ τοὺς Σελλούς καὶ τὸ ποτάμι τὸ λακωνικὸν (Ἀχέροντα) μετὰ τὸν ἀρχαῖον Σελλήνα ποταμῷ. Ὁ ἱστορικὸς Ἰωάν. Φιλίμων (Δοκ. Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως Τ. Ζ' σελ. 346) λέγει πῶς «Σούλιον δὲ ἐστὶ τὸ Ἀρχαῖον Σύλιον, ὃ δὲ Ἀμάντος παραδέχεται ὅτι τὸ ὄνομα Σούλιον προέρχεται ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν Σούλης πὸν θεωρεῖ ὅτι εἶναι τὸ Σαούλ παρεμφερές. Τέλος ὁ Λαμπροῦδης γιὰ τὴν σιματιάζουσαν ὁ αὐτὸν (Κουρ. σελ. 22) φρονεῖ ὅτι «τὸ χωρίον ἀφείλει τὴν κλήσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνομα ἡγέτου ἐπιηλύδων ὀμωνύμου. Στρατιώτης, λέγει, καὶ φυλάξης πατριᾶς ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Τσιάμηδων ἦν ὁ Σιούλης, ὅς σκηρῶσας ἐν τῇ τῶν ὀμωνύμων περιοχῇ δέδοκε κατὰ τὸ σὺνθηδες καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν αὐτήν». Ἐκεῖνος ὅμως πὸν ἔδωκε τὴν ὀριστικὴν λύσιν σὲ τὸ πρόβλημα μετὰ μιὰ σωστὴν ἐπιστημονικὴν ἐπισημάνει γενικὰ παρεδεχτή, εἶναι ὁ Π. Φουρζίκας μετὰ τὴν μελέτην του «Πῶθεν τὸ ὄνομα Σούλιον» (Ἡμ. τῆς Μεγ. Ἑλλάδος σελ. 404—420) παράγοντας τὴν λέξιν ἀπὸ τῆς ἀλβανικῆς σουλ — πού σημαίνει κορυφὴ δέντρον, στυλὸς καὶ κατ' ἐπέκτασιν βίγλα καὶ βουνοκορφή, ὅπως καὶ πράγματι εἶναι ἡ τοποθεσία. «Ἐτοὶ σὺμφωνῶν μετὰ τὰ παραπάνω ἂν δὲν παραδεχθῶμεν τὸν παραδοσιακὸν ὀνοματισμὸν τῶν χωριῶν μας τούτων κατὰ τὸν ὁποῖον κλήθησαν ἔτσι ἀπὸ τῶν οἰκιστῶν τοὺς τὸν ἴδιον μετὰ σκοπὸν νὰ ἀμείνωσιν μετὰ τὸ ὄνομα φῶδο σιτοὺς κλέφτες καὶ ἄλλους ἐπιβούλους τῶν τσιφλικῶν του ἢ διὰ Σουλιώτες ἀποικοὶ ἔδωκαν σὸν ἴδιον ὄνομα τῆς πατρίδας τοὺς, πᾶντα πὸν φαίνεται καὶ πιθανότερον, νὰ πρόπει, κα-

τὰ μιὰ τρίτη ἐκδοχή, νὰ τὸ συσχετίσωμεν μετὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπισημάνει τῆς λέξεως ἀναφορικὰ πρὸς τὴν θέσιν τῶν μικροσυν-οικισμῶν καὶ τῶν διὰ πού καὶ αὐτὲς εἶναι τὸ ἴδιο φανερὰ περιοπίτες. Περιστὸν νὰ σημειώσω πῶς χωρὶα μετὰ τὸ ἴδιο ὄνομα ὑπάρχουν σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑπειρωτικῆς Ἑλλάδος μοναδικὸν δὲ σὴν Ἑπειρὸν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας μας.

Ἀ λ ὠ ν ι α, τὰ, σὶ Ἀλώνια. Περιοχὴ μετὰ χερσόπελο (N) ὅπου ἔχρη παλαιῶν ἄλωνιῶν.

Ἀ λ ὠ ν ἄ κ ι, τὸ, σὶ Ἀλωνάκ'. Θέση ὑψηλὴ σὲ σχῆμα ἄλωνιῶν (N) μικροῦ καὶ γύρω γκαρμῶ ἀπάτητοι καὶ βράχοι ὅπου καὶ ἕνας πανύψηλος μετὰ τὸ ὄνομα αὐτῶν Ἀητιοῦ τὸ λ'θάκ' ἐπειδὴ σ' αὐτὸν ξαποσπαίρουσι οἱ ἀητοί.

Β α ρ κ ἄ, τὰ, σὶ Βαρκά. Θέση πεδινὴ παρὰ τὸ Βελτισοτινὸ ποτάμι (BA) μετὰ πολλὰ νερὰ στεκούμενα. Ἡ λέξις σημαίνει ὑγρὸς καὶ ἀπαμειβίται συχνὰ σὴν τοπωνύμιο σὲ παρόμοιες περιπτώσεις. Οἱ ἀεὶ μνηστοὶ γλωσσολόγοι μας Χατζηδάκις καὶ Ἀναγνωστόπουλος τὴν θεωροῦν ἑλληνικὴν σχετίζοντες αὐτὴν πρὸς τὸ β α ρ ὦ ς ὃ δὲ κ. Μέρτζιος μετὰ τὸ ἰταλικὸν varco (= πᾶρος). Δὲν κοίνομεν παράλογον τὴν ἀναγωγὴν τῆς λέξεως πρὸς τὴν σχεδὸν ταυτοσημῆ τῆς β ο ὦ ρ κ ο ς ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ῥῆμα βουρκῶνω (= ὑγραίνω).

Β ο υ ρ τ ῖ π ε ς, οἶ, σὶ Βουρτίπες. Ἰστοσιπία χαμηλὴ μετὰ βοσκὰς (NA) ὅπου παλαιότερον ὑπῆρχαν ἀμπελῖα.

Ζ ε σ τ ῖ ἡ, ἡ, σὶ Ζεσιή. Πλούσια ἀναβρωσιτικὴ πηγὴ (NA) πὸν βγαίνοντας ἀπὸ τὰ βράχια μέσου πέφτει ἴσια σὴν Καλαμιά. Χρωσιάζει τὸ ὄνομα σὴν ὅτι τὰ νερὰ τῆς τὸ χερσὶν εἶναι ζεστά.

Κ ἄ ν α λ ε ς, οἶ, σὶ Κανάλις. Τοποθεσία σὴν κάμπο (A) ἀρδευόμενῃ, ὅπου τὸ πρὸς ἀρδυσὴ τῆς νερὸν περναεὶ μετὰ Κανάλις πᾶνω ἀπὸ τὸ λάκκο.

Κ α τ ο ι α μ π ο ὦ κ α, ἡ, σ Κατσιαμπούκα. Λοφῶδης θέση (NA). Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ ἐπισημάνει κατὰ τὴν ὁποῖα ἡ λέξις παράγεται ἀπὸ τὸ κάτσε καὶ μπούκα (= στάμιον) γιὰ τὸ ἐπίκατρο τῆς θέσης ἀναφορικὰ πρὸς τὸ χωρίον. Μᾶλλον θὰ σχετίζεται μετὰ κάποιον Κατσιαμπούκα ἀγνωστον. Τὸ ὄνομα ἔχω τὴν γνώμην πῶς

παράγεται από τὸ τουρκ. κατοῆς (=διωγμένος καὶ τὸ ἀιβ. μπόνζ (=ψωμί) δυνάμενο νὰ ἐξημερευθῆ συνολικά ψωμοδιώχτης.

Κολοῦρες, οἱ, σίς Κλοῦρις. Ἐκταση με χωράφια ποιητικὰ παρὰ τὸ ποτάμι (Σμολίτσα) (Α) ὀνομασιωμένη ἔτσι γιὰ τὶς πολλὲς σιὸ σημεῖο ἀντὶ στροφῆς τοῦ ποταμοῦ.

Κόρη Βρύση, ἡ, σί Κόρς ἰ βρύο. Βρύση παρὰ τὴ δημοσίᾳ (ΝΔ) ξακουστή γιὰ τὸ καλὸ νερό της. Ἡ παράδοσι τοῦ χωριοῦ σχετικὰ με τὴν ὀνομασία της ἀναφέρει πὺς ἐδῶ ἦταν παλῆρὰ χτισμένο μοναστήρι. Κάποτε περὶ ὄντας ἀπ' ἐδῶ κόρη Χριστιανὴ πὺν κληροῦσε τοῦτος ἐκέτερε τὸν ἅγιον τοῦ μοναστηριοῦ νὰ τὴ γλιτώσει ἀπὸ τὰ χέρια ἰάπισιον. Ὁ ἅγιος εἰσάκουσε τὴν παρακλήσῃ της. Ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὴν κατάγει καὶ ἀπὸ τὸ μέρος πὺν χάθηκεν ἡ κόρη πετάχτηκε νερό, καλὸ νερό, πὺν πίνον οἱ διαβάτες καὶ ἀγαλλιῶν.

Μπαίρια, τὰ, σιὰ Μπαίρια. Περιοχὴ διαλὴ με βοσκὴ καὶ δάσος πουρναιῶν (Α). Πρόκειται γιὰ τὴν τουρκ. λέξη μπαίρι (=χερσότοπος).

Μπιτζούργια, τὰ, σιὰ Μπιτζούργια. Λεφόδης ἐκταση βοσκῆσιμη (Α). Ἡ λέξη μπορεῖ νὰ σχετισθῇ με τὸ σλαβ. Bent (=αἰλάκι μύλου) ἢ με τὸ ρουμ. Bente (=σίδηρα). Ἄλλοῦ τὸ τοπωνύμιο ἀπαντιέται καὶ ὡς Μπιτοῦρες (Ἄετοροσάχη —Καισ)χωρίων).

Νιτραγατισοῦρα, ἡ, σί Νιτραγατισοῦρα. Λόφος με βοσκὴς (ΒΑ) ἀπ' ὅπου ἀγραιοῦν τὸν ἰόπο γύρα οἱ νιτραγάτες.

Παληόσπιτα, τὰ, σιὰ Παληόσπιτα. Θέση παρὰ τὸ χωριὸ (ΝΑ) ὅπου χαϊδάριμα ἀπὸ παλῆρὰ σπιτία.

Παληοκόπρια, τὰ, σιὰ Παληοκόπρια. Ράχη βοσκῆσιμη (Ν) ὅπου ἐπῆρχαν παλῆρὰ σιάνες καὶ χειμαδιά.

Πολυζώηδες, οἱ, σίς Πολυζώηδες. Ἐκταση κάμπου ποιητικῶν (Α) ἀγνωστο σὲ ποιὸν Πολυζώη ἀναφερομένη.

Σμίξη, ἡ, σί Σμίξ. Θέση ὅπου ἀνταμώνονται τὰ ποτάμια Καλαμῆς, Βελιτσισινοῦ καὶ Σμολίτσα (Β).

Συρμές, οἱ, σίς Συρμές. Ἐπι-

κλήνης τοποθεσία (ΝΔ) με βοσκὴς ὅπου καὶ πολλὲς ρευατιὲς με ὀλισθηρὸ ἔδαφος (συρμές).

Τσέφου, τοῦ, σί Τσέφ. Ραχούλα βοσκῆσιμη (Α) ἀγνωστο πὺς καὶ με ποιὸν Τσέφο σχετιζόμενη.

Χώρα Κάτω, ἡ, σί Κάτου Χώρα. Ραχούλα ἐπίσης ὅπου ἦταν παλαιότερα χτισμένο τὸ χωριὸ καὶ ἐγκατελείφθηκε καὶ γιὰ τὶς πολλὲς ἀντάρεις τῆς περιοχῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς συχνὲς ἐνοχλήσεις τῶν περαιοτικῶν Τουρκοβανῶν, ὅπως σιὸ δρόμο ἀπάνω.

β) **Σουλόπουλο**, τὸ σιὸ Σιλόπουλο. Ὁ πέρα καθὼς εἶπαμε ἀπὸ τὸν Καλαμῆ μικροσυνουισμὸς τῆς διώνυμης Κοιότητος ὀνομασιωμένος ἔτσι γιὰ διάκριση ἀπὸ τὸ μεγαλύτερό του τῆς ἀριστοειῆς ὀρχῆς (Σούλι). Τὸ χωριουδάκι κατὰ τὶς ἀρχὲς μᾶλλον τοῦ δεύτερου μισοῦ τοῦ περασμένου αἰῶνα περιῆδε σὶν ἰδιοκτησία σιὸν πάππο τοῦ μακαρίτη Χρ. Χριστοβασιλῆ τὸν ἄρχοντα λεγόμενο τοῦ Σουλίου καὶ ἔμεινε ἀπὸ τότε γνωστὸ πιαιύτερα καὶ ὡς Σούλι Χριστοβασιλῆ. Ἐδῶ γεννήθηκε καὶ ὁ ἴδιος ἀντὸς ἐκλεκτὸς ἠθογράφος μας (1860) ἐπέγραψε τὰ παιδικὰ του χρόνια καὶ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὰ τοπωνύμια πὺν ἀκολοῦθον τὰ συναντᾷ κανεῖς συχνότατα καθὼς ξεφυλλίζεις τὶς συλλογὲς τῶν διηγημάτων του ἰδιαίτερα ἐκείνων τοῦ «Μικροῦ Σχολειοῦ» καὶ τοῦ χωριοῦ του.

Ἄγιος Ἀθανάσιος, ὁ, σιὸν «Αἰ—Θανάσ». Ραχούλα σιὸν κάμπου με βοσκὴς (Α) ὅπου καὶ τὸ διώνυμο παρακλήσῃ.

Ἄγιος Νικόλαος, ὁ, σιὸν «Αἰ—Κόλια. Χερσότοπος παρὰ τὸ ποτάμι τὸν Καλαμῆ (Α) ὅπου καὶ ἐκκλησιάκι πᾶνω σὲ βράχο με τὸ ἴδιο ὄνομα.

Ἀγνάντια, τὰ, σί Ἀγνάντια. Περιοχὴ παρὰ τὸ χωριὸ (Α) θέση με δεξιὰτες βελανιδιὲς καὶ ἐκκλησιάκι γραφικῶς ἴσως σί ὄνομα τοῦ Προφήτη Ἡλία τιμῶμενο, ὅπου λειτούργησε τὸ μικρὸ ἐκεῖ Σχολεῖο τοῦ Χριστοβασιλῆ με δάσκαλο τὸν Πατριάρχην καὶ ὅπου ὁ διηγηματογράφος αἰσθάνθηκε ἀργότερα τὸ πρῶτον χωριὸν καὶ τὸ πρῶτον, καθὼς λέγει, φίλημα τῆς Μούσας του. Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τὸν ἴδιον νὰ μᾶς πῇ γιὰ τὴν Ἀγνάντια του τὴν μεγ-

λη αυτή αγάπη της ζωής του. Η λέξη ἀγνάντια παράγεται φυσικά από το ἀγναντεύω, ἐπισκοπῶ, κοιτάζω από ψηλὸ μέρος μακριά. Ἀγνάντια λοιπὸν σημαίνει παρατηρητήριο. «Τὸ ἀγνάτια τοῦ χωριοῦ μου ἦταν τὸ μαγευτικότερο τὸ ωραιότερο μέρος ὄλων τῶν Κουρνετοχωριῶν. Βρίσκεται σὴν περιοχὴ ἐκείνου τοῦ ὀρίζοντα πὸν ὑμῆσε ὁ Βύρωνας ἀπὸ κείνην ἐκεῖ ἐπάνω τὴ γάχη τοῦ Προφήτῃ Ἡλία τῆς Ζίτας... Τοπογραφικώτερα τὸ Ἀγνάντια εἶναι μιὰ προεξοχὴ τοῦ μικροῦ ραχοβουριοῦ πὸν βρῖσκεται ἀπάνω σὶδ χωριὸ μου εἶναι ἓνα εἶδος ἀκροσῆριο ὑπέροψηλο στρογγυλὸ δημοφροκαμωμένο θαμνόφυτο ἀπὸ κάτω πὸν διαβαίνει μεγαλόπρεπα ὁ ποταμὸς Καλαμᾶς ὁ ἀρχαῖος Θύαμις ὡς ἀπάνω σὴν κορφὴ τὴ δειτροσπεφανωμένη κι ὁμοιάζει γιγάντιο ἀμφιδέαιτρο πὸν μπορεῖ νὰ ἰδεῖ κανεὶς ἀπὸ κεί ψηλὰ σὰν ἀπὸ παρατηρητήριο...».

Βαρκά, τὰ, σιὰ Βαρκά. Περιοχὴ (ΒΑ) με χωράφια πὸν νεροκρατᾶν, βαρκίζον, ἀπ' ὅπου καὶ ἴδιωμα.

Βρύση Καπέλλους, ἡ σι' βρύσ' τ'ς Καπέλλους. Βρυσούλα με κούο νερὸ πὸν ἔφκειασε κάποια κάκω—Καπέλλω ἀπὸ τὴν Κρεισούριστα, χωριὸ γειτονικό, γιὰ τὴν ψυχὴ της.

Βρωμοπήγαδο, τὸ, σιοῦ Βρωμοπήγαδου. Περιορισμένη ἔκταση (Β) ὅπου καὶ πηγὰδι με βρομμονέρι.

Γιορμηῆτσιανη, ἡ, σι' Γιορμηῆτσιαν'. Μικρὸς παρασῆσιμος τοῦ Καλαμᾶ (Β) πὸν πηγάζει ἀπὸ τὸν κοντινὸ Κασσιδιάρη. Ἡ προσέλευση τοῦ ὀνόματος ἀπὸ κάποια τάχα γερομηῆτσιαινα πὸν πρίγγκε σ' αὐτόν, δὲν φαίνεται πιθανή. Μᾶλλον πρόκειται γιὰ ξενικὸ τοπωνύμιο καθὼς ὑποδηλώνει καὶ ἡ κατάληξη —αη. Στὸ ποταμάκι αὐτὸ ὑπάρχει καὶ μικρὸς καταρράχτης ὀνόματι Γεροπάννα, ἴσως ἀπὸ τὸ γερὸ—παρί, γιὰ τὴ χαρακτηριστικὴ λευκότητά του, ὅπου κατὰ πῶς πιστεύουν οἱ χωριανοὶ βγαίνουν σαϊταναραῖοι.

Γούρα Τσιάμη, ἡ, σι' Γούρα τ' Τσιάμ'. Ἐδαφικὴ κοιλότητα με χωράφια ξερικὰ (Β) πὸν ἀνήκαν σὲ κάποιον μπέη Τσιάμη ἀπὸ τὸν ὀποῖον τὸ ἀγρόσασε ὁ Ἀρχοντας.

Διχαλὸ, τὸ, σιὸν Νι'χαλὸ. Τοπο-

θεσία σὲ σχῆμα διχάλας με χωράφια καὶ βοσκὲς (ΒΔ).

Καμάρα, ἡ, σ' Καμάρα. Ἐκταση ἀρδεδόμενη ὅπου ὑπάρχει γιοφύρι τοξωτὸ (καμάρα) πάνω ἀπὸ τὸ ὀποῖο διαβαίνει τὸ αἰλλάκι με τὸ νερὸ (Β).

Λίβια, τὰ, σιὰ Λίβια. Ἐπικλινῆς ἔκταση με λιθάρια (χῶμα πὸν ξεκῶδεται) ἀπ' ὅπου καὶ ἴδιωμα.

Μηλιές, οἱ, σι'ς Μ'λιές. Πλάϊ με βοσκὲς (Β) ὅπου ὑπῆρχαν παληότερα ἀγρομηλιές.

Μπάρες, οἱ, σι'ς Μπάρες. Τοποθεσία ποιιστικὴ παρὰ τὸν Καλαμᾶ (Α) πὸν τὴ σκεπάζει με μπάρες (λάσπες) τὸ ποτάμι διαν πλημμυρίζει.

Μοῦσες, οἱ, σι'ς Μοῦσες. Ἐδαφικὴ κοιλότητα καλλιεργήσιμη (Α). Ἡ λέξη ἀγνώσθης ἐτυμολογίας ἔχει τὴ σημασία τῆς γούρας. Ὁ Κ. Μείζιος τὴ σχετίζει ὄχι ἄστοχα με τὴ ολαβικὴ murra (= ἄγορον ἔδαφος).

Νιουσκάρες, οἱ σι'ς Νιουσκάρεις. Πλάϊ με χωράφια καὶ βοσκὲς ὅπου φητοῦνουν νιούσκα σὲ ἀφθονία (Β).

Ὄσμιάν, τοῦ, σι' Ὄσμιάν. Ἀνάμνηση λακκιά ὅπου θάφηκε Τοῦρκος με τὸ ἴδιο ὄνομα πὸν πέθανε σὶδ σπῆτι τοῦ Χριστοδοσῆλη. Μάλιστα σὴν ὑπόθεσή του ἀναφέρεται καὶ ἓνα του διήγημα ἀπὸ τὰ πιὸ σπαρταριστά.

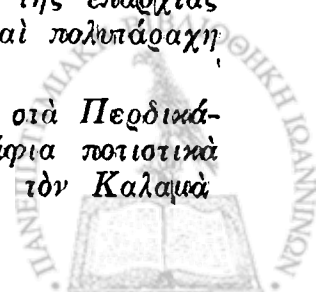
Παλιόσιανη, ἡ, σ' Παληόσιαν'. Περιοχὴ με βοσκὲς (ΝΔ) ὅπου ὑπῆρχε σιάνη παληά. Πρόκειται γιὰ τὴ ρουμ. λέξη stan ἢ τὴ σερβικὴ stan (= τυροποιεῖο).

Παληάμπελα, τὰ, σιὰ Παληάμπελα. Βασκότοπος παρὰ τὸ χωριὸ (ΝΔ) ὅπου ὑπῆρχαν ἄλλοτε ἀμπέλια.

Παληουσιές, οἱ, σι'ς Παληουσιές. Πλάϊ σὶδ ριζὸ βοσκῆσιμο ὅπου καὶ πολλὲς τοῦρες ἀπὸ παληούρια (ΝΔ).

Παληοχώρα. Κοιλάδα με χωράφια καὶ χερσότοπο (Ν) ὅπου λένε πὸς ἦταν παληότερα χωριὸ. Τὸ τοπωνύμιο πὸν σινηθισμένο σὶδ χῶσο τῆς ἐπαρχίας μαρτυροῦει τὴν μακρονὴ καὶ πολυπάρραχη ἱστορία της.

Περδικάρια, τὰ, σιὰ Περδικάρια. Τοποθεσία με χωράφια ποιιστικὰ καὶ πλάϊα βοσκῆσιμα παρὰ τὸν Καλαμᾶ

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΤΟΥ ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΥ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ ΤΟΥ ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

Τὰ ἐκ τοῦ Ποιμενικοῦ λεξιλογίου τοῦ κ. Μουσελίμη ληφθέντα παρατίθενται κατωτέρω ἐντὸς εἰσαγωγικῶν. Αἱ ἰδιῶσαι μου προσθήκαι ἢ παρατηρήσεις τίθενται κατόπιν καὶ ἔξω τῶν εἰσαγωγικῶν.

* * *

«καρφοτέμης(δ) = ὁ ἀκριβός, ὁ χουρσοῦζης».

Ἐν Παγωνίῳ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ οὐδέτερον γένος μετὰ τὴν σημασίαν τοῦ φιλάργυρος: τὸν ξέρεις τὶ καρφοτέμη εἶναι αὐτός;

* * *

«κλαρίζω = κόβω κλαδιὰ γιὰ νὰ φᾶν

ὄπου τὸ λέν συχνὰ οἱ πέροδιες. Ἐδῶ τὸν ἔστειλε κάποιος καθαρή Δευτέρα καὶ τὸ Χριστοβασίλη ἢ μάγκα του καὶ κόπτεψε νὰ τὸν χάσει δόλιελα κατὰ πῶς διηγίεται ὁ ἴδιος.

Ρακαγιέλλα, ἢ, σὶ Ρακαπέλλα. Βοϊδολεῖβαδο τοῦ ἄρχοντα βαφτισμένο ἔτσι ἀπὸ τὸ ὀμώνυμο χορτάρι πὺν φηπρῶνει ἐκεῖ (B).

Ταμπακαριά, τὰ, σὶὰ Ταμπακαριά. Τοποθεσία παρὰ τὴν συμβολὴν Γιορμητσανης καὶ Καλαμᾶ (A) ὅπου ὑπῆρχαν ταμπακόμενοι τοῦ παιδὸς τοῦ Χριστοβασίλη. Ἡ θέσις λέγεται καὶ ἀργασιήρια, ἐργασιήρια δηλαδὴ γιὰ τὴν οὐτὰ κατεργασία τοῦ ταμπάκου.

Χελονοκαύκαλο, τό, σὶδον Χελονοκαύκαλον. Χωράφια ξηρικὰ (BA) σὲ σχῆμα καύκαλου γελῶνας ἀπ' ὅπου καὶ ἰδνομα.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ.— Ἀρκετὲς πληροφορίες καὶ δλόκληρο τὸ τοπωνυμικὸ ὑλικὸ τοῦ χωριοῦ χρωστάω στοὺς δασκάλους του κ. Π. Πάντον καὶ Δ. Βακάλην στοὺς ὁποίους ἐκφράζω καὶ ἀπ' ἐδῶ τὶς θερμὲς μου εὐχαριστίας.

τὰ ζῶα φράσ. Γιάνν' κλάρισε τὰ κατσίκια καὶ ἔβα στὴ στάν' νὰ φῆς ψωμί».

Τοῦ κλαρίζω ὑπάρχει εἰς τὸ Ζαγόρι καὶ εἰς τὸ Παγώνιον καὶ μέσος τίτος κλαρίζομαι = χουράζομαι, ἀποκόμνω: Κόπτεκα καὶ κλαρίστηκα. Τὶ κόβουσαι καὶ κλαρίζουσαι, ἀφοῦ διάφορο δὲν ἔχεις. (Ἡ γραφὴ κατὰ τὴν ἐν Παγωνίῳ προφορὰν). Καὶ τὸ κόβουσαι εἰς τὰ παρατεθέντα παραδείγματα χουράζομαι σημαίνει.

* * *

πιστάρι(τὸ) = τὸ πισινὸ σκέλος τοῦ σαμαριοῦ.

Εἰς τὸ Δ. Ζαγόρι, ἴσως καὶ εἰς τὸ ἄλλο, ἡ λέξις προφέρεται π'στάρ' δηλ. πιστάρι κατὰ προφανῆ ἐπίδρασιν τῆς λ. μπροστάρι (προσφ. μπρουστάρ'), τὴν σημαίνουσαν τὸ ἐμπόσθιον τιμῆμα τοῦ σώματος καὶ γενναϊκῶρως ὅπως μεταδώσασαν τὸ τ καὶ εἰς τὸ πισάρι, τὸ ὁποῖον πιστάρι ἐγένεν ἔτσι.

«ροῦγα(ῆ) = ὁ μισθὸς γιὰ τὴν φύνωξις τῶν πραγμάτων» φρασ. Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ: Δόμου χυρὰ τὴν ρόγα μου, δόμου τὴν δούλειμή μου».

Αὕτη ἢ ρόγα ἢ σημαίνουσα μισθὸν πρέπει νὰ γράφεται μετὰ ὁ, διότι δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν ρόγα τῆς σταφυλῆς καὶ τοῦ μαστοῦ. Ἡ καταγωγὴ τῆς εἶναι λατινικὴ (roga, erogatio), εἰσήχθη δὲ ἴσως ἐνωρὶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ὅπως δείχνουν αἰγυπτιακοὶ πάπυροι, ὅπου δηλοῦνται δι' αὐτῆς τὸ στρατιωτικὸν ταῖνι. Τὴν λ. τὴν εἶχαν καὶ οἱ Βυζαντινοὶ δηλοῦντες δι' αὐτῆς τὸν στρατιωτικὸν μισθὸν ἕνεκα τοῦτου ρογάτωρες ἐλέγοντο οἱ μισθοφόροι.

Ὅταν ἐπήραμεν τὴν λατινικὴν ταύτην λ. roga τὴν ἐπροφέρομεν ὅπως καὶ οἱ λατῖνοι ρόγκα, διότι τότε τὸ ἑλληνικὸν γ ἔει

προφέρετο ὅπως τὸ γκ. Τοῦτο τὸ γκ ἠκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τῆς προφορᾶς τοῦ γ καὶ ἔτσι σήμερον προφέρομεν ὄχι ῥόγκα, ἀλλὰ ῥόγα ὅπως καὶ ἡ sagitta ἔγινε σαγίττα (δὲν παρῆμεινε σαγκίττα) καὶ τὸ exagium ἔγινε ξάγι, δὲν παρῆμεινε ξάγκι.

** * *

Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψει μου τὸ τεῦχος τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἑστίας», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη τὸ τμήμα τοῦ Ποιμενικοῦ Λεξιλογίου τοῦ κ. Μουσελίμη τὸ περιέχον τὴν λ. κοιλιάστρα.

Ὁ κ. Βασιλάς σχολιάζων εἰς τὴν σελ. 284 τῆς «Ἠπειρ. Ἑστίας» τὴν ἐν λόγῳ λέξιν γράφει «Ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα διέτηρησε σὲ πολλὰς λέξεις τὴν ὀρθὴν προφορὰ τῆς διφθόγγου οι=ου. Στὴν ὀρεινὴ πατρίδα ἢ λέξι κοιλιὰ προφέρεται τσιουλιὰ».

Ἐκ τοῦ σχολίου τούτου ἐν ἐκ τῶν δύο δέχεται ὡς πρώτην μορφήν τῆς λ. κοιλιάδυναται νὰ συναρθῆ, ἢ ὅτι ὁ κ. Βασιλάς στρα τὸ κοιλιάστρα ἢ συσχετίζει αὐτὴν μετὴν ἄσχετον λ. κοιλιὰ. Οὐδὲν τούτων συμβαίνει.

Ἡ λ. κοιλιάστρα εἶναι βλάχικη, μᾶς ἔρχεται δὲ ἀπὸ τὴν λατινικὴν colostrā—ae σημαίνουσαν τὸν πλόν, τὸ πρωτόγαλα τῶν αἰγῶν καὶ τῶν προβάτων. Ἐγγύτερον πρὸς τὴν λατινικὴν προφορὰν εὐρίσκονται οἱ Σαρακατσαναῖοι κλιόστρα λέγοντες. Πλὴν τῆς προφορᾶς κοιλιάστρα εἰς τὸ Μεσσηνικὸν καὶ ἰσως καὶ εἰς τὸ ἄλλο Ζαγόρι λέγεται κλιλιάστρα κατὰ κώφωσιν τοῦ ἀτόνου ο τῆς πρώτης συλλαβῆς: γκοιλιάστρα—γκλιιάστρα.

Τὴν τροπὴν τοῦ κου—καὶ κλια— εἰς γκου—καὶ γκλια— (κοιλιάστρα, κλιιάστρα—γκοιλιάστρα, γκλιιάστρα) θὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὴν ἑναρθρον αἰτιατικὴν τὴν κοιλιάστρα, τὴν κλιιάστρα, κατόπιν τῆ γκοιλιάστρα, τῆ γκλιιάστρα καὶ ὀνομαστικῆ ἢ γκοιλιάστρα, ἢ γκλιιάστρα.

Σημείωσις διὰ τὴν προφορὰν τοῦ οι. Τὸ οι ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος π.Χ. εἶχε καταστῆ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἴσον πρὸς τὸ υ, τὸ ὁποῖον ὡς ου ἐπροφέρετο, ὅπως φανερῶνεται ὀρθὸ ἐπιγραφάς, ὅπου ἀντὶ τοῦ οι ἐγράφετο υ: τῆς ἀλλοῦ προξένου (=τοῖς ἄλλοις προξένου), τραγαυδός (=τραγαυιδός, τραγω-

δός), κατάλυτον (=κατάλωτον). Πολὺ ἀργότερα, μετὰ τὸν Γ' μ.Χ. αἰῶνα ἐταυτίσθη πρὸς τὸ ι τὸ υ καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ ἐξισωθὲν, ὅπου εἶχε ἐξισωθῆ, οι. Παρὰ τοῦτο ὅμως εἰς μερικὸς τόπους ἐξηκολούθησε μέχρι τῶν ἡμερῶν μας καὶ τὸ υ καὶ τὸ οι ὡς ου νὰ προφέρεται. Ἔτσι εἰς τὴν Κύμην τῆς Εὐβοίας, ἢ ὁποῖα ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους Κούμη λέγεται, προφέρουν ξουλιάζου (=ξυλιάζω), ψούχη (=ψύχη), ἄχιουρα (=ἄχυρα), γιούρος (=γῆρος), τσιούτα (=κοίτη), τσιουτάζω (=κοιτάζω), χιούρος (=χοῖρος), τσιουλιὰ (=κοιλιὰ). Τσιουλιὰ λέγουν καὶ οἱ Μεγαρεῖς καὶ οἱ παλαιοὶ ἐντόσιοι, Ἀθηναῖοι, οἱ Γκαγκαραῖοι δηλαδή. Ὁμοίως οἱ ἴδιοι, Μεγαρεῖς καὶ Γκαγκαραῖοι, ἔλεγον τσιούτη, τσιουμιῶμαι (=κοίτη, κοιμιῶμαι). Οἱ Αἰγινῆται ἔλεγον τσιούτη καὶ τσιουμιῶμαι.

Ὁ κ. Βασιλάς λέγει, χωρὶς νὰ προσδιορίσῃ ἀκριβῶς, «στὴν ὀρεινὴ πατρίδα ἢ λέξι κοιλιὰ προφέρεται τσιουλιὰ». «Θὰ ἦτο πολὺ ἐνδιαφέρον ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ τόπου «τῆς ὀρεινῆς πατρίδας», πού ὑπαινίσσεται ὁ κ. Βασιλάς, ἀφοῦ βέβαια δὲν συμπέπει οὔτε μετὰ τὰ πεδινὰ Μέγαρα οὔτε μετὰ τὰς Ἀθήνας οὔτε μετὰ τὴν Κούμη, οὔτε μετὰ τὴν Αἴγινα.

** * *

Ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα τοῦ κ. Βασιλά μετὰφέρω ἐδῶ καὶ τὰ ἐπόμενα: «Στάλλος (ὁ ἦσκιος πού σταλιζον τὰ ζῶα τὸ καθοκαίρι (ἄρδια) γράφει ὁ κ. Μουσελίμης. Καὶ ῥῆμα ξεροσταλιάζω, σταλικοπόδιασα δηλ. ἀπόστασα στεκόμενος ἄρδιος».

Ἡ λ. στάλλος εἶναι βλάχικη. Τὴν ἔχουν καὶ οἱ Ἰταλοὶ καὶ τὴν γράφουν stallo. Περισσότερα ἠμποροῦμε νὰ ἴδωμεν εἰς τὸν Ν. Πολίτην, παρομοι. Γ' 39. «Ὡστε καὶ τὸ στάλλος καὶ τὸ σταλιζω μετὰ δύο λ, διὰ νὰ μὴ λησιμονῶμεν τὴν καταγωγὴν τῶν λέξεων.

Ἀντιθέτως τὸ σταλικοπόδιασα θὰ τὸ γράφωμεν μετὰ ἓνα λ, διότι δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὸ στάλλος καὶ σταλιζω. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς εἶναι ἢ λ. σταλίσι, παιδί τῆς ἀρχαίας λ-σταλιξ, πού σημαίνει πάσπαλον, παλοῖκι. Τὴν ἐκ τῆς ὀρθοστασίας λοιπὸν κώφωσιν δηλοῦμεν καὶ διὰ τοῦ σταλικοπόδιασα καὶ διὰ τοῦ παλου-

κώθηκα (Πωγώνι), ισοδυναμίων ρημάτων ἀμφατέρων. Εἰς τὴν πληροφορίαν λοιπὸν τοῦ κ. Βασιλᾶ προσθέτω καὶ τὴν φράσιν παλουκώθηκα ὀρθός. Ἀμφοτέρων δὲ τούτων τῶν ρημάτων ἡ βασικὴ σημασία εἶναι νομίζω: Ἴσταμαι ὀρθίος, ὥστε ἐκ τῆς ἀκινήσιας οἱ πόδες μου τρόπον τινὰ μετεβλήθησαν εἰς πασσάλους, σταλίκια, καλούκια, ἔγιναν ἀναίσθητα ὡσάν ξύλα.

Κατὰ φυσικὴν δὲ ὁλοῦ ἀνάγκην ἐκ τῆς ὀρθοστασίας καὶ παρὰ τὴν ἀντίρρησιν τῶν τεμπέληδων καὶ ἐκ τῆς ἀκινήσιας προέρχεται κατάστασις κοπώσεως. Ταύτην δὲ τὴν κόπωσιν σὺν τῇ δηλώσει καὶ τῆς ὀρθοστασίας δηλοῦμεν διὰ τῶν ἐν λόγῳ ρημάτων.

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ τρίτον ῥήμα, τὸ ξεροσταλλιάζω, μὲ δύο λ: διότι συγγενεῖται μὲ τὸ σταλλίζω. Ἄν ὑπάρχει καὶ τύπος ξεροσταλλιάζω δὲν γινώρισω. Πάντως ἄλλα ῥήματα μὲ δύο ρηματικὰς καταλήξεις—ίζω καὶ —άζω, ὑπάρχουν: καψαλιάζω—καψαλιάζω, κίτρινίζω—κίτρινιάζω, ἀρραβωνίζω—ἀρραβωνιάζω κ.ἄ.π.

Τοῦτο τὸ ξεροσταλλιάζω σημαίνει ἵσταμαι κόπου ὀρθίος περιμένων κόπου καλῶ, τὸ ὁποῖον ἐν τέλει δὲν ἀπολαίω ἢ ἀπολαίω ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ξεροσταλλιάσματα. Βασικὴ καὶ πρώτη σημασία τοῦ πιθανώτατα θὰ ἦτο στένω κόπου ὀρθίος ἐπὶ μακρόν, τόσον, ὥστε ξεράθηκα πὸ τὴν ὀρθοστασίαν καὶ δὲν ἠμποροῦσα νὰ κουνηθῶ.

* * *

Λαμβάνω ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν λ. περιβολαῖοι γραφεῖσαν περιβολαρέοι προσθέτω τὰ ἐξῆς: Ἄπὸ τὰ εἰς —αῖος, —αῖοι ἐθνικά (Θηβαῖοι, Ἀθηναῖοι, Κορωναῖοι κλπ.) καὶ ἀπὸ τὰ παρομοίως λέγοντα οἰκογενειακά ὀνόματα (Μποτσαραῖοι, Γριβαῖοι, Κολοκοτρωναῖοι κλπ.) ἐπεξετάθη τὸ —αῖοι καὶ εἰς δηλώσειν πλήθους ἀνθρώπων ἀσκοίντων τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα. Ἔτσι λέγομεν γελαδαραῖοι, περιβαλαραῖοι καὶ περοβαλαραῖοι, καρβουναραῖοι, βαρκαραῖοι, ἀλλὰ καὶ νοικοκυραῖοι, τὸ πλῆθος δηλοῦντες.

Δὲν βλάπτει λοιπὸν πρὸς δηλώσειν τῆς γλωσσικῆς συνεχείας νὰ γράφαμεν μὲ —αῖοι καὶ ὄχι μὲ —εῖοι.

* * *

Δύσκολον κόπως εἶναι νὰ συσχετίσωμεν τὴν λ. ἀγκλίτσα —κλίτσα —κλίτσος ἀμέσως καὶ χωρὶς ἐνδιάμεσον σταθμὸν μὲ

τὴν λ. ἀγκών, ὅπως κατὰ τὴν δηλώσειν τοῦ κ. Βασιλᾶ ἠθελεν ὁ Βέης. Θεῖος εἶναι ὁ ἀγκών καὶ ἀνεπιὰ ἢ ἀγκλίτσα. Δὲν εἶναι πατέρας καὶ θυγατέρα. Καὶ ἔχει καὶ ἄλλους θεῖους καὶ ἄλλας θείας ἢ ἀγκλίτσα: ὄγκη (=ἀγκύλη), τὸ ἄγκος (=κοιλίας), ἀγκοῖνη (=ἀγκάλη, κεκαμμένος βραχίον) ἀγκάλη, ἀγκιοτρον, ἄγκυρα. Μάννα τῆς εἶναι ἢ λ. ἀγκύλη, θηλυκὸν τοῦ ἐπιθέτου ἀγκύλος—ἠ—ον (=κυρτωμένος).

Θὰ ἔλεγον λοιπὸν κάποτε ἀγκύλη ράβδος καὶ κατόπιν μόνον ἀγκύλη κατὰ παράλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ ράβδος. (Προβλ. ὁ πλούσιος ἔχει τὰ φλουριά, ἔχει ὁ φτωχὸς τὰ γλέντια ἐντὶ τοῦ ὁ πλούσιος ἄνθρωπος, ὁ φτωχὸς ἄνθρωπος ὁ προελλὸς (ἄνθρωπος) εἶδε τὸ μεθυσαμένο (ἄνθρωπο) κ' ἔφυγε κ.ἄ.π.).

Εἰς ἡμᾶς δὲν ἔφθασε τὸ ἀγκύλη, ἔφθασε τὸ ὑποκοριστικὸν ἀγκλίτσα. Πλήρης καὶ ὑπαθῆς ἢ λ. θὰ ἦτο ἀγκυλίτσα, ἀλλ' ἀπεσιωπήθη τὸ ἄτονον ι (υ), ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ βόρεια γλωσσικά ἰδιώματα λόγῳ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ. (Προβλ. βλάσ' ἀντὶ βηλάρι, τρανταφιλιά ἀντὶ τριανταφυλλιά, σὶ ἀντὶ σινί, σκλί ἰντὶ σκυλί κλπ.).

Τώρα ἀπὸ τὸ ἀγκλίτσα ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὸ κλίτσα. Ἡ αἰτιατικὴ τὴν ἀγκλίτσα, δηλ. ἄρθρον καὶ οὐσιαστικὸν μαζί, εἶναι μία τονικὴ ἐνότης καὶ ὡς ἐκ τοῦτου προφέρεται ὡς μία λέξις: τηναγκλίτσα.

Ἄν προσέξομεν, μέσα εἰς τὴν σινλλαβὴν γκλι—ἀκούεται ἓνα ὑπερωϊκὸν ν, ὅπως εἰς τὰς λ. ἀγγελος, ἀγκυλιά. Πρὸς σαφέστεραν δηλώσειν τοῦ πράγματος δυνάμεθα νὰ ξαναγράφομεν τὴν λέξιν χρησιμοποιῶντες καὶ ἓνα λατινικὸν γράμμα, ὅπως σινηθίζεται εἰς τοιαῦτα περιπτώσεις: τηνανγκλίτσα.

Τώρα ἔγινε καὶ μὲ τὴν γραφὴν φανερόν οἱ ὑπάρχουν δύο ἀλλεπάλληλα ν, πού δὲν τὸ συγχωρεῖ ὁ νόμος τῆς ἀπὸλλογίας, ὁ ὁποῖος λειτουργῶν μᾶς δίδει νέαν φάσιν τῆς λέξεως, τὴν κλίτσα. Ὅταν δὲ ἔλθωμεν εἰς τὴν ὀνομαστικὴν λέγομεν ἢ κλίτσα (Προβλ. τὸν γ ακό—ὁ κακός, τὸν γ ὠστα—ὁ Κώστας, τὸν ερατᾶ—ὁ κερατᾶς) ἢ, ὅπως εἰς πολλὰ μέρη, ἢ γκλίτσα (δηλ. ἢ κλίτσα), καξ' ὅν τρόπον κατὰ ἀνωτέρω λεχθέντα ἐπὶ τὴν κουλιάστρα, τὴν κλιάστρα ἔγινε ὀνομαστὴ ἢ γκουλιάστρα, ἢ

γλώστρα. Τὸ ν διπλ. τοῦ ἄρθρου, εἶχε δὲν εἶχε, ἐκόλλησε εἰς τὸ οὐσιαστικόν.

Ἀπὸ τὸ θηλυκὸν ἢ κλίτσα ἐπλάσθη καὶ τὸ ἀρσενικὸν ὁ κλίττος. Διηλοὶ δὲ αὐτῆ ἢ λέξις, ὅσον γνωρίζω, πάσσαλον εἰς τὸν τοῖχον ἐμπηγμένον πρὸς ἀνάρτησιν τῆς κάπας ἢ ἄλλων ἱματίων ἢ ταγαρίων. Φαίνεται ὅτι ὁ κλίττος ἄλλοτε ἢ ἀλλαγῶ θὰ ἦτο κάπως κυρωμένος, ὅπως κυρωμένη ἦτο καὶ ἡ κλίτσα.

* * *

«ἀεὶ = πάντοτε. Σώζεται στὸ γαμήλιο Διμοτ. τραγοῦδι: ἀεὶ κυρὴ ρουνὲ κι' ἀεὶ τιμημένε».

Ἐπιφωνήματα παρακινήσεως εἶναι ἐδώ τὸ αἰ! καὶ εἰς ἄλλα τραγοῦδια τὸ αἶντε! (Ἄιντε! τοῦ Κίττου ἢ μάννα κ.τ.λ.), διὰ τῶν ὁποίων ἐκεῖνος πού ἀρχίζει ἕνα τραγοῦδι καλεῖ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μετασχουν τῆς ὠδῆς. Ἄξιον προσοχῆς ὅτι τὸ μὲν πρῶτον αἰ εἰς τὸν παρατιθέμενον στίχον εἶναι ἐκτὸς τοῦ μέτρου, τὸ δεύτερον δὲ κατέχει τὴν ἄρσιν τοῦ τρίου ποδός.

αἰ! κυρὴ ρουνε κι' αἰ τιμημενε

υ — υ — υ — υ — υ

Ὡς πρὸς τὴν λ. κυρὴ προσδέτω τὰ ἐπόμενα. Αὕτη εἶναι ἡ κλητικὴ τοῦ κύρης ἢ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν κύρις, πού μᾶς ἔρχεται ἐπὶ τὸ κύριος, τοῦ ὁποίου τὸ ο μετὰ τὸ ι ἀπεβλήθη, ὅπως συνέβη εἰς πλεῖστα ὑποκοριστικὰ λήγοντα εἰς—ιον καὶ εἰς —ιος καὶ —ιον κύρια καὶ προσηγορικὰ ὀνόματα: τυρίον — τυρίν — τυρί, Ἐλευθέριος — Ἐλευθέρις — Λευτέρης, πλάγιον — πλάγιν — πλάγι — πλάι. Ἐδίηκε δὲ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς λιγούσης ὁ συλλαγευὲς κυρὴ παρασυρθεὶς ἀπὸ τὸ μέτρον. Ἄν δὲν ἠκολούθει τὸ μέτρον, θὰ ἔγραφε κύρη ρουνέ.

* * *

«κατεβαίνω (Ὁμ. κατεῖβω Ὀδ. Ε—152)».

Τὸ ὀμηρικὸν κατεῖβω, πού εἰς τὴν Ὀδύσειαν (Ε 152) σημαίνει κατὰ μεταφορὰν διαρρέω, περνῶ, ἄλλοῦ δὲ χίνω καὶ εἰς τὸν μέσον τύπον σταλαῖζω, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συσχετισθῆ μετὰ τὸ ἠπειρωτικὸν κατιβαίνω (με ἰ).

Ἄς τὸ παρακολουθήσωμεν. Ὁ ἀπαίδης ἀρχικὸς τίπος εἶναι καταβαίνω καὶ ὁ παραπατικὸς κατέβαινον καὶ εἰς τὴν Ν. Ἐλ-

ληρικὴν κατέβαινα. Τοῦτο τὸ ε, ἢ αὔξησις τοῦ παραπατικοῦ, κατὰρθωσε νὰ τρυπύση καὶ εἰς τὸν ἐνεστώτα, ὁ ὁποῖος ἔτσι ἔγινε κατεβαίνω. Εἰς τὴν Ἡπειρον (Ζαγόρι, Παγῶνι, Γάννινα) ἢ ὁποῖα ἀνήκει εἰς τὴν βόρειον γλωσσικὴν περιοχὴν, τὸ ἄτοον ε γίνεται ι (κωφοῦται). Καὶ ἔτσι τὸ κατεβαίνω ἔγινε κατιβαίνω. Κατόπιν τοῦτου ἀκούομεν προστακτικὴν κατίβα (=κατάβα). Εἰς τὰ Δολιανὰ ἤκουσα καὶ προστακτικὴν ἀντίβα (=ἀνάβα). Δὲν ὑπάρχει βέβαια ρῆμα ἀντιβαίνω, ἀλλὰ ἀνεβαίνω—ἀνιβαίνω. Τοῦτο τὸ ἀντίβα ἔγινε κατὰ ἐπίδρασιν τοῦ κατίβα.

Σημ. Οὔτε τὸ ἀνιβαίνω οὔτε τὸ κατιβαίνω ἐσταμάτησαν εἰς αὐτὴν τὴν φάσιν. Σύμφωνα μετὰ τὸν νόμον, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἄτονο ι ἀποσιωπᾶται εἰς τὴν βόρειον γλωσσικὴν περιοχὴν, ἔγιναν (Ζαγόρι) κατβαίνου, ἀνιβαίνου. Εὐχρινῶς ἀκούεται τὸ ἀν—

* * *

«γλῆνα = μαλακὸ χῶμα (Ἰλ. Θ 164, Ὀδ. ι 390)».

Ἡ γλῆνη τοῦ Ὀμήρου σημαίνει τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ἡ γλῆνη καὶ ἡ γλίνα (με ἰ) σημαίνει κολλώδη οὐσίαν. Εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν λαμβάνεται μεταφορικῶς πρὸς δηλώσιν τοῦ χῶματος, εἰς τὸ ὁποῖον κολλᾷ ὁ περιπατῶν.

* * *

«γλιτώνω (ὄμ. λίσσομαι. Ὀδ. Β—68)».

Δὲν ἔρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα λίσσομαι (=δέομαι, ἱκετεῖω) τὸ ἰδικόν μας γλιτώνω, (με ὕ καὶ ὄχι με ἰ). Κοντὰ εἰς τὸ ἐπίθετον εὐλύτος—ου (=ὁ εὐκόλως λυόμενος καὶ εἰς τὸν Ἰσπόλυτον (256) τοῦ Πύρριπίδου εὐκόλως διαλυόμενος: εὐλύτω δ' εἶναι σπέργιγ' ὄρα φρενῶν, εὐκόλα νὰ διαλύονται οἱ ἀγάπτες) ὑπῆρχε καὶ ρῆμα εὐλύτω, πού δὲν εὐρίσκεται μὲν εἰς κανένα ἀρχαῖον κείμενον, μαρτυρεῖται ὅμως ἀπὸ τὸν λεξικογράφον τοῦ Ε' μ.Χ. αἰῶνος Ἡσύχιον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ Λεξικὸν ἀναγινώσκομεν: «εὐλύτωσον, ἀπάλλαξον». Ὁσα ἀπὸ τὰ εἰς—ὄω ρήματα τῆς Ἀρχαίας ἔφθασαν ἔως εἰς ἡμᾶς, ἐπῆραν μορφὴν εἰς—ὄνω (ζυμῶω—ζυμῶνω, σταμῶω—στομῶνω, ἀποσταμῶνω, κατορθῶω—κατορθῶνω κ.ἄ). Ἔτσι καὶ τὸ εὐλύτω ἔπρεπε νὰ φθάσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ νὰ προφέρεται

εὐπτόνω. Ἄς ἴδαίεν ὁμῶς πῶς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν προφορὰν γλυτώνω. Πρῶτα—πρῶτα ἀπεβλήθη τὸ ἐν ἀρχῇ ε, ὅπως συνέβη καὶ εἰς ἄλλα λέξεις, ὅπως μπαίνω ἀντὶ ἐμβαίνω, μπήγω ἀντὶ ἐμπήγω, λευτερόνω ἀντὶ ἐλευτερόνω, λεύτερος, λευτέρης, ματώνω ματομένοσ (ε καὶ αι δὲν διαφέρουν εἰς τὴν προφορὰν) πίτροπος καὶ ἄλλα πάρα πολλά. Κατόπιν τῆς ἀποβολῆς τοῦ ε ἔπρεπε γὰρ προσφέρωμεν βλυτώνω.

Ἄλλὰ ἂν ἦταν ἡ ζήθεια ψῶρα, θὰ ἐκολλοῦσε ὄλον τὸν κόσμο. Δὲν εἶναι καὶ πάλι κολλᾷει. Ἐξήνεψε λοιπὸν τὸ βλυτώνω ἄλλο ταυτόσημον ῥήμα, τὸ γλυτόνω καὶ τὴν προστακτικὴν, ταυτόσημον καὶ αὐτήν, γλίψε με καὶ ἔτσι ἔγινε γλυτώνω.

Σημ. Τὸ γλυτόνω καὶ τὸ γλίψε μᾶς ἔρχονται ἀπὸ ἄλλα ἀρχαῖα ῥήματα, τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸ ἐκλυτόνω καὶ τὸ δευτερον ἀπὸ τὸ ἐγλίω. Ἄλλὰ ὁ χώρος δὲν φθάνει καὶ ἄς σταματήσω τοῦτο τὸ ζήτημα.

* * *

καθαρίζω (Ὀδ. Ζ—87, Σ—192, Χ—439)».

Ῥήμα καθαρίζω δὲν ἔχει ὁ Ὅμηρος, καθαίρω ἔχει. Ἡμεῖς ἔχομεν καθαρίζω (μὲ ε) ἀπὸ τὸ εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν, (Παλαιὰν Διαθήκην, Εὐαγγελιστὰς καὶ Πράξεις), ἀπαντῶν καθαρίζω. Ἐπρώτη δὲ τὸ αῖ εἰς εῖ, ὅπως ἔγινε καὶ ἄλλοῦ: πανῶι—πανέρι, κᾶθαρα—κᾶθερα, φταρνίζομαι—φτερονίζομαι, τέσσαρα—τέσσερα Φάροσα—Φέροσα, ζαρθὸς (παλαιότερα)—ζερθὸς κ.ά.

Σημ. Ἄς σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ προφορὰ τέσσερα—τέσσερα (μὲ εῖ, ὅχι μὲ αῖ) εἶναι πάρα πολὺ παλαιά. Εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἡρόδοτον (ΓΙ, 41: αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῆσι τέσσερισι τῶν νεῶν καταφεύγει εἰς Ἴμβρον). Εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου ἀναγιγνώσκαιεν τέσσερα εἰς τὸ Δ' 6, Ε' 8, 14, τεσσεράωντα δὲ εἰς τὸ Ζ' 4, ΙΑ' 2 κ.τ.λ. Ὅστε εἶναι πολὺ παλαιά ἢ τροπὴ τοῦ αῖ εἰς εῖ.

* * *

ἀφαρός, (ἀι. φάλος Ἦ. Π 216)».

Ἄλλος εἶναι ὁ ἀφαρός πού λέγομεν ἡμεῖς καὶ ἄλλος ὁ φάλος (ὅχι φάλος πού γράφεται ἀνωτέρω) τοῦ Ὀμήρου. Οἱ φάλιοι τοῦ ποιητοῦ ἦσαν δύο μεταλλικαὶ προεξοχαὶ τοῦ κράνουσ δίχην κεράτων εἰς τὸ

πρόσθιον μέρος αὐτοῦ. Δύο φάλιοι ὑπῆρχον ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ κράνουσ.

Ὁ ἰδιώτης μας ἀφαρός ἔρχεται ἀπὸ τὸ ὀμφαρός τῶν ἀρχαίων. Ἐγινε δὲ ὡς ἐξῆς: Τὸ ἔρονον μὲ πρὸ τοῦ φ δὲν προσφέρεται εἰς τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν, ὅπως εἰς τὸ γόφος ἀντὶ τοῦ γούφος, νύφη ἀντὶ τοῦ νύμφη, καὶ τὸ θ τῆς πρώτης σύλλαβης ἀφουσιώνεται πρὸς τὸ α τῆς ἐπομένης, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα λέξεις (δογανα—ἀογανα, ὀμφάκια—ὀράκια—ἀράκια) κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Γ. Χατζιδάκι (Μ ΕΝ Α', 233).

Ἐπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀρχαία λέξις, ὀμῖχος μὲν, ὀμ' ἄσχετος, ἡ λέξις φάλος. Αὕτη σημαίνει τὸ κατὰ τὰ Βασιλικά δογνα περιηγούμενον ὡς σήμβολον τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως ὁμοίωμα τοῦ ἀνδρικοῦ αἰδοίου.

* * *

κλώσσια (κρόσσεσ) Ἦ. Μ—258)».

Ἡ ὀμῖχική λέξις δὲν εἶναι κρόσσεσ ἀλλὰ κρόσσαι. Ἐδιηλοῦντο δὲ διὰ ταύτης τῆς λ. κρόσσαι οἱ ἐξέχοντες λίθοι τοῦ τείχουσ, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν στεφάνην αὐτοῦ. Διὰ ταύτης τῆς στεφάνης ἡ ἐπὶ τοῦ τείχουσ ἀναρρήσις καθίστατο δυσχερῆς.

Τῆς λ. κλώσσια ἄλλοῦ θὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχὴν εἰς τὴν λ. κρόσσαι, τὴν σημαίνουσαν θύσανοις ἢτις προσέρχεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον κρόσσαι (=θύσανοι), πού συγγενεῖται μὲ τὸ κρόσσαι.

Μεταφέρω ἐδῶ ὅτι ἔγραψα εἰς τὸν ΙΑ' τόμιον (1959) σελ. 448 τοῦ περιοδικοῦ Πλάτωνος: Τὰ ἄλλαχού κρόσσαι λεγόμενα, παρετυμολογικῶς συσχετισθέντα πρὸς τὸ κλώθω, ἐγένοντο ἐν Παιωνίῳ κλώσσια. διατηρηθεῖσης τῆς προφορᾶς μόνον εἰς τὸ αἶνγμα κλείω τὸ σεντουκάκι μου καὶ ἀφήνω κρόσσια ἀπ' ἔξω.

* * *

λιγυρός (ἀι.)».

Δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν τὸ ὀμῖχικόν ἐπίθετον λιγυρός—ἡ—όν (=ὄξεις κατὰ τὸν ἦχον, ἡχηρός, διαπεραστικὸς) μὲ τὸ ἄλλο λιγυρός—α—όν, πού σημαίνει εὐκαίματος, εὐλόγητος ὡσάν τὴν λίγον, τὴν λιγαριάν.

Αὐτὸ τὸ λιγυρός πειθαρχήσαν εἰς τὸν νόμον πού μεταβάλλει τὸ ιῖ εἰς εῖ (ἀχι

ρα — ἄχερα, μάγειρος — μάγερας, νηρόν (ἐκ τοῦ νερόν) — νερό, κυρά — κερά, Βιργινία — Βέργω, Πειραία — Περαία, ξηρός — ξερός) ἐτροάτη εἰς λυγερός, λυγερή. Λυγερή λέγεται καὶ τὸ γινώστον διήγημα τοῦ Καρκαβίτσα.

Τώρα ἀν θελήσωμεν νὰ γράψωμεν κάτι εἰς τὸ Ἡπειρωτικὸν διαλεκτικὸν ἰδίωμα, ποὺ ἀνήκει εἰς τὴν βόρειον γλωσσικὴν περιοχὴν, ὅπου τὸ ἄτονον ε τροπέται ες ι, καὶ ἔλθουν εἰς τὴν ἄκραν τῆς πέννας μας αἱ λέξεις νερό, Νεράϊδα, ξερός, λυγερή. θὰ τὰς μεταγράψωμεν ἠπειρωτιστὶ εἰς νιρό, Νιράϊδα, ξιρό, λυγιρή. θὰ τροπέσωμεν διπλ. τὸ ε εἰς ι, δὲν θὰ ἐμφανίσωμεν τὰς παλαιὰς μορφὰς νηρό, Νηράϊδα (Νηρηΐς), ξηρός, λυγηρός. Ἐκεῖναι αἱ μορφαὶ περιέπεσαν εἰς ἀχρηστείαν πρὸ πολλοῦ, ἐκτοπισθεῖσαι ἀπὸ τὰς πανελληνίους ποὺ περιέχουν τὸ ερ, εἰς τὴν Β. Ἑλλάδα δὲ τὸ—ιρ.

* * *

«λωθητούρα (ἀναΐδεια) Ἰλ. Β —275, Α —485, Ω 239)».

Ἡ ὁμηρικὴ λ. λωθητήρ, ἡ ὁποία ὑπάργχει εἰς τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερομένους στίχους, δηλώνει δὲ τὸν πρόξενον κακοῦ καὶ ἔπειτα τὸν ἐλεεινόν, τὸν καταραμένον, δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μετὰ τὴν λ. λωβιτούρα. Αὕτη εἰσήγηθι εἰς τὴν γλώσσαν μας ὑπὸ τοῦ ἐκ Λαβδάνης δημοσιογράφου Σπ. Σίμου ἀπὸ τὴν ρομανικὴν γλώσσαν, σημαίνει δὲ τὴν μετ' ἀουστόλου ρουσκετολογίας κατάχρησιν τῶν δημοσίων.

* * *

«μακελλεῖο (Ὀμ. μάκελλα)».

Μετὰ τὴν λ. μάκελλα τὴν τσάπαν δηλοῖ ὁ Ὀμηρος. Ἄλλο εἶναι τὸ μακελλεῖο, ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸν Macella (=χοροπωλεῖον).

* * *

«ῶρε (ἐπιφώνημα Ὀμ.)».

Τὸ ὁμηρικὸν ὄρε, (ἀόρ. τοῦ ὄρητι), ποὺ σημαίνει ἐκίχησε, διήγειρε, δὲν σχετίζεται μετὰ τὸ συντηριζόμενον εἰς τὴν Ἡπειρον ὄρε, δηλ. ὄρισε, πρόσταξε.

Ἀπέβαλε δὲ οὗτος ὁ ῥηματικὸς τύπος τὸ ἄτονον ι, σύμφωνα μετὰ ὅσα ἐλέγησαν

ἀνωτέρω διὰ τὴν λέξιν καπιβαίνω — καπιβαίνω, καὶ ἀπὸ ὄρουσε ἔγινε ὄρεσε. Εἰς τὸν πληθυντικὸν ὁμοῦς ὄριστε, ἐπειδὴ τὸ ι τορίζεται, δὲν ἀπεβλήθη.

Εἶναι ἐπικίνδυνον, πολὺ ἐπικίνδυνον, νὰ παρασυρόμεθα ἀπὸ τὸ ὁμόηχον τῶν λέξεων. Δὲν λέγει τίποτε αὐτό. Ἀλλὰ καὶ ἀντιθέτως λέξεις ποὺ δὲν ὁμοηχοῦν δείχνουν μετὰ τὴν προσηκτικὴν ἀνίχνευσιν τῶν φθωγγικῶν μεταβολῶν ὅτι εἶναι συγγενέσται καὶ μάλιστα ὅτι ἔχουν σχέσιν τέκνου πρὸς γονέα, ὅπως γίνεται π.χ. μετὰ τὴν λέξιν Βελθεντό, ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ λ. Διαβατό.

* * *

«φύρα (ἔλλειμμα) Ὀδ. Ρ —103, Σ —173)».

Ἐπάρχουν δύο ῥήματα, τὸ φύρω καὶ τὸ φυράω εἰς τὴν Ἀιοχαίαν Ἑλληνικὴν. Τὸ πρῶτον σημαίνει ἀναμειγνύω κάτι ξηρόν μετὰ ὑγρᾶς οὐσίας, μάλιστα δὲ ἐπὶ δακρύων ἢ αἵματος (δάκρυσιν εἴματ' ἔφυρου = ὑγραίναν, ἔβρεχαν τὰ ἐνδύματά των μετὰ δάκρυα Ἰλ. Ω 162, γῆ σε... στήθος καὶ χεῖλα φύρω αἵματος = μὴ σοῦ βρέξω μετὰ αἶμα, γῆ σοῦ ματώσω τὰ χεῖλη καὶ τὰ στήθη σου, Ὀδ. σ. 21).

Ἡ ἔννοια τοῦ ἀναμειγνύειν ἄλευρον πρὸς ἀπατέλεσιν φυράματος, ζυμαριοῦ, ἀμφίβολος εἰς τοῦτο τὰ ῥήματα, δηλοῦται διὰ τοῦ ῥήματος φυράω ἢ φυρῶ. Πῶς τὴν μετὰ τὸ ῥήμα φυρῶ (καὶ σήμερον φυραίνω) ἀπὸ τὴν σημασίαν τοῦ ζυμῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἐλαττοῦμαι, ἀνίχνευσε πρῶτος, ὅσον γνωρίζω, ὁ Κοραῖος. Ὅταν ζυμώνωμεν, (φυράωμεν), μίαν ποσότητα ἀλεύρου, αὕτη ἐλαττοῦται κατὰ τὸν ὄγκον. Τοῦτο παροιστήσαντες οἱ φυρῶντες (οἱ ζυμώνοντες) καὶ οἱ περὶ αὐτοῦς μετέφεραν τὸ φυρῶν ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ζυμῶν εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλαττοῦσθαι, ἡ ὁποία καὶ μόνη διατηρεῖται σήμερον. Δύσκολον πλέον δὲν ἦτο νὰ γίνῃ καὶ ἡ λ. φύρα μετὰ τὴν γνωστὴν σημασίαν, ἡ ὁποία πολλὰκις χρησιμοποιεῖται πρὸς συγκάλυφτον καταχρήσεως ἢ πάσης ἄλλης εὐσχημοῦν γλοπῆς.

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
Κεντρικής & Τοπικής
του Προγράμματος Ανπτύξεως Ἡπείρου

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1960-1964)*

Ἐπί συνόλου 793 σχολείων, 332 ἐδέχθησαν ἀριθμὸν μαθητῶν πέραν τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιτρεπομένου (40 μαθηταὶ κατὰ διδάσκαλον). Ἐξ αὐτῶν 215 ἦσαν μονοτάξια καὶ 65 διτάξια· τούτο σημαίνει ὅτι εἰς ἀπορίας περιπτώσεις, ἓνας ἢ δύο διδάσκαλοι ἦσαν ἐπιφορτισμένοι ἀντιστοίχως μὲ 100 καὶ 200 μαθητὰς. Ἐπισημαίνεται ὅτι εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα, ἀνεξαιρέτως διαθεσίμων αἰθουσῶν καὶ ὑπηρετούντων διδασκάλων, λειτουργοῦν καὶ αἱ ἑξ ἑκάστης τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀντιλαμβανεται κανεὶς ἐνκόλως πόσον πλημμελὴς εἶναι ἡ παρεχομένη ἐκπαίδευσις.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι διὰ τὴν ὀμαλοτέραν λειτουργίαν τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσεως εἰς τὴν Ἡπειρὸν ἐπέχει ἡ ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων διδαστηρίων καὶ ἐπανδρώσεως. Αἱ διδαστηριακαὶ ἀνάγκαι τῆς Ἡπείρου ἐμφανίζονται ὡς ἑξῆς:

Ναμὸς	Αἰθουσαι
Ἰωαννίνων	121
Ἄρτης	154
Πρεβέζης	65
Θεσπρωτίας	71

Σύνολον 411

Ἡ δαπάνη διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν σχολείων καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν θρανίων θὰ ἀνέλθῃ ἀντιστοίχως εἰς 61.650.000 δραγμα. καὶ 750.000 δραγμα. ἤτοι συνολικῶς 62.400.000 δραγμα. περίπου. Κατὰ τὴν προσαχθῆσαν πενταετίαν θὰ διατεθοῦν ἐκ τοῦ προγράμματος τοῦ Ἰπουργείου Παιδείας 35.000.000 δραγμα. περίπου.

Ἐξ ἄλλου, θὰ διατεθοῦν αἱ ἀπαραίτητοι πιστώσεις διὰ τὴν ἐξομάλισιν τῆς ἤδη ὑπαρχούσης καταστάσεως ἀπὸ ἀπόψεως προσωπικοῦ καὶ τὴν ἐπاندρῶσιν τῶν νέων σχολείων.

Πέραν τούτων, σοβαρὸν πρόβλημα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιλυθῇ τὸ ταχύτερον, ἰδίᾳ εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχάς, εἶναι ἡ διασφάλισις καλυτέρας τροφῆς διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ἡ πτωχεία τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν, ὅσον καὶ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων οἰκογενειῶν εἰδικώτερον, καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν λειτουργίαν μαθητικοῦ σιτιστοῦ καὶ δὴ κατὰ τοὺς μῆνας ἀπὸ Δεκεμβρίου ἕως Ἀπριλίου.

Διὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ὑπολογίζεται νὰ διατεθῇ συνολικῶς ποσὸν 35 ἑκατομμυρίων δραγμῶν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 386.

β) Μέση εκπαίδευσις

103.— Ένώ τὰ δημοτικά σχολεία ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὴν ὅσον δυνατόν εἰρητέραν διάδοσιν τῶν στοιχειωδῶν γραμματικῶν καὶ ἀριθμητικῶν γνώσεων, τὰ σχολεία τῆς μέσης ἐκπαίδευσεως πρέπει νὰ ἀποσκοποῦν εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἐπιβάθυνσιν τῆς παρεχομένης μορφώσεως καὶ εἰς τὴν ὑποκάλλησιν τῶν ἰδιαιτέρων τάσεων ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν. Ἐκ τῆς ἀπλῆς ταύτης παρατηρήσεως συνάγεται ὅτι τὰ προβλήματα τῆς μέσης παιδείας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν πάντοτε μὲ τὸ πνεῦμα τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διέπῃ τὴν ἐργάνωσιν τῆς στοιχειώδους τοιαύτης. Πράγματι, βραχυχρονίως μὲν ἢ διῶσις εἰς τὸν τομέα τῆς μέσης παιδείας δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀμέσων ἀναγκῶν εἰς διδακτήρια καὶ προσωπικόν. Ἡ οὐσιαστικὴ ἄμως ἀντιμετώπισις τῶν προβλημάτων συνεπάγεται μακροχρονίως, οργανικὰς μεταρρυθμίσεις αἱ ὁποῖαι χρήζουν σοβαρᾶς προετοιμασίας.

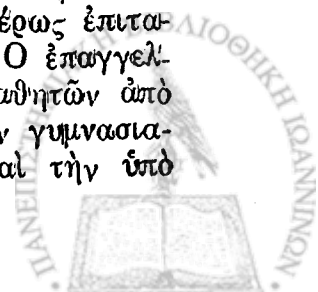
104.— Τὰ διαθέσιμα στατιστικὰ στοιχεῖα ἐπὶ τῆς Μέσης ἐκπαίδευσεως ἀναφέρονται εἰς τὸ σχολικὸν ἔτος 1957—58. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐλειτούργησαν εἰς τὴν Ἑπειρον 12 δημόσια καὶ ἓν ἰδιωτικὸν γυμνάσιον δεχθέντα ἀντιστοίχως 7.316 καὶ 167 μαθητὰς καὶ μαθητρίδας. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν σχολείων μέσης παιδείας λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ κράτους. Εἰς τὰ 12 δημόσια γυμνάσια ἐδίδαξαν 149 καθηγηταί, ἤτοι ἓνας καθηγητῆς ἀνὰ 48 περίπου μαθητὰς. Ἡ ἠϋξημένη αὐτὴ ἀναλογία μαθητῶν κατὰ διδάσκοντα δὲν εὐνοεῖ, βεβαίως τὴν ἐντατικὴν διεξαγωγὴν τῶν μαθημάτων τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ὑπάρχει σχετικὴ ἀνομοιογένεια τῶν μαθητῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνα ποσοστὸν 13% ἔχει ὑπερβεῖ τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας.

Πέραν αὐτῶν, αἱ προϋποθέσεις διεξαγωγῆς τῶν μαθημάτων εἶναι συχνάκις δυσμενεῖς λόγῳ τῶν ὑφισταμένων κτιριακῶν συνθηκῶν. Αἱ διδακτηριακαὶ ἀνάγκαι τῆς Ἑπειρου δύνανται νὰ συνομηθοῦν ὡς ἑξῆς:

Νομὸς	Αἰθουσαι
Ἰωαννίνων	50
Ἄρτης	24
Πρεβέζης	14
Θεσπρωτίας	22
Σύνολον	110

Διὰ τὴν κάλλησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν θὰ ἀπαιτηθῇ δαπάνη δραχμῶν 27.500.000 εἰς τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προστεθοῦν 500.000 δραχμ. διὰ τὸν ἐξοπλισμὸν εἰς θρανία. Ἐναντι τοῦ συνολικοῦ τούτου ποσοῦ τῶν 28 ἐκ. πρόκειται νὰ διατεθοῦν κατὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν 18 ἑκατομ. δραχμ. ἤτοι τὸ 6% τῶν δαπανῶν τοῦ βετοῦς προγράμματος διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ νέαι οἰκοδομαὶ θὰ ἀντικαταστήσουν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκατάλληλα διδακτήρια τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται ἤδη.

105.— Ὅσον ἀφορᾷ τὰ οὐσιαστικὰ προβλήματα τῆς μέσης παιδείας, τὸ Ν. Δ. 3971)1959 ἔχει δημιουργήσει πλαίσια ἐκανοποιητικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν. Ἀποτελεῖ πλέον κοινὴν συνείδησιν ἢ ἰσὴν ἀνάγκην ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσεως τῶν νέων. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ εἶναι ἰδιαιτέρως ἐπιτακτικὴ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἐνὸς προγράμματος οικονομικῆς ἀναπτύξεως. Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς καὶ ἡ πρώτη ἐπαγγελματικὴ μῆσις τῶν μαθητῶν ἀπὸ τῶν θρανίων, θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα ὄχι μόνον τὴν προσαρμογὴν τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλὰ, γενικώτερον, καὶ τὴν ὑπὸ

τοῦ πανταετοῦς προγράμματος προβλεπομένην ἐπὶ πρακτικῆς βάσεως ἀναγκαίαν προ-
σέγγισιν παιδείας καὶ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Τὸ Ν. Δ. 3971)1959 διευκολύνει τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων αὐτῶν. Ὁ-
ρίζει μὲν ὅτι τὸ πρόγραμμα τῶν πρῶτων πρῶτων τάξεων τοῦ Γυμνασίου εἶναι κοι-
νὸν εἰς ἅπαντα τὰ Γυμνάσια καὶ βασιύεται ἐπὶ τῆς γενικῆς ἀνθρωπιστικῆς παι-
δείας, ἄλλ' ἢ γενικὴ αὐτὴ ἐπιταγὴ συμπληροῦται ὑπὸ διατάξεως συμφώνως πρὸς
τὴν ὁποίαν «κατὰ τὴν διάφορον τῆς εἰς τὰς πρῶτας τάξεις φοιτήσεως λαμ-
βάνεται πρόνοια ἐπαγγελματικῶν προσανατολισμοῦ τῶν μαθητῶν». Ἀπὸ τῆς Δ'
τάξεως καὶ πέραν τὸ Ν. Δ. ἐπιτρέπει τὴν παρὰ τοῖς Γυμνασίοις ὁργάνωσιν ἑνὸς
ἢ περισσοτέρων τμημάτων «κατευθύνσεως». Τὰ τμήματα αὐτὰ εἶναι τὰ ἀκόλουθα:
α) τεχνικῆς κατευθύνσεως, β) ἀγροτικῆς κατευθύνσεως, γ) οἰκονομικῆς κατευ-
θύνσεως, δ) ναυτικῆς κατευθύνσεως, ε) ξένων γλωσσῶν, στ) οἰκιακῆς οἰκονομίας.

Ἡ χρησιμοποίησις τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν τὰς ὁποίας προσφέρει ὁ νόμος
θὰ εἶναι ἐποικελῆς διὰ τὴν Ἑλβετον, δὲν παρουσιάζεται ὅμως ὡς ἰδιαιτέρως εὔ-
κολος. Προϋποθέτει, πράγματι, ὠρισμένην προετοιμασίαν διὰ τὴν μεγαλύτεραν
δυνατὴν προσαρμογὴν τῶν κατευθύνσεων αἱ ὁποῖαι θὰ δοθοῦν εἰς τοὺς νέους, εἰς
τὰς εἰς τὸ παρὸν πρόγραμμα διατυπωμένας προβλέψεις οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.
Ἡ προσαρμογὴ αὐτὴ θὰ διευκολυνθῇ αἰσθητῶς διὰ τῆς διεξαγωγῆς ἐρευνῶν πρὸς
ἐκτίμησιν τῶν μελλοντικῶν ἰδία ἀναγκῶν εἰς προσωπικὸν ἑνὸς ἐκάστου τῶν κλά-
δων οἰκονομικῆς δραστηριότητος.

Αἱ ἐρευναὶ αὐταὶ θὰ ἰσποτελέσουν ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον
ἀσφαλῆ γνώμονα ὁργανώσεως καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

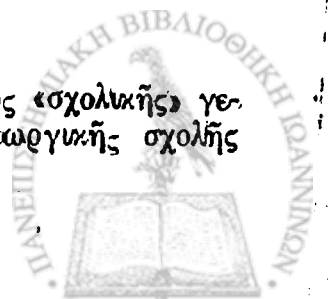
B.— ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

106.— Ἐξ ἴσου, ἂν ὄχι περισσότερο σημαντικὴ μὲ τὴν σχολικὴν ἐκπαι-
δευσιν ἰδίως ἐπὶ τῇ προόψει ἐφαρμογῆς προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως,
εἶναι ἢ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις. Πράγματι, ἐν ᾧ μέτρῳ σκοπὸς τοῦ προγράμ-
ματος εἶναι ἢ ἐνίσχυσις τῶν ἐκ παραδόσεως ἀσχολιῶν τοῦ πληθυσμοῦ (γεωργία,
χειροτεχνία) ἢ ἢ προώθησις νέων οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων (βιομηχανία, του-
ρισμὸς), ἕνα καλῶς ὁργανωμένον σύστημα ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀποτε-
λεῖ βασικὸν παράγοντα ἐπιτυχίας του. Εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ὅπως τὰ
σχετικὰ σχέδια τεθοῦν εἰς ἄμεσον ἐκτέλεσιν διὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ ἢ οἰκονομικὴ ἀνά-
πτυξις εἰς τὴν ἔλλειψιν προσωπικοῦ πλαισιώσεως καὶ εἰδικευμένων ἐργατῶν. Μολονό-
τι ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἱ ἐπενδύσεις ἔχουν πνευματικὸν περιεχόμενον, δὲν εἶναι
οὔτε ὀλιγώτερον σημαντικαὶ οὔτε ὀλιγώτερον ἐπείγουσαι ἀπὸ τὰς «ὕλικας» ἐπεν-
δύσεις εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν ἢ τὰς συγκοινωνίας. Ἡ κατὰ τὸ 1959
γενομένη μεταρρύθμισις τῆς ὁργανώσεως τῆς τεχνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαι-
δεύσεως, μαρτυρεῖ ὅτι ἢ Κυβέρνησις ἀποδίδει εἰς τὸν τομέα αὐτὸν τὴν δέουσαν
σημασίαν.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ συστήματος ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως θὰ εἶναι τοσοῦ-
τον μεγαλύτερα καθ' ὅσον θὰ δίδῃ εἰς τοὺς τοπικοὺς πληθυσμοὺς τὰς ἀπαραιτή-
τους κατευθύνσεις διὰ τὴν ὀρθολογιστικώτερον ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν καὶ ἄλ-
λων ἐργασιῶν των συμφώνως πρὸς τὰς πλέον συγχρόνους μεθόδους. Διὰ τὴν ἐ-
φαρμογὴν τοῦ προγράμματος ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως προβλέπεται ἢ διάθε-
σις ποσοῦ τῆς τάξεως τῶν 30 ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

α) Γ ε ω ρ γ ί α

107.— Δὲν ἀντιμετωπίζεται μεγάλη ἀνάπτυξις τῆς καθαρῶς «σχολικῆς» γε-
ωργικῆς ἐκπαιδεύσεως. Προβλέπεται κυρίως ἢ ἐνίσχυσις τῆς γεωργικῆς σχολῆς
Κονίτισης καὶ ἢ δημιουργία παρ' αὐτῆς:

ι) Σώματος τεχνικών ειδικευμένων εις τὰ προβλήματα τῆς ἀρδεύσεως, τῶν ἀρδευομένων καλλιερχειῶν καὶ τῆς κτηνοτροφίας· οἱ τεχνικοὶ αὐτοὶ θὰ ἀποτελέσουν τὰ στελέχη τὰ ὁποῖα θὰ ὑποβοηθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ θὰ παρακολουθήσουν τὴν πρόδον τῶν ἀρδευομένων καλλιερχειῶν καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

ιι) Εἰδικῶν μαθημάτων ταχείας καὶ συνοπτικῆς ἐνημερώσεως τῶν νέων καλλιερχειῶν εἰς τὰ θέματα τῆ ἀρδεύσεως καὶ τῆς κτηνοτροφίας.

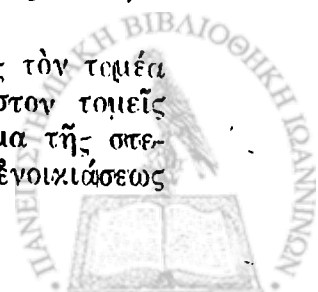
Ἡ προβλεπομένη σύστασις ἐνὸς Κέντρου Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως κατὰ νομὸν θὰ συμπληρώσῃ τὸν «σχολικὸν» ἐξοπλισμὸν τῆς περιοχῆς. Ἐξαιρέσει τοῦ Κέντρου Ἰωαννίνων, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ λειτουργῇ ὡς γαλακτοκομικὴ σχολή, εἰς τὰ ἄλλα κέντρα (Δουροῦτης, Κωστακίων κλπ.) θὰ ὁργανώνωνται ἐντατικὰ μαθήματα ἐπὶ συγκεκριμένου ἐκάστοτε θέματος· τοιουτοτρόπως, οἱ νέοι ἀγροτόπαιδες θὰ δύνανται ἐντὸς διαστήματος ἀπὸ τριῶν μέχρις ἐννέα μηνῶν νὰ καταρτίζωνται ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων ἐνδιαφερόντων ἀμέσως τὰς γεωργικὰς τῶν ἐκμεταλλεύσεις.

108.— Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «σχολικὴν» ἐκπαίδευσιν προβλέπεται μεγαλύτερα ἀνάπτυξις τῆς προσπάθειας διὰ τὴν ἐκλαϊκείυσιν τῶν τεχνικῶν γνώσεων καὶ διὰ τὴν καθοδήγησιν τῶν γεωργῶν τόσον εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ εἶδη τῶν προσφόρων καλλιερχειῶν ὅσον καὶ τὰς μεθόδους καλλιερχειάς. Ἡ ὄλη εὐθύνη τῆς ἐκλαϊκείσεως καὶ καθοδηγήσεως βαρύνει σήμερον τοὺς γεωπόνους τοῦ Ἰπουργείου Γεωργίας οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐγκατεστημένοι εἰς τοὺς 423 τομεῖς γεωργικῶν ἐφαρμογῶν κατ' ἅπασαν τὴν χώραν. Ἡ Ἠπειρος εἶναι διηρημένη εἰς 29 τομεῖς, ὅπου ὑπηρετοῦν 25 γεωπόνοι.

Νομὸς	Τομεῖς	Γεωπόνοι
Ἰωαννίνων	12	9
Ἄρτης	7	7
Πρεβέζης	6	6
Θεσπρωτίας	4	4

Τοῦτο σημαίνει ὅτι κάθε τομεὺς περιλαμβάνει 18—20 Κοινότητες καὶ κάθε γεωπόνος εἶναι ὑπεύθυνος δι' 22 Κοινότητος περίου. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἢ ἀπόδοσις τῆς ἐργασίας τῶν γεωπόνων εἶναι μικρὰ ἐπὶ τῇ προσόψει ἰδίως ἐνὸς ἐντατικοῦ γεωργικοῦ καὶ κτηνοτροφικοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως. Πράγματι, ὄχι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν Κοινοτήτων (καὶ ἐπομένως τῶν γεωργῶν καὶ τῶν ἐκμεταλλεύσεων), τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἐπισκέπτεται ὁ γεωπόνος εἶναι ὑπερβολικὸς, ἀλλὰ καὶ αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας καλεῖται οὗτος νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον του εἶναι δυσμενεῖς: στεροίμενος ἰδίου μέσου κινήσεως, ὑποχρεοῖται νὰ χρησιμοποιῇ τὰ συνήθη συγκοινωνιακὰ μέσα, εἰς τρόπον ὥστε, συμπαρομοιασθῶν τῶν κειμένων διατάξεων περὶ μετακινήσεων ἐκτὸς ἔδρας, δὲν δύναται νὰ ἐπισκεφθῇ παρὰ ὀλίγα μόνον χωρία κατὰ μῆνα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁμοίως εἶναι δύσκολον εἰς τὸν γεωπόνον νὰ ἐκτελέσῃ καλῶς τὴν ἀποστολὴν του, ἢ ὁποία συνίσταται κυρίως εἰς τὴν κατ' εὐθείαν ἐπαρῆν μὲ ἓνα ἑκαστον τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν ἀμεσον ἀντιμετώπισιν ἐνὸς ἐκάστου τῶν προβλημάτων του. Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ γεωπόνος δὲν διαθέτει ἰδιον γραφεῖον καὶ ὅτι εἶναι προσωπικῶς βεβαρωμένος μὲ ὄλην τὴν γραφειοκρατικὴν ἐργασίαν τῆς ὑπηρεσίας του. (καταστάσεις, ἀναφοραί, στατιστικά, διάφορα ἔγγραφα κ.λ.π.).

Ἐκ τῶν ἄνωτέρω συνάγεται εὐκόλως τὸ πρόγραμμα δράσεως εἰς τὸν τομεῖα αὐτόν. Εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἡ Ἠπειρος διαρεθῇ εἰς 60 τοὐλάχιστον τομεῖς γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ διαθέτῃ ὑπαρξίμους γεωπόνους. Τὸ πρόβλημα τῆς στεγασεως τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν δύναται νὰ λυθῇ προσκορινῶς διὰ τῆς ἐνοικιάσεως

καταλλήλων μικρών οικημάτων. Όσον αφορά την κίνηση, είναι απαραίτητον, εν αναμονή αποφασιστικότερου μέτρου, όπως επιστευσθή ή εφαρμογή του νόμου 4030 του 1959, ο οποίος προβλέπει την αποζημίωσιν των γεωπόνων διά τὰς δι' ιδίων συγκοινωνιακῶν μέσων υπηρεσιακὰς μετακινήσεις των.

Αἱ σχετικαὶ δαπάναι θὰ ἔχουν ὡς ἑξῆς, διὰ τὴν πενταετίαν 1960—64 (ἐξαιρέσεις τῶν ἐξόδων κινήσεως):

Μισθοδοσία 35 γεωπόνων (ἐπὶ πλέον τῶν ἤδη ἐν ὑπηρεσίᾳ 25), πρὸς 3.000 δραχμ. μηνιαίως	Δραχ.	7.087.000
Ἐνοίκιον 60 μικρῶν οικημάτων, πρὸς 300 δραχμ. μηνιαίως	»	1.080.000
	»	<u>8.167.000</u>

β) Χειροτεχνία

109.— Σημαντικὰς δυσκολίας παρουσιάζει ἡ ορθολογιστικὴ ὁργάνωσις τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν τομέα τῆ χειροτεχνίας. Ἐπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπὲρ τὰς πενήντα χειροτεχνικὰς σχολὰς· ἐκάστη ἐξ αὐτῶν εἶναι εἰδικευμένη εἰς συγκεκριμένον κλάδον (ὕφαντικὴ, ἀργυροχοιοσοχοία κ.λ.π.) καὶ λειτουργεῖ συνήθως ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ τὴν εὐθύνην ἰδίου φορέως δημοσίας ὑπηρεσίας, ἰδρύματος, ὀργανισμοῦ κλπ.). Ἐξ ἄλλου, αἱ σχολαὶ αὗται ἐνδιαφέρονται κυρίως νὰ παράσχουν εἰς τοὺς μαθητὰς των τὰ ἐφόδια πρὸς ἀμεινον βιοπορισμὸν καὶ παραμελοῦν τὴν ἐξουκείωσίν των μὲ τὰς συγχρόνους μεθόδους παραγωγῆς καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων.

Ἐν ὄψει τῆς καταστάσεως αὐτῆς τὸ πρόγραμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας τείνει πρὸς τοὺς ἑξῆς σκοπούς:

Βραχυχρονίως, ἀντιμετωπίζεται:

α) Ἡ ὁργάνωσις σειρᾶς μαθημάτων (σεμιναρίων) διὰ τὴν ἐπὶ τόπου ἐνημέρωσιν τῶν χειροτεχνῶν εἰς τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐγχωρίου καὶ ξένης ἀγορᾶς ἐπὶ τῆς ποιότητος, τῆς σταθεροποιήσεως τῶν προϊόντων καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ δείγματος, τῶν προθεσμίων καὶ τῶν τιμῶν. Τοιαύτη ἐκπαίδεισις κρίνεται ἀπολύτως ἀναγκαία διότι ἡ συχνὴ ἀλλαγὴ τῆς ποιότητος τῶν προϊόντων καὶ τῶν τιμῶν καὶ ἡ παραγνώρισις τοῦ δείγματος καὶ τῶν προθεσμίων παραδόσεως, ἀποτελοῦν βασικὰς παράγοντας παρεμποδίσεως πάσης οὐσιαστικῆς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως. Τὰ σεμινάρια αὐτὰ θὰ εἶναι μέσης διαρκείας 10 ἡμερῶν καὶ μέσου κόστους 6.000 δραχμῶν.

β) Ἡ ἐκδοσις ἐκπαιδευτικῶν φυλλάδιων καὶ ἄλλων δημοσιεύσεων, ἀνωτέρου ἐπιπέδου.

Μακροχρονίως ἀντιμετωπίζεται:

α) Ἡ ἑπταξίς ὀρισμένων μαθημάτων εἰς ἤδη λειτουργοῦσας σχολὰς ὡς ἑξῆς:

Μάθημα	Ἀριθμὸς σχολῶν	Συνολικὴ δαπάνη
Ἀγγειοπλαστικὴ	2	Δραχ. 525.000
Ὑφαντικὴ	5	» 1.500.000
Καλαθοποιία	2	» 200.000
Ἀργυροχοιοσοχοία	1	» 300.000
Ξυλογλυπτικὴ	1	» 200.000
		<u>» 2.725.000</u>

β) Ἡ ἀναμόρφωσις ἤδη ἐντεταγμένων μαθημάτων διὰ συνέργασίας μετὰ τῶν ἀρμοδίων φορέων.

γ) Ἡ δημιουργία τριῶν νέων σχολῶν ὑφαντικῆς, καθαυποίτας καὶ ἀργυροχρυσοχοίας. Ἡ σχετικὴ δαπάνη θὰ ἀνέλθῃ εἰς 4.500.000 δραχ. περίπου.

δ) Διάφοροι ἄλλαι πρωτοβουλίαι, ὡς ἡ ἀποστολὴ χειροτεχνῶν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς μετεκπαίδευσιν, ἢ μεταλλάξεις ξένων εἰδικῶν, ἢ ὁργάνωσις βιβλιοθηκῶν, παντὸς εἶδους ἐκθέσεων, διαλέξεων, προβολῶν κ.λπ.

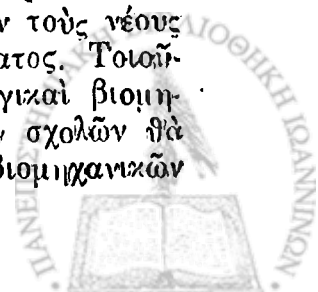
γ) Μεταποίησις καὶ βιομηχανία

110.— Αἱ εἰς τεχνικὰ στελέχη καὶ εἰδικειμένους ἐργάτας ἀνάγκαι θὰ αἰξάνωνται ὅλοεν εἰς τὴν Ἡπειρον καθ' ὃ μέτρον θὰ προχωρῇ ἢ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως. Ἡ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν ἐργασίας τῶν ἀτομικῶς δρώντων τεχνιτῶν (ξύλουργῶν, οἰκοδόμων κλπ) καὶ ἡ ἐγκατάστασις νέων βιομηχανικῶν μονάδων (σακχάρως, βάμβακος, κονσερβοποιίας κλπ.) καθιστοῦν ἀναγκαῖον πολυσχιδὲς πρόγραμμα ἐκπαιδείσεως στελεχῶν καὶ ἐργατῶν.

Ἐναντι τῶν πειστικῶν αὐτῶν ἀπαιτήσεων αἱ ἤδη λειτουργοῦσαι εἰς Ἡπειρον τεχνικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ παρουσιάζονται ὡς ἰδιαιτέρως ἀνεπαρκεῖς:

Σχολαὶ	Νομὸς	Τμήματα	Μαθ. Σύνολ.	
Δημοσία σχολὴ ἐργοδηγῶν τεχνικῶν βοηθῶν (ἡμερησία, τριτάξιος ἢ τετρατάξιος)	Ἰωαννίνων	Μηχανολογικῶν ἐγκαταστάσεων Ἡλεκτρολογικῶν ἐγκαταστάσεων Δομικῶν ἔργων	97 13 213	323
Τεχνικὴ σχολὴ ὄρφανοτροφείου Γ. Σταύρου (ἡμερησία τριτάξιος)	Ἰωαννίνων	Μηχανοτεχνιτῶν Ἡλεκτροτεχνιτῶν Οἰκοδόμων Ξυλουργῶν	64 72 38 53	
Ἐμποροεπαγγελματικὴ σχολὴ τοῦ Ἐμπορ καὶ Βιομηχ. Ἐπιμελητηρίου Ἰωαννίνων (Νυκτερινὴ ἑπτατάξιος)	Ἰωαννίνων	Ἐργ. Οἰκοδόμων Ἐμπορικόν	117 93	344 93
Ἰδιωτικὴ ἐπαγγελματικὴ τεχνικὴ σχολὴ Γεωργ. Σκενιέρη (Νυκτερινή, τετρατάξιος)	Ἄρτης	Μηχανοτεχνιτῶν Ἡλεκτροτεχνιτῶν	52 198	250
			1.010	1.010

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος συνάγονται εὐκόλως αἱ ἐλλείψεις τοῦ σημερινοῦ συστήματος ἐκπαιδεύσεως. Ἡ δυναμικότης τῶν λειτουργουσῶν σχολῶν εἶναι μικρὰ εἰς τρόπον ὥστε θὰ εἶναι δύσκολον νὰ ἐκπαιδευθῶν ἐξ αὐτῶν ὅλαι αἱ ἀνάγκαι τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως εἰς τεχνικούς. Εἶναι ἐπομένως ἀπαραίτητον ὅπως αἱ σχολαὶ αὐταὶ ἐνισχυθῶν διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἐγκαταστάσεών των, τοῦ ἐμπλουτισμοῦ τοῦ ἐξοπλισμοῦ των καὶ τῆς ἀυξήσεως τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ. Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ ἰδρυθῶν νέα σχολαί, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκπαιδεύουν τοὺς νέους εἰς τομεῖς τῶν ὁποίων ἡ ἀνάπτυξις προβλέπεται ὑπὸ τοῦ προγράμματος. Τοιαῦτοι τομεῖς εἶναι π.χ. ἡ βυρσοδεψία καὶ κυρίως αἱ παντοειδεῖς γεωργικαὶ βιομηχανία καὶ ἡ βιομηχανία ἐτοιμῶν ἐνδυμάτων. Ἡ λειτουργία τοιούτων σχολῶν θὰ διευκολύνῃ σοβαρῶς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν προβλεπομένων νέων βιομηχανικῶν

μονάδων, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶναι μόνον ὑποχρεωμένοι νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἔξω τῆς Ἡπείρου ἐξεύρεσιν τῶν ἀνωτάτων τεχνικῶν στελεχῶν καὶ τοῦτο μέχρι τῆς ἰδρύσεως εἰς τὴν περιοχὴν ἀνωτέρων σχολῶν τεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Τὸ λεπτομερὲς πρόγραμμα ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς τὸν τομέα τῆς μεταποιήσεως καὶ τῆς βιομηχανίας θὰ καθορισθῇ προσεχῶς ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ γανικωτέρου προγράμματος δι' ὁλόκληρον τὴν χώραν τοῦ ὁποίου ἐπιμελεῖται ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

δ) Τ ο υ ρ ι σ μ ὸ ς

111.— Ἡ προβλεπομένη ἀνάπτυξις τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ ἡ ἀναμενομένη προσέλκυσις ξένων ἰδία ἐπισκεπτῶν καθιστοῦν ἀπαραίτητον τὴν ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων ὀργάνωσιν τῶν τουριστικῶν ἐπαγγελμάτων. Τὸ παράδειγμα πολλῶν ξένων χωρῶν καὶ ἰδίως τῆς Ἰταλίας πείθει ὅτι ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίησις τῶν περιοχῶν τῆς χώρας δὲν ἐπιτυγχάνεται μόνον χάρις εἰς τὰς φυσικὰς καλλονάς, τὰ ἀνετα ξενοδοχεῖα καὶ τὸ πυκνὸν ὁδικὸν δίκτυον. Ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίησις προϋποθέτει ἐπίσης ὑψηλὸν ἐπίπεδον τουριστικῆς παιδείας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πλήρη ἐνημερότητα τῶν ἐπιφορτισμένων μὲ τὴν ὑποδοχὴν καὶ περιποίησιν τῶν ἐπισκεπτῶν ἀτόμων εἰς τὰς ἰσχυαῖτησεις τῶν τουριστῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κρίνεται χρήσιμος ἡ σύστασις ἐν Ἡπείρῳ δύο τουριστικῶν σχολῶν. Ἡ λειτουργία των εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον δικαιολογημένη καθόσον αἱ σχολαὶ αὗται θὰ δύνανται νὰ ἐξυτηρηθῶσιν τὰς ἀνάγκας ὄχι μόνον τῆς Ἡπείρου ἀλλὰ καὶ τῶν μεθωρίων περιοχῶν. Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐν λόγῳ σχολῶν δύναται νὰ γίνῃ κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Σχολῆς τουριστικῶν ἐπαγγελμάτων, τῆς ὁποίας παραρτήματα λειτουργοῦν εἰς Ἀθήνας, Θεσσαλονίκην, Κηφισσιάν καὶ Ρόδον.

Ἡ πρώτη τῶν προτεινομένων σχολῶν θὰ εἶναι σχολὴ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Θὰ γίνωνται δεκτοὶ κατόπιν διαγωνισμοῦ ἀπόφοιτοι τοῦλάχιστον γ' τάξεως Γυμνασίου, κατέχοντες ἐπαρκεῖς γνώσεις ἐλληνικῆς, ἀριθμητικῆς καὶ γεωγραφίας καὶ στοιχειῶδεις γνώσεις εἰς μίαν τοῦλάχιστον ξένην γλῶσσαν. Τὴν ἐννεάμηνον ἐκπαίδευσιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ξενοδοχειακὴν καὶ ἐστιατοριακὴν τέχνην, θὰ ἀκολουθῇ ἐτησίᾳ πρακτικὴ ἄσκησις εἰς τουριστικὰς ἐκμεταλλεύσεις, τῇ ἐποπτείᾳ τῆς σχολῆς. Μετὰ τὴν περῶτασιν καὶ τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς, θὰ παρέχεται βεβαίωσις σπουδῶν, βιάσει τῆς ὁποίας οἱ μαθηταὶ θὰ προσλαμβάνωνται διὰ νὰ ἐργασθοῦν.

Παράλληλως θὰ λειτουργῇ ἐν ἡ περισσότερα τμήματα τουριστικῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν τοπικῶν πληθυσμῶν καὶ ἰδία τῶν πάσης φύσεως καταστηματαρχῶν. Εἰς τὰ τμήματα αὐτά, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ὀργανωθοῦν ὑπὸ τὴν μορφήν περιοδεύοντος κλιμακίου τῆς σχολῆς, ἡ φοίτησις θὰ εἶναι βραχείας διαρκείας (δέκα ἕως δεκαπέντε ἡμερῶν), ἡ δὲ διδασκαλία θὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὴν ἐδραίωσιν τοῦ τουριστικοῦ πνεύματος.

Ἡ δευτέρα τῶν προτεινομένων σχολῶν θὰ εἶναι σχολὴ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ θὰ περιλαμβάνῃ τμήματα ξενοδόχων, ἐστιατόρων, μαγείρων, καὶ ξεναγῶν. Θὰ γίνωνται δεκτοὶ κατόπιν ἐξετάσεων ἀπόφοιτοι γυμνασίου κατέχοντες ἐπαρκῶς μίαν τοῦλάχιστον ξένην γλῶσσαν ἢ, διὰ τοὺς ξεναγούς, δύο τοιαύτας. Ἡ φοίτησις θὰ εἶναι διετής. Ἡ σχολὴ θὰ ἀποσκοπῇ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ἀνωτέρων στελεχῶν καὶ εἰδικευμένων μαγείρων. Διὰ ταῦτα τὸ πρόγραμμα πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, μαθήματα κοινωνικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἀγωγῆς, τουριστικῆς οἰκονομίας καὶ νομοθεσίας, λογιστικῆς, τουριστικῆς ψυχολογίας, διακοσμητικῆς κλπ. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν οἱ μαθηταὶ θὰ ἀσχοῦνται πρακτικῶς ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς ἤδη λειτουργούσας τουριστικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἄσκησις αὐτῇ σκο-

πὸν θὰ ἔχη νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἐκπαίδευσίν των ὥστε νὰ ἀναλάβουν ταχέως τὴν διεύθυνσιν νέων τουριστικῶν μονάδων.

Αἱ δαπάναι κατασκευῆς τῶν σχολείων αὐτῶν θὰ ἐξευρεθοῦν κυρίως ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ε.Ο.Τ. Ἐξ ἄλλου, μέρος τῶν ἐξόδων λειτουργίας των θὰ καλύπτεται ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καταβληθησομένων διδάκτρων.

Δ' ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ

1.— Οἰκισμὸς

112.— Ἡ παρατηρούμενη σήμερον πληθυσμιακὴ πίεσις ἐπὶ τῶν κυρίως παραγωγικῶν κέντρων τῆς Ἠπείρου ὀφείλεται εἰς τὴν μετακίνησιν ὄρειων πληθυσμῶν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐγκατάστασις ἐξ ἄλλου εἰς τὰς πεδινὰς ἰδίως περιοχάς, ἀφ' ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ πολεμοπαθῶν συμμοριοπλήκτων, ἐπαναπατρισθέντων διήρων καὶ στρατιωτικῶν αἰχμαλώτων καὶ ἀφ' ἑτέρου, πληθυσμῶν πηργέντων ἐκ κατολισθησέων καὶ καθιζήσεων ἐδαφῶν, αὐξάνει περαιτέρω τὴν πίεσιν εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιοχάς.

Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ παρόντος προγράμματος ἀναμένεται βελτίωσις τῶν οἰκιστικῶν συνθηκῶν καὶ ἀποκατάστασις τῶν ἀστέγων κατοίκων τῆς περιοχῆς:

α) διὰ τῆς ἀντιμετώπισεως τῆς ἤδη συσσωρευθείσης ζήτησεως οἰκιῶν.

β) διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς οἰκιστικῆς δραστηριότητος εἰς περιοχὰς ὅπου ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ γενικωτέρου προγράμματος τῆς Ἠπείρου προβλέπεται νὰ δημιουργήσῃ ἠδῆ ζήτησιν οἰκιῶν.

γ) διὰ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος καὶ συγκεκριμένως διὰ τῆς δημιουργίας οἰκισμῶν ἐξασφαλίζοντων τὴν ὀργάνωσιν τῶν κατασκευῶν καὶ τὴν παροχὴν συμπληρωματικῶν ὑπηρεσιῶν (διαμόρφωσις χώρων, ὁδοποιΐα, ἀποχέτευσις, φωτισμὸς κ.λ.π.).

113.— Εἰς τὴν Ἠπειρον αἱ οἰκιστικαὶ συνθῆκαι εἶναι δυσμενέστεραι παρὰ εἰς τὸ σύνολον τῆς χώρας, δοθέντος ὅτι ἡ πυκνότης κατοικήσεως εἶναι ἀντιστοιχῶς 2,5 καὶ 1,9 ἄτομα κατὰ δωμάτιον. Σκοπὸς τῆς ὅλης οἰκιστικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν Ἠπειρον εἶναι ἡ μείωσις τῆς πυκνότητος κατοικήσεως εἰς τὰ ἔθνηκα ἐπίπεδα. Βάσει αὐτοῦ, αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἠπείρου δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἑξῆς:

Διὰ τὴν ἱκανοποιητικὴν στέγασιν τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος πληθυσμοῦ (360.000 κάτοικοι)	45.400 δωμ.
Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν ἐκ τῆς φυσικῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (13.700 ἄτομα)	7.200 >
Ἀνάγκαι ἀντικαταστάσεως	2.200 >
Σύνολον	54.800 >

Μέρος τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν θὰ καλυφθῇ ἐξ ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων. Κατὰ τὸ 1959 ἐδαπανήθησαν συνολικῶς ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν περὶ τὰ 40 ἑκατομ. δραχμῶν εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Ἐλπίζεται ὅτι κατὰ προσεχῆ ἔτη ἡ βαθμιαία αὐξήσις τοῦ εἰσοδήματος θὰ συνεπιφέρῃ ἰστίστοιχον αὐξήσιν τῆς οἰκιστικῆς δραστηριότητος τῶν ἰδιωτῶν. Προβλέπεται συγκεκριμένως, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πενταετίας θὰ διατεθοῦν ἐξ ἰδιωτικῶν πηγῶν περὶ τὰ 265 ἑκατ. δραχμῶν καὶ θὰ οἰκοδομηθοῦν περὶ τὰ 9.200 δωμάτια. Τοῦτο σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν αἱ τρέχουσαι ἀνάγκαι εἰς οἰκίαν καὶ αἱ ἀνάγκαι ἀντικαταστάσεως.

Πέραν αὐτῶν, ἀφήνεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ δημοσίου τομέως σημαντικὸν πεδίον δράσεως καὶ συγκεκριμένως ἡ ἀντιμετώπισις τῶν ἤδη συσσωρευθεισῶν ἀναγκῶν. Ἐν προκειμένῳ προβλέπεται ὅτι θὰ ἀπαιτηθῇ ἡ κατασκευὴ 5.000

περίπου οίκων (15.000 δωμ.) κατά την διάρκεια της πενταετίας εις την Ήπειρον.

Συνολικῶς υπολογίζεται ὅτι θὰ δαπανηθοῦν περὶ τὰ 600 ἑκατ. δραχμῶν εἰς τρόπον ὥστε ἡ οἰκιστικὴ δυναμικότης τῆς Ἠπείρου νὰ ἀυξηθῇ ἀπὸ 144.000 δωμάτια τὸ 1959 εἰς 168.200 δωμάτια τὸ 1964. Ἡ συμβολὴ τοῦ Κράτους θὰ συνίσταται κυρίως εἰς τὴν ὑποβοήθησιν τῶν ἀπορωτέρων ἰδία τάξεων τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τῆς ἐξευρέσεως δανείων ὑπὸ εὐνοϊκούς ὄρους.

2.— Δ η μ ό σ ι α κ τ ί ρ ι α

114.— Ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ὅλου προγράμματος ἀναπτύξεως τῆς Ἠπείρου εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως ἐπιδειχθῇ ἰδιαιτέρα φροντίς διὰ τὴν ἀνέγερσιν ἢ τὴν ἀνακαίνισιν τῶν δημοσίων κτιρίων τῆς περιοχῆς. Ὅπου εἶναι τοῦτο δυνατόν, θὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ συγκέντρωσις τῶν εἰς ἑκάστην πόλιν ἐδρευουσῶν ὑπηρεσιῶν ἐντὸς ἐνιαίου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπιτευχθῇ ὄχι μόνον ἡ ἐκσυνοικιστικὴ στέγασις τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ θὰ διευκολυνθοῦν αἱ μεταξὺ τῶν ὑπηρεσιακαὶ ἐπαφαί, ἀλλὰ καὶ θὰ δημιουργηθῇ εἰς τὸ κέντρον ἑκάστης πόλεως ἕνα πρόσθετον καλλωπιστικὸν στοιχεῖον τοσοῦτο μᾶλλον ἔντονον καθόσον θὰ καταστή δυνατόν νὰ φυτευθοῦν κήποι καὶ νὰ καλλιεργηθοῦν πρασιάι.

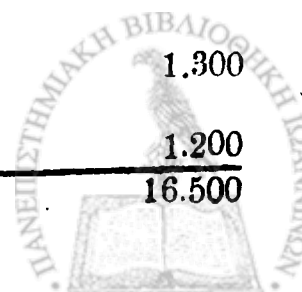
Ἐκτὸς τοῦ Διοικητηρίου Ἰωαννίνων, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδόμησις υπολογίζεται νὰ περατωθῇ ἐντὸς τοῦ 1960, προβλέπεται ἀπ' ἐνὸς μὲν ἡ ἀνέγερσις διοικητηρίων εἰς Ἄρταν, Πρεβέζαν, Κονίτσαν καὶ Φιλιάτες, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐκτέλεσις συμπληρωματικῶν ἐργασιῶν εἰς τὰ ἤδη ὑπάρχοντα διοικητήρια Ἰγουμενίτσας, Φιλιπιάδος καὶ Παραμυθιάς.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς σταθμοὺς Χωροφυλακῆς προβλέπεται ἡ ἀνέγερσις νέων κτιρίων εἰς Μολυβδοσκεπάστον, Βύσανην, Παρακαλάμου καὶ Λιᾶν, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ συμπλήρωσις τοῦ κτιρίου τῆς Ὑποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς Σουλίου.

Κρίνεται ἐξ ἄλλου, ἀπαραίτητος ἡ οἰκοδόμησις Λιμεναρχείου εἰς Πρεβέζαν.

Τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν, διὰ τὰς ἐργασίας δημοσίων κτιρίων ἐν Ἠπείρῳ θὰ ἀνέλθῃ εἰς 16.500 χιλιάδας δραχμᾶς περίπου, ἀναλυόμενας ὡς ἑξῆς:

Ἔργα	Δαπάνη εἰς χιλ. δραχμῶν	Σύνολον
I. Διοικητήρια		
Ἄρτης	5.000	
Πρεβέζης	3.500	
Κονίτσης	2.000	
Φιλιππιάδος	2.000	
Ἰγουμενίτσας (συμπληρωματικὴ ἐργασία)	1.200	
Φιλιππιάδος	150	
Παραμυθιάς	150	14.000
II. Κτίρια χωροφυλακῆς		
Σταθμὸς Μολυβδοσκεπάστου Ἰωαννίνων	300	
Σταθμὸς Βύσανης Ἰωαννίνων	300	
Σταθμὸς Παρακαλάμου Ἰωαννίνων	300	
Σταθμὸς Λιᾶς Θεσπρωτίας	300	
Ἐπιπέδου Χωροφυλακῆς Σουλίου Θεσπρωτίας (συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι)	100	1.300
III. Λιμενικὰ κτίρια		
Λιμεναρχεῖον Πρεβέζης	1.200	1.200
Γενικὸν Σύνολον	16.500	16.500

3.— Υ δ ρ ε υ σ ι ς — Α πο χ έ τ ε υ σ ι ς

α) Πόλεις άνω των 3.000 κατοίκων

115.— Είς τόν τομέα των υδραυλικών έργων της Ηπείρου προβλέπεται κατά την προσεχή πενταετίαν ή περάτωσις των κατά τό παρελθόν άρξαμένων έργων είς τας πόλεις Άρτης, Ιωαννίνων και Πρεβέζης (ύδρευσις και άποχέτευσις). Είς τας πόλεις Ηγουμενίτσας, Φιλιππιάδων, Παραμυθιάς, Κόνιτσας, Μέτσοβου και Φιλιππιάδος προβλέπεται ή έντός της πενταετίας άποπεράτωσις των προγραμματισθέντων υδραυλικών έργων. Ούτω κατά τό τέλος της πενταετίας 1960—1964 θά έχουν καλυφθή αι βασικαι άνάγκαι ύδρεύσεως των αναφερομένων πόλεων και θά έχη ούσιαστικώς προωθηθή ή λύσις του άποχετευτικού των προβλήματος.

Ο προϋπολογισμός και ή διάρκεια εκτελέσεως των υδραυλικών έργων πόλεων και κοινοτήτων άνω των 3.000 κατοίκων εμφανίζονται είς τόν ακόλουθον πίνακα:

Είς χιλιάδας δραχμών

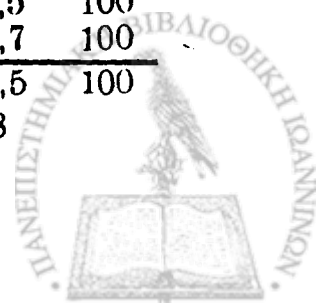
Πόλεις	Υ δ ρ ε υ σ ι ς				Α πο χ έ τ ε υ σ ι ς			
	Έτη*	Έκτελεσθείς προϋπολογισμός	Προϋπολογισμός δατίας	Σύνολον	Έτη	Έκτελεσθείς προϋπολογισμός	Προϋπολογισμός δατίας	Σύνολον
Άρτα	2	3.800	1.600	5.400	5	700	9.300	10.000
Ηγουμενίτσα	1	800	2.200	3.000	3	—	3.000	3.000
Φιλιπιάτες	2	—	2.000	2.000	3	—	3.000	3.000
Παραμυθιά	2	—	2.000	2.000	3	—	3.500	3.500
Ιωάννινα	3	5.000	3.000	8.000	5	5.000	20.000	25.000
Κόνιτσα	1	—	2.000	2.000	2	—	3.000	3.000
Μέτσοβον	2	400	2.600	3.000	2	—	3.000	3.000
Πρέβεζα	3	2.500	2.000	4.500	4	1.000	11.000	12.000
Φιλιππιάς	2	600	1.400	2.000	3	—	—	—
Σύνολον		13.100	18.800	31.900		6.700	55.800	62.500

β) Οικισμοί κάτω των 3.000 κατοίκων.

116.— Είς τα λοιπά κατοικημένα κέντρα της Ηπείρου (Κοινότητες μέχρι 3.000 κατοίκων) ή κατάσταση ύδρεύσεως εμφανίζεται ως κατωτέρω:

Νομοί	Άριθμός Κοινοτήτων	Υδρευσις έξ υδραγωγείων %	Έκ φρέατος έκσκαφής %	Έκ φρέατος γεωτρήσεως %	Έκ πηγής %	Έξ όμβρο-δεξαμενής %	Έκ ποταμού %	Σύνολον %
Άρτης	74	9,0	12,7	24,6	52,3	0,6	0,8	100
Θεσπρωτίας	97	15,8	26,7	—	56,1	0,2	1,2	100
Ιωαννίνων	310	28,0	17,8	2,4	38,9	11,4	1,5	100
Πρεβέζης	70	19,5	19,2	3,4	47,5	4,7	3,7	100
%		23,8	18,3	4,9	43,6	7,9	1,5	100
Άριθμός Κοινοτήτων	551	131	101	27	240	44	8	

(*) Άπαιτούμενοι χρόνοι άποπερατώσεως των έργων.

Εκ του ανωτέρω πίνακος προκύπτει ότι τα 23.8% των κοινοτήτων της Ηπείρου υδρεύονται δι' ύδατος μεταφερομένων δια σωλήνων εις τα σημεία υδροληψίας εντός του χωρίου ενώ τα 16.2% υδρεύονται δια των λοιπών μεθόδων.

Κατά την προσηγή πενταετίαν προδιέτεται η εκτέλεσις σειράς μικρών έργων υδρεύσεως άφ' ενός μὲν ἐκ του προγράμματος μικρών κοινωφελών έργων άφ' άλλου ἐκ του προγράμματος των λοιπών φορέων, εις τρόπον ώστε ο άριθμός των δι' ύδραγωγείων υδρευομένων κοινοτήτων νά ανέλθῃ εις 250 (50%).

Αί επενδύσεις εις τόν τομέα αυτόν θά είναι της τάξεως των 20 έξαταμ. δραχμών περίπου διά την πενταετίαν 1960—1964.

4.— Τ γ ε ί α — Π ρ ό ρ ο ι α

117.— Λαμβανομένων ἐκ ὄχην τόσον του άριθμου των πάσης φύσεως νοσοκομειών κλινών, όσο και της γεωγραφικής κατανομής αυτών, η κυρία προσπάθεια εις τόν τομέα τούτον θέλει κατευθυνθῆ:

α) εις την βελτίωσιν της ύφισταμένης σχέσεως νοσοκομειών κλινών και κατοίκων διά της προσθήκης νέων νοσοκομειών κλινών.

β) εις τόν έκσυγχρονισμόν των εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού των δημοτικών ιδίων ιδρυμάτων διά της παραγγής δανείων ἐπὶ είνωίζοις όροις.

γ) εις την δημιουργίαν έπαρκούς άριθμού κλητών Ιατροείων και ὀδοντιατρείων μετά έπαρκούς επιστημονικού και φαρμακευτικού εξοπλισμού.

118.— Αί ανάγκαι εις τόν τομέα της προνοίας προδιέτεται γ' αντιμετώπισθῖν δι' ενός συστηματικού προγράμματος αναδιοργανώσεως των ύφισταμένων ιδρυμάτων ἐν Ηπείρῳ, είτε ταύτα έχουν συσταθῆ ἀπό πολλών έτων ἐκ κληροδοτημάτων ἐπὶ δημοσίων ἢ ιδιωτικών φορέων (φιλανθρωπεία, ημερομεία κ.λ.π.), είτε έχουν συσταθῆ κατά τα τελευταία έτη πρός την ικανοποίησιν νέων αναγκών (σπίτι του παιδιού, κέντρα νεότητος, άγροτολέσχες, παιδικοί σταθμοί διά τα τέκνα εργαζομένων κ.λ.π.).

Τ. Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

119.— Συμφώνως πρός την γενομένην εις τὰς προσηγομένας παραγράφους ανάπτυσιν τὸ σύνολον των επενδύσεων κατά την διάρκειαν της πενταετίας θά ανέλθῃ εις 4.050 έξαταμ. δραχμών, ὡς κατωθί:

Πάγια επενδύσεις εις την περιοχὴν της Ηπείρου κατά την πενταετίαν 1960—1964

Εκ έξαταμ. δραχμών

Τομείς	Ίδιωτικαί	Δημόσιαί	Σύνολον	Ποσοστίον ἐπὶ συνόλου
Γεωργία	590	890	1.470	36.3
Μεταποίησις	585	125	710	17.5
Ένέργεια—Υδρευσις	35	75	110	2.7
Μεταφοραί—Έπικοινωνίαί	100	710	810	20.0
Οίκισμός	600	—	600	14.9
Τουρισμός, λοιπαί έτηρησείαί	150	200	350	8.6
Σύνολον	2.060	1.990	4 050	100.0

Τὸ ύψηλόν ποσοστόν δημοσίων επενδύσεων δικαιολογείται ἐκ του ὅτιον τόν όπλοισιν κλίεται νά άσκήσῃ ἢ κρατική πρωτοβουλία κατά τα προσηγή έτη κυρίως διά της εκτελέσεως ενός είνως προγράμματος έργων ύποδομής. Θά πρέπει ἐξ ὅλου νά σημειωθῆ ότι ἡ κρατική συμβολή δέν θά περιορισθῆ μόνον εις τὰς

κατ' ἔξοχὴν δημοσίας ἐπενδύσεις. Μέγα μέρος τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων θὰ χρηματοδοτηθῆ διὰ κρατικῶν ἢ ἐλεγχομένων κεφαλαίων εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἢ ταχύτερα ἀξιοποίησις τῶν ἔργων ὑποδομῆς καὶ ἢ ἐπίτευξις τῶν τεθέντων στόχων ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν ἀπασχόλησιν.

120.— Ἡ ἀνάγκη ἀποτελεσματικῆς ἐνισχύσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας δικαιολογεῖται κυρίως ἐκ τῆς χαμηλῆς ἀποταμιευτικῆς ἰκανότητος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς ἀνάγκης ταχείας βελτιώσεως τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου.

Ὡς ἤδη ἐξετέθη εἰς προηγούμενα κεφάλαια, ἡ δραστηριότης τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων θὰ προωθηθῆ εἴτε δι' ἀμέσου κρατικῆς ἐνισχύσεως εἴτε διὰ δανείων χορηγουμένων μέσω τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζίης. Ἐξ ἄλλου προβλέπεται ὅτι ἄλλαι σχεδὸν αἱ προγραμματισθεῖσαι βιομηχαναίαι θὰ ἰδρυσθῶν διὰ κρατικῆς πρωτοβουλίας μὲ τὴν προοπτικὴν μεταφορᾶς καὶ κυριότητος αὐτῶν εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ἢ συνεταιρισμούς. Σημαντικὴ ἐπίσης βοήθεια πρὸς τοὺς ἰδιώτας προβλέπεται διὰ τὴν δημιουργίαν ἢ ἐπέκτασιν τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων. Τέλος ἡ οἰκοδομικὴ δραστηριότης θὰ ἐνισχυθῆ διὰ τὴν ἰκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τῶν πτωχοῦρων ἀσοδομησιατικῶν ὁμάδων.

121.— Ἡ ἀνάγκη διαθέσεως σημαντικοῦ ὕψους κρατικῶν ἢ ἐλεγχομένων κεφαλαίων διὰ τὴν χρηματοδότησιν τοῦ παρόντος προγράμματος δημιουργεῖ σοβαρὰ προβλήματα ἐξευρέσεως τῶν ἀπαραιτήτων πόρων ἐν ὄψει τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἄλλων περιοχῶν τῆς Χώρας. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ προβλεπόμενα εἰς τὸ πρόγραμμα ἐπενδύσεις εἶναι μακροχρονίως οἰκονομικῶς δικαιολογήσιμοι, ἢ ἀνάπτυξις τῶν καθυστερημένων περιοχῶν δὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἀνευ σοβαρῶν θυσιῶν.

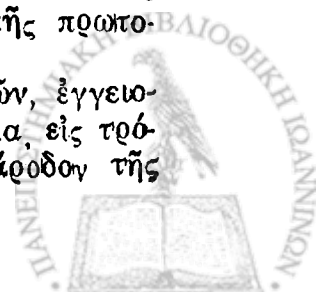
Ἡ ἀναγνώρισις διεθνῶς τῆς ἀνάγκης ἐφαρμογῆς πολιτικῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν αἱ ὑπάρχουσαι διαφοραὶ μεταξὺ περιοχῶν, ἀναμένεται ὅτι θὰ εὔρη τὴν ἔκφρασίν της εἰς τὴν ἀμέσον ἐνίσχυσιν παρομοίων προσπαθειῶν χωρῶν ὡς ἡ Ἑλλάς, αἱ ὁποῖαι ἀντιμετωπίζουν γενικώτερα προβλήματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἡ σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκονομικῆς κοινότητος θὰ συντελέσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐξεύρεσιν λύσεων αἱ ὁποῖαι θὰ διευκολύνουν τὴν χρηματοδότησιν τοῦ προγράμματος Ἠπείρου. Κρίνεται ἐν προκειμένῳ ἀπαραίτητον ὅπως τὸ τρίτον τοῦ συνολικοῦ προγράμματος ἐπενδύσεων χρηματοδοτηθῆ ὑπὸ ξένων πόρων.

Ἦδη τὸ Ταμεῖον ἀποκαταστάσεως προσφύγων δυνέθεσε πιστώσεις 45 ἑκατ. δραχμῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων Λαφίστης καὶ Ἀχέροντος.

ΥΙ. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

122.— Τὸ παρὸν πρόγραμμα ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς μακροχρονίου προσπάθειας διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν πρόοδον τῆς Ἠπείρου, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποῖου ἐπιδιώκεται κυρίως ἡ προπαρασκευὴ τῆς περιοχῆς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς συγχρόνου οἰκονομίας. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ καθυστέρησις τῆς Ἠπείρου ὀφείλεται κατ' ἔξοχὴν εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς οἰκονομικῆς τῆς ὑποδομῆς δικαιολογεῖ τὴν διάθεσιν σημαντικοῦ μέρους τοῦ συνόλου τῶν προβλεπομένων ἐπενδύσεων εἰς βασικά ἔργα, ἐξασφαλίζοντα τὰς ἀνάγκας προϋποθέσεις διὰ τὴν αὐξησιν τῆς παραγωγικότητος καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἀξιοποίησις παρομοίων ἔργων (συγκοινωνιακῶν, ἐγγειοβελτιωτικῶν κ.λ.π.) ἀπαιτεῖ συνήθως μακρὸν σχετικῶς χρονικὸν διάστημα, εἰς τὸν ὅσον ὥστε πλήρη ἀποτελέσματα θὰ ἔδει νὰ ἀναμένωνται μετὰ τὴν πάροδον τῆς

πενταετίας. Βασικήν επιδίωξιν τοῦ παρόντος προγράμματος ἀποτελεῖ ἀπ' ἑνὸς μὲν ἡ συμπλήρωσις αὐτῶν ἐντὸς συντομωτέρου χρονικοῦ διαστήματος διὰ τῆς καταλλήλου ὀργανώσεως καὶ συντονισμοῦ τῶν προβλεπομένων δραστηριοτήτων, ἀπ' ἑτέρου δὲ ἡ κινητοποίησις τῆς ἰδιωτικῆς καὶ κοινοτικῆς πρωτοβουλίας διὰ τὴν ἀξιοποίησιν αὐτῶν βάσει τοῦ ἐκτεθέντος εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια συστήματος κινήτρων. Ἐλπίζεται οὕτω ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς πενταετίας 1960—64 θὰ ἔχουν πραγματοποιηθῆ σημαντικὰ βήματα πρὸς ἐπίτευξιν τῶν στόχων τῆς πολιτικῆς τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς.

123.— Καθόσον ἀφορᾷ τὰ εἰσόδημα, τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα κατὰ τομεῖς ἐμφαίνονται κατωτέρω:

Μεταβολαὶ καθαροῦ προϊόντος τῆς περιοχῆς Ἠπείρου

Τομεῖς	1959	1964	1959·100	Ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως %
	Εἰς ἑκατομ. δραχμῶν			
Γεωργία	780	1.170	150,	8,45
Βιομηχανία	170	380	223,5	17,00
Ἑπιχειρήσεις	350	560	161,0	10,00
ΣΥΝΟΛΟΝ	1.300	2.110	162,3	10,2

Ἡ περῶσις τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων εἰς τὰς μεγαλύτερας πεδιάδας τῆς περιοχῆς, πρὸ τοῦ τέλους τῆς πενταετίας, ἀποτελεῖ βασικὴν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ὡς ἄνω ἀποτελέσματος εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα ὡς καὶ διὰ τὴν προώθησιν τῆς δραστηριότητος εἰς τοὺς λοιποὺς τομεῖς. Πράγματι, τὰ ἐν λόγω ἔργα θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀναδιάρθρωσιν τῶν καλλιεργειῶν συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ προγράμματος, τὴν ταχεῖαν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας ἐνισχυμένην καὶ ἀπὸ σειρᾶν ἀποτελεσματικῶν κινήτρων καὶ τὴν ἴδρυσιν τῶν προβλεπομένων γεωργικῶν βιομηχανιῶν.

Ἡ προώθησις τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος ἀναμένεται κυρίως νὰ προέλθῃ τόσον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σημαντικῶς ἠϋξημένου προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων. Ἐξ ἄλλου οὐκισιατικῆ συμβολῆ ἀναμένεται ἀπὸ τὴν προβλεπομένην βελτίωσιν τῆς ὀργανώσεως τῆς παραγωγῆς καὶ διασέσεως εἰδῶν χειροτεχνίας ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν βιοτεχνικῶν δραστηριοτήτων.

Τέλος, εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος ἐξ ἐπιχειρήσεων προβλέπεται νὰ συμβάλῃ οὐσιαστικῶς ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τουρισμοῦ, τῶν μεταφορῶν, τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ὡς καὶ ἡ ἐν γένει αὐξήσις τῆς ζήτησεως ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν εἰσοδημάτων.

124.— Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπασχόλησιν, προβλέπεται ὅτι τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα θὰ μειωθῆ ἐλαφρῶς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγικότητος (ὀριζομένης ὡς σχέσεως μεταξὺ εἰσοδήματος καὶ ἀπασχολήσεως) καὶ τὴν μείωσιν τῆς ὑποαπασχολήσεως εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Εἰς τοῦτο θὰ συμβάλῃ κατὰ μέγα μέρος καὶ ἡ δημιουργηθῆσαμένη ζήτησις προσθέτου ἀπασχολήσεως ἐκ τῆς ἐκτέλεσεως τοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων. Βάσει τῆς προβλεπομένης προσθέτου δαπάνης εἰς ἔργα βασικῆς ὑποδομῆς ὑπολογίζεται ὅτι ἡ ἐν λόγω ζήτησις θὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης πενταετίας πλέον τῶν 3.000 νέων ἀπασχολήσεων.

Ἡ ὑφισταμένη σήμερον ὑποαπασχολήσις εἰς ταὺς τομεῖς τῆς μεταποιήσεως δὲν ἐπιτρέπει ὑψηλοὺς ρυθμοὺς αὐξήσεως τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τοὺς ἐν λόγω τομεῖς. Ἐν ὄψει ὅμως τῆς προβλεπομένης σημαντικῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος ἡ θῆσις τῶν ἤδη ἀπασχολουμένων εἰς τὴν μεταποίησιν θὰ βελτιωθῆ οὐσια-

· στικῶς ἐκ τῆς ἀντιστοίχου αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος. Ἀντιθέτως, ἀναμένεται οὐσιώδης αὐξήσις τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὸν τουρισμὸν, τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς ὑπηρεσίας κοινῆς ὠφελείας. Συνολικῶς προβλέπεται ὅτι ἡ ἀπασχολήσις εἰς τοὺς μὴ γεωργικοὺς τομεῖς θὰ ἀπορροφήσῃ τὸ σύνολον τῆς καθαρᾶς αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ὑπολογιζομένης εἰς 3.500 περίπου ἄτομα ἐπὶ πλέον δὲ 5.000 ἐργάτας ἐκ τῶν ἀπασχολουμένων σήμερον εἰς τὸν γεωργικὸν τομεᾶ.

125.— Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς προβλέπεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ εἰς 373.700 κατοίκους τὸ ἔτος 1964. Βάσει τῆς ἀναμενομένης αὐξήσεως τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος, τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα τῆς περιοχῆς ὑπολογίζεται ὅτι θὰ αὐξηθῇ κατὰ 56,4% ἔναντι ἀντιστοίχου αὐξήσεως κατὰ 29,2% τοῦ ἀντιστοίχου Ἑθνικοῦ εἰσοδήματος.

126.— Ἡ προβλεπόμενη εἰδίκευσις τῶν διαφόρων ζωνῶν τῆς περιοχῆς εἰς τὴν παραγωγὴν ὠρισμένων προϊόντων θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν προσπάθειαν βελτιώσεως τοῦ Ἴσοζυγίου Πληρωμῶν διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν γεωργικῶν προϊόντων (ἐσπεριδοειδῶν, καπνοῦ, βάμβακος, ἐπιξευρωσμένων τροφίμων) ὡς καὶ διὰ τῆς μεγαλυτέρας προσφορᾶς εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγορὰν εἰσαγομένων τροφίμων (κτηνοτροφικῶν προϊόντων).

Τὰ προβλεπόμενα ἔργα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ αἱ ἀναμενόμεναι ἐξελίξεις τοῦ εἰσοδήματος, τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῆς παραγωγικότητος εἰς τὴν Ἡπειρον θὰ ἀλλάξουν οὐσιαστικῶς τὴν φυσιογνωμίαν τῆς περιοχῆς μὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα τὴν σημαντικὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡπείρου. Ὡς ἐξετέθη εἰς τὸ προηγουμένον κεφάλαιον, ἡ κρατικὴ βοήθεια κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη θὰ εἶναι οὐσιώδης καθόσον ἠφορᾶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀπαραιτήτων ἐπενδύσεων, εἴτε ὑπὸ μορφήν ἀμέσου ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐκτελέσεως ἔργων εἴτε διὰ τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἐκ Κρατικῶν ἢ ἐλεγχομένων Κεφαλαίων. Τοῦτο θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συμμετοχὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν ὅλην προσπάθειαν ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς μὲ μικροτέρας θυσίας καὶ τὴν διάθεσιν σημαντικοῦ μέρους τῶν ἠϋξημένων εἰσοδημάτων διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἀμέσων ἰναγκῶν (βελτίωσις ἐπιπέδων διατροφῆς, αὐξήσις καταναλώσεως λοιπῶν ἀγαθῶν, βελτίωσις οἰκιστικῶν συνθηκῶν κλπ.). Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀπόκτησις ἐνὸς καλοῦ ὁδικοῦ δικτύου, ὁ ἐξηλεκτρισμὸς τῆς περιοχῆς, ἡ ἐπέκτασις τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκπαίδευσως καὶ ἄλλων κοινωνικῶν παροχῶν, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ τουριστικοῦ θὰ συμβάλουν οὐσιαστικῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου καὶ τὴν δημιουργίαν ἐνὸς συγχρόνου κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ περιβάλλοντος.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΠΑΝ. ΓΡΙΣΠΟΥ

Η ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΤΕΧΝΗ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

II

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΙΟΝΕΣΚΟ

Ἄς συνεχίσουμε με τὰ τρία μονόπρακτα τοῦ Ἰονέσκο τὴν ἴδια ἀναλυτικὴ διερεῦνηση πὺν ἐκάσαμε γιὰ τὴν «Ἐπίσκεψη τῆς Γηραιᾶς κυρίας» τοῦ Ντίρενματ.

Τὰ τρία μονόπρακτα, ὅπως ξέρομε, εἶναι «Ἡ φαλακρὴ τραγουδίστρια», «Τὸ Μιάθημα» καὶ «Οἱ καρέλλες». Τὰ ἀναφέρω στὴ σειρά πὺν γράφτηκαν καὶ ἐμφανίστηκαν, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ σειρά ἔχει σημασία. Ὁ Κουν ἀντέστρεψε τὴν σειρά δίνοντας πρῶτο τὶς «Καρέλλες» καὶ τελευταῖο τὴ «Φαλακρὴ Τραγουδίστρια».

Στὴν σειρά ὅμως πὺν τὰ ἔγραψε ὁ Ἰονέσκο, ἐμεῖς βλέπουμε, ὄχι τρία μονόπρακτα, ἀλλὰ ἓνα τρίπρακτο ἔργο. Κι' ἂν, ἀλήθεια, τὰ τρία μονόπρακτα γραφόντουσαν κατὰ τὸν «ὀρθόδοξο» τρόπο θὰ εἶχαμε ἓνα ἔργο σὲ τρεῖς πράξεις με κοινὴ ὑπόθεση, με ἐνότητα, με κανονικὴ ἐξέλιξη, ὅπως τὴν ἐννοοῦμε στὴ κλασσικὴ θεατρικὴ μορφή.

Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἄς δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ «ὑπόθεση» τοῦ ἔργου. Ἀπλή, ἐντελῶς ἀπλή, περιστρέφεται γύρω στὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους καὶ στὸ βασικὸ αἶτιο πὺν προκαλεῖ τὴν ἀσυνεννοησία, τὴν ἔλλειψη κατὰλληλου μέσου ἢ ὀργάνου γιὰ συνεννόηση.

Ἡ γλώσσα. Βέβαια ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἀρχαιοπάτη ἐποχὴ χρησιμοποιεῖ σὰν ὄργανο γιὰ συνεννόηση τὴ γλῶσσα, δηλ. τὸν ἑναρθρο λόγο. Μὰ τὸ μέσο αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ κατὰλληλο. Ὁ ἑναρθρος λόγος δὲ χρησιμεύει στοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ τους. Ἡ στοχαζόμενη ἀνθρωπότητα τὸ εἶχε ἀπὸ πολὺ παλιὰ καταλάβει αὐτὸ τὸ πράγμα καὶ τὸ εἶχε ἐκφράσει ποιητικὰ στὸ βιβλικὸ μέθο Βαβέλ.

Διότι ὁ ἑναρθρος λόγος δὲν προέκυψε ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς συνεννόησης. Γιὰ τὴ συνεννόηση, ἡ Φύση ἔχει προκίσει τὸν ἄνθρωπο με τὰ κατὰλληλα μέσα, τὴ φωνή, τὰ νοήματα, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ζωικά τῆς πλάσματα. Ὁ ἑναρθρος λόγος γεννήθηκε ἀπὸ ἄλλη ἀνάγκη. Τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑσωτερικὸ ἑαυτό του. Ἔχει δηλ. καλλιτεχνικὴ τὴν προέλευση. Τὴν ἀνάγκη αὐτὴ, τὴν καλλιτεχνικὴ, δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ τὴν ικανοποιήσῃ με τὸν ἀναρθρο λόγο, με τὰ νοήματα. Βέβαια στὴν ἀρχὴ κατέφυγε σὲ ἄλλες μορφές Τέχνης, στὴ χοροματικὴ, στὸ χορὸ. Ἀλλὰ δὲν ἠσίσασε ἴσαμε πὺν κατάφερε νὰ ἐκφρασοθῇ με τὸν ἑναρθρο λόγο. Κι' ὅταν λέμε ἑναρθρο λόγο, δὲν πρέπει νὰ πηγαινὴ ἢ σκέψη μας στὴ γραφή. Αὐτὴ βέβαια ἐπινοήθηκε γιὰ νὰ ικανοποιήσῃ πρακτικὸς σκοποὺς καὶ ἐξελιχθηκε σὲ μέσο ἐπικοινωνίας. Ἀλλὰ ὁ ἑναρθρος λόγος βγήκε μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἀνάγκη, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν ἑσωτερικὸ ἑαυτό του. Καὶ καθὼς ἡ πρῶτη μορφή τέτοιας ἐκφρασης εἶναι ἡ προσεχὴ, τὸ εἶδος ἀπὸ τῆς ποίησης γειτονεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη μορφή, με τὴ σιωπὴ. Ἀνάμνησὴ τῆς εἶναι στὰ χρόνια μας ἡ «καθαρὴ ποίηση» μιὰ ποίηση στὸ χῶρο τῆς σιωπῆς καὶ τῆς μοναξιᾶς.

Ὁ ἑναρθρος λόγος, λοιπὸν, πὺν χορησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος γιὰ μέσο συνεννόησης εἶναι ἀκριβῶς τὸ κύριο αἶτιο τῆς ἀποτυχίας. Καὶ πρέπει πρὶν ἐπιχειρήσομε ὀλοαθῆτατε διόρθωση τοῦ κοκοῦ, νὰ ἀπορρίψουμε τὸ αἶτιο πὺν ὀδηγεῖ στὴν ἀποτυχία. Νὰ γυρίσομε δηλ. πίσω στὴ φυσικὴ μέθοδο, στὴ συνεννόηση κατὰ τὸν πρῶτόγονον τρόπο. Αὐτὴ εἶναι ἡ «ὑπόθεση» τοῦ ἔργου.

Ἄς δοῦμε τώρα κατὰ ποιὸν τρόπο ὁ

συγγραφέας μεταβάλλει τὸ μῦθο, σὲ θεατρικὴ πράξι.

* * *

Πράξι πρῶτη. «Ἡ Φαλακρὴ Τραγουδίστρια». Ὁ συγγραφέας μᾶς δείχνει πῶς μὲ τὸ ὄργανο αὐτό, τὴ γλῶσσα, οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον δὲν καταφέρνουν νὰ συνεννοηθοῦν μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ χειρότερο. Τὸ ὄργανο αὐτὸ ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀφόρητη μωρολογία, πού γεννάει τὴν ἀνία, τὴν ἀντιπάθεια, τὴ ρήξι.

Ἄς τὸ δοῦμε αὐτὸ σ' ἓνα κοινότατο μικροαστικὸ ἐπίπεδο.

Νὰ μιὰ ἐγγλέζικη μικροαστικὴ οἰκογένεια, οἱ Σμιθ. Ὅταν μιᾷ ἡ κυρία Σμιθ, ὁ κύριος Σμιθ διαβάζει τὴν ἑφημερίδα, χασιμουριέται ἢ χτυπάει τὴ γλῶσσα του, κοιταλογίζ κάνει ὅτι μπορεῖ γιὰ νὰ μὴν ἐκνευρωσθῆ ἀκούοντας τὶς μωρολογίες τῆς γυναίκας του. Ὅταν ἐπιχειρῇ καὶ νὰ τῆς ἀπαντήσῃ μοιραία ἐπέρχεται ἡ ρήξι.

Μήπως, ὅμως, ἡ περίπτωση τοῦ ἀνθρώγου Σμιθ εἶναι ἐξαιρεσι; Κάθε ἄλλο. Γιατὶ τὰ ἴδια συμβαίνουν καὶ μὲ ἓνα ἄλλο μικροαστικὸ ζευγάρι, τοῖς Μάρτιν.

Ἀλλὰ μήπως μποροῦν νὰ συνεννοηθοῦν τοὐλάχιστον μὲ τὴν ὑπηρετήριά τους ἢ ἡ ὑπηρετήρια μὲ τὰ ὀφεντικά της, ἢ μὲ τοὺς ἐπισκέπτες των; Ὅχι. Καμμιά συνεννόηση, οὔτε ὑπάρχει, οὔτε μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ διότι ἡ ἀσυνεννοησία ἀγκυλιάζει τὰ ἀπλούστερα, τὰ κοινότερα ὀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀσυνεννοησία πάνω σὲ μεγάλῃς σημασίως ἐνδιαφέροντα. Ἀλλὰ ἡ ἀσυνεννοησία πάνω σὲ θέματα τῆς τρέχουσας καθημερινότητος εἶναι ἀνυπόφορη. Καὶ νὰ σὰν παρὰδειγμα ἓνα ὀσημαντο περιστατικὸ πὸν πέρνει διαστάσεις ἐκνευρωτικῆς.

Χτυπάει τὸ κουδούνι τῆς ἐξώπορτας. Καὶ δημιουργεῖται μεγάλο ζήτημα ἂν ὅταν χτυπάει τὸ κουδούνι, αὐτὸ σημαίνει ὅτι κάποιος πρόπει νὰ τὸ χτύπησε, ἢ ἂν τὸ κουδούνισμα εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ ὀποιοδήποτε πρόσωπο, πὸν μπορεῖ νὰ βρισκεται στὴν ἐξώπορτα.

Ἐπειτα ὀπὸ μακρὰ μάταιη συζήτηση, ἡ ἐπισκέπτης κ. Μάρτιν συγκεκριαλιώνει: —«Τελικὰ διβλαδὴ δὲν μάθαμε ἂν, ὀ-

ταν χτυπᾷ τὸ κουδούνι, εἶναι κανεὶς στὴν πόρτα ἢ ὄχι».

Ἐδῶ ὀ συγ. εἰρωνεύεται τὴ διαλογικὴ ἀσέμνη καὶ συγκεκριαμένα τὴ μέθοδο τοῦ Ἄϊνστάϊν πὸν προχώρησε στὴ θεωρία τῆς Σχετικότητος, ἀρχίζοντας μὲ τὴν ἀμφιβολία πάνω σὲ ἀρχέστης οὐράνιας Μηχανικῆς πὸν πιστευόντουσαν ἀμετακίνητες. Αὐτὸ εἰκόλα τὸ καταλαβαίνουμε καὶ ὀπὸ τὴν ἀπάντηση πὸν δίνει ὀ Πυροσθέστης.

—«Θὰ σᾶς λύσω ἐγὼ τὴν ἀπορία σας. Ἐγχετε καὶ οἱ δυὸ δίκιο. Μερικῆς φορῆς εἶναι καὶ μερικῆς φορῆς δὲν εἶναι».

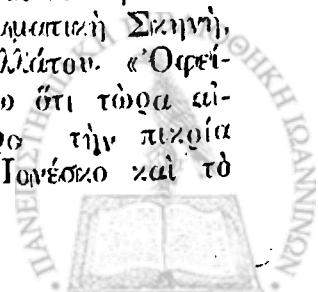
Αὐτὴ ἡ ἀπάντηση θυμίζει τὴ λύση πὸν προτάθηκε πάνω στὴ φύση τοῦ φωτός.— Δευτέρα, Τετάρτη καὶ Παρασκευή θὰ δεχόμεστε τὴν κυματομηχανικὴ φύση τοῦ φωτός. Τρίτη, Πέμπτη, Σάββατο, τὴν θβαιτικὴ φύση τοῦ φωτός.

Διότι ὀ Ἰονέσκο γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀνεπάρχεια τοῦ γλωσσικοῦ ὀργάνου γιὰ συνεννόηση τοῦ ἀρέσει νὰ καταφεύγῃ σὲ ὑπαινιγμοὺς μὲ κάποια δόση εἰρωνικῆς διάθεσης πάνω σὲ θέματα συνδεδεμένα μὲ μεγάλες φιλοσοφικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς ἢ κοινωνικῆς ἀσυμφωνίες.

Νὰ ἀκόμα μερικὰ παραδείγματα. Λέγει ἡ ὑπηρετήρια. «Ποὶς ἐπιζητεῖ αὐτὴ τὴ σύγχυση πὸν γίνεται; Δὲν τὸ ξέρω. Κι ἂς μὴν προσπαθήσουμε νὰ τὸ μάθουμε. Ἄς ἀκρήσουμε τὰ πράγματα ὀπως ἀκριβῶς εἶναι». Ἄλλο. Μιλάει ὀ κ. Σμιθ γιὰ τὸ ρολοῖ τοῦ σπιτιοῦ: «Δὲν πάει καλά. Ἐχει ἓνα πνεῦμα ἀντιλογίας!... Δείχνει πάντα τὴν ἀντίθετη ὄρα ὀπὸ ἐκείνη πὸν εἶναι».

Καὶ ἄλλο. Λέγει ἡ κ. Μάρτιν ὑποδειγματικὰ —«ὀ,τι εἶναι ἀνθρώπινο εἶναι τίμιον».

Ἐτσι διανθισμένος μὲ λεπτοὺς παραστικὸς ὑπαινιγμοὺς εἶναι ὀλόκληρος ὀ διάλογος. Ἐπαινιγμοὺς πὸν δὲν εἶναι πάντα ἄμεση καὶ εἰκόλα ὀδηγητικοί. Γιὰ τοὺς ὑπακινγμοὺς αὐτοὺς ἡ ἔγκυρη αἰσθητικοκοριτικός μας κ. Ἄλκης Θεοῖλος ἔγραψε αὐτὴ τὴν παρατήρηση ὀταν ξαναεῖδε τὴν Φ.Τ. ἀνεκασμένη ἀπὸ τὴν Πειραματικὴ Σειρήν, μὲ σκηνοθεσία τοῦ Δ. Κολλιᾶτου. «Οφείλω μάλιστα νὰ ἀναγνωρίσω ὀτι τὴν αἰσθάνθηκα πολὺ περισσότερο τὴν πικρία τῆς θαροτραγωδίας τοῦ Ἰονέσκο καὶ τὸ

ιδιόρρυθμο χιοϊμοσ της...» («Νέα Έστια» 15—5—1960).

Άπο την έλλειψη κατανόηση αυτού του χιοϊμοσ προήλθαν όλες οι παρανοήσεις σχετικά με την κοινωνικοπολιτική τοποθέτηση του Ίονέσκο που κατηγορήθηκε, όπως και ο Ντίρενματ, σαν άποσπολας του κομφορμισμού.

* * *

Πράξη δεύτερη. «Το Μάθημα». Η δράση τώρα εντείνεται για να φτάσει σε παροξυσμό.

Καλά, δέν καταφέρουν να συνεννοηθούν οι άνθρωποι μεταξύ τους, γιατί δέν τους βοιθάει σ' αυτό, το όργανο που έχουν έπινοήσει. Έρω. Μά αν άνεκάλυπταν τον τρόπο της πιο πρόσφορης χρησιμοποίησης αυτού του οργάνου; Άν διδάσκονταν τη μέθοδο για συνεννόηση; Υπάρχει μιá τέτοια Έπιστήμη. Η Παιδαγωγική. Άν ό κάθε κοινός άνθρωπος δέν είναι σε θέση να κάνει άντιληπτή τη σκέψη του στον συνάνθρωπό του, υπάρχει όμως και ό παιδαγωγός, ό δάσκαλος, ό καθηγητής, που αυτός ξέρει τον τρόπο να μάς μεταδώσει τοιλάχιστο τις γνώσεις του. Άν μάθαιναμε όλοι αυτή τη μέθοδο κι αν έπιχειρούσαμε να την εφαρμόσουμε σε όλες τις έκδηλώσεις της καθημερινής ζωής...

Άς παρακολοιδήσουμε λοιπόν, έναν καθηγητή στην προσπάθειά του να διδάξει την Έπιστήμη του, σε μιá από τις μαθήτριές του.

Με ύπομηση, έπιμονή, μεθοδικότητα και εύσυνειδησία, ό καθηγητής προσπαθεί να έξηγηθή. Και ή μαθήτριά του, είναι έξυπνη, φίλεργη, πρόθυμη και διαπεφμεμένη να καταβάλει κόπους για να μορφωθεί. Και τόσο πρόθυμη μάλιστα, που μιá και δέν μπορεί να καταλάβει τον μηχανισμό του πολλαπλασιασμού φτάνει στο άπιστευτο έπιτεύγμα, να μάθει από μήνης τα άποτελέσματα όλων των συνδικασίων των πολλαπλασιαστέων άριθμών. Φαινόμενο πολύ συνηθισμένο χάρη στην παιδαγωγική, γνωστό με τον όρο παπαγαλισμός.

Και το φαινόμενο της μαθήτριας αυτής δέν άποτελεί έξαιρέση. Σαράντα μαθήτριες έχουν περάσει από την αίθουσα

του καθηγητή μας. Σαράντα, δηλ. άπειρες. Και όλες τις έχει σιοτώσει ό καθηγητής με τη σοφή παιδαγωγική του. Διότι δέν είναι ό τρόπος που χρησιμοποιούμε το γλωσσικό όργανο, που φταίει, αλλά το όργανο.

Πράξη τρίτη. «Οι καρτέλες». Το μονόπρακτο αυτό έχει κάνει την πιο μεγάλη έντύπωση. Θεωρήθηκε πληρέστερο και σαν να συσσωματώνει την κοσμοθεωρία του συγγραφέα. Για τουτό ό Κούν, το πρόταξε στη σειρά των τριών μονόπρακτων. Στο μονόπρακτο αυτό ό συγ. θα άποκαλύψει το νόημα του έργου του. Η τρίτη πράξη, περιέχει πάντα τη λύση. Έδώ πια δέν υπάρχει άσυνεννοησία. Δέν υπάρχει διαφωνία. Ο καιρός της άσυμφωνίας έχει περάσει. Έδείξαμε στην πρώτη και στη δεύτερη πράξη ότι με το γλωσσικό όργανο που διαθέτουμε καμιά συνεννόηση ανάμεσα στους ανθρώπους δέν μπορεί να υπάρχει. Είναι πεσιτό να συνεχίζουμε τις προσπάθειες για συνεννόηση. Τετρακόσια χρόνια, δηλ. άπειρα χρόνια, καταβλήθηκαν τέτοιες προσπάθειες, άδικα. Η ανθρωπότητα κοροάστηκε πάνω στην προσπάθειά της. Γιατί να έπιμένουμε; Άς πάψουμε να άπαπατώμαστε. Μιá λύση υπάρχει. Η έπιστροφή στον πρωτόγονο τρόπο, στο φυσικό μέσο, συνεννόησης: στον άναρθρο λόγο, στην παντομία. Οί τελευταίοι πιστοί του έναρθρου λόγου εξαφανίζονται (οί γέροι πηδούν στο νερό από το παράθυρο) και εκεί που ό άνθρωπος με την ευφροάδεια και την πολυλογία άπότυχε, ό κοκφάλιλος θα μπορεί να γίνη κατανητός. Η ανθρωπότητα επί τέλους λευτερώθηκε από τον πανάρχαιο τύραννό της, τον έναρθρο λόγο. Άπό δω και πέρα δέν θα υπάρχουν πια άσυμφωνίες. Το σιμπέρισμα μπορεί να διαπισωθεί και έτσι. Η ανθρωπότητα, πρέπει να διαλέξει. Η θα το πάρει ύπόφραση, και θα εξακολοιδήσει να πορεύεται ανάμεσα στις φάσεις της παγκόσμιας άσυνεννοησίας, ή θα καταστήσει όσαν κοκφάλιλο, τη μέρα, που θα φτάσει στο τέρας της πορείας της δηλ. τη μέρα που θα έχει έπιτύχει τη συνεννόηση.

* * *

Βέβαια ό Ίονέσκο δέν έπεξεργάζεται

τήν υπάθεση τοῦ ἔργου του κατὰ τὸν παλιὸ ὁρθόδοξο τρόπο. Τὴν καμικλάρει κατὰ τὶς ὀπαιτήσεις τῆς μοντέρνας τεχνικῆς καὶ παρουσιάζει τὴν προσοχὴ τοῦ θεατῆ σὲ ἄλλα ἀντικείμενα, πού ἀποτελοῦν τὴν ἐπιφάνεια καὶ συνθέτου ἓνα δεύτερο ἔργο.

Στὴν «Φαλακρὴ Τραγουδιίστρια» τὸ ἐπιφανειακὸ ἔργο εἶναι ἡ ἀσημαντολογία τῆς καθήμερινῆς ζωῆς. Ἀσημαντολογία καὶ ἀπλῶς καθιστᾷ πῶς ἀπτή ἢ ἔλλειψη ὄργανου γιὰ συνεννόηση. Οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅταν κάτι ἔχουν νὰ ποῦν, δὲν βρίσκουν τὸν τρόπο καὶ δὲν ἔχουν τὰ μέσα νὰ τὸ ποῦν. Ἔτσι οἱ ἄνθρωποι, μέσα στὰ συμβατικὰ πλαίσια τῆς κοινωνικῆς τους ζωῆς κατανοοῦν τιτοποιημένα ἀντικείμενα.

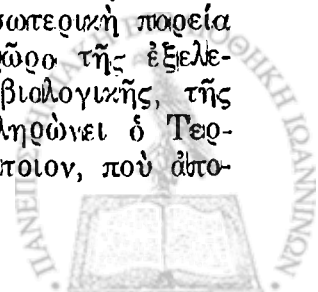
Στὸ «Μάθημα» βλέπουμε πὼς ἡ ἀσυνεννοησία, ἀκόμα καὶ γύρω ἀπὸ ἀσημαντά πράγματα, μπορεῖ νὰ φτάσῃ ἴσαμε καὶ φόνου. Στὴν «Βαβυλωνία» ἡ ἀσυνεννοησία παρουσιάζεται μὲ τὴ μορφή τοῦ διπλοῦ νοήματος τῶν λέξεων, καὶ καταλήγει στὸν τραυματισμὸ τοῦ Κορητικοῦ ἀπὸ τὸν Ἀλβανό. Στὴν περίπτωση τῆς «Βαβυλωνίας», ὁ τραυματισμὸς ἔχει μιὰ ἀπόχρωση προβλημένης τιμῆς, ἐνῶ στὸ «Μάθημα» ὁ φόνος τῆς μαθητορίας, ἔχει κάποια ἀπόχρωση ἐρωτισμοῦ.

Στὶς «Καρέζλες» ἡ ἐπιφανειακὴ ὑπόθεση φαίνεται σὰν νὰ θέλῃ νὰ μᾶς πῇ ὅτι, στὴν Ἐποχὴ μας τοῦλάχιστο, ὁ κάθε ἄνθρωπος φαντάζεται πὼς ἔχει νὰ μεταδώσῃ κάποιο κοσμοσατήριο μῆνυμα, πού στὸ τέλος ἀποδείχεται ὅτι δὲν ὑπάρχει.

Ὁ Ἰονέσκο, ἀκόμα πῶς ἐκτιπᾷ ἀπὸ τὸν Ντίρενματ, σημαδεύει τὸ παράλογο. Τὸ φέρνει στὸ πρῶτο πλάνο, ὅχι ὅπως ὁ Ντίρενματ γιὰ νὰ μεταλλάξῃ τοὺς ρόλους τῶν φωτοσκιάσεων ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸ παρουσιάσῃ σὰν κύριο στοιχεῖο πού ὑποκαθιστᾷ τὸ λογικὸ στὴ σύγχρονη κοινωνία. Ὅλες οἱ μορφές τῆς ζωῆς, ὅλοι οἱ κοινωνικοὶ θεσμοί, παλιώνουν. Παλιώνει καὶ ἡ Λογικὴ. Ὅ,τι ἦταν ἄλλοτε «κοινωνικῶς» λογικὸ, στὰ χρόνια μας ἔπαυε νὰ εἶναι. Ἀλλὰ ἡ κοινωνία ἐπιβιώνει ἐαυτῆς ἱστορικά. Καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιμένῃ στὴν παροπαράδοτη «λογικὴ». Ἔτσι ἡ «ἀστικὴ» ἢ κατὰ ὀρισμένους κριτικούς, ἡ «μικροαστικὴ», λογικὴ, εἶναι πᾶς ξεπερασμένη. Ἐ-

χει πάψει νὰ ὀδηγῇ σὲ ὁρτὰ συμπεράσματα. ἔχει καταπιῆσει ὄργανο παραλογοποιοῦ. Ὅ,τι κι' ἂν γράφουμε, ἐξακολουθώντας νὰ μένουμε μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀστικῆς σκέψης, ἢ θὰ εἶναι παράλογο, ἢ ποιηρὰ κεντρομιστικὸ. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνο πού ἐπιχειρεῖ νὰ δείξῃ ὁ Ἰονέσκο σὲ ἐξαομένη κλίμακα. Τὸ παράλογο στὸν Ἰονέσκο παίρνει τὴ θέση τῆς τρέχουσας λογικῆς καὶ ἂν ὀδηγῇ στὴν ἀσυνεννοησία, στὸ ἀδιέξοδο, αὐτὸ εἶναι κάτι φυσικὸ. «Τὸ βέατρο Ἰονέσκο, λέγει ὁ Μ. Πλωρίτης, διαπιστώνει τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ χρεωκοπία μιᾶς κοινωνίας πού ἔφθασε σὲ ἀδιέξοδο καὶ δὲν μπορεῖ πᾶς οὔτε μὲ τὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ συνεννοηθῇ». Κατὰ βῆθος, συνεχίζει ὁ Πλωρίτης, ὁ Ἰονέσκο ξαναγυρίζει σ' ἓνα θέμα πανάρχαιο: τὴ μοναξιά. Ἀλλὰ ἡ μοναξιά τοῦ Ἰονέσκο εἶναι ἡ μοναξιά τοῦ χάους πού δημιουργεῖ ἢ ἴδια ἡ κοινωνία καὶ τοῦτο, μόνο καὶ μόνο διότι ἡ κοινωνία εἶναι ἀστικὴ.

Τὴν ἐρμηνεία αὐτῆ ἀντικρούει ὁ Ἄγγελος Τροζάκης. «Νομίζω πὼς στενεύω ἀθέμιτα τὸν Ἰονέσκο ὅσοι βλέπουν σ' αὐτὸν καὶ στὴ σπάση του μιὰ κοινωνικὴ ἐκδήλωση, ἓνα σίμπωμα ἀρνητικὸ τῆς «ἀστικῆς κοινωνίας». Παραδέχεται ὡστόσο, ὅτι «ἡ θεατρικὴ φόρμα τοῦ Γαλλορουμάνου συγγραφέα ἔχει ἐκτιπῆ τὴ σφραγίδα ἐνὸς σίμπαντος πού διαλύεται». Εἶναι ὁμοίως γεγονός, ὅτι πάνω στὸ στοιχεῖο αὐτό, τῆς διάλυσης, βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ εἰρωνευτῇ ἐκείνους πού σπεύδουν νὰ πιαστοῦν ἀπὸ αὐτὰ τὰ συμπτώματα καὶ νὰ πλέξουν κοσμοθεωρίες. Ὁ Πυροσθέστης λ.χ. στὴ «Φαλακρὴ Τραγουδιίστρια» ὁμολογεῖ ὅτι κάποιες ἀσημαντότητες, πᾶς ὑποκειμενικῆς, σχηματίζουν τὴν ἀντίληψή του γιὰ τὸν Κόσμο καὶ ἀποτελοῦν τὴν κοσμοθεωρία του. Εἶναι, ἄλλωστε, φυσικὸ, κάθε συγγραφέας νὰ φιλοδοξῇ γιὰ τὸ ἔργο του κάτι περισσότερο ἀπὸ τὰ ἐφήμερα κοινωνικοοικονομικὰ συστήματα. Σὰν χρονικὸ ξεπερασμένα τῶν κοινωνικῶν θεσμῶν καὶ συστημάτων, ἔχουμε τὴν ἐσωτερικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ χῶρο τῆς ἐξελικτικῆς διαδικασίας, τῆς βιολογικῆς, τῆς εὐρύτερα ἱστορικῆς, συμπληρώνει ὁ Τροζάκης. Ἔνα συγγραφέα τέτοιον, πού ἀπο-

βλέπει υπερβατικά προς τα τρέχοντα ιδεολογικά ρεύματα, είναι φυσικό να μην τον βλέπουν σαν δικό τους ούτε οι μέν, ούτε οι δέ. Και να τον αγχαλιάζουν και οι δύο, για να τον χρησιμοποιήσουν, ό ένας ενάντια στον άλλο.

Γι' αυτό είδαμε την Κριτική να τους περιγράφει, και τον Ντίρενματ και τον Ίονέσκο με τους πιο αντίθετους χαρακτηρισμούς. Σαν θεατρικούς απόστολους του κοινοτισμού, σαν ποιητές απόλογητές του «κατεστημένου» και σαν «προσωπικούς» που με το δικό τους τρόπο, έστω άρρηκτά, συμβάλλουν στο γκρέμισμα της «αίσθησης» Κοινωνίας, της Κοινωνίας δηλ. που τους τιμά, που ανεβάζει τα έργα τους σε κρατικές σκηνές, που καταλέγει ανάμεσα στους θεατές τους πιο επίσημους εκπροσώπους της.

Αλλά αυτή ή πλευρά, ή κοινωνικοπολιτική μας ενδιαφέρει το λιγότερο. Περισσότερο μας ενδιαφέρει ή πλευρά της Τέχνης. Πολλοί ξεκίνησαν εδώ και έξηντα χρόνια, τώρα με τη φιλοδοξία της ανανέωσης της Τέχνης. Κι αφού έδωσαν κάτι το ασυνήθιστο, ένα παιγνίδισμα, ένα ξάφνιασμα, από τη μεγάλη ποιότητα, ίσα με τη μανιέρα έσβυσαν. Και το παιγνίδι τουτο του μοντέρνου θεάτρου, μιá ειδική κατηγορία της μοντέρνας Τέχνης δεν ξέρουμε πόση ζωή πρόκειται να έχει. Μακρόβιο ή βραχύβιο το μοντέρνο θέατρο, συμπληρώνει το κενό που υπήρχε στη γραμμή της μοντέρνας Τέχνης. Και έδωσε λύση στο πρόβλημα του έρημιτισμού στην Τέχνη, γιατί αν το κοινό, μπορεί να μην καταλαβαίνει έναν ποιητή, έναν μυθιστοριογράφο ή έναν ζωγράφο, δεν μπορεί όμως να μην καταλαβαίνει τί παρακολουθεί στο θέατρο. Έδώ ή μικρή «σπυριδιάσσσα άβελου» του Ζαν Λεμαρσάν, πρέπει να ικανοποιηθεί. Ο θεατής που παρακολουθεί ένα θεατρικό έργο στο έρώτημα «τί σημαίνει αυτό;» πρέπει να πάρη απάντηση. Ο Ντίρενματ δίνει την απάντηση αμέσως, άττά, καταβαίνοντας στο τελευταίο σκαλί της δεκτικότητας του θεατή. Το ίδιο αναγκάζεται σιγά σιγά να κάνει και ο Ίονέσκο, αν και με περισσότερη απροθυμία. Αυτό το παιγνίδι, που άς το ονομάσουμε «ιδιόπλο-

ίσμο», ίσως έξελιχθή σε κάτι σοβαρότερο, το όποιο, ανταποκρινόμενο στις απαιτήσεις της Έποχής μας, να εξασφαλίση στο θεατρικό μοντερισμό, μεγαλύτερη διάρκεια ζωής, από όση εξασφαλίζει στα άλλα είδη του λόγου. Όσοσο, δεν υπάρχει αμφιβολία πως ό μοντερισμός του διπλοισμού, όσο πάει κι όσο θα πέφτη σε χαμηλότερης ποιότητας τάλιντα, θα γίνεται, από μέσο που πρέπει να είναι, σκοπός. Έργα θα άρχισουν να εμφανίζονται με μοναδικό σκοπό αυτό το διπλό νόημα, το δεύτερο έργο. Όπως άκριβώς στη ζωγραφική, ή εμπροσειονιστική λύση του χρωματικού προβλήματος, έξελιχθηκε από μέσο που ήταν σε σκοπό και έφερε στο τέλος τη Σχολή σε άδιέξοδο.

Το θέατρο του Ίονέσκο, περισσότερο παρά του Ντίρενματ, συγγενεύει με τη νέα τεχνολογία του «άντιμυθιστορηματισμού» που κάνει τώρα την πρώτη της εμφάνιση στη Γαλλία. Οι διάλογοι του Ίονέσκο, είναι άκριβώς γραμμένοι στη συνταγή της Νέας αυτής Σχολής. Κοινοτικές άδειες και τοιμημένες φράσεις, κοιθεντολόι δίχως νόημα, ήρωες χωρίς προσωπικότητα, πρόσωπα χωρίς όντότητα. Η «Φαλακρή Τραγωδίστρια» άρχίζει με ένα διάλογο ανάμεσα στο ζευγάρι Σμιθ και τελειώνει με τον ίδιο διάλογο, ειπωμένο ανάμεσα στο ζευγάρι Μάρτιν. Η κυρία Μάρτιν πήρε τη θέση της κυρίας Σμιθ χωρίς να προαίτηση καμιά διαταραγή στην πλοκή του έργου.

Και κάθε τι που λέγεται από ένα πρόσωπο έχει μέσα (που μέσα;) μπορεί να λεχθή από όποιοδήποτε άλλο πρόσωπο χωρίς καμιά άπολύτως συνέπεια στη δομή της υπόθεσης ή της ένότητας του έργου. Γιατί άπλοίστατα, τα πρόσωπα μιλούν χωρίς να λένε τίποτα και οι σκέψεις του δεν ανήκουν σ' αυτά προσωπικώς, διότι τα πρόσωπα δεν είναι αψθενικότητες, αλλά άνθρωια, πτυχία, όντα, που δεν δημιουργούν έπεισόδια, αλλά είναι φρονιές των έπεισοδίων, τα έπεισόδια υπάγονται, όχι αυτά. Ο κύριος και ή κυρία Μάρτιν, δεν συνταξιδεύουν, δεν κατοικούν στο ίδιο δωμάτιο, δεν κοιμούνται στο ίδιο κρεβάτι, έπειδή είναι σύζυγοι, αλλά αφού συνταξιδεύουν,

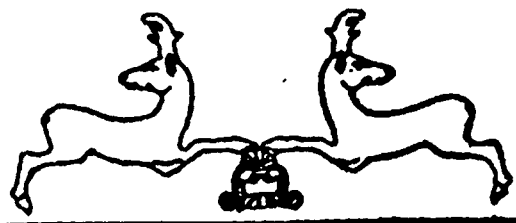
άφοῦ συγκατοικοῦν, ἄφοῦ κοιμοῦνται στὸ ἴδιο κεβάνι, ἄρα εἶναι σίξυγοι. Ἡ περιπέτεια δὲν δημιουργεῖται ἀπὸ τὴ δράση τῶν προσώπων, ἀλλὰ ἐπικαταλαμβάνει τὰ πρόσωπα, τὰ ζινεῖ σὰν ἀντικείμενα καὶ κατὰ συνέπεια τὰ ἀφίλει χωρὶς εὐθύνες. Ἡ γηραιὰ κυρία Ζαχαρᾶσιάν, εἶναι ἓνα τέτοιο ἀνώνημο καὶ ἀνεύθυνο πρόσωπο, ποῦ οἱ πράξεις του, ὅσο ἐγκληματικές καὶ ἂν εἶναι δὲν ἔχουν συνέπειες. Κανένας θεατῆς δὲν σκέπτεται, πῶς δικαιολογεῖ ὁ συγγραφέας τὴν ἀσυνείδησιν τῆς γριᾶς, νὰ γίνεταί ἠθικῶς αὐτονογὸς σὲ μιὰ ἀνθρωποκτονία. Εἶναι ἀνθρωποκτόνος καὶ σίγαιρα ἀνεύθυνη γιὰ τὴν πράξη της. Καὶ ὁ Ἰλ δολοφονεῖται κατὰ ἓνα τρόπο «ἀντικειμενικῶς» ὅπως θὰ μπορούσε νὰ εἶχε αὐτοκτονήσει (τοῦ τὸ ἐπρότεινε ὁ Δήμαρχος) ἢ νὰ εἶχε πέσει θύμα τυχαίου δυστυχήματος. Διότι δὲν εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποῦ δημιουργοῦν τὰ ἐπεισόδια, τὴν περιπέτεια, ἀλλὰ ἀντίθετα ἡ περιπέτεια συνυφασμένη ἀπὸ ξένα καὶ μακρινὰ περιστατικά, ἔρχεται καὶ βρίσκει τὸν ἄνθρωπο ξαφνικά, χωρὶς νὰ ἔχη κάμει τίποτα ὁ ἴδιος γιὰ νὰ τὴν δημιουργήσει. Ὁ Ἰλ στὸ ἐπεισόδιο τῆς δολοφονίας του, δὲν προσέφερε παρὰ μόνο τὸ γεγονός, ὅτι ἔκαμε κάποτε τὴν Κλάρα ἐρασιμένη του. Ἀλλὰ ἡ πράξη τῆς δολοφονίας δὲν ὑφάνθηκε ἀπὸ μόνο αὐτὸ τὸ περιστατικόν. Χρειάστηκε νὰ συμπέξοι μὲν ἄλλο πλῆθος περιστατικά, ποῦ νὰ καταστήσουν δυνατὴ τὴ δολοφονία. Καὶ στὸ πλῆθος αὐτὸ τῶν περιστατικῶν ὁ Ἰλ ὄχι μονάχα δὲν εἶχε καμμιὰ συμβολή, ἀλλὰ ἀγνοοῦσε ὁλόκληρα τὴν ὑφάνθησιν αὐτῶν. Κάποια δύναμις

ἀγνωστὴ καὶ ἀόρατη, ἐδοῦνε ὑπομονετικά καὶ μεθοδικά ἐπὶ τριάντα χρόνια γιὰ νὰ ὑφάνη τὴν μεγάλην περιπέτεια τῆς ζωῆς τοῦ Ἰλ.

Στὴν Ἐποχὴ μας ὁ ἀντικειμενικὸς Μύθος μᾶς πλησιάζει εἴτε τὸ θέλομε εἴτε ὄχι. Μᾶς πλησιάζει κινημένος ἀπὸ ἀόρατες δυνάμεις ποῦ ἐπὶ χρόνια τὸν ὑφάνουν πάνω σ' ἓνα κειβάνι ποῦ δὲν μπορούμε ἀκόμα νὰ ἐννοήσομε τὸ γενικὸ του περίγραμμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Φρ. Ντίρξματ: «Ἐπιλεγόμενα» στὴν «Ἐσκέψη τῆς γηραιᾶς κυρίας».
- Ἰ. Ἀγγελου Τροζάκη: Εἰσαγωγικά στὴν «Ἐσκέψη τῆς γ. κ.».
- Τοῦ ἴδιου: «Ἰονέσκο» κριτικὸ σημεῖωμα.
- Τοῦ ἴδιου: «Ὁ διασπομὸς τῆς λογικῆς» (Ἐκρημ. «Ἰὸ Βῆμα»).
- Ε. Ἰονέσκο: «Ἡ φαιλακωρὴ τραγουδιόστρια» Μετάφ. Α. Ριζάκη — Μ. Καραπαναγιώτου. Ἐκδ. «Πειρ. Σκηνῆς» Ἀθήνα 1961.
- Κ. Σταματίου: «Τὸ πρωταποκειμικὸ θέατρο καὶ ὁ Εὐγ. Ἰονέσκο».
- Μ. Πικροῖτη: «Ἰονέσκο».
- Β. Μανιάτη: «Εὐγ. Ἰονέσκο. Τρία μονόπρακτα». Κριτικὸ σημεῖωμα. Περιοδικὸ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» Τεύχ. 76.
- Ρένου Ἀποστολίδη: «Ἡ ἄτμος ἐπίσκεψης κ.λ.π.» Περ. «Προοπτικὴ» τεύχ. 4.
- Βάσου Βαρίκα: «Ἡ ἐπίσκεψη τῆς γηραιᾶς κυρίας» Ἐκρημ. «Τὰ Νέα».
- Κριτικὰ σημεῖωματα τῶν Γερ. Λικιαροδόπουλου, Τάκη Σωτήρχου κ.ἄ.

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Ο ΑΠΟΣΤΡΑΤΟΣ

Ἡ «Ἡπειρ. Ἑστία», συμμετέχοντας στὸν Πανηπειρωτικὸ ἑορτασμὸ τῆς ἑκατονταετίας (1861—1961) ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ Χρ. Χρηστοβασιλῆ, δημοσιεύει ἐν' ἀπ' τὰ πιὸ καλὰ διηγήματά του, ποῦ δείχνει ἰδιαίτερα τὴν ἀντοχή του στὸ χρόνο.

Ἐβδοσι πέντε χρόνια στρατιώτης τοῦ Πυροβολικοῦ!

Τονέ θυμοῦμαι ἀκόμα τὸν καμμένο τὸν Κώστα —Ντόντο σὰ νὰ εἶτανε χτέζ; μὲ τὸ ψηλὸ του τὰνάσιμα, μὲ τὸ λιγνὸ του τὸ χορμί, μὲ τὰ δάκρυα του τὰ φορέματα, μὲ τὸ σιδερέιο του τὸ ραβδί. Τονέ θυμοῦμαι ἀκόμα καὶ τὸν ποιῶ, σὰ στενὸ μου συγγενῆ. Θεὸς—σχωρέσ' τον! Ἄλαφρὸ τὸ χῶμα του πῶπεσε, κι ἅγιο μῦρο στὴν ψυχὴ του!

Δὲν εἶτανε χωριανὸς μου, ἀλλὰ τὰ χωριά μας εἶταν πολλὰ σιμὰ τὸ ἓνα ἀπὸ τῷ ἄλλο, κι ὁ χωρσιμένος ὁ πατέρας μου τὸν ἀγαποῦσε τόσο, ποῦ εἶταν κάθε μέρα σπῆτι μας. Ὅλη ἡ ἀγάπη εἶταν ἀπὸ τὴν τιμιότητά του. Δὲν ἤξερε ποτὲ τί θὰ εἶπῃ ψέμα, κα τί θὰ εἶπῃ δειλία. Σωστός στρατιώτης τοῦ πυροβολικοῦ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τοῦ πρώτου Βασιλιά μας τοῦ Ὁθωνα.

Ὅλα οἱ χωριανοὶ τοῦ Κώστα—Ντόντου ταξιδεύονταν σὲ διάφορα μέρη τῆς Τουρκίας, κι ἂν κανένας τους ταξίδευε καὶ στὴν Ἑλλάδα, τὸ ἔργο του θ' εἶτανε νὰ ποιήσῃ σταφύλια κι ἄλλα φρούτα στοὺς δρόμους, ἢ νὰ κοσκινίξῃ ἄλφουρι σὲ κανένα φουῖνο.

Ἀλλὰ ὁ Κώστας ὁ Ντόντος ἦταν ἀστάτηρε(1) τὸν ἑαφτό του γιὰ ξενιτεία, δὲν ἐννοοῦσε νὰ πάῃ ποιθενὰ ἄλλοῦ παρὰ στὴ λευπερωμένη τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν

ἐννοοῦσε νὰ κατασιαστῇ ἀπὸ καμμιὰν ἄλλῃ δουλειά, παρὰ ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ.

Νὰ ἰδῆτε πῶς τοῦ εἶχε ἀνάψει ὁ πόθος γιὰ τὸ στρατιωτικὸ: κατὰ τὰ 1840, δέκα ἔφα χρονῶ παλαμάρι, εἶχε πάει στὰ Γιάννινα, νὰ ποιήσῃ ἓνα γαλαροφόρι ξίνα, καὶ μὲ τὰ λίγα χορματάκια, ποῦ θάπαινε, καὶ μὲ κάτι λίγα πούχε, σκόπεβε νὰγοράσῃ ἓνα ζεβγάρι τσαρούγια, ἑκατὸ δασύμα κοκκινοπίπερο, λίγο ρίζι γι' ἀρωματικὸ, καὶ διὸ λαμπάδες γιὰ τὴ λαμπρή, μὰ γιὰ τὸν ἑαφτό του καὶ μὰ γιὰ τὴ μάννα του. Ἐκεῖ, γιὰ πρώτη φορὰ, εἶδε ἓνα Σταβοροφόρο πούχε στείλει ὁ Ἀρχηγός, ὁ Θεοδοσιάκης—Γρίβας, στὸν Ἑλληνα τὸν Προξενό, τὸ Δαμασκηνό, μὲ γράμματα.

Σταβοροφόροι τότε λεγότανε στὴν Πατρίδα μας ὅλοι οἱ στρατιώτες τῆς Ἑλλάδας, ἐπειδὴ καὶ φοροῦσανε σταβορὸ στὸ φέσι, ἢ στὸ κατέλλο. Ὁ Σταβοροφόρος ἐκεῖνος εἶταν τόσο ἄμορφος, καὶ τὰ στρατιωτικὰ του τὰ φορέματα τόσο ὠραία, ποῦ εἶχανε σηκωθῆ ὅλα τὰ Γιάννινα στὸ πόδι καὶ τονέ θαύμαίνονταν, ὥστε λίγο εἰσιψε νὰ γίνῃ ἐπανάσταση, ἂν δὲν προλάβαινε ὁ Πασιῆς νὰ παρακαλέσῃ τοὺς Προξένους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας νὰ εἰποῦνε τοῦ Ἑλληνα τοῦ Προξένου νὰ τονέ στείλῃ ἀιέσως στὴν Ἑλλάδα, ὅπως ἔγινε.

Ἀπὸ τότε τὸνεῖρο τοῦ Κώστα τοῦ Ντόντου εἶτανε νὰ πάῃ στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ γίνῃ σταβοροφόρος. Μ' ἑαφτόν τὸν πόθο ἔπαρτε καὶ μ' ἑαφτόν ξιπτοῦσε, ὡς ποῦ ἓνα κορμὶ φίλησε τὸ χέρι τῆς μάννας του.

Τὸ ρῆμα αἰστάνομαι στὴν Ἡπειρὸ εἶναι σὲ μεγάλη γρήση. Ἐχομε καὶ παράγωγο αἰσταν-
ζὸς=διακριτικός.

Έκαμε τὸ σταθρὸ του καὶ ξεκίνησε πεζὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτα πάτησε στὸν Καρβασιῶν ἀπὸ κεῖ τραβήσε στὸ Βραχώρι, ὅπου ἤβρε ἓνα σωρὸ σπίτια σοιλιώτικα, καὶ ἀπὸ κεῖ πάλι τραβήσε τῆς στεριάς στὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖ παρουσιάστηκε στοὺς Μπότησαραίους καὶ στοὺς Τσαβελλαίους, καὶ ὁ κλισηπαυμένους γιὸς τοῦ Μάρκου τὸν κατάρταξε στὸ πυροβολικὸ καὶ στὴν πυροβολαγία του, γιὰ τέσσερα χρόνια, ὡς ἀντικαταστάτη ἐνὸς ἀρχοντοπούλου ποῦ τοῦπεσε ὁ κλῆρος καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὑπηρετήσῃ.

Ἔτσι ὁ Κώστας ὁ Ντόντος ἔγινε στρατιώτης καὶ κέρδιζε καὶ χρήματα καὶ ἔστειλε στὴ μάνα του ἀνέλλα, καὶ σὲ κάθε τέσσερα χρόνια ποῦ τέλειωνε ἡ θητεία του, πῆγαινε στὴν πατρίδα ντυμένος λαμπρὸς φουστανέλλης. Στὸν ἐργασίῳ ἀπὸ τὸ πρῶτο του ταξίδι παντρέφτηκε, καὶ ποῖν νὰ σαραντήσῃ μὲ τὴ νύφη, ταξίδεψε πάλι γιὰ τὴν Ἀθήνα, καὶ μὲ τὴν προστασία πάλι τοῦ Δημητράκη Μπότσιαρη ἀνέλαβε δέφτερη ἀντικατάσταση, καὶ ἔτσι ὁ Κώστας ὁ Ντόντος πέρασε εἴκοσι πέντε χρόνια στρατιώτης, ὡς ἀντικαταστάτης, χωρὶς νὰ κάμῃ καμμιάν ἄλλη διακοπὴ τῆς στρατιωτικῆς του ὑπηρεσίας, παρὰ ἐκείνη ποῦ κάμμε, κάθε φορά ποῦ τέλειωνε ἡ θητεία του, πηγαίνοντας γιὰ ἓνα—δύο μῆνες στὴν πατρίδα, ὡς ποῦ νόρχιση ἡ ἄλλη θητεία.

Κατ' ἀφτόν τὸν τρόπο πορέβοντας ὁ Κώστας—Ντόντος νόμιζε ὅτι θὰ τελειώσῃ τὴ ζωὴ του ἀντικαταστάτης στὸ στρατό. Δὲν ἤξερε τίποτε ἄλλο στὸν κόσμῳ, παρὰ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια. Γράμματα δὲ γνώριζε οὔτε τὴν ἄλλα—βήτα. Πολλὲς φορές ὁ Δημητράκης ὁ Μπότσιαρης τοῦλεγε:

Καμμένε Κώστα! Ἄν ἤξερες γράμματα θὰ σ' ἔκανα ἀξιωματικὸ.

Καὶ γιὰ νὰ τοῦ λέγῃ ἔτσι ὁ Δημητράκης ὁ Μπότσιαρης, ὁ καλύτερος ἀξιωματικὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐκείνης τῆς λεβέντικῆς ἀκόμη ἐποχῆς, θὰ εἶπῃ πὸς δὲν εἶτανε στρατιώτης τῆς ἀράδας ὁ Κώστας, ἀλλὰ ἓνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους. Δὲν ἤξερε τί θὰ εἶπῃ τιμωρία. Ἔταν πάντα κόκκαλο μπροστὰ στοὺς ἀνωτέρους του, καὶ πρῶτος στὰ καθήκοντά του. Δὲν τοῦ ἔβγαλε κανέναν στὰ γυμνάσια καὶ στὸ χειρισμὸ τοῦ κανονιοῦ. Ἔταν ὁ καλύτερος σκοπε-

φτῆς μὲ τὸ κανόνι, καὶ μὲ τὸ τουφέκι ἀκόμη. Ἄμα γύριζε τὸ κανόνι στὸ σημάδι, ἡ σφαῖρα δὲν ἔβγαίνε ποτές ἄξω. Μποροῦσε νὰ βάλῃ πολλὲς σφαῖρες στὴν ἴδια τρίπα. Ἔταν τέλος πάντων ὁ πὸς τέλειος στρατιώτης τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς πυροβολαρχίας του, ποῦ τονὲ βλέπανε νὰ φέρῃ τὸ κανόνι ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε, ὅταν εἶτανε γιὰ νὰ σκοπένη, καὶ νὰ σηκώσῃ τὸ κλισιοσκόπιω στὰ μέτρα ποῦ ἀπαιτοῦσε ἡ ἀπόσταση τοῦ σκοποῦ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ καν τοὺς ἀριθμοὺς, ἀπουροῦσανε καὶ τοῦ λέγανε:

—Καὶ πὼς βρίσκεις τὴν ἀπόσταση, χωρὶς νὰ γνωρίζῃς τοὺς ἀριθμοὺς;

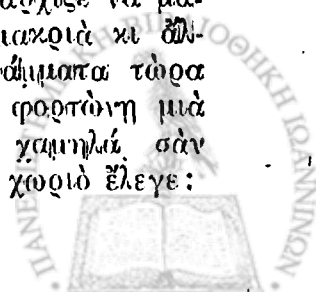
Κι ἀφτός τοὺς ἀπολογιόντανε:

—Νὰ, ἔτσι μὲ τὸ νοῦ.

Τέτοιος στρατιώτης εἶταν ὁ Κώστας ὁ Ντόντος, ὄντας μιὰ μέρα, ὑστερα ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια στρατιωτικῆς ζωῆς, ἓνα βασιλικὸ διάταγμα καταργοῦσε γιὰ πάντα τὴν ἀντικατάσταση στὸ στρατό!

Τοῦοθε ἀποπληξία ἄμα ἔδωκε, ἀλλὰ τί νὸ κάμῃ; Βασιλικὴ διαταγὴ καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα, ποῦ λέγει ὁ λόγος. Ἔπειρα ἀπὸ κάμψωση σκέψη, ἀποφάσισε νὰ μείνῃ ἐθελοντής, γιὰ τὴν ἀγάπη τῆς πατρίδας, ἀλλὰ καὶ ἔδω ἡ κακὴ του ἡ τύχη μεταφανερόθηκε. Δὲν κατάταξαν ἐθελοντάδες ποῦχαν ἡλικία μεγαλύτερη τῶν σωράντα πέντε χρονῶν! Τότε, θέλοντας καὶ μὴ, πῆρε τὴν ἀφροσὴ του μὲ βαθμὸ ὑποδεκανέα καὶ ἀορστη διαγωγή, καὶ γύρισε στὴν πατρίδα του, τὴ δουλωμένη. Ἦπειρο, στὸ χωριὸ του, στὸ σπίτι του καὶ στὴ φανίλια του, ραγιαῖς, ἀπὸ λέρτερος πολίτης Ἑλληνας ποῦ εἶτανε.

Δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ καμμιά δουλειά, ἄλλο ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσια, τὸ τουφέκι καὶ τὸ κανόνι. Οὔτε χωράφι ἤξερε νὰ κάμῃ, οὔτε πρόβατα ἢ γίδια νὰ βοσκήσῃ, οὔτε ξίλα νὰ κόψῃ καὶ νὰ φορτώσῃ. Ἔνα χρόνο τὸν πέρασε στὸ κνήγι. Κάποτε ἐπαιωνε τὸ τσεκούρι καὶ ἀρχίζε νὰ μαθαίνῃ νὰ κόβῃ ξίλα, ἀλλὰ μακριὰ καὶ ἄλλα κοντὰ—μάθε γέρο γράμματα τώρα στὰ γράμματα—καὶ νὰ τὰ φορτώσῃ μιὰ μεριά ψηλὰ καὶ μιὰ μεριά χαμηλά, σὰν ἄμαθος ποῦ εἶτανε, καὶ ὄλο τὸ χωριὸ ἔλεγε:

—Δὲν εἶναι γιὰ δούλειά νοικοκυφῆρια ὁ Κώστα—Ντόντος!

Τὲς Κυριακὲς ὁμοῦ τὲς πόρεβε καὶά. Μάζεβε ὄλα τὰ παλληάρια τοῦ χωριοῦ, τάχα γιὰ κινήρι, κι ἄμα ἔβρισκε στοὺς λόγγο κατένα σιάδι διοοφο, τοῦς ἔβανε ὄλους στη γραμμή καὶ τοῦς γίμναζε:

—Φέοτεεεεε ἄου!

Ποῦ κινήρι! Τότε κινήρουσε καὶά ὁ Κώστας ὁ Ντόντος, ὅταν πήραινε μοναχὸς του ἢ ὅτα δὲν εἶχε πώτερο ἀπὸ τρεῖς σπηροφους. Ὅταν εἶχε πώτερο ἀπὸ τρεῖς, τοῦς ἔβανε στη γραμμή καὶ δὸς του: Ἐν—διό, ἔν—διό, ἔν—διό! Ἐνα στοὺς ἀριστεροῦς!

Ὅταν εἶχε λίγους, ἔβανε τὸ δεκανέα ὅταν εἶχε πώτερος, ἔβανε τὸ λοχία, κι ὅταν εἶχε πολλοῦς—πολλοῦς, ἔβανε τὸν ἀξιωματικό. Τὶ γὰρ εἶχε, ὅταν ἔβανε στη γραμμή καμμιάν ἑκατοστή παλληάρια ἀπὸ τὸ χωριό του κι ἀτ' ὄλα γειτονικά χωριά, κι ἔβανε τὸν ἀξιωματικό! Τέντωνε τὸ κορμί του, σὰ λαμπάδα, καὶ φαίνονταν τρεῖς πιδαιεὺς ψηλότερος, ἀτ' ὅ,τι εἶταν.

Κάθε Κυριακὴ λοκτόν, ἢ κάθε βαριά γιορτὴ, ἔτρεχαν ὄλα τὰ παλληάρια ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα στοὺς χωριό τοῦ Κώστα—Ντόντου γιὰ νὰ γίμναστοῦνε.

Μὲ τοῦς πολλοῦς ἔτρεξα κι ἐγὼ μιὰ μέρα νὰ γίμναστῶ, μ' ἕνα καριοφύλι στοὺς ἄμιο. Εἴμιον τότες ὡς δέκα χρονῶ καὶ κοντότερος ἀτ' ὅτι ἔτρεπε γιὰ τὴν ἰμάζια μου. Μαζεφτίσαμε σὲ μιὰ διοοφῆ ράση, ποῦχε στὴν κορφή της ἕνα λαμπρὸ σιάδι. Εἴμαστε πώτεροι ἀπὸ ἑκατό, ὄλα σπορπιαιμένοι ἐδῶ κι ἐκεῖ, γιὰτὶ περιμενόντανε κι ὄλοι. Ὅταν σπιαζεφτίσαν ὄλοι, ὁ Κώστας φώναξε μὲ μιὰ δυνατὴ φωνή:

—Σάλπιγῆ! Χτίστα σινάδροση.

Τὸ σάλπιγῆ ἔβανε ἕνας γίφτος, ποῦ εἶτανε πώτος στοὺς κλαριέττο, ὁ καμιένος ὁ Τράκας.—Θεὸς σχωρέσ τονε κι ἀφτόν.—

Ὁ Τράκας ἄρχισε νὰ λαλή μὲ τὸ κλαριέττο:

—Τοιτοιοιοιοιοιοιοιού!!!... Τοιτοιοιοιοιοιοιοιού!!!

Μαζεφτίσαμε ὄλοι γύρα του, ὅπου σέζονταν ἀφτός μὲ μιὰ πάλλα βγαλμένη. Ἀκοῦμε ἕνα δυνατὸ ποδοταγία:

Στὴ γραμμή!

Μπήκαμε ὄλοι στη γραμμή, κι ὄσοι εἶχαν τίχει κι ὄβλη φορὰ στοὺς γυμνασίο του, εἶχανε τὸ τοιφεκι πιασμένο μὲ τὸ δεξι χέρι, κι ὄκοιμπισμένο καταγῆς, δίπλα στοὺς δεξι ποδαῖοι, ὄσοι ὄμως, σὰν ἐμένα, παραβροθίκαμε γιὰ πρώτη φορὰ, τὸ εἶχαμε στοὺς ἄμιο, ἢ κορπιαιμένο ἢ παρσιάσκαλα, τέλο, πάντων ἀκανόνιστα.

—Παρά-πόδα τὰ ὄπλα! φώναξε μὲ θυμό. Παραπόδα τὰ ὄπλα τουρογοραγιάδες!

Ἄλλα ποῦ νὰ καταλάβοιμε ἐμεῖς! Τότε πέρασε μόνο, του μπροστά στη γραμμή, κι ἔπιασε μὲ τὰ χέρια του τὰ τοιφεκια ἐκείνων ποῦ τὰ εἶχαν ἀκανόνιστα, καὶ τὰ ἔβανε κανονικά, κατῶς τὸ ἀπαιτοῦσε τὸ ποδοταγία του.

Ὅταν ἔφτασε μπροστά μου, ἄν καὶ μὲ γινώριξε πολὺ καὶά, μὲ κοίταξε μ' ἕνα βλέμμα ἄγριο καὶ σοβαρό, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω σὰ νὰ μ' εἶχε ἰδεῖ γιὰ πρώτη φορὰ, καὶ μοῖτε μὲ πρόσωπο σκιδροπτό:

—Ἐβγα ὄξω τὸ τη γραμμή εἰς, γιὰτὶ εἶσαι ἀνήμκος! Ὅταν, θὰ κλείσης τὰ δέκα ὄχτῶ χρονῶ τότε νάρθῆς! Μάρς!

Τὸ μάρς δὲν τῶξερα τί θὰ εἶτῆ ὄλα τὰ ὄπλα ἰόγια του, ποῦ τὰ εἶχα καταλάβει, μὲ κόντανε νὰ τὰ χάσω, καὶ νὰ μὴν κοιπέμα ἀπὸ τὴ θέση μου. Τότε ἀφτός μ' ἔπιασε ἀπὸ τὸν ἄμιο καὶ μ' ἔβγαλε ὄξω ἀπὸ τὴ γραμμή. Ἄλλα, ἐγὼ, θωρῶντας τὸν ἑαφτό μου προσβαμένο, μέσα σὲ τὸν κόσμο, ἄναμα ἀπὸ τὸ θυμό μου καὶ στη στιγμή γυρίζω τὸ τοιφεκι καὶ φιλὰς φωτιά κατ' ἀπάνω του, ἀφτός ὄμως μὲ τὴ σκοιῆ της πάλλας του χτύπησε τὸ λαμπὶ τοῦ καριοφύλιου μου, καὶ τὸ βόλι πήρε ὄλλο δρόμο! Τότε πὰ ἔπεσα στη διάκοισή του! Ἄλλ' ἀφτός, ἀντὶ νὰ θυμῶση καὶ νὰ μὲ τιμωρήση μου εἶτε:

—Ἀφτό ποῦτανε λέγεται βιαιοποργία κατ' ἀνωτέρον κι ὁ στρατιωτικός νόμος τὸ τιμωρεῖ μὲ θάνατο....

Τάχασα ἐγὼ καὶ τῶγά καὶ τὰ καὶάδια... Ἀφτός ἔξακολοῦθησε.

—... Ἄλλα ἐδῶ, ἐπειδὴ δὲν ἔχοιμε ἀληθινὸ στρατό, διζὸ μας ἄκόμα, γι' ἀφτό τὸ στρατοδικεῖο θὰ σὲ καταδικάση κέφτικα... μὰ τί λέω; Εἰς εἶσαι ἀνήμκος! Δὲν εἶσαι καὶν οὔτε στρατιώτης!...

Κ' ὄστερα ἀπὸ λίγη σιαπή μου εἶτε:

—... Είσαι αληθινό παλληκάρι. Έχεις μέσα σου ελληνικά ψυχή! Άλλά σου χρειάζεται πειθαρχία.

Λέγοντας αυτά τα λόγια, με φίλησε και με ξαγνάλε στη γραμμή, όπου φαινόμουνα μωός από τούς άλλους, γιατί όλοι οι άλλοι ήταν άπάνω από δεκάξη χρονών. Έτσι ικανοποιήθηκα, κ' έβαλα όλη μου την έγνοια να κάμω καλά τα γυμνάσια, και τόσο τα έκανα, όπως μās τάλεγε άφτός, που, σαν τελειώσαμε τó βράδυ, μ' ώνόμασε ίποδεκαίνα!

Πέρασε ένας χρόνος, χωρίς νάχη από καμιά μεριά άπολαβή ό Κώστας ό Ντόντος. Τα λίγα χόρηματα που είχε φέρει, είχανε τελειώσει. Χωράφι δέ δούλεβε, μουλάρι δέν είχε να κάμη τόν άγρογάτη, ένα γαϊδούρι είχε, μόνο και μόνο για τα χοντροά τα ξύλα τού σπιτιού. Άρχισε να τόν πλάκωνη ή συλλογή τόν καημένο τόν άπό στρατο, που δέν ήξερε να κάμη καμιά δούλειά. Δέκα δραχμές και τριάντα λεπτά τόν κάθε μήνα σύνταξη, που είχε, δέν τόν έφτανε ούτε για ταμπάκο. Κλείστηκε μέσα στο σπίτι του για κάμποσες εβδομάδες, κάμαντας τόν άρρωστο, και μοναχά την Κυριακή έβγαινε, που πλάκωναν τα παλληκάρια του, τα ελληνόπουλά του, — όπως τα έλεγε— για να τα γυμνάξη.

Μιά Κυριακή χάθηκε. Όλος ό κόσμος νόμισε ότι τραβήξε πάλε για τα παλιά του τα λημέρια, δηλαδή για την Ελλάδα. Έπτερα όμως από κάμποσον καιρό μαθέφτηκε ότι είχε μη ντραγάτης στο Μοναστήρι τών Πατέρων, τρεις ώρες μακρυνά πό τó χωριό του. Ό γούμενος θέλησε να τού δώση άλλη δουλειά, με καλύτερη άπολαβή, άλλ' άπόός τού είπε:

—Γούμενέ μου, να μου δώσης δουλειά τού τουφεκιού, κι ας είναι λιγώτερη ή άπολαβή μου. Μισή λίρα τó μήνα με φτάνει!

Άμα πήρε την ντραγατική στο χέρι ό Κώστας ό Ντόντος, δουλειά που μοιάζει λιγάκι με τó στρατιωτικό, άγάλιασαν τα χόρηματα τού Μοναστηριού φύλαγμα. Άμπέλια, χωράφια, λόγγους και λειβάδια, τα κοίταξαν από μακρυνά εκείνοι που θέλανε να τα παήσουν. Κανέναν δέ γνώριζε τότε και που κοιμούταν άφτός ό άνθρωπος.

Πανταύ και πάντα είτανε προστά. Περπατούσε πάντα άροματωμένος με τουφέκι και γιαταγάκι. Κάθε μέρα μάζεβε τούς πιστικούς και τούς γύμναζε, κι όταν τύχαινε να τόν πιάση ό πόθος για τα γυμνάσια και δέν έβρισκε κανένα πιστικό ή κανένα διαβάτη, τότες έδινε τα παραγγέλματα και γυμναζότανε μόνος του. Άλλες φορές πάλε φαντάζονταν ότι είχε προστά του μια πυροβολαρχία κ' έδινε παραγγέλματα λοχαγού, φωνάζοντας δυνατά:

—Είμιεις Έργοοοοοον!

Μιά μέρα, μέγα άβγουστήσια, με φοβερό ήλιοβόρι, τόν έπιασε ή έπιδημία για τó γυμνάσιο. Δέν ξάνοιγε κανένα στο δρόμο. Εκεί που άναβε μέσα του ό στρατιωτικός του πόθος, να σου! και περνάει ένας άρβανίτης άροματωμένος, δηλαδή μωαμεθανός.

—Χάλτ! Στάσου!

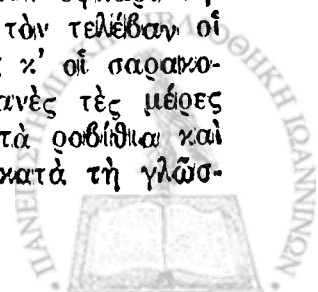
Τού φωνάζει δυνατά.

Ό Άρβανίτης δέν καταλάβαινε τίποτε. Τότε ό Κώστας—Ντόντος τονέ ζυγώνει, τόν άρπάζει από τη λαμμοριά και τόν τινάζει μ' όλη τη δύναμή του. Ό Άρβανίτης τα είχε χάσει από τó φόβο του. Τού ξεκοιμάει ύστερα τó τουφέκι από τόν ώμο, και τού τó βάνει στη θέση «παρά πόδα». Και να μη σās τα πολυλογώ, τονέ βίασταξε τόν καλό σου τόν Άρβανίτη εκει ως τó βράδυ. Όταν τόν άφησε να φύγη, ό καημένος ό Άρβανίτης πήγαινε και γύριζε και κοίπαζε από πίσω του, μην τόν ακολουθήη ό παράξενος άνθρωπος.

Δέν κοιμοίνταν ποτέ μονοκάματα. Έκαμε πάντα τού λαγού τόν ύπνο, είτε νύχτα κοιμοίνταν, είτε μέρα. Κάθε μιá ώρα φώναζε:

—Φύλακες, γοηγορεϊτεεεε!

Όλα τα χωριά βούιζαν ότι καλύτερος ντραγάτη από τόν Κώστα—Ντόντο δέν είταν άλλος, κι άντας σκόλασε ό καιρός του στο Μοναστήρι, τονέ ζήτησαν πολλά χωριά για ντραγάτη, με διπλό μιστό άπ' ότι έπαιρνε από τó Γούμενο. Είταν έφκαροστημένος στο μοναστήρι, αλλά τόν τελέθαν οι Τετράδες κ' οι Παρασκεβές κ' οι σαρακοστές. Όλες τις σαρακοστιανές τες μέρες τα φαισίλνια, τα κουκιά, τα ροβίθια και τα σκορδοκόμμυδα είταν, κατά τή γλώσ-

σα του, στην ημερησία διάταξη, κ' ήθελε με κάθε τρόπο νά φύγη. Μιά μέρα ήρθε στον πατέρα μου και του λέγει:

—Αφεντικό! με παίρ'ς ντραγάτη.

Ο πατέρας μου τον ήθελε και τον παρήθειε, γιατί όλα μας τὰ χτήματα εἶταν καταμεσίς του δρόμου, κ' είχαν ανάγκη ἀπὸ ἕναν καλὸ ντραγάτη, σὰν τὸν Κώστα—Ντόντο, ποῦ εἶχε δείξει τέτοια ἰκανότητα στὸ Μοναστήρι.

—Σὲ παίρνω, τοῦ εἶπε, κ' ἔλα τ' Ἄη—Γιωργιού νὰ πιαστής ἀπὸ δουλειά..

—Ἄλλὰ θέλω μιὰ λίρα τὸ μῆνα και τὰ τυχερὰ χῶρια...

—Μιά μιὰ, τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου, τὸ βιὸ μου νὰ μοῦ φυλάξης καλὰ...

—Μὴ νομίσης πῶς τὰ θέλω χρήματα και δυσκολεφτής! Ὅχι χρήματα, αφεντικό μου! Νὰ μοῦ τὰ δίνης ἀραποσίτι, γιὰ νὰ τρώγη ἡ γυναῖκα μου και τὸ παιδί μου ψομί... Ἄλλὰ λιγμόνησα, αφεντικό! Ἔχω κ' ἕναν ὄρο ἀκόμα...

—Τι ὄρο;...

—Θὰ σαρακοστέβω ὅσες μέρες τὸ χρόνο θὰ σαρακοστέβη κ' ἡ αφεντιά σου! Δὲν ἔχω μεγάλες ἀπαιτήσεις γι' ἀφτό... Τυρί, ξινόγαλο, ἄς εἶναι στὸ τέλος και γκίτσα. Ἄλλὰ νὰ εἶναι τέλος πάντων ἀρτυμὴ! Κι ὄχι φασουλοκούκλια!

—Ποῦν καλὰ, Κώστα, τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου, δέχομαι και τοῦτον τὸν ὄρο.

Ἡ συμφωνία ἐκλείσε και τράθηξε μιὰ παγουριά ρακὶ ὁ πατέρας μου, λέγοντας:

—Θεὸς στὸ καλὸ, και καλὴ χρονιά, Κώστα! Νὰ περάσουμε καλὰ.

Πῆρε κ' ἀφτός τὸ παγούρι ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ πατέρα μου, και ρούφηξε μιὰ γερό, λέγοντας:

—Θεὸς στὸ καλὸ, αφεντικό! Νὰ περάσουμε καλὰ.

Τῆ μέρα τ' Ἄη—Γιωργιού ὁ Κώστα—Ντόντος ήρθε πρῶι πρῶι σπίτι μας με τὴν κάππα του και με τὰ ροματά του, κ' ἀρχισε τὸ ἔργο του. Ἡσύχασαν τὰ χτήματά μας, ἀφόντας μπῆκε ἀφτός ντραγάτης. Δὲν τολμοῦσε κανένας νὰ ζυγώση σ' ἀφτὰ με κακὸ σκοπὸ. Ἄλλὰ κ' ἡ χαρὰ ἡ δική μου δὲν πῆγαινε πίσω. Ἐπρεχα κάθε μέρα μαζί του γιὰ νὰ με γυμνάξη. Μ' εἶχε μάθει ὅλες τὲς σκῆσες και ὅλους τοὺς ἔ-

λιγμούς. Ἐκείνο ὁμῶς ποῦ τονὲ στενοχωροῦσε εἶταν ποῦ δὲν εἶχαμε κανένα κανόνι νὰ με μάθη νὰ τὸ μεταχειρίζομαι. Μιά μέρα ὁμῶς, ἐκεῖ ποῦ γυρίζαμε μαζί στὸ λόγγο ἤβραμε ἕνα δέντρο καμένο. Εἶχε πέσει ἀστραπόβαλο στὸν κορμό του, ποῦ εἶτανε λιγάκι κούφαλος, κ' ἀπὸ τὰστραπόβαλο ἔπιασε φωτιά. Ἐκεῖ ἀνάμεσα στὰ χοντρά κλωνάρια, ποῦ ἔκαιγαν καταγῆς ἀπὸ τὴν πυρκαγιά τοῦ δέντρου, ὁ ἀπόστρατος παρατήρησε ἕνα μακρὸ και χοντρὸ κλωνάρι, ὀλουσιδιόλου ἀκαγο ἀπ' ἔξω, ποῦ κάπνιζε ἀλαφρὰ—ἀλαφρὰ κ' ἀπὸ τὲς δυὸ ἄκρες του. Ἀπὸ περιέργεια ἔσκυψε νὰ ἰδῆ ἀφτὸ τὸ περιέργο κάπνισμα.

—Περίφημο! Περίφημο!

Ἔλεγε με χαρὰ.

—Τ' εἶν' ἀφτὸ τὸ περίφημο; Τονὲ ρώτησα.

—Νά! ἀφτὸ τὸ κλωνάρι, μοῦ ἀπάντησε, γίνεται ἕνα λαμπρὸ κανόνι. Δόξα σοι, ὦ Θεός! Ἐχεις ἄγιο φίλο, καμφοπαῖδο, γιὰ νὰ μὴ μείνης γκαβός. Τώρα θὰ μάθης και τὸ χειρισμὸ τοῦ κανονιοῦ!...

Και λέγοντας ἀφτὰ τὰ λόγια, ποῦ ἐγὼ δὲν τὰ καταλάβαινα καθόλου, ἔβγαλε τὸ λυτάρι ποῦ εἶχε πάντα κρεμασμένο στὸ γουφό του τῆριστερό, κ' ἔδεσε ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τὸ κλωνάρι ποῦ κάπνιζε, ὅπως εἶπαμε ἀπὸ τὲς δυὸ τὲς μεριές, και τραβῶντας τὸ τραβῶντα τὸ τὸν κατήφορο, τὸ φέραμε μέσα στὸ λάκκο ποῦ κλωῦσε ἡσυχά—ἡσυχά μ' ἀγγελικὸ μουρμουρητὸ ἕνα λιγόνερο ρηματάκι. Ἐκεῖ τὸ ρίξαμε μέσα στὸ τρεγοῦμενο τὸ νερὸ κ' ἕνα μεγάλο ἐξιάαααααα ἀκούστηκε ὡς ἀπόδειξη ὅτι ἔσβησε ἡ φωτιά, ποῦ ἔκαιγε μέσα στὴν καρδιά τοῦ ξύλου, κ' εἶχε γίνη σὰ θεόρατη φλόγερρα. Ἐκείνο τὸ τρίπιο τὸ χοντροκλωνάρι, ὁ Κώστας τὸ ἴσιαξε, τὸ διώριωσε, τὸ στοργγύρισε, τὸ ροκάρισε ἀπὸ μέσα, βοῦλωσε με ξύλο τὴν πλατύτερη τρίπια τοῦ ἔφτειασε ἀμαξάκι ποῦθελε καλὰ και σώνει νὰ τὸ λὲη ἐκλίβαντα κ' ὄχι ἀμαξάκι. τοῦθαλε τρία στεφάνια σιδερένια, δυὸ στὲς ἄκρες κ' ἕνα στὴ μέση, ἔφτειασε ἕνα ρόπαλο με μιὰ πατσabuόρα περασμένη στὴ μιὰν ἄκρη, γιὰ τὸ καθάρισμα, κ' ἔτσι ἐφωδιάστηκε με τὸ πολυκαταπῆνο του τὸ κανόνι και:

—Εἰς Ἐργοσοοον!

Ἀφόντας καταρτίστηκε τὸ ξύλινο κατόνιο γίναμε ἄλλοι τόσοι ἀπὸ τῆς χαρᾶς μας κ' οἱ δύο μας. Κάθε μέρα γυμνάσιο μέσα στὰ λόγγα, καὶ κάθε μέρα:

—Εἰς Ἐργοσοοον! Τὸ κανόνι!

Μιά μέρα τὸ γεμίσαμε μὲ καμμιὰ εἰκοσαριά δράμια μπαρούτι καὶ τοῦ δώσαμε φωτιά, καὶ ἀντιλάλησαν τὰ λακκώματα ὅλα ὑπὸ τὸ βρόντο. Ὅσοι πιστικοὶ βοσκοῦσαν ἐκεῖ γύρω τὰ γυδοπρόβατά τους, ἔρχονταν ὅλοι ταχτικά καὶ μάθαιναν τὰ γυμνάσια τοῦ κανονιοῦ.

Μιά μέρα ζήτησε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν πατέρα μου νὰ πῆ στὰ Γιάννινα γιὰ νὰ ψουνίση κάτι ποῦ τοῦ χρειάζονταν. Ὁ πατέρας μου μαζί με τὴν ἄδεια, τοῦ ἔδωκε καὶ τὸ γαῖδαρό μας, μ' ἓνα δισάκι καὶ χρήματα, γιὰ νὰ μᾶς ψουνίση κ' ἐμᾶς μερικά ψουνίσματα ποῦ εἶχε ἀνάγκη τὸ σπιτι, καὶ γιὰ νὰ πῆ καβάλλα, γιὰ τὰ Γιάννινα εἶταν ἑπτὰ ὥρες μακριά. Καβαλλίκεψε λοιπὸν τὸ γαῖδαρο κ' ἐνῶ ἀφτὸς τοῖε χτυποῦσε με τὲς φτέρες του γιὰ νὰ ξεκινηθῆ, ὁ γαῖδαρος ἄρχισε ἓνα φοβερὸ γκάρισμα ποῦ ἀντήχησε ὅλο τὸ χωριό, κ' ἔκαμε ὅλους τοὺς γαῖδαρους τοῦ χωριοῦ νὰ τοῦ ἀνταποκριθοῦνε με τὴν ἴδια μουσική.

—Ντέέέέέ! Ποῦ νὰ σὲ φῆ ὁ λίκος!

Φώναξε, ὅλλα ὁ γαῖδαρος ἄρχισε ἀκόμα ἓνα ἀποχαιρετιστήριο «γκαικάρου», σὰ νὰ προκαίονταν ὁ κακομοίρης ὅτι δὲ θὰ ξανάβλεπε πλιὰ τὸ χωριό μας καὶ τὰ πλούσια παχιά καὶ τοὺς γεμάτους ταβλάδες τοῦ σπιτιοῦ μας. Τῆ στιγμῇ ποῦ ὁ ἀπόστρατος γαῖδουροκαβαλλάρης ἔφτασε στὰ πρόθυρα τοῦ Γιαννίνου, ὁ Ἀβντῆ-πασιάς, καβάλλα σ' αἰτὶ ἀράπιζο καὶ με τὸ σπαθὶ στὸ χέρι, γύμναζε τὸ στρατὸ στὴ σκοποβολή. Ὁ Ἀβντῆ—πασιάς εἶτανε φημισμένος ὅτι ἔκοβε τὸ μολύβι στὸν ἀγέρα με τὸ σπαθί, καὶ ὅτι περνοῦσε τὸ μολύβι στὸ δαχτυλίδι, ἀλλ' ἂν ἀφτὸς εἶταν τόσο ἀξιος, τὰ κανόνια του ὅμως δὲν πιτύχαιναν τὸ σημάδι! Ὁ Κώστα—Ντόντος ἀκούοντας ἀπὸ μακριὰ τὸ βρόντο τῶν κανονίων αἰσθάνθηκε τὴν ψυχὴ του νὰ χορέβη, καὶ ἀντὶ νὰ μπη ἴσια μέσα στὴν Πολιτεία, τράβηξε μετὰ γαῖδαρο κατὰ τὴν πυροβολαρχία. Οἱ κανονιῆς ξακολουθοῦσαν νὰ πηγαίνουνε

στὰ χαμένα, ὁ πασιᾶς βλαστημοῦσε, τραβώντας τὰ γένητα του, καὶ ὁ Κώστασὸ Ντόντος, μὴν μπορῶντας νὰ υποφέρη νὰ πηγαίνουν οἱ κανονιῆς ἄδικα, χωρὶς νὰ χτυποῦνε στὸ σκοπὸ, κατέβηκε ἀπὸ τὸ γαῖδαρο, ζύγωσε στὸν ἀξιοματικὸ τῆς πυροβολαρχίας καὶ τοῦ λέγει:

—Δὲν εἶναι καλά, ἀγᾶ μου, ζυγιασμένο τὸ κανόνι.

Ὁ ἀξιοματικὸς τοῦ εἶπε θυμωμένος:

—«Συχτίρ, γκιαούρ!»

Καὶ τὸν ἀμπώξε.

Ὁ Κώστασ—Ντόντος τραβήχτηκε πρὸς τὰ ὄξω, ὅλλα τὸ μάτι του ἐκεῖ... στὰ κανόνια! οἱ κανονιῆς ξακολουθοῦσαν νὰ πηγαίνουνε ὄξω, ποὺ ὄξω ἀπὸ τὸ σημάδι, καὶ ὁ φοβερὸς πασιᾶς νὰ βλαστημῆ. Ὁ Κώστασ ἀπὸ λίγο λίγο ματαζύγωσε τὸν ἀξιοματικὸ καὶ τοῦ ματάειπε:

—Δὲν εἶναι καλά ζυγιασμένο τὸ κανόνι, σοῦ λέγω, ἀγᾶ μου!

Ἀφτέρη φορὰ ὁ τοῦρκος ἀξιοματικὸς τὸν ἔβρισε, καὶ ὄχι μόνο τὸν ἐσιχτίρισε, τὸν γκιαούρισε καὶ τὸν ἀμπώξε, ὅλλα τράβηξε καὶ τὸ σπαθὶ του νὰ τὸν ἐχτυπήσῃ. Γίνηκε κάποιος θόρυβος γι' ἀφτό, καὶ ὁ τετραπέματος πασιᾶς στὴ στιγμῇ ἔφτασε στὸν τόπο καὶ ρωτᾷει: τί τρέχει;

Ὁ ἀξιοματικὸς τοῦ ἀπολογήθηκε ὅτι ἓνας γκιαούρης τὸν πειράζει στὸ ἔργο του, καὶ γι' ἀφτό τῶρα δὲν πιτυχαίνει τὸ σημάδι.

Ὁ πασιᾶς ἤξερε ἑλληνικά καὶ ρώτησε θυμωμένος:

—Ποῖός εἶν' ἀφτὸς ὁ χριστιανός;

Μιά φωνὴ ἀπολογήθηκε:

—Ἐγὼ εἶμαι, πασιᾶ μου!

Εἶταν ὁ Κώστα—Ντόντος ὁ ἴδιος!

Οἱ χριστιανοὶ ἔφριξαν καὶ κίτρινοι ἀπὸ τὸ φόβο τοὺς κοιτάζονταν ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο.

—Τὶ σοῦφταιξε ὁ ἀξιοματικὸς καὶ τὸν πειράξες, ὦρέ;

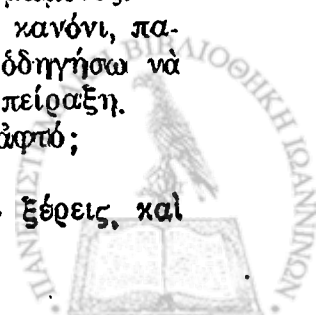
Τὸν ἐρῶτησε ὁ πασιᾶς θυμωμένος.

—Δὲν ξέρει νὰ ζυγιασῆ τὸ κανόνι, πασιᾶ μου, καὶ θέλησα νὰ τὸν ὀδηγήσω νὰ πετύχῃ. Δὲν τοῦκανα καμμιὰ πειράξῃ.

—Καὶ πῶς τὸ ξέρεις ἐσὺ ἀφτό;

—Νά, ἔτσι τὸ ξέρω...

—Ἐλα νὰ σὲ ἰδῶ πῶς τὸ ξέρεις, καὶ

φειδία ποῦ σ' ἔφαγαν, ἃ δὲν ξέρεις!...

Ὁ Κώστας—Ντόντος τότε μὲ ἄφατη χαρά, ζυγώνει καὶ σὰν πατέρας ποῦ ἀγκαλιάζει τὸ παιδί του, ὕστερα ἀπὸ χρόνια ξενιτεῖά, ἀρπάξε στὴν ἀγκαλιά του μὲ στοργὴ τὸ κανόνι, τὸ γύρισε μὲ τὸ στόμιο ἀπάνω, πῆρε τὸ σφουγγιστήρι, καὶ τῶχασε μέσα, κι ἀφοῦ τὸ σφουγγίσει καλά—καλά, γέμισε ὕστερα τὸ κανόνι, τὸ ζύγισε κατὰ τὸ σκοπὸ καὶ τοῦβαλε φωτιά. Βρόντηξε τὸ κανόνι, κι ἀπροσγάρλαξιος καπνὸς τὸ περικύκλωσε, ἐνῶ ἓνα στεφάνι ὅπῳ καπνὸ ἀνέβαινε ψηλά σὰ γὰρ πετάξει ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ὀπισθοράτου χριστιανοῦ γιὰ τὰ οὐράνια, καὶ κόκκινη σημαία σηκώθηκε ἀπὸ τὴν πέτρα τῆ μεριά ποῦ βρίσκονταν ὁ σκοπὸς, καὶ κάλησε ἡ σάλπιγγα, ὡς σημεῖο ὅτι ἡ σφαῖρα εἶχε χτυπήσει τὸ μάθρον κύκλω, τὸν καταμεσιονό, ποῦ εἶπανε γιὰ σημαδι.

Πασιᾶς, ἀξιοματικοὶ καὶ ὀλίτες μείνανε μὲ τὸ στόμα ὀνοιχτό. Ὁ πασιᾶς, σὰ νὰ μὴν πιστεθε ἀκόμα στὴν ἱκανότητα τοῦ ὀπισθοράτου, τονὲ διάταξε νὰ πυροβολήσῃ ἐκόμα μιὰ φορὰ. Καὶ δέφτερος πυροβολισμὸς βροντᾶει καὶ δέφτερη φορὰ σηκώνεται ἡ κόκκινη σημαία καὶ λαλάει ἡ σάλπιγγα. Ξεπετάχτηκαν ἀπὸ τὴ χαρά τους οἱ Χριστιανοί, καὶ κατέβυσαν τὰ μοῦτρα οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ ὁ πασιᾶς, δίκιος κ' ἐβγενὴς ἄνθρωπος, ἔβγαλε μιὰ σακκοῦλα ἀπὸ τὸν κόρφο του, τὴν ἔβαλε στὰ χέρια τοῦ νικητῆ καὶ τονὲ ρώτησε ἡμερα—ἡμερα:

—Ἐκαμεσ στρατιώτης στὴν Ἑλλάδα;

—Ναί, πασιᾶ μου!

Τοῦ ἀπολογηθήκε ἀφτός.

—Μπράβο(1) σου! Καὶ τὶ βαθμιὸ εἶχες;

—Ἀπλοῦ στρατιώτη, μὲ ὀπιστρατεία ὑποδεκανέα!

—Κοῖμα σου! Ἄ σ' εἶχα ἐγὼ στὰ χέρια μου, θὰ σ' ἔκανα ἀξιοματικό!...

—Μοῦ τῶχε εἶπει κι ὁ καπετάν—Δημητρούκης ἀφτό, πασιᾶ μου, ἀλλὰ ποῦ γράμματα!

—Γράμματα; Νὰ τὰ βράσω ἐγὼ τὰ γράμματα μπροστὰ στὴν ἱκανότητα καὶ στὴν πολλημοαριά!

Ἐπτε ὁ πασιᾶς καὶ χτύπησε τὸ λόγῳ του κ' ἔγινε ἀφαντος. Ὁ νικητῆς ἔγινε ἀνάοραστος ἀπὸ τοὺς χριστιανούς, κ' ἐνῶ χαίροντανε γιὰ τὴν πιτυχία του καὶ γιὰ τὲς δέκα λίρες καὶ κάμποσα λιανὰ ἀσημένια, ποῦ εἶχε ἡ σακκοῦλα ποῦ τοῦ χάρισε ὁ πασιᾶς, δὲ θυμῆθηκε καθόλου τὸν καημένο τὸ γαῖδαροσ μας, ποῦ τὸν εἶχε ἀφήσει λυτό, καὶ ποιὸς ξέρει τὶ δρόμο εἶχε πιάσει, ἢ τὶ χέρια τὸν εἶχαν ἀρπάξει, ἀλλὰ ὅταν τονὲ θυμῆθηκε τὸν καημένο τὸ γαῖδαρο, εἶταν πλιά ἀογά!

Ἦστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες γύρισε στὸ χωριό ὁ Κώστας ὁ Ντόντος, γαῖδουροκαβαλλάρης πάλι.

—Μωρ, ἐ Κώστα! Ἀφτό δὲν εἶναι τὸ γαῖδοῦρι μας! Οὔτε τὸ ντισάκι μας! Μὴν ἔκαμεσ λάθος καὶ καβαλλίκεψες ξένο πράμα;

Τοῦπε ἡ μάννα μου, ποῦ τὸν προτῆειδε νὰ μπαίνει στὴν ὀβλή...

—Ἐ! καὶ ποῦ νὰ σοῦ τὰ μολογάω. Κυρά, τὰ βάσανά μου!

Τῆς ἀπολογηθήκε ὁ Κώστας λιπητερά καὶ τῆς διηγῆθηκε τὸ καὶ τό, χωρὶ καὶ καλαμάρια, ἄλα.

Σὲ λίγο ἔμαθε κι ὁ πατέρας μου τὰ ὅσα τρέξανε, ἀλλὰ οὔτε ἀφτός γιὰ τὸ γαῖδοῦρι, οὔτε κ' ἡ μάννα μου γιὰ τὸ ντισάκι εἶχαν ἀφορμὴ νὰ λιπηθοῦνε γιὰ τὸ καινούριο τὸ γαῖδοῦρι καὶ γιὰ τὸ καινούριο τὸ ντισάκι, —γιατὶ εἶταν καλύτερα ἀπὸ τὰ παλιά. Σ' ἓνα μόνο ἔρχονταν κατώτερος ὁ καινούριος ὁ γαῖδαρος ἀπὸ τὸν παλιό: σ' ὅτι δὲν εἶταν τόσο καλὸς μουσικός, ὅσο εἶταν ἐκεῖνος. Ἀφτὴ τὴν ἔλλειψη τὴ θυμοῦνταν πολὺ συχνὰ ὁ πατέρας μου.

Μ' ἀφτό του τὸ κατόρθωμα στὰ Γιάννινα, νὰ πιτύχη τὸ σημαδι μὲ τὸ κανόνι καὶ νὰ ντροπιάσῃ τοὺς Τοῦρκοι, ὁ Κώστα—Ντόντος δοξάστηκε σ' ὅλη τὴν πατρίδα. Ὅλοι τρέχανε νὰ τὸν ἀκούσουνε μὲ τ' ἀφτιά τους πῶς πίτυχε μὲ τὸ κανόνι τὸ σημαδι, καὶ πόσες λίρες τὸν κέρασε ὁ πασιᾶς. Ἀλλὰ δὲ χάρισε ὁ καινέμιος γιὰ πολὺ τὴ δόξα του ἀφτῆ! Λὲς καὶ τὸν εἶχε φάγει μὲ τὸ μάτι ἡ κοσμογλασσιά! Μιὰ βραδεῖά, ἐκεῖ ποῦ κοιμοῦνταν ὄξω, βράχτηκε πολὺ καὶ πλεβοῖωσε. Ἐκανε δυὸ—τρεῖς μῆνες

1. Στὴν Εὐρυτανία τὸ βραβεῖο τὸ λέν μπραβετο.

ἄρρωστος, ὄχι ξαπλωμένος στὸ στρώμα, ἔλλα συννάμενος στὸ πόδι.

— Ἐίμαι σ' ἐκστρατεία(1), ἔλεγε, καὶ νοσοκομιοῦμαι στὸ φορητὸ νοσοκομεῖο...

Καὶ λέγοντας ὁφτὰ ἔδειχνε τὴν κάππα του.

Ἄρρωστος, ὅπως εἶτανε, μποροῦσε νὰ φέρῃ γύρα ὅλη τὴν περιφέρεια τοῦ χωριοῦ κάθε μέρα καὶ νὰ πηγαίῃ στὸ λόγγο νὰ γυμνάσῃ τοὺς πιστικοὺς μετὰ τὸ ξύλινο κανόγι.

— Ἐλάτε, παιδιά μου, τοὺς ἔλεγε μελαγχολικά, ὡς παῦ εἶμαι ζωντανὸς μανίζετε τὰ μάτια σας! Δὲ θὰ μ' ἔχετε γιὰ πολὺν καιρὸ... Θὰ με χάσετε σὲ λίγο, καψοπαῖδα!

Τὲς ὑστερινὲς μέρες του δὲ μποροῦσε νὰ βγῆ ὄξω ἀπὸ τὴν ἀβλόδινα. Ἐστρεψαὶν τὰ ποδάρια του, καὶ τὰ χέρια του δὲν μποροῦσαν νὰ κρατήσουν τὸ σιδερένιο δικανίκι. Ἡ μητέρα του τονὲ συμβόλεβε νὰ ξαπλωθῆ στὸ στρώμα, ἔλλα παῦ νύκτουσῃ ἀφτὸς ἀπὸ τέτοιες ὁρμήνειες!

— Στρώμα; τῆς ὀπολογιῶντανε. Μόνιμο νοσοκομεῖο; Θεὸς φυλάξοι!

Καθοίρτανε στὴ σιὰ σταβροπόδι, κοινοκλιόμενος μετὰ τὴν κάππα του, «τὸ φορητὸ νοσοκομεῖο τῆς ἐκστρατείας», ὅπως τὴν ἔλεγε ἀστεϊάζοντας.

Τὴν πρὸ ὑστερινὴ του μέρα ἔφερε ὅλο τὸ σπίτι γύρα, καὶ ἀγνάντεβε ὅπ' ὅλα τὰ παραθύρια πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα. Ἐστρεψαὶν ἔπιασε ἕνα παράθυρο παῦ ἀγνάντεβε πρὸς τὸ δρόμο, παῦχε ἔρθε ὁ Γιωργάκη—Τσιάμης ὅπὸ τὴν Ἑλλάδα στὰ 1854, κατὰ τὸ Ζάλογγο δηλωθῆ.

Κοίταξε κοίταξε, σὰ νάθελε νὰ ξαγναντήσῃ κάποιονε νάροχεται.

Νομίσασαμε ὅτι εἶχε γίνῃ καλύτερα καὶ χαρήκαμε. Πικρὴ χαρά! Τονὲ ζύγωσε ἡ μάννα μου καὶ τονὲ ρώτησε:

— Ποιὸν προσμένεις ἀπ' ἀφτοῦ, παῦ ἀγναντέβεις ἔτσι;

— Τιδέροφια μας!...

Τῆς ἀπολογήθη μετὰ σθησιμένη φωνή, καὶ σὲ λίγο τῆς ξανάειπε:

— ... Τιδέροφια μας προσμένω νάρο-

χουμε μετὰ τὸ σταβρὸ στὴ σημαία! Καὶ σὲ λίγο τὰ μάτια του ξάστραψαν ἀπὸ χαρά, ὅλο του τὸ χορμὶ ἀναταραχτήκε καὶ κλαίοντας ἀπὸ τὴν χαρά του φώναξε:

— Νά τα, Κυρά, τιδέροφια μας! Νά τα, νά τα! Ἐρχονται! Ἐρχονται! Νά, ἡ σημαία ἡ ἀσπρογάλαζια μετὰ τὸ σταβρὸ στὴ μέση καὶ στὴν χορμὴ τοῦ κονταριοῦ. Ἐρχονται, ἔρχονται, Κυρά, τιδέροφια μας! Ζήτωσω ἡ λεφτεριά!

Ἀλέγοντας ἀφτὰ, σωριάστηκε καταγῆς.

Τονὲ ζύγωσαμε ὅλοι μας, καὶ ἡ μάννα μου τονὲ ἔπιασε ἀπὸ τὲς πλάτες νὰ τονὲ σηκώσῃ καὶ τονὲ ρωτοῦσε εἰ ἀρρωστικὸ γύρεβε ἡ καρδιά του...

— Ἐχ'ς ἕνα κομματὶ γαλέττα;

Τὴ ρώτησε μετὰ καιμὸ.

— Παῦ νὰ τὴ βρῶ τὴ γαλέττα, χοιστιανέ μ'; ὀπολογήθη ἡ μάννα μου μ' ἀπορία. Εἶναι μοιθὲς ἀρρωστικὸ πρῶμα καὶ ἡ γαλέττα; Πρῶτη φορὰ τόκοῦ! Ἄμ' χοιστιανέ μ', νὰ μοῦ γυρέψῃς κιδῶνι σταφίδες, μῆλο, σῦκο... ἔλλα γαλέττα!

— Ἄχ! Κυρά, τῆς εἶπε, ἀν εἶχες ἕνα κομματὶ γαλέττα ἀφτὴ τὴ στιγμὴ, θὰ σοῦ χρωστοῦσα μεγάλη χάρη!

Κ' ὑστερα ὅπὸ λήγησιωπὴ τῆς ξανάειπε πάλε:

— Δὲν πειράξ' Κυρά, δὲν πειράξ'! Σὲ λίγο ἔρχονται τιδέροφια μας καὶ μοῦ δίν' ὅση θελήσω...

Σηκώθη καὶ τρεκλὰ —τρεκλὰ πῆγε καὶ ξαπλώθη παρρασιάζ, σκεπάστηκε μετὰ τὴν κάππα του καὶ ἄρχισε ἕνα ρουχαλιπὸ παῦ ἀκούγονταν ὡς τὸ δρόμο. Ἐστρεψαὶν ἀπὸ λίγο ἄρχισε τὰ παραλαλητά. Τὸν ἀγγελόχοιρε ὁ χάρος. Τὰ παραλαλητά του εἶταν ὅλο καὶ σπρατιωτικὰ παρραγγέλματα καὶ ἀπαντήσε:

— «Ἐν—δυό, ἔν—δυό, ἔν δυό!»

— «Διατάξ'τε, κύριε Δεκανέα!»

— «Κλίνει' ἐπ' ἀριμίστερα!»

— «Πυροβλαρχία... μάσιααρς!»

— «Ὁδηγὸς δεξιά».

— «Γάλογα εἶναι κοροασμένα!»

— «Καθαρότερα, παρρακλῶ, τὰ προβόλα, λοχία τῆς ὑπηρεσίας!»

— «Παρὰ πόδα!»

— «Ἀνάλαρη!»

Βλέποντας ἀφτὰ, ἡ μάννα μου ἔστειλε

1. Ἡ λέξη ἐκστρατεία προφέρεται ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες ἐκστρατεία, ἀλλ' ἀπὸ τὲς χωρικὲς τὲς γυναῖκες ἐχστρατεία.

νάρθη ή γυναίκα του και τὸ παιδί του, κι ὁ πατέρας μου γιὰ τὸν πρωτόπαπα νὰ τὸν ξομολογήσῃ και νὰ τοῖν μεταλάβῃ. Δὲν παραμερούσαμε πλὴν ἀπὸ κοντὰ του. Ἐκεῖ ποῦ παραλαλοῦσε, συνήρθε λίγο κι ἀνοιξε τὰ μάτια του. Μοῦκανε ἕνα προσταχτικὸ νόημα μὲ τὸ χέρι. Πήγα κοντὰ του και στὰθηκα νὰ μοῦ μιλῆσῃ.

—Θὰ πεθάνω!

Μοῦ εἶπε χαμηλά—χαμηλά. Μὲ πήραν τὰ δάκρυα, γιατί ὡς ἐκεῖνη τῆ στιγμὴ δὲν πίστεβα ὅτι εἶτανε στὰ ὑστερνά του. Ἦστερα ἀπὸ λίγο μοῦ ξανάειπε:

—Θέλω νὰ πεθάνω γενναῖα σὰν ἄντρας, σὰν Ἕλληνας στρατιώτης! Ξέρ'ς τι θὰ εἰπῆ Ἕλληνας στρατιώτης; Ποῦ νὰ τὸ ξέρ'ς ἐσύ! Σάμια σῆγες στὴν Ἑλλάδα κα-ψοπαῖδο;

Ἐγὼ κατὰπυνα τὰ δάκρυά μου, κι ἄφτὸς ξακολουδοῦσε νὰ μοῦ μιλῆ. Στὸ τέλος μοῦ λέγει:

—Μοῦ κάρ'ς μιὰ χάρη, γιὰ νὰ σοῦ δώσω μ' ὄλη μου τὴν καρδιά τὴν ἐφκὴ μου;

—Ὅ,τι θέλ'ς!

Τοῦ εἶπα.

—Νὰ πᾶς στὸ χωριό μ'...

—Και νὰ εἰπῶ τῆς Κώσταίνας νὰρθῆ.. Ἔστειλ' ἢ μάννα μου!

—Ὅχι ἀφτό! Ὅχι ἀφτό! Νὰ πᾶς νὰ μάσης καμιά εἰκοσαριὰ παιδιὰ —τὰ καλύτερα— και νὰ τὰ φέρ'ς ἐδῶ νὰ σᾶς μάθω ἕνα σπουδαῖο γυμνάσιο, ποῖν πεθάνω... γυμνάσιο ποῦ δὲ σᾶς τόχω μάθει ὡς τὰ τώρα...

Ροῦπήσα γιὰ τὸ χωριό του, ποῦ δὲν εἶτανε μακριὰ πλιότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα ἀπὸ τὸ δικό μου, ἀλλὰ ἐγὼ τόκανα μισὴ ὥρα πάει και μισὴ ὥρα ἔρθει, και σὲ διὸ ὠρες ἀπᾶνω γύρισα μὲ τριάντα παιδιὰ, ὅλα ἀρματωμένα. Ὅταν τοῦ εἶπα ὅτι τὰ παιδιὰ εἶταν ἔτοιμα και παραταγμένα στὴν ἀβλή, σηκώθηκε κι ἀγκοιμπώντας τὸν τοῖχο—τοῖχο, βγήκε στὴν κρεβάτα ἀγκομαχώντας, και φώναξε μὲ μιὰ δυνατὴ φωνή, σὰν δταν εἶτανε γερός:

—Ἀρίθμησι!

Μετρηθήκαμε ὅλοι ἕνα, δύο, τρία... και βγήκαμε σωστοὶ τριάντα.

—Δεκανέα!

Φώναξε

—Διατάξ'τε!

Τοῦ εἶπα σηκώνοντας τὸ χέρι και χαίρετώντας τον στρατιωτικά.

—Σπεῖτε μὲ ἀγγαρεία(1) ἀπὸ ἕξ ἄντρες νὰ φέρουν τὸ γλιγορῶτερο τὸ κανόνι ἀπὸ τὸ λόγγο...

Διάταξα ἕξι παιδιὰ νὰ πάνε νὰ τὸ φέρουν, και σὲ μισὴ ὥρα τὸ κανόνι ἔμπαινε στὴν ἀβλή. Ἄρχισαν τὰ γυμνάσια. Ὁ πατέρας μου φοβήθηκε μὴν παρουσιασθῆ ἄξαφνα κανένας Τούρκος και, βλέποντας ἀφτὰ τὰ πράματα, μᾶς προδῶσε στὸν πασιᾶ, ὅτι ἐτοιμάζουμε τάχα ἐπανάστασι, κ' ἔβαλε δυὸ χωριανοῦς ἕνανε στὴ μιὰ κ' ἕνανε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰγγαντέβουν, και τῆ στιγμὴ ποῦ θὰ φαίνονταν κανένας Τούρκος, νᾶρθουνε νὰ μᾶς τὸ εἰποῦνε νὰ πάψουμε τὰ γυμνάσια και νὰ κρύψουμε τὸ κανόνι. Τουρκιὰ μαθές, δὲν εἶναι παίξε—γέλασε. Γυμναζοῦμαστε στὴν πλατύχωρη ἀβλή μὲ τὰ παραγγέλματα τοῦ Κώστα ποῦ στέκονταν ψηλά στὴν κρεβάτα. Στὴν ἀρχὴ γυμναζήμαστε στὰ πεζικά. Ἦστερα ἔξοψε δέκα παιδιὰ στὴν ὑπηρεσία τοῦ κανονιοῦ και τᾶλλα τὰ εἰκοσι τᾶδωκε σὲ μένα νὰ τὰ γυμνάζω, και τῆ στιγμὴ ποῦ ξεφώνησε τὸ προσταγμα «πῦρ», ἢ λέξι κὸλλησε στὸ στόμα του «πῦ...». Τὸ κανόνι βρόντησε. Τὸ ρῶ τοῦχε μείνει στὸ λαιμό. Λιποθύησε κ' ἔπεσε καταγῆς. Ὁ πατέρας μου τὸν ἄρπαξε πρῶτος νὰ τοῖν σηκῶσῃ, και τὸν ἦβρε πεθαμένο! Ἡ ψυχὴ του εἶχε φτερουγήσει μαζί μὲ τὸ βρόντο τοῦ κανονιοῦ του! Ἄξιος θάνατος ἄξιου στρατιωτικοῦ κορμιοῦ, ποῦ εἶχε ὑπηρετήσῃ εἰκοσι πέντε χρόνια στὸν ταχτικὸ στρατὸ τῆς ἡρωικῆς Ἑλλάδας μας.

Δὲ μοιολιέται ἡ λύπη μας, ὅταν εἶδαμε ὅτι πέθανε ὁ ἀγαπημένος μας ὁ Κώστα—Ντόπος, ὁ ἀπόστρατος, τὸ κἀφκημα τῆς ἐπαρχίας μας. Ὀλωνῶ μᾶς ἔτρεχαν τὰ δάκρυα βροχή! Σὲ λίγο συνήρθαμε ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπίπτωση τῆς λύπης και συσκαφτήκαμε πῶς ἔπρεπε νὰ κάμουμε τὸ ξόδι του, σύμφωνα μὲ τὲς στρατιωτικὲς θεωρίες, ποῦ μᾶς δίδαχνε τόσον καιρό. Κά-

1. Ὁ λαὸς τὴ λέγει ἀγγαρεία, ἀλλὰ οἱ στρατιῶτες τὴ λέν ἀγγαρεία. Ἐδῶ μιλοῦμε στρατιωτικά.

μαμε ένα πρόχειρο ξυλοκρέββατο με τουφέκια και με γιαταγάνια, τόν ξαπλώσαμε ψηλά, τονέ φορτώσαμε σε τέσσερεις, βάλαμε τούς δυό σαλιγκτάδες μπροστά, δυό παιδιά να τραβοῦν τὸ κανόνι, πίσω ἀπὸ τὸ λείψανο, κ' οἱ ἀποδελιοποὶ εἴκοσι τέσσερεις κάμαμε δυὸ στίχους ἀπὸ δάδσκα τὸν καθένα, κι ἀκολουθήσαμε με τὰ τουφέκια παραμιάσκαλα πίσω ἀπὸ τὸ κανόνι καὶ σὲ μιὰ ὥρα εἴμασσε στὸ σπίτι του.

Τὴν ἄλλη τὴ μέρα ἔγινε τὸ ξόδι του κ' ἡ κηροδοσιὰ του.

Μὲ τὴν ἴδια τάξη ἀκολουθήσαμε ὡς τὴν ἐκκλησιὰ, ὅπου εἶναι καὶ τὸ νεκροταφεῖο, καὶ τὴ στιγμή ποῦ κατεβάσανε τὸ ἄφυγο κουράρι στὸ μνήμα, πυροβολήσαμε ὅλοι με τὰ τουφέκια μας, καὶ βρόντησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸ ξύλινο κανόνι, ποῦ με τὸν ὕστερο βρόντο του, ἀπὸ τὸ πολὺ μπαρούτι, ἔχει γίνει κομματῖα, σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ ζήσει χωρὶς ἐκεῖνον, ποῦ τ' ὄχε φτειάσει με τὰ χέρια του, καὶ τάγαποῦσε πλιότερο ἀπὸ τὸ παιδί του.

ΠΟΝΟΣ ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΦΩΣ

Καρδιά μου, τὸν πόνο σου μὴν τὸν παραμελεῖς.

*Κάθε βράδυ ἀκούω αἰνίγματα
σιὰ μακρονὰ τηλεγραφόξυλα τῆς ἐξοχῆς
τὸ σπαιολόγημα τοῦ ὕπνου.*

*Ὁ Hölderlin ὑπῆρξε ἕνας σταθμὸς
σιὰ λυπημένα ποιήματα τῆς τρέλλας του,
διαν ἡ Δοτῖμα διάβασε τὸν ἀποχωρισμὸ
σιὰ βουδά του μάτια.*

*Ὕατσορα, ἡ ἀνοιξη δὲν φάνηκε
σις σιενὲς γραμμὲς τοῦ τραίνου.
—Ταξίδεψε ἡ ἀνοιξη σὲ κίτρινα τοπεῖα—
Παρὰ τὸ ἀπαιτὸ μύσιμο τῆς εὐτυχίας,
ὁ πόνος αὐτὸς μ' ἀρκεῖ.*

*Κατέβηκα σὴν αἰσθησι τοῦ φύλλου,
μετρώ τὸ περπάτημα τῆς αὐγῆς
σιὸ νοιωμένο πάτωμα
τῆς μοναξιᾶς μου.
Καρδιά μου,*

*δοῦ κατακάθησες
σὴν ἀφημένη καρτέλα τοῦ γεῖτονου,
σὴ μέση ἀκριβῶς,
τῆς λυπημένης ιστορίας.*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΡΙΔΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΙΑΚΟΥ

Ο ΑΛΚΗΣ ΤΡΟΠΑΙΑΤΗΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΜΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ι. ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

“Όταν άνοιξα τή δεύτερη σελίδα, μετά τόν ψευδότιτλο, από τό νέο βιβλίο τοῦ Ἄλκη Τροπαιάτη «Αγαπητά μου παιδιά...» καί εἶδα πῶς τό προῖο του παιδικό βιβλίο κυκλοφόρησε σιά 1948, δημοσιολογῶ πῶς παραξευεύντηκα. Μοῦ φάνηκε σάν ἀπίστευτο πῶς δώδεκα μόνο χρόνια εἶχανε κλείσει ἀπό τότε πού ὁ Τροπαιάτης χάρισε σιά Ἑλληρόπουλο τό βιβλίο του «Στό πέλαγος μέ τήν Παραγιά», ἔντεκα διηγήματα πλημμυρισμένα μέ τήν ἀσυνείδητη ἐλληνική θάλασσα καί μέ τόν ἰδρωτα τῆς ἔγνοιας γιά ζωή καί ξεσκληθωμό ἀπό τό ζυγὸ τῆς τουρκοκρατίας. Πίστενα — καί πιστεύω ἀκόμα — πῶς ὁ χρόνος αὐτός εἶναι λίγος γιά τὰ χωρέσει τό «ἔργο ζωῆς» ἐνός ἀνθρώπου, πῶς δὲν ἀνταποκρίνεται πάντως στήν ἀξία τῆς προσφορᾶς του. Γιατί ἡ προσφορὰ τοῦ Τροπαιάτη στήν αἰσθητικὴ ἀγωγή τοῦ Ἑλληρόπουλου καί στή φιλολογικὴ του μέση γενικότερα, πάει βαθύτερα καί μακρότερα, δὲν μετριέται θὰ ἔλεγα μέ τό χρόνο, ἀφοῦ εἶναι πνευματικὴ κι ἠθικὴ ἀντία — καί ποτὲ δὲν μετρήθηκε μέ τὰ σνηθισμένα ἀνθρώπινα μέτρα μιὰ προσφορὰ τοῦ δικοῦ της εἶδους. Μέτρο της στέκει ὁ ἐκπολιτισμὸς μοναχὰ τῆς Πατρίδας — κι ὄχι ὁ ὅσων χρόνος. Οἱ προσφορᾶς τοῦ εἶδους της στέκουν ἔξω, στέκουν πάνω ἀπὸ τό χρόνο: Ἀνθρώπωνται σὲ παραδείγματα.

Ποῖο εἶναι τό παράδειγμα τοῦ Τροπαιάτη; Ἐνας προικισμένος μέ πολλὴν εὐαισθησία, μέ πολλὴ καλλιέργεια καί μέ πολλὴ ταλέντο συγγραφέας — δὲ λέω πεζο-

γράφος, γιατί ὁ Τροπαιάτης εἶναι καί ποιητὴς — ἀποφάσισε πρὶν ἀπὸ χρόνια νὰ θέσει ὅλες του τὶς ικανότητες στήν ἐπιχειρησία τοῦ Ἑλληρόπουλου, πλουτίζοντας ἔτσι μέ καινούριο αἷμα τὶς ἰσχνὲς σὲ ποιότητα καί ἀναιμικὲς σὲ ποσότητα σελίδες τῆς παιδικῆς μας λογοτεχνίας, χωρὶς ὅμως ν' ἀφαιρέσει «λογοτεχνικότητα» ἀπ' αὐτὲς τὶς σελίδες, χωρὶς νὰ καταθέσει τὴν ποιότητά τους, τὰχα γιά τὰ γίνεαι προσιτὸς ἀπὸ παιδί.

Ἡ στροφή τοῦτῆ τοῦ συγγραφέα δὲν ἔγινε ἀπὸ ραιεδισμό. Παρ' δι τὸς, οὔτε παραγιάσης ἀκόμα τότε, ὁ Τροπαιάτης εἶχε κιόλας ἕνα ἀξιόλογο λογοτεχνικὸ «ταρλετόν». Νουβέλλες, διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, ποιήματα, κριτικὲς, μυθιστορήματα, ποικίλη συνεργασία σ' ἐφημερίδες καί περιοδικὰ, τὸν καθιστοῦσαν ἤδη ἕνα «ὄνομα» γιά τὰ νεώτερα γράμματά μας, γιατί κανένας τῆς γενιᾶς του, σὲ δέκα μόλις χρόνια, δὲν εἶχε τολῶσει τὰ ἔξι του κιόλας ἀξιοσημεῖωτα πεζογραφήματα (1936: Δεκατορία Διηγήματα, 1939: Ἡρώες, μυθιστόρημα, 1940: Τὸ βιβλίο τῆς ἄγνωστῆς ἀδελφῆς, μυθιστόρημα, 1943: Τὸ Δέντρο καί τὸ τράκι, διηγήματα, 1947: Παραμῦθι τῆς Κατοχῆς, διηγήματα, 1947: Ἐπιτάφιος, νουβέλλα). Ἡ στροφή του λοιπὸν πρὸς τὴν παιδικὴ λογοτεχνία τὸν βροῖκε ἤδη «ἔτοιμο» λογοτέχνη, ὄριμονο κι ἄξιον τοῦ ὀνόματος. Καί τὸν χάρισε ὀριστικὰ σ' αὐτὴν. Γιατί ἴσως ἀπ' τό προῖο του παιδικὸ βιβλίο, ἤρθε τό δεύτερο, ἴσως ἤρθε τό τρίτο, καί τ' ἄλλα, γιά τὰ φτάσουν ὅλα μαζί σήμερα τὰ 15. Εἰδολογικὴ τους ἔνταξη δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεαι ἐδῶ,

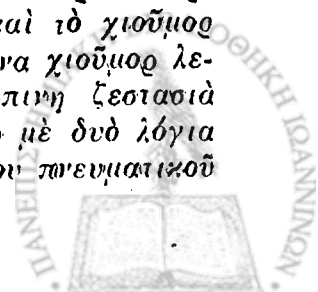
γιατί όλα τους είναι πεζογραφήματα (διηγήματα κυρίως, μιὰ δὲν νοιθέλλες καὶ ἰσορίθμια μυθιστορήματα). Ἀπὸ ἄποψη ὁσίοσο περιεχομένου, τὸ γόνιμο τοῦτο ἔργο δὲ μποροῦσε νὰ χωριστεῖ σὲ ἱστορικὸ (περίοδος τῆς τουρκοκρατίας καὶ τοῦ Ἐξοσιένου: Στὸ πέλαγος μὲ τὴν Παραγιά, Τὸ κορυφὸ σχολεῖο (1948), Τὸ κάστρο τῆς Κυρῶς (1950, τὸ πρῶτο μόνον διήγημα), Τὰ χρόνια τὰ παλιὰ (1952) καὶ Μαζὶ μὲ τὴν «Ἐναγγελίστρια» (1959), σὲ σύγχρονο, κοινωνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ (τὰ ὑπόλοιπα διηγήματα τῆς σειρᾶς Τὸ Κάστρο τῆς Κυρῶς, 1950, Στὸ Νησιὶ τῶν Γλάρων (1954), Μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα (1956), Μεγάλοι ἄνθρωποι (1957, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰ ἱστορικὰ διηγήματα), Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸ μπαστούνι (1957) καὶ Ἡ Ἀκριβοῦλα (1958), σὲ μυθολογικὸ (Δάρης καὶ Χλόη, 1958), σὲ ἐπιστολογραφικὸ (Ἀγαπητὰ μου παιδιὰ, 1960) καὶ σὲ συλλεκτικὸ (ἡ τειρά-τομη γιὰ τὴν ὥρα Ἀνθολογία Ἑλληνικοῦ Παιδικοῦ Διηγήματος, 1956—1959). Παράλληλα, ἀναγγέλλεται ἡ συμπλήρωση τοῦ ἱστορικοῦ κύκλου, μὲ τὴν προσεχῆ ἐκδόσιν τοῦ μυθιστορήματος «Γυροῦντας τὸ Ρήγα» (Βελεσινίη) καὶ μὲ τὴν προσωπικὴ ἐκδόσιν μυθιστορημάτων γιὰ τὸ «Γέρο τοῦ Μοριά», τὸ Βυζάντιο καὶ τὴν κλασικιστὴν Ἑλλάδα. Κι ὅλα τοῦτα, δίπλα σὲ τὸ σύγχρονο, τὸ οἰκογενειακὸ καὶ τὸ κοινωνικὸ διήγημα, πὺν ἐντατικὰ καὶ μὲ ἄκραν ἐπιτυχία καλλιεργεῖ ἀπὸ χρόνια ὁ Τροπαιάτης.

II. ΜΕΡΙΚΟΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Ὅλο τοῦτο τὸ ἔργο ἔχει προσφερθεῖ μ' ἓνα ὕφος πὺν εἶναι ἀπὸ γεννησιμιοῦ του ἀπλό, χωρὶς ποτὲ νὰ θελήσει νὰ ἐκφυλιστεῖ σὲ ἀπλοϊκὸ. Γιατὶ ὁ Τροπαιάτης, μὲ τὴ γόνιμη παρουσία του στὰ γράμματα μας καὶ ξεχωριστὰ στὴν παιδική μας λογοτεχνία, πὺν κι αὐτὴ κομμάτι τους ἀνυπόσπαστο εἶναι, ἔχει, θαρροῦ, σπάσει καὶ μιὰν ἐπιζήμια πρόληψη: Πὺς γὰ νὰ σταθεῖς τάχα κοντὰ στὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ ὑποστῆς μιὰ καθίζηση ὕφους, ν' ἀποριλωθεῖς λίγο ἀπ' τὴν πνευματικότητά σου, νὰ πιεσθεῖς σὰ μεγάλος,

γιὰ νὰ χωρέσεις στὰ φτωχὰ, μικρὰ δώματα τῆς προσδεχτικότητάς του. Μιὰ τέτοια μείωση τῆς ἐμφυτῆς ἀξιοπρέπειάς του δὲ μπορεῖ, φυσικὰ, νὰ τὴν ἀνεχτεῖ τὸ παιδί κι εἶσι τὸ ἀπλοϊκὸ ἀνάγνωσμα δὲ λάβει τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν καταφρόνησίν του. Ὁ Τροπαιάτης ἐξάλλον φρονεῖ καὶ ἐπιδιώκει μὲ ὄση διαφάνεια ἐπιτρέπεται σ' ἓνα λογοτέχνη, ν' ἀνεβάσει τὴν αἰσθητικὴ καλλιέργεια τοῦ παιδιοῦ, νὰ πλοῦνισει τὸ γλωσσικὸ του θησαῦρισμα καὶ τὸ γενικότερα μορφωτικὸ του περιεχόμενον, δὲν κατεβαίνει αὐτὸς στὸ παιδί, μὰ προσπαθεῖ ν' ἀνεβάσει τὸ παιδί πρὸς τὸ συγγραφέα. Κι εἶναι ἀναμφισβήτητα ἓνας ἀπὸ τοὺς πὺν ἐνδεδειγμένους γιὰ νὰ τὸ κάμει αὐτό. Ἄφου ἡ φύση τὸν προίκισε μὲ μιὰν ἀνθομνησία ἐξομολογητικὴ, μὲ μιὰ δυνατότητα ἄμεσης καὶ ἄνετης ἀφήγησης, μὲ μιὰ φυσικότητα παραστατικὴ, μὲ μιὰ διαύγεια καὶ μὲ μιὰ ζεστασιὰ ὕφους, μὲ ὅλα τοῦτα πὺν συγκροτοῦν ἰδιότητες πὺν ἐλκυστικὲς γιὰ τὸ παιδί, αὐτὴ τὴν πὺν προικισμένη μὲ διαίωθηση προσωπικότητα, πὺν ξέρει ν' ἀγαπήσει καὶ νὰ τιμήσει τὸ κάθε τι πὺν τῆς προσφέρεται ἀπὸ τὸ περίσσευμα τῆς καρδιάς.

Ἐπειτα, ὁ Τροπαιάτης ποτὲ δὲν ἔχει στὸ ὕφος του αὐτὸν τὸν ἔπιτονα ἐνοχλητικὸ τόνο τῆς «διδασχῆς», τοῦ «ἠθροπλαστικοῦ» τῶν παλιῶν — καὶ τοῦ ἀείμνηστον «Γεροσιάτην» περισσότερο. «Διδασχῆ» γιὰ τὸν ἄλλο Τροπαιάτη εἶναι ἡ ἴδια ἡ δόξα τῶν ἠρώων του, οἱ ἐσωτερικὲς κι οἱ ἔξω-τερικὲς ἀπιδράσεις τους στὰ περιστωτικὰ τῆς ζωῆς — κι ὄχι τὰ ἀπὸ τὰ πρὶν ἐτοιμασμένα «ἠθροικὰ συμπεράσματα», πὺν προσβάλλουν τὴ νοημοσύνη (τοῦλάχιστον) τοῦ μικροῦ ἀναγνώστη. Παράλληλα, τὸ ὕφος του ἔχει μιὰ γοργότητα, μιὰ ζωντάνια κι ἔτι «καλλασμὸν», πὺν χαίρεται νὰ τὸν παρακολουθεῖ ὁ μικρὸς ἀναγνώστης, γιὰ δὲν τὸν κουράζει κι ἀπὸ πάνω τὸν γεμίζει κιόλας μὲ διάθεση, μὲ κέφι, μὲ προσηλικὴν ζωῆς. Σὲ τοῦτο δὲ τὸ στεγνὸ ἐνεργειτικὴν ἐπίδραση ἔξασκεῖ καὶ τὸ χιοῦμορ τὸ ἐμφυτο τοῦ συγγραφέα, ἓνα χιοῦμορ λεπτό, ἄκωκο, γεμάτο ἀνθρώπινη ζεστασιὰ καὶ συμπάθεια — πὺν χιοῦμορ μὲ δὺν λόγια τοῦ βαθυτάτα καλλιεργημένου πνευματικοῦ

άνθρωπον, πὸν ἀποιοξινώνει τὴν τέχνη καὶ τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴ σιγῆς καὶ τὴν αὐχμηρότητα τους.

Ἡ πρόκληση, τέλος, τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ μικροῦ ἀναγνώστη ἐπιτυγχάνεται ὄχι σπάνια μ' ἐξαιρετικὰ καλοβαλμένα «ἐνθουσιασμοὶ», πὸν τόσο κοντὰ στέκουν στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς «μαγείας», πὸν βασικά καὶ ἀρχέγονα ἐπιδιδῶκει ἡ Τέχνη. Ἐνδεικτικὰ, ἀναφέρεται δὴ τὸ χαρακτηριστικὸ διήγημα τοῦ Τροπαιάτη «Ὁ Ἀἰ Βασιλῆς τοῦ κυρ—Πολύδωρον» (1). Ἐνας τειραπέροτος νεαρός, ἐπιθυμῶντας σὺς ὠραίες τοῦτες σελίδες νὰ ἔχει καὶ αὐτὸς τὸ προσωποποιεῖσθαι δῶρον του, καταφέρει τὸ γερο—Ἅγιο τῶν μικρῶν νὰ μικρῆνει, νὰ μικρῆνε, νὰ μικρῆνει, ὅσπου νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος ἓνα ὁμοίωμα δῶρον γιὰ τὸ παιδί. Σὺς σελίδες αὐτές, ὅπως δὴ καὶ σ' ὅλες ἀνεξάρτητα τὺς σελίδες του, ὁ συγγραφεὺς ζυγώνει τόσο κοντὰ στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ μᾶς τὴν προσβάλλει τόσο ἀνάγκη μὰ καὶ τόσο παραστατικά, ὅστε νομίζουμε καὶ οἱ ἴδιοι πὸς ἔχουμε πὰ πολιτογραφηθεῖ μόνιμοι κάτοικοι αὐτῆς τῆς ψυχῆς. Ὁχι μόνον μὲ τὸ ἔξοχο τοῦτο «ἐνθουσιασμο», τὴ μεταμόρφωση δηλαδὴ τοῦ «πραγματικοῦ» Ἀἰ—Βασιλῆ οὐ μόνον μικρὸ μικρὸ παιχνιδάκι γιὰ χάρι τοῦ παιδιοῦ, μὰ καὶ μ' ὅλη τὴν ἀμφοφορία, τὸ ὑποδειγματικὸ τοῦτο παιδικὸ λογοτέχνημα κολιμπάει θασοεῖς σ' ἓνα κόσμον μύθου καὶ ὄνειρου. Εἶναι ὁ μυθικὸς κόσμος τοῦ παιδιοῦ, ἓνας κόσμος γοητείας καὶ ἀδωδίτητος, πὸν τόσο καλὰ τὸν ἔχει ὁ συγγραφεὺς, ἄξιος οὐ τοῦτο ἀκροβόλος σὺς πνεῦμα τοῦ Ἄντιοχου καὶ τῆς Λάγκρολεφ.

Πίσω δὴ καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ «μαγεία», πίσω ἀπὸ τοῦτον τὸν ἀπλήθην κόσμον τῆς φαντασίας, τοῦ μύθου καὶ τοῦ ὄνειρου, νιδῶνουμε ν' ἀναδεύει μὴ ἑστὴ ἀνθρώπινη καρδιά, πὸν ἁρμοσμένη ρεαλιστικὰ στὴ φτώχεια καὶ στὴ μιζέρια, δὴ ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ νὰ τὴν καταρτίζει. Ὁ ἔξανθρωπισμὸς τῆς ζωῆς εἶναι τὸ τεράστιο κεντρὸ ποιάμι, πὸν ὑποχθόνια ἀρδεύει καὶ τὸ ἔργο τοῦ Τροπαιάτη, ὅπως ἑξῆλλον καὶ ὄλων τῶν ἀνθρωπιστῶν συγγραφέων. Μὰ

δὲν πετυχαίνεται δὴ μὲ συναισθηματικὰ μόνον μέσα, πὸν δὴ μᾶς ὀδηγοῦσαν ἴσως σ' ἓνα ρομαντισμὸ 18ου ἢ 19 αἰῶνα. Ὁ ἔξανθρωπισμὸς ἐξυπηρετεῖται σὺς ἔργο τοῦ Τροπαιάτη καὶ μὲ τὴ γνώση καὶ μὲ τὴν πρόθεση συνειδητοποίησης τῶν ὀξῶν τῆς φιλῆς καὶ τῆς μοίρας ἢ τῆς πορείας τῆς ἀνάμεσα σὺς αἰῶνες. Ἐτοι, συνεχίζει ὁ συγγραφεὺς καὶ οὐσιαστικοποιεῖ μὲ τὸ δικὸ του τὸν τρόπο τὴν τεράστια σχετικὴ προσφορά τῆς Πηνελόπης Δέλλα, ἀκόμ' ἀκόμα καὶ τοῦ Θανάση Πετοῦλη, πὸν μόνον διὰ βυθίστηκε οὐ τοῦτες τὺς ρίζες μᾶς ἔδειξε τὸ ἀληθινὸ συγγραφικὸ του ἀντίσημα.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σεβασμὸς στὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ, νὰ τὸ πρῶτο συμπέρασμα ἀπ' τὴν ὅλη προσφορά τοῦ ἀνθρώπου πὸν προσπαθήσαμε νὰ σκιαγραφήσουμε. Σὺς μιὰν ἐποχὴ πληθυσμῆς τῆς ἀσέβειας, οὐ μιὰν ἐποχὴ πὸν ἀδυσμασίτητ' ἀνέχειται νὰ τιπῶνται ἀκόμα καὶ δέκα χρόνια ὕστερ' ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Ξενόπουλου, οὐ κάθε ἓνα φύλλο «Παιδικῶν» περιοδικοῦ, τὸ κλεψίτυπο πὰ «Σᾶς ἀσπάζομαι, Φαίδων», τὸ γραμμένον ἀπὸ Κεῖνον καὶ ἐπαναλαμβανόμενον δις τὴν ἑκάστη ἀπὸ ἄλλον πὰ σήμερον, οὐ μιὰν ἐποχὴ ἐπίθεσης καὶ ἀπεπίθεσης τῶν βαναυσότητων καὶ τῶν ἀσεβειῶν κατὰ τοῦ Παιδιοῦ, ἢ παρουσία ἓνος προικισμένου συγγραφέα, πὸν συνδιαλέγεται ἴσως ἴσως μὰς τὸν, εἶναι παρηγοριά. Ἰσότημα δὴ καὶ εἰλικρινά. Δὲν ἔχουμε νὰ φοβηθοῦμε ἴσως, διὰ μιλῶντες μὲ εἰλικρινεία σὺς Παιδί. Ἀδιανόγητ' ἀφέλειά μας δὴ ἦταν, ἀν προσπαθούσαμε νὰ τοῦ κοίτουμε τὴν πραγματικότητα τῆς σημερινῆς ζωῆς. Ἡ ζωὴ, τοῦ ἐπισημαίνεται μισοικὰ σὺς αὐτὴ ὁ Τροπαιάτης, δὲν εἶναι μόνον ὁμορφὴ καὶ εὐκολία—εἶναι καὶ δύσκολη καὶ σκληρή. Δὲν προσφέρεται δῶρον ἀγιοβασιλιάτικο, καταχτιέται μ' ἀγῶνα τραχίτατον, μὲ ὑπομονή, μ' ἐξυπάδα καὶ οὐσίτημα (καὶ μὲ τιμωρία, φυσικά!). Ἐνας ρεαλισμὸς ἔσπιδάει ἀπὸ τοῦτο ὅλο τὸ ἔργο, ἓνας ρεαλισμὸς ὄχι στικτὸς, ὄχι νατουρελιστικὸς δὴ

1- Εἶναι περασμένο σὺς Ἀ' τόμον τῆς «Ἀνθολογίας Ἑλλ. Παιδικῶν Λογοτεχνιῶν» σελ. 234.

ἔλεγα, μὰ δυναμικός, διαρασμένος γιὰ ἐλπίδα καὶ γιὰ παράθυρο ζωῆς, γιὰ αἰσιόδοξο μὰ πραγματοποιήσιμον ὄνειρο, γιὰ πεποίθηση σὲν ρυθμιστικὸ ρόλο τῆς ἀνθρώπινης δράσης καὶ ἐνέργειας, γιὰ ὠδήγησιν σὲ προσκλήριον κάθε παράγοντα πὺν σινηρεῖ καὶ ἀνεβάξει τὴν ζωὴν, πὺν δὲν τὴν ἀποδιώγει, οὔτε τὴν ξαναγεράει πίσω, σὲ σπασιμένες καὶ ἀνάξιες μορφές. Ἐλευθερία καὶ σεβασμὸς σὲ τὴν ἀνθρώπινη παρουσία — αὐτὴν ἴσα ἴσα πὺν ἐγγυᾶται τὴ

Συντήρηση καὶ τὴν Ἄνοδο τῆς Ζωῆς. Μὲ τὸ καμουσιὸν δὲν τὸν κυβερνᾶς τὸν ἀνθρώπο. Τὸν ἀγριεύεις χειροτέρα, τὸν κάνεις ἐχθρὸν σου! Νὰ ἡ πεμπισορία τῆς γοριμβιατῆς πνευματικῆς δράσης, γὰ τὸ Ἰδεῶδες πὺν θερμαίνει τὴ συγγραφικὴ καρδιά τοῦ Τροπαιάτη. Ἐνα ἰδεῶδες ἐλληρικὸ, δημοκρατικὸ, χριστιανικὸ — καὶ γὰ τοῦτο ἴσα ἴσα πὺν ἀποδοτικὸ ἀπὸ κάθε τι ἄλλο.

ΠΟΛΕΜΟΣ

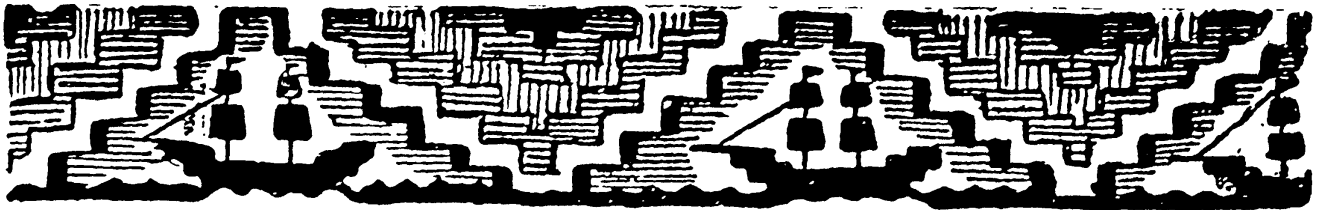
Εἶναι ὁ Πόλεμος...
 Ἔτσι ἦταν αὐτὸς ὁ πόλεμος
 ἀπλᾶ καὶ φρεϊκά.
 Γιατί ἐμεῖς πολεμιόμασιε ἀπαρχῆς
 καὶ σὲ κρυφά
 καὶ μ' ὄση ἐπίδειξη.
 Σὲ μάχες κοσμοϊστορικῆς καὶ σὲ συμπόσια.

Καὶ τὴρα, ἐχθροεύμασιε πὺν ἐπίσημα.
 Καὶ σκοτιωνόμασιε πὺν ἐπίσημα,
 μὲ σιγογοιὰ καὶ κώδικες καὶ νόμους.
 Γιατί, εἶναι ἀκόμα
 καὶ ὁ πολὺς πολιτισμὸς μας...

Γιατί, καὶ ἐμεῖς
 τὸν ἀγαποῦμε αὐτὸν τὸν πόλεμο.
 Πέρασε μὲσ' τὸ αἷμα μας.
 Τὸν ἀγαποῦμε αὐτὸν τὸν πόλεμο,
 σὲν ἀπὸ φρεῖση μας
 σὲν ἐναντὶ μας.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΓΑΤΤΟΥ

ΚΩΣΤΑ ΑΘ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ

Ο Μ Α Ρ Κ Α Γ Ι Α Μ

Ὁ Ὀμάρ Καγιάμ (Omar Khayâm) ὀρθότερα Χαγιάμ (Γαγιαρθουιντίν ἢ ὀρθ. Γκιὰς — ουντίν Ἀμπντούλ — Φάτ Ὀμάρ μπίν — Ἰμπραχίμ ἀλ—Χαγιαμί) εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ποιητὲς τῆς Περσίας. Ἦταν ἀκόμη καὶ μαθηματικὸς διάσημος καὶ ἀστρονόμος ἐπιφανής. Ὁ πατέρας του ἦταν σκηνοποιός.

Γεννήθηκε τὸ 1017 καὶ ὄχι τὰ 1040, ὅπως ἰσχυρίζονται πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βιογράφους του καὶ παραδέχεται καὶ ὁ δικὸς μας Κατσιμπαλης, οὔτε κατὰ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ ΙΑ αἰώνα, ὅπως ἰσχυρίζεται ἄλλος βιογράφος του.

Ὁ Adolphe Thalasso λέγει πὼς γεννήθηκε, τὸ 1025 μ.Χ. Γεννήθηκε λοιπὸν τὸ 1017 σ' ἓνα μικρὸ χωριό, τὸ Χεντέκ τῆς ἐπαρχίας Ἀσταραμπάτ τῆς περφερείας Χορασάν (Khorasan = χώρα τοῦ ἡλίου ἢ τῆς ἀνατολῆς), στὰ περὶχωρα τοῦ Μεχαντούρ (Méchadour) καὶ πέθανε τὸ 1121 μ.Χ.

Ἀρχικὰ ἀκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του. Τὴν παρονομασία Χαγιάμ, πού εἶναι λέξη ἀράπικη (ὀρθότερα χουάτμ) τὴν πῆρε καὶ ἀπ' τὸ ἀρχικὸ ἐπάγγελμά του καὶ ὄχι μονάχα ἀπ' τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, καὶ τὴ χρησιμοποιοῦσε σὰν ἐπώνυμό του, πού τὸ διατήρησε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ.

Ὁμάρ Χαγιάμ λοιπὸν σημαίνει, Ὁμάρ ὁ σκηνοποιός (κατασκευαστὴς τσαιτηριῶν).

Οἱ φιλολογικὲς του κλίσεις ὅμως τὸν ἔκαμαν καὶ παράτησε γρήγορα τὸ ἐπάγγελμά του αὐτό. Πῆγε τότε στὸ περίφημο Μεντρεσέ (Medressé) ἀνώτερη Σχολὴ στὸ Μεχαντούρ γιὰ συμπλήρωση καὶ γι' ἀποπεράτωση τῶν σπουδῶν του. Ἐκεῖ γνώρισε καὶ δύο ἄλλους νέους, τὸ γνωστὸ στὴν ἱστορία Νιζάμ—οὐλ—μούλκ = ρυθμιστὴς

τῆς αὐτοκρατορίας) πού τὸ πραγματικὸ του ὄνομα εἶναι Καβάμ — οὐτ — ντίν Ἄμπου Ἀλῆ Χασάν μπέν Ἀλῆ καὶ πού οἱ βιογράφοι του τὸν ἀναφέρουν ὡς Ἀβδούλ Κασέμ καὶ τὸν Χασάν μπέν — Σεμπάχ.

Οἱ δυὸ αὐτοὶ καὶ ὁ ποιητὴς μας ἔγιναν καὶ οἱ τρεῖς τοὺς ἀχώριστοι φίλοι.

Ὁ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ γεννήθηκε τὸ 1018 στὴν Τούζ τῆς Περσίας. Αὐτὸ εἶναι ἱκανὸ νὰ μᾶς πείσει πὼς ὁ ποιητὴς μας δὲ γεννήθηκε τὸ 1040 καὶ πολὺ περισσότερο τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ ΙΑ' αἰώνα, καθὼς ἀναφέρει ὁ Σκίπης πού δανείσθηκε τὶς πληροφορίες του ἀπ' τὸ Γάλλο συγγραφέα Φ. Ροζέ—Κορνάζ, γιὰ τὸ τότε δὲ θὰ μπορούσε νάχει συμμαθητὴ του καὶ συσπουδαστὴ του τὸν Νιζάμ—οὐλ—μούλκ.

Ὁ ἄλλος φίλος του Χασάν μπέν—Σεμπάχ γεννήθηκε στὴν πόλη Ραί (ἀρχ. Ραγαί) τῆς Περσίας κατὰ τὸν ἴδιο περίπου χρόνον καὶ πέθανε τὸ 1124, τρία χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Καγιάμ.

Οἱ τρεῖς αὐτοὶ φίλοι ἔκαναν μιὰ παράδοξη συμφωνία μεταξύ τους. Ὁρκίσθηκαν πὼς ὅποιος ἀπ' τοὺς τρεῖς τοὺς θάπαιρνε πρῶτος καμμιά μεγάλη θέση, θάχε καὶ τὴν ὑποχρέωση νὰ προστατεύσει τοὺς ἄλλους δυὸ σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ.

Ὁ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ ἔγινε πρῶτα γραμματέας τοῦ ἡγεμόνα τοῦ Μπάχ Ἀλῆ μπέν—Σαδάν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀλῆ μπέν — Σαδάν δὲν τὸν πλήρωνε, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ Μπάχ καὶ πῆγε καὶ βρῆκε κατάφυγιο στὸν πρῶτο Σελτζούκο ἡγεμόνα Τογρούλ, γιὸ τοῦ Μικαῖλ—Σελτζουκί (1030—1063 καὶ σουλτάνος 1040—1063) πού τὸν συμπάθησε καὶ τὸν ὑποστήριξε. Σὰν πέθανε ἄτεκνος ὁ Τογρούλ, ἐκτιμώντας τὴν ἀξία του, τὸν σύστησε μὲ διαθήκη του στὸν ἀνεψιὸ του (γιὸ

τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Τσαγοῦ Βέη, πὸν εἶχε πεθάνει μπροστῆτά του) Ἄλπ—Ἀρσλάν. Λανθασμένα λοιπὸν ἀναφέρει στὴ Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδεια ὁ ἀρθρογράφος τοῦ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ, πὸς κατάφυγε τοῦτος στὸ Μικαῖλ—Σελτ—ζουκί καὶ πὸς ὁ Μικαῖλ—Σελτζουκί τὸν σύστησε στὸ γιό του (!) Ἄλπ—Ἀρσλάν, ἐνῶ οὔτε ὁ Μικαῖλ—Σελτζουκί ἦταν ἡγεμόνας οὔτε ὁ Ἄλπ—Ἀρσλάν γιός του.

Ὁ Ἄλπ—Ἀρσλάν (=ἀνδρεῖος ἢ ἰσχυρὸς λέοντας) ἀναλαβόντας τὴ βασιλεία τὸ 1063 ὀνόμασε τὸν Νιζάμ—οὐλ—μούλκ γενικὸ εἰσπράκτορα τῆς Αὐτοκρατορίας ἢ ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ κατόπιν τὸν διόρισε καὶ Βεζύρη του (Πρωθυπουργό). Ὁ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ κυβέρνησε 30 χρόνια τὸ κράτος τῶν Σελτζουκιδῶν, ὅλο τὸ χρόνο δηλαδὴ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἄλπ—Ἀρσλάν καὶ τοῦ διαδόχου του Μαλίκ—Σάχ. Συνετέλεσε στὴ μεγάλη ἀκμὴ τοῦ κράτους αὐτοῦ, προστάτεψε τὰ γράμματα, τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες καὶ ἵδρυσε Πανεπιστήμιο στὴ Βαγδάτη πὸν ἀπ' αὐτὸν ὀνομάσθηκε Νιζαμιέ καὶ ἄλλη ὁμώνυμη ἀνώτερη Σχολὴ στὸ Ἰσπαχάν τῆς Περσίας. Ἐγραψε δὲ καὶ ὁ ἴδιος στίχους καὶ ποιήματα στὴν Περσικὴ καὶ στὴν Ἀραβικὴ.

Μόλις ἔγινε βεζύρης ὁ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ, πῆγε σ' αὐτὸν πρῶτος ὁ Ὁμάρ Καγιάμ καὶ τοῦ θύμισε τὴ συμφωνία. Ὁ βεζύρης φάνηκε συνεπῆς πρὸς τὴ συμφωνία καὶ τὸν ὄρκο του. Πρόσφερε στὸν Ὁμάρ Καγιάμ θέση στὴν αὐλὴ πὸν ὁ ποιητῆς τὴν ἀποποιήθηκε. Τότε τὸν διόρισεν εἰσπράκτορα τοῦ χωριοῦ, πὸν πρωτόειδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁ ποιητῆς καὶ τοῦ παραχώρησε γιὰ νὰ ζήσει ὀλόκληρο τὸ προῖον τῶν εἰσπράξεών του. Ὁ Σουλτᾶνος Ἄλπ—Ἀρσλάν ἐπικύρωσε τὸ δῶρο τοῦ εὐνοουμένου του.

Ἡ δωρεὰ αὐτὴ ἐπέτρεψε στὸν Καγιάμ νὰ ἐπιδοθεῖ ἀπερίσπαστος στὴν ποίηση γράφοντας τὰ θαυμάσια τετράστιχα (ρουμπαιάτ) καὶ νὰ καταγίνει στὶς προσφιλεῖς του ἐπιστῆμες, τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὴν Ἀστρονομία, καὶ στὴ διδασχὴ τοῦ δόγματος τοῦ σουφισμοῦ, τοῦ ὁποίου ἦταν ἐνθερμος καὶ διάπυρος μύστης.

Ὅλα τὰ βράδια οἱ φίλοι καὶ ὄπαδοὶ προσκαλόνταν καὶ προσερχόνταν στὶς συνελεύσεις πὸν γενόνταν στὸ σπίτι τοῦ ποιητῆ. Οἱ προσκαλεσμένοι πλάγιαζαν ἀπάνω στὰ χαλιὰ πὸν σκέπαζαν τὴν ταράτσα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ποιητῆ. Φωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ φεγγάρι διάβαζαν ἢ ἀπαγγέλλαν στίχους καὶ συζητοῦσαν γιὰ τὴν ποίηση. Ἐπειτα βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἤχους, πὸν ἀνάδιναν οἱ κινύρες (ἄρπες) καὶ οἱ περσικοὶ αὐλοὶ (neis) παραδινόνταν στὴν εὐχάριστη καὶ ἡδονικὴ τέρψη τοῦ πιωτοῦ ζητόντας στὴ μέθη τὴν ἔκσταση καὶ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς τους, πὸν πίστευαν ὅτι κραταίει ἀπ' τὸ Θεό, καὶ ἔτσι, ἀποκαθαίρομενοι, τὴν ἐνωσὴ πάλι μαζί του μὲ τὴ δύναμη τῆς Ἀγάπης σύμφωνα πρὸς τὸ δόγμα καὶ τὴ μυστικὴ θεωρία τῶν σουφί.

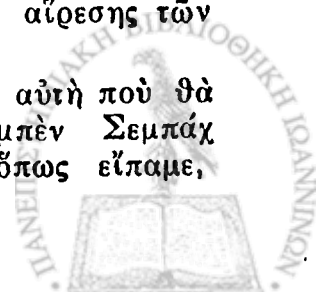
Σκεπτικισμὸς μοιρολατρικὸς καὶ πολὺ λίγο σκωπτικὸς, μεγάλος ἔρωτας πρὸς τὸ δίκαιο, τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα χαρακτηρίζουν τὸ ἔργο τοῦ Καγιάμ, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ μεγάλους Πέρσες ποιητῆς τῆς ἀγάπης, τῆς στοργῆς, τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ πάθους καὶ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πιὸ πρωτότυπους τῆς Ἀνατολῆς.

Μετὰ τὸν Καγιάμ πῆγε πρὸς τὸ Νιζάμ—οὐλ—μούλκ ὁ ἄλλος φίλος του Χασάν—μπέν—Σεμπάχ. Ὁ Βεζύρης τοῦ πρόσφερε τὴ θέση πὸν εἶχε προσφέρει στὸν Καγιάμ, καὶ πὸν, ὅπως εἶπαμε ὁ Καγιάμ εἶχεν ἀποποιηθεῖ. Ἐγινε μάλιστα σὲ λίγο χρόνο καὶ ἀκόλουθος τοῦ Βεζύρη. Φθονερός ὅμως καὶ φιλόδοξος ἄρχισε, σὰν νόμισε τὸν καιρὸ κατάλληλο, νὰ διαβάσει τὸ φίλο καὶ προστάτη του ἐποφθαλμιόντας τὴ θέση του.

Γρήγορα ὅμως κατάλαβαν τοὺς σκοποὺς του καὶ τὸν ἔδιωξαν.

Οἱ βιογράφοι του λένε πὸς σὰν τὸν ἔδιωξαν ἀναγκάσθηκε νὰ πάρει τὰ βουνὰ καὶ νὰ γίνε ἀρχηγὸς ληστρικῆς συμμορίας πὸν λυμαινόταν ὅλη τὴν περιοχὴ, σὴν ὁποία εἶχε καταφύγει, καὶ ὀνομάσθηκε ἢ πῆρε τὸ ὄνομα «ὁ Γέρος τοῦ βουνοῦ», πὸν μ' αὐτὸ κι' ἔγινε ξακουστὸς στὸν κόσμον καὶ τέλος ἔγινε καὶ ἀρχηγὸς τῆς αἵρεσης τῶν Χασίδηδων.

Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι αὐτὴ πὸν θὰ ἐκθέσουμε τώρα. Ὁ Χασάν μπέν Σεμπάχ φεύγοντας σὰν τὸν ἔδιωξαν, ὅπως εἶπαμε,

«Γέρος του βουνοῦ» καὶ κατ' ἄλλους «Ἄρχοντις τοῦ βουνοῦ». Εἶχεν ἐνσπείρει τὸν τρόπον σ' ὄλους τοὺς ἡγεμόνες τῆς Ἀσίας καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν σταυροφόρων πού γιὰ νὰ μὴ δολοφονηθοῦν ἀπ' τὴν τάξιν τῶν ἀσασινῶν του τοῦ στέλλανε πλούσια δῶρα γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ ζωὴ τους.

Μετὰ τὶς ἀναγκαῖες αὐτὲς παρεκβάσεις ἐπανερχόμεθα τώρα στὸ κύριον θέμα μας.

Μετὰ τὸ θάνατον τοῦ Σουλτάνου Ἄρχ — Ἀρσλάν τὸ 1072 διαδέχθηκε τοῦτον ὁ γιός του Μαλικ—Σάχ 1072—1093), γνωστός καὶ ὡς Δζελαλεδδίν Μαλικ—Σάχ, γιὰ τὴν πῆρην ἀπ' τὸ Χαλίφην τῆς Βαγδάτης Κουϊμ Μπιαμριλλάχ καὶ τὸν τίτλον ἀδζελάλ—οὐτ—ντοβ' έτ—οὐτ—νιίν (τὸ κλέος τοῦ κράτους καὶ τῆς πίστεως). Ὁ χρόνος τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου τούτου εἶναι ὁ χρυσὸς αἰώνας τοῦ Σελτζουκικοῦ κράτους στὴν Περσία.

Ὁ Μαλικ—Σάχ ἀνάθεσε στὸν Καγιὰμ καὶ σ' ἄλλους ἑπτὰ σοφοὺς τὴ διασκευὴν τοῦ Μουσουλμανικοῦ ἡμερολογίου. Γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἱδρυσεν καὶ ἀστεροσκοπεῖον τὸ 1074. Ἡ διασκευὴ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐπιτυχέστερη πού μποροῦσε νὰ γίνῃ, γιὰ τὴν εἶναι ἀκριβέστερη κατὰ πολὺ ὅχι μόνον ἀπ' τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιον, ἀλλὰ, ὅπως μᾶς ἀναφέρει ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Γίββωνας, καὶ ἀπ' τὸ Γρηγοριανόν, πού ἐγένετο πέντε αἰῶνες ἀργότερα.

Ἡ μεταρρύθμιση αὐτὴ ἀποκλήθηκε ἀπ' τὸ ὄνομα τοῦ Σουλτάνου «Μαλικσαχί» ἢ ἀπ' τὸν τίτλον «Δζελαλική» καὶ πῆρην ὡς ἀφετηρία τὴν 15 Μαρτίου 1079 (471 Ἑγίρας).

Σὸν πέθανεν ὁ Μαλικ—Σάχ, τὸν διαδέχθηκεν ὁ γιός του Μπαργκιάρὸκ τὸ 1093 (καὶ ὄχι ὁ Σεντφίρ, ὅπως ἀναφέρουν μερικοί) καὶ βασίλευσε 12 ἔτη ἀποθανόντας τὸ 1104 καὶ τοῦτον ὁ ἀδελφός του Μωχάμετ (1104—1118), καὶ τὸ Μωχάμετ ὁ μικρότερος ἀδελφός Σιντζάρ (1118) πού τιμοῦσε πολὺ τὸν ποιητὴ καὶ τέλος τὸ Σιντζάρ ὁ ἀνεψιός του Μαχμούτ, γιός του Μωχάμετ καὶ ὄχι τοῦ Μαλικ Σάχ, ὅπως κατὰ λάθος ἀναγράφεται στὴ Μεγ. Ἑλλ. Ἑγκυκλοπαίδεια (1118—1121 καὶ ὄχι 1131).

Καὶ κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Σουλτάνου τούτου ἀπόλαυσε πολλὰς δόξας καὶ τιμὰς ὁ

ποιητής μας. Οἱ σύγχρονοί του τὸν θεωροῦσαν ἴσο πρὸς τὸ μεγάλο σοφὸ Ἀβικέννα, τὸν Ἀβιτζιανὸ τῶν Βυζαντινῶν (980—1038).

Πολλοὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν χαρακτηρίσουν, νὰ τὸν συγκρίνουν καὶ νὰ τὸν παραλληλίσουν μὲ σοφοὺς καὶ ποιητὰς προγενέστερους ἢ μεταγενέστερους καὶ ἀσχολήθησαν ποῖος πολὺ καὶ ποῖος ὀλίγο μὲ τὸ ἔργον του.

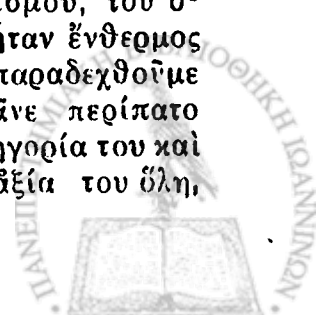
Ὁ Ροζέ Κορνάζ τὸν συγκρίνει μὲ τὸν Ὁράτιον, ὁ Γκωτιέ τὸν παρομοιάζει πρὸς τὸν Σαίξπηρ, ὁ Woeerke πρὸς τὸ Σπινόζαν, ὁ Barbier de Meynard τὸν χαρακτηρίζει πρόδρομον τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Χάινε.

Ὁ Auguste Filon καὶ ὁ Lyon Phelps τὸ συγκρίνουν πρὸς τὸ Schopenhauer ἄλλοι πρὸς τὸ Λουκρήτιον, ἄλλοι πρὸς τὸ Swinburne καὶ τὸ Baudelaire καὶ τέλος ὁ Renan καὶ ὁ Hammer τὸν ὀνόμασαν Βολταῖρον τῆς Περσίας ἢ καὶ Βολταῖρος τῆς Περσίας ἀποκλήθηκε ἀργότερα καὶ πολὺ δίκαια ὁ περίφημος ἐπίσης Πέρσης ποιητής Βλάβ Φελαίρ (1721—1825).

Μετὰ τὰ «Ρουμπαιάτ» τοῦ Ὁμάρ Καγιὰμ ἀσχολήθησαν ὁ Thomas Hyde (17^{ος} αἰώνας), ὁ Sirgore Ouseley (1810), ὁ Garcin de Tossy (1857), ὁ A. Christensen (Recherches sur les Ruba' igat de Omar Hayyam, 1857), ὁ V. Zhukovski Cumar Khayyam and the «Wandering» Zuatrains) καὶ ὁ Γάλλος φιλόλογος καὶ ἀνατολιστής J. Darmestetet (1849—1894).

Μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Καγιὰμ ἀσχολήθη καὶ ὁ Jemal Eddin El Zifti, ὁ ὁποῖος ἀρνιέται πὼς ὁ ποιητής ἦταν σουφί, γνώμη πού φαίνεται νὰ παραδέχεται καὶ ὁ δικός μας Κατσιμπαλης, ὁ θαυμάσιος αὐτὸς ἄλλως τε διερμηνευτής τοῦ Ὁμάρ Καγιὰμ στὴ γλῶσσα μας. Ἐπειδὴ γιὰ τοὺς σουφί γράφω ἐκτενῶς στὴ μελέτη μου γιὰ τὸ Χαφίτζ Σιραζί, δὲ θέλω νὰ δώσω περισσότερη ἐκτασὴ στὴ μελέτη μου αὐτὴ.

Ὁ Καγιὰμ ὅμως ἦταν σουφί. Δίδασκε μάλιστα τὸ δόγμα τοῦ σουφισμού, τοῦ ὁποῖου ὅπως προαναφέραμε, ἦταν ἐνθερμος καὶ διάπυρος μύστης. Ἄν παραδεχθοῦμε ὅτι λέγει ὁ J. Zifti, τότε πᾶνε περίπατο ὄλα, καὶ ἡ αἴγλη του καὶ ἡ ἀλληγορία του καὶ ἡ μυστικοπάθειά του καὶ ἡ ἀξία του ὅλη,

πού στην ἀλληγορία του καὶ στὴ μυστικοπάθειά του κυρίως ἔγκειται. Ἐπὶ τὸν Καγιὰμ τί θὰ μᾶς μείνει τότε; Ἐνας δεξιότατος βέβαια στιχοπλόκος, ἀλλὰ κυρίως ὁ κυνικός τραγουδιστὴς καὶ ὁ βλάσφημος γλεντζές, πού κατὰ τὸν Γκωτιὲ τὰ βράδνα ἔπαιζε μὲ τὴν ὄμαρφη φιλενάδα του ἢ ἔπινε κατὰ κόρον μὲ τοὺς φίλους του ταιριάζοντας τοὺς στίχους του πάνου στοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς.

Καὶ δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς ἐκπλήξει τότε πού ὁ Καγιὰμ ἀποποποιήθηκε τὴ θέση πού τοῦ προσφέρθηκε στὴν Αὐλὴ καὶ πού τοῦ παρεῖχε ἀρκετὰ τὰ μέσα καὶ τὸ ἔδαφος γιὰ διασκέδαση;

Ὁ ποιητὴς ὅμως περιφρόνησε τὴν αἴγλη καὶ τὴ διασκέδαση τῆς Αὐλῆς καὶ προτίμησε νὰ ἀποσυρθεῖ στὴ γενέτειρά του, προτίμησε δηλαδὴ τὴν ἡρεμὴ καὶ σοβαρὴ πνευματικὴ ζωὴ. Προτίμησε νὰ ἀφοσιωθεῖ ὄχι μόνον στὴν ποίηση, ἀλλὰ καὶ στὰ Μαθηματικά, ὄντας ἀπὸ τοὺς διασημότερους ἀλγεβριστὲς τῆς ἐποχῆς του καὶ στὴν Ἀστρονομία μεταρρυθμίζοντας τὸ Μουσουλμανικὸ ἡμερολόγιο κατὰ τρόπο ἀναμφισβήτητα ἐκπληκτικὸ, σὲ ἐπιστῆμες καὶ ἔργα δηλαδὴ πολὺ δύσκολα καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ μᾶς ἀκόμη. Καὶ συζητοῦσε πάντοτε μὲ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ὁπαδούς του καὶ στὶς ὥρες τῆς διασκέδασής τους ἀκόμη γιὰ σοφία, γιὰ ἐπιστῆμες καὶ γιὰ ποίηση. Ὅσο γιὰ τὸ *Renan* αὐτὸς δὲ δίστασε νὰ ὀνομάσει τὸν Ἰησοῦν «ἄνθρωπο ἀπαράμιλλο» πόσο μᾶλλον θὰ δίσταζε νὰ ὀνομάσει τὸν Καγιὰμ παραλυμένο καὶ ὑποκριτὴ. Ἀλλὰ τότε γιατί νὰ τὸν ἀγαπήσουν καὶ νὰ τὸν τιμήσουν καὶ ἔξη μεγάλοι Σουλτᾶνοι τοῦ σελτζουκικοῦ κράτους πού στὶς μέρες τους ἔζησε ὑπὲρ τὸν αἰῶνα ὁ ποιητὴς; Τότε γιατί νὰ συγκριθεῖ πρὸς τὸ σοφὸ Ἀβικέννα, νὰ συγκριθεῖ καὶ νὰ παραλληλισθεῖ μὲ τόσοι σοφοί, φιλόσοφοι καὶ ποιητὲς προγενέστερους καὶ μεταγενέστερούς του; Γιὰ τὴν κυνικότητά του μήπως καὶ γιὰ τὴν ἀναισχυντία του ἢ γιὰ τὴν ἀθεΐα του; Πολύ τολμηροί, εἶναι ἐκεῖνοι πού δίνουν ἔστω καὶ τὴν παραμικρότερη προσοχὴ σὲ παρακινδυνεμένες γνώμες, ὅπως ἡ γνώμη τοῦ Zifti ἢ ὁποιοῦδήποτε ἄλλου Zifti. Ὁ ποιητὴς ὀφείλει κυρίως τὴ φήμη του στὰ

«Ρουμπαγιὰτ». Ὅλα ὅλα 500 περίπου τετραστίχα. Ἐπιγραμματικὰ τὸ περισσότερο καὶ ἀριστουργηματικὰ ἀποφθέγματα γεμάτα μυστικοπάθεια καὶ πανθειστικὴ (σουφιστικὴ) ἰδεολογία. Χειρόγραφα τοῦ ἔργου του συναντοῦμε πολλὰ καὶ σὲ ἰδιωτικὲς καὶ σὲ δημόσιες βιβλιοθῆκες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς μὲ διάφορο ἀριθμὸ τειραστίχων τὸ καθένα.

Τὸ χειρόγραφο τοῦ Καϊμπριτζ (Cambridge) ἔξαφνα ἔχει 801 τετραστίχα. Τὰ περισσότερα εἶναι σχεδὸν τὰ ἴδια μὲ διάφορες παραλλαγές. Τὸ ἀρχαιότερο ἀπ' ὅλα εἶναι τὸ χειρόγραφο τοῦ Α. Chester Beattg Esq γραμμένο τὸ 1260, γνωστότερο ὅμως εἶναι τὸ χειρόγραφο τῆς Βολδεϊανῆς Βιβλιοθήκης (1460 μ. Χ.) μὲ 158 τετραστίχα. Τὸ χειρόγραφο τοῦ Luchnow ἔχει 770, τῆς Καλκούτας 430. Τὸ πρωτότυπο κείμενο τῶν Ρουμπαγιὰτ ἐκδόθηκε στὴν Καλκούτα τὸ 1836 καὶ στὴν Τεχεράνη τὸ 1857. Πρῶτος μετάφρασε 25 ρουμπαγιὰτ καὶ δημοσίεψε τὸ 1818 ὁ αὐστριακὸς ἀνατολιστὴς Hammer Pourgstal.

Μπροστίτερα τὸν εἶχαν μεταφράσει πολλοί, ἀλλὰ ἀπὸ λίγα τετραστίχα καθέννας τους. Στὴν ἀγγλικὴ μετάφραση τὸν Ὀμάρ Καγιὰμ ὁ Ἴρλανδὸς Ἰουστίνος Χόλλυ Mac Carthy. Μέρος ἀπ' τὰ ρουμπαγιὰτ σὲ στίχους, ἀλλὰ σ' ἐλεύθερη μετάφραση στὴν Ἀγγλικὴ (75 τετραστίχα) ἐξέδωσεν ὁ Edgar Fitzgerald. Ἡ μετάφραση αὐτὴ εἶναι γνωστὴ στὴν Ἀγγλία μὲ τ' ὄνομα «ἡ ὠραία ἄπιστη, α' ἐκδ. 1859, β' ἐκδ. (110 τετραστίχα) 1868, νεώτερη 1921. Ἀπ' τὴν μετάφραση αὐτὴ τοῦ Fitzgerald μετάφερε τὰ ρουμπαγιὰτ σὲ λατινικοὺς στίχους ὁ Herbert Wilson καὶ στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ, σ' ἐλεγειακοὺς στίχους ὁ ἀγγλος Ἑλληνιστὴς Crawley. Μετὰ τὸν Fitzgerald μετάφρασε στὴν ἀγγλικὴ τὰ ρουμπαγιὰτ καὶ ἐξέδωσε μὲ κριτικὲς σημειώσεις τὸ 1882 ὁ E. H. Whienfield, τὸ 1898 ὁ Edward Heron Allen μετάφραση σὲ πεζό, ὁ A. J. Arberry, ἐπίσης μετάφραση σὲ πεζό, ἐκδ. 1949 καὶ ἄλλοι. Στὴ γαλλικὴ 464 ρουμπαγιὰτ μετάφρασε καὶ ἐξέδωσεν ὁ L. Nicolas πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Περσία μὲ τὸν τίτλο «Les Zwatrans de K'hayâm, traduits par L. Nicolas», 1867 καὶ ἀργότε-

ρα ὁ F. Toussaint μετάφρασε σὲ πεζό, ἐπηρεασμένος ὅμως ἀπὸ τὴ μετάφραση τοῦ Nicolas. Στὴ γαλλικὴ ἔμμετρον μετάφραση ἔχομε καὶ τοῦ Πέρση ποιητῆ A. G. F. Tessam Zadeh. Στὴν Ἑλληνικὴ μετάφρασαν τὰ Ρουμπαγιὰτ οἱ K. Κασιμπαλῆς (153 τετράστιχα) Ἀθήνα 1919, Σωτ. Σκίπης (60 τετράστιχα) Ἀθήνα 1922, Ἀντωνιάδης, Μιχ. Τσακίρογλου, K. Τρικογλίδης, Π. Γνευτὸς κ. ἄ. Τελευταῖα σὲ ὠραία ἔκδοση ὁ Π. Α. Χρονόπουλος, Ἀθήνα 1951 (160 τετράστιχα). Πολλὰ ἀπ' τὰ ρουμπαγιὰτ μετάφρασε στὴν ἀλβανικὴ ἀπ' τὴν ἀγγλικὴ ὁ Fan S. Noli α' ἔκδ. Βοστώνη 1921 (100 τετράστιχα) β' ἔκδ. Βρυξέλλαι, 1927 (330 τετράστιχα). Καὶ στὶς δύο ἐκδόσεις προτάσσει εἰσαγωγὴ γιὰ τὸν ποιητὴ καὶ τὸ ἔργο του.

Μὲ τὸ ἔργο τοῦ Καγιὰμ παραλείψαμε ν' ἀναφέρουμε πὼς ἀσχολήθηκαν καὶ οἱ ἑξῆς: Ὁ Cowel πού παρότρυνε καὶ τὸ Fitzgerald νὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὸ ἔργο τοῦ Καγιὰμ καὶ δημοσίεψε καὶ ὁ ἴδιος ἀνάλυση τοῦ ἔργου καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ Καγιὰμ μὲ μετάφρασή του 32 τετραστίχων. Ἡ Mrs H. Cadell, ὁ L. Nicolas στὸν πρόλογο τῆς προμνησθείσης μετάφρασής του, ὁ Th. Gautier στὸ ἔργο του «L' Orient ὁ Tennyson, πού ὑπερβκθειάζει τὰ ρουμπαγιὰτ, ὁ Swinburne πού συγκρίνει τὰ «Ρουμπαγιὰτ» πρὸς τὸν «Ἐκκλησιαστὴ» καὶ πάλι δισιάζει, ὁ Heron Allen, πού ἰσχυρίζεται πὼς στὴ μετάφραση τοῦ Fitz-

gerald βρίσκονται στίχοι ὀλόκληροι ἀπὸ τὸ διάσημο Πέρση ἐπίσης ποιητῆ Ἀττάρ (Ferid—ud—din Attar) 1119—1136, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὰ ἔργα «Μαντικ—άτ—ταῖρ» (=τὸ τραγοῦδι ἢ ἡ γλῶσσα τοῦ πουλιοῦ) πού σ' αὐτὸ περιγράφει τοὺς σταθμοὺς τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν προοδευτικὴ τῆς ἀνοδο πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸ «Λισάν—ἐλ—γαῖτ» (=ἡ γλῶσσα τοῦ μυστηρίου ἢ μυστηριώδης γλῶσσα) καὶ ἀπὸ τὸ μεγάλο διδακτικὸ ποιητῆ καὶ φιλόσοφο Σααντι (Saadi) 1184—1292, πού ἔγραψε τὰ ἔργα «Γκιουλιστάν» (=Ροδῶνας ἢ κῆπος τῶν ρόδων 1258) καὶ «Σααντιναμὲ ἢ «Μποστάν» (=Περιβόλι ἢ Κῆπος τῶν καρπῶν ἢ Ὀπωρόκηπος, ὅπως τὸν ἀποδώσανε μερικοί), 1287, κί' ἄλλους. Ἀπ' τὰ ἐπιστημονικὰ του ἔργα σώζονται μόνον δύο. Ἡ «πραγματεία γιὰ μερικοὺς δύσκολους ὀρισμοὺς τοῦ Εὐκλείδη» καὶ ἡ περίφημη «Ἀλγεβρά» του, πού περιέχει καὶ λύση προβλημάτων ἀλγεβρικῶν. Μεταφράσθησαν καὶ τὰ δύο στὴν γαλλικὴ. Περίληψη τῆς Ἀλγεβρας δημοσιεύθηκε στὴν Ἀγγλικὴ τὸ 1742. Πλήρη ἔκδοση τοῦ κείμενου μὲ γαλλικὴ μετάφρασή του ἐκδόθηκε ἀπ' τὸν Woercke μὲ τὸν τίτλο «L' Algèbre d' Omar Alkha-yami» Paris 1851. Ὅσο γιὰ τὸ μυθολογούμενο τάφο τοῦ Καγιὰμ, τὸν ὁποῖον δείχνουν καὶ σήμερα πρὸς Α. τῆς πόλης Νισαπούρ καὶ εἶναι, ὅπως λένε, πολὺ πενιχρὸς, πολλοὶ ἀπὸ καιρὸ πιά ἀμφισβητοῦνε τὴ γνησιότητά του.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΡΔΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

I. Τὴν 28ην Ἀπριλίου ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας ὁ ἱστορικὸς συγγραφεὺς Ἰωάννης Κ. Κορδάτος (ἢ «Γιάννης Κ. Κορδάτος», ὅπως ἤθελεν τὸ ὀνοματεπώνυμόν του ὁ ἐκλιπών). Ὁ Κ. ἐγεννήθη τὸ 1891 εἰς τὴν Ζαχαρὰν τοῦ Πηλίου καὶ εἰς ἡλικίαν 19 ἐτῶν εἰσήλθεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐνωρὶς ἀνεμείχθη (1922—1924) εἰς τὴν κίνησιν τοῦ «Σοσιαλ-λεργατικῆς Κόμματος (τῆς) Ἑλλάδος» καὶ διετέλεσε μάλιστα καὶ (γενικὸς) γραμματεὺς τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τούτου. Μετ' ὀλίγα ὅμως ἔτι διεφώνησε μετὰ τὴν γραμμὴν τοῦ κόμματος, σχετικῶς μετὰ τὸ «Μακεδονικὸν ζήτημα» καὶ ἔτσι ἀπεχώρησε αὐτοῦ, ἀσχοληθεὶς ἀποκλειστικῶς μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν συγγραφὴν ἱστορικῶν, ἰδίως, βιβλίων.

Ἀπὸ τοῦ 1924, ὅποτε ἐξέδωκε τὸ περιβόητον βιβλίον του «Ἡ Κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821», μέχρι τοῦ 1960 ἐξέδωκε πλῆθος (ἄνω πῶν 30) πολυσελίδων βιβλίων. Ἐκ τούτων ἐκυκλοφόρησε μάλισ τελευταίως (τὸν Νοέμβριον τοῦ 1960) ἡ ἔπιτομος «Ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας Βόλου καὶ Ἀγιάς», ἐκ 1044 σελίδων, 8ου σχήματος.

Πολλὰς συζητήσεις προεκάλεσε τὸ βιβλίον τοῦ Κορδάτου «Νέα Προλεγόμενα εἰς τὸν Ὅμηρον» (α' ἔκδοσις: 1940, β': 1956) διὰ τοῦ ὁποίου ὁ συγγραφεὺς [διαφωνῶν μετὰ τὸν σοφὸν Γερμανὸν Wolff, περὶ μὲ τὰ περίφημα «Προλεγόμενα εἰς τὸν Ὅμηρον» διεκήρυξεν, ὅτι δὲν ὑφίσταται «ζήτημα Ὁμήρου», διότι ὁ Ὅμηρος δὲν ὑπῆρξεν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν φαντασίαν τῶν μεταγενεστέρων διότι οἱ Ἕλληνες μόνον μετὰ τὸν 7ον π.Χ. αἰῶνα ἐχρησιμοποιοῦν τὴν γραφὴν καὶ ἄρα δὲν εἶναι δυνατόν, νὰ ἔγραψεν ὁ Ὅμηρος ἐνωρίτερον] ὑπεστήριξε διὰ σοβαρῶν επιχειρημάτων, ὅτι ὁ Ὅμηρος εἶναι ὑπαρκτὸν πρόσωπον καὶ ἐγνώριζε τὴν γραφὴν, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἱερεῖς («ιερατεῖον») τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πῶν Προελλήνων.

Διὰ τοῦ ἰδίου ἔργου του διετύπωσεν ὁ Κορδάτος μίαν νέαν συγκλονιστικὴν θεωρίαν διὰ τὴν προέξοχον τῆς Ἑλλάδος, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ἀχαιοὶ δὲν προήρχοντο ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον —Βορείαν Μ. Ἀσίαν— νοτιοδυτικὴν Ἀσίαν— νήσους Αἰγαίου κλπ. καὶ ὅτι ἀπ' ἐκεῖ ἔφθασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

* * *

II.— Εἶναι γνωστὸν, ὅτι ἀπὸ τούς Ἑλληνας ἱστορικοὺς μόνον ὁ Κ. Παπαρηγόπουλος καὶ ὁ Σ. Λάμπρος ἔγραψαν πλήρη ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τούτων ὁ Παπαρηγόπουλος ἐπετέλεσε κολοσσιαῖον ἔργον, διότι ἔπρεπε, νὰ ἀρχίσῃ «ἐκ τοῦ μη ὄπτος», νὰ ἐρευνήσῃ, νὰ συνθέσῃ, ἐπιδιώκων τὴν πληρῶσιν πολλῶν κενῶν. Εἰδικώτερον ὁ μεγαλοφυῆς Ἑλληνας ἱστορικὸς ἀνέλαβε τὸ δυσχερέστερον ἔργον, νὰ συγγράψῃ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἑλληνικῶν, ἔθνικῶν συμφερόντων. Ὁ Π. ἠθέλησε, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐνότητα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, συνδέσας τὴν ἀρχαίαν, μεσαιωνικὴν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἔργον τοῦ Παπαρηγόπουλου κινεῖται ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ἔθνικισμοῦ, τὸ δὲ μέγα μειονέκτημα τοῦ ἔργου του εἶναι, ὅτι ὁ πρῶτος Νεοῦ Ἑλληνας ἱστορικὸς δὲν μνημονεύει γενικῶς τὰς πηγὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρύεται τὰς πληροφορίας του, μὴ σημειῶναι τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ μὴ χρησιμοποιῶν βιβλιογραφικὰς παραπομπὰς καὶ σημειώσεις. Τὰ συμπληρώματα τοῦ Π. Κορολίδου, δὲν εἶναι πλήρη καὶ δὲν ἐκτίθενται εἰς τὰ οἰκεία μέρη τοῦ βιβλίου. Ἡ ἔπιτομος «Ἱστορία τῆς

Ἑλλάδος τοῦ Σπυρ. Λάμπρου ἔχει τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εἶναι πειρὸ ἐνημερωμένη, βιβλιογραφικῶς, διότι ἐξεδόθη μεταγενεσιτέρως (1886—1908), καὶ κατὰ συνέπειαν ὑπερέχει εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἱστορίας τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἐξ ἄλλου ὁ Σ. Λάμπρος ἀπέφυγεν ἐπαρκῶς τὰς ἀτελείας τοῦ Π. Ὀπρωσθήπτεπε ὁμῶς τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Λάμπρου δὲν ἔτυχε τῆς ὑποδοχῆς, ποὺ τοῦ ὀφείλετο, διότι ἐπεσκιάζετο ὑπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ Παπαρρηγοπούλου. Δι' αὐτὸ εἶναι μάλλον ἀληθές, ὅτι ὁ Σπ. Λάμπρος ἐγένετο γνωστὸς καὶ καθιερώθη ἰδίως διὰ τὰ ἄλλα του ἔργα, ποὺ ἐδημοσιεύθησαν κυρίως μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ἰδιαίτερος διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῖνας Ἰτου («Ν. Ἑλληνομνήμων», «Βραχέα Χρονικά») ἢ δι' ἄλλας εἰδικὰς μελέτας του.

Κατὰ τὰ τελευταῖα 50 ἔτη δὲν εἶχε παρουσιασθῆ ἄλλος, νέος Ἕλληνας ἱστορικός, διὰ νὰ συγγράψῃ μίαν νέαν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους δι' αὐτὸ καὶ σήμερον ἀκόμη τὰς περισσοτέρας ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας τῆς χώρας μας στολιζοῦν κατ' ἀποκλειστικότητα σχεδὸν τὸ ἔργον τοῦ Παπαρρηγοπούλου.

Ἐν ταύτοις κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 20ου αἰῶνος (καὶ ὕστερον) ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἔχει ἐπιτελέσει μεγάλην πρόοδον καὶ νέα στοιχεῖα, ἀρχαιολογικῆς κυρίως μορφῆς, προσετέθησαν. Τὰ νεώτερα πορίσματα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης εἶναι λίαν ἀξιόλογα καὶ ἀλλοιώνουν οὐσιαστικῶς τὰς γνώσεις καὶ πληροφαιρίας, ποὺ εἶχαν ὑπ' ὄψιν των ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Σπ. Λάμπρος, ὅταν ἔγραψαν τὰς ἱστορίας των.

Βεβαίως δὲν ἔλειψαν οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ συγγραφεῖς κατὰ τὰ ἔτη αὐτά, πλὴν ὁμῶς οὐ οἱ ἠσχολήθησαν μὲ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἰδίως τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς νεωτέρας. Ἐλείψαν ὁμῶς τὰ συγγράμματα τῆς καθολικῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος.

III.— Κατὰ τὰ ἔτη 1955—1960 ἐξεδόθησαν 13 τόμοι ἐνὸς νέου ἔργου τοῦ Κορδάτου, ποὺ, καίτοι δὲν φέρει ἐνιαῖον τίτλον, θὰ ἦτο διατὸν, νὰ ὀνομασθῆ «Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος». Συγκεκριμένως ὁ Κορδάτος ἔγραψε τὴν «Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος» (τόμοι 4), τὴν «Ρωμαϊοκρατία στὴν Ἑλλάδα» (τόμος 1), τὴν «Ἱστορία τῶν Ἑλληνιστικῶν χρόνων» (τόμος 1), τὴν «Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας» (τόμοι 2) καὶ τὴν «Ἱστορία τῆς νεώτερης Ἑλλάδος» (τόμοι 5). Οἱ 13 τόμοι καταλαμβάνουν 8000, περίπου, σελίδας.

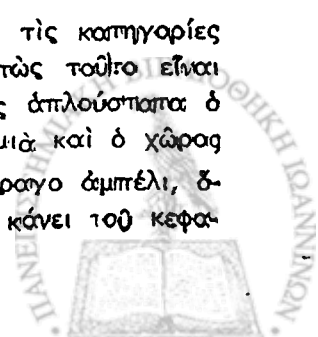
Τὸ πλεονέκτημα τῶν βιβλίων αὐτῶν εἶναι, ὅτι εἶναι βιβλιογραφικῶς ἐνημερωμένα, ὅτι ἐγράφησαν μὲ βάσιν τὰ νέα δεδομένα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης. Ἐκεῖνο ὁμῶς, ποὺ χαρακτηρίζει ὀλόκληρον τὸ ἔργον τοῦ Κορδάτου, εἶναι, πῶς ὁ συγγραφεὺς ἠρεύνει καὶ ἔγραψεν ὑπὸ νέαν πρῖσμα, ἦτοι μὲ γνώμονα τὴν μέθοδον τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου. Αὐτὸ εἶναι τὸ προτέρημα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς πολυτόμου ἱστορίας τοῦ Κορδάτου. Εἰδικώτερον, ὁ συγγραφεὺς ἀπεθεσιμαύθη μὲν ἀπὸ ἐθνικισμοῦ, κ.τ.λ., καὶ μᾶς προσέφερεν ἓν πρῖσόν, τὸ ὁποῖον διεμορφώθη εἰς νέα «καλούπια», ἀλλὰ ὑπηρέτησε μίαν ἄλλην σκοπιμότητα, τὴν τοῦ Κομμουνισμοῦ. Κατὰ συνέπειαν ὁ Κορδάτος προσέφερε κατὰ ἐντελῶς νέον εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορικὴν ἐπιστήμην. Ἐπὶ πλέον ὁ Κ. ἐπέτυχεν, ἐπιτὸς τῶν ἀνωτέρω πλαισίων, νὰ διατυπώσῃ πολλὰς νέας, πρωτοτύπους καὶ πολλὰς ἐπιτυχεῖς γνώμας, διακριθεῖς διὰ τὴν καθολικότητα τῆς σκέψεως, διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν κριτικὸν πνεῦμα καὶ διὰ τὴν μαχητικότητα. Ὀπρωσθήπτεπε προήγαγεν κατὰ πολὺ τὴν μελέτην τῶν κοινωνικῶν ἀγῶνων καὶ ποραγμάτων καὶ ἐδημιούργησεν νέαν «σχολήν».

ΓΕΩΡΓ. Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΤΕΡΝΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Τὰ τελευταῖα χρόνια εἴμαστε μάρτυρες ἐνὸς γεγονότος ποὺ δὲν ἔχουμε ἀκόμη ἀπόλυτα νοιώσει τὴν σημασίαν του. Ἐνωθὼ τὸ γεγονός ὅτι περισσοτέροι νέοι καταπιάνονται μὲ τὸ στίχο σήμερον παρὰ σὲ ὅποιονδήποτε ἄλλο

ἐποχῇ. Ὅσοι ἔχουν πρόχειρος τὴς κατηγορίας καὶ τὰ ἀνοθέματα θὰ ποῦν πῶς τοῦτο εἶναι ἓνα σύμπτωμα παιδικμῆς, πῶς ἀπλοῦσται ὁ στίχος ἔχει ξεπέσει καὶ πῶς μὲ καὶ ὁ χώρος τοῦ ἑμμετροῦ λόγου μένει ξέφραγο ἀμπέλι, ὅποιος θέλει μπαίνει μέσα καὶ κάνει τοῦ κεφα-

λιού του. Κι' όμως εάν σκύψει κανείς πάνω στα ποιητικά κείμενα που κυκλοφόρησαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο θα διαπιστώσει τρία χαρακτηριστικά σημάδια: Πρώτο πώς με την ποσοτική αύξηση της παραγωγής φυσικό ήταν να πληθύνει ποσοτικά και η χαμηλή ποιότητα όχι όμως σαν ποσοστό του συνόλου αλλά σαν απόλυτος αριθμός βιβλίων. Δηλαδή μ' άλλα λόγια δεν έχουμε πτώση της ποιότητας. Δεύτερο πώς όσο πάνε και λιγοσιεύουν οι ποιητικές συλλογές που ακολουθούν τα έντελώς άκραία μονοπάτια του μοντερνισμού που βρίσκονται πλάι στο γκρεμό του χάους. Παράλληλα είναι φυσικό να απομένουν και λιγοστοί όπαδοι της Παράδοσης. Τρίτο πώς αρχίζει βαθμιαία να δημιουργείται ή συνείδηση πώς πέρασε πιά η περίοδος των έξαλλων κοταροχτυπημάτων και πώς ήρθε ο καιρός του «μέσου δρόμου» του σχεδόν πάντοτε σωστού. Οι ποιητές που παρουσιάστηκαν στα Γράμματά μας την τελευταία δεκαεπταετία στην μεγάλη τους πλειονότητα παρκίζουν να πετύχουν την αρμονική σύζευξη, την οργανική συνύπαρξη της Παράδοσης και του Μοντερνισμού μέσα σε χώρους απόλυτα ποιητικούς. Είναι φυσικό ο κάθε δημιουργός να ακολουθεί στο σημείο αυτό τις υποκειμενικές του παρορμήσεις· αλλά δηλαδή βρίσκει πώς το παλυπόθητο αυτό συνταίριασμα μπορεί να επιτευχθή με έντελως μοντέρνα σύλληψη αλλά με επίφανε:ακές παραχωρήσεις στην παραδοσιακήν μορφή, άλλοι αντίθετα πώς χρειάζεται μια ρυθμική μουσικότητα έστω κι' αν η έξωτερική μορφή είναι ριζοσπαστική σε μοντερνισμό.

Θα ήταν ίσως πρόωρο να μιλήσουμε για μια «Ποιητική Σχολή του Μέτρου» που άργη ή γρήγορα να επιβάλει τον αιώνιο αυτόν κανόνα του Έλληνικού Πνεύματος στις λογής ακρότητες, δεν μπορούμε όμως να μην επιστημάνουμε με χαρά την ύπαρξη αυτής της τάσης. Κουρασθήκαμε πιά να ζητούμε πρωτοτυπίες, συνεχώς νέα εύρηματα λεκτικά για να τροφοδοτούμε αυτό που ονομάζεται «μοντερνισμός». Δεν μπορούμε όμως παράλληλα να γυρίσουμε και στην Παράδοση γιατί απλούστατα δεν έχει πιά την δυνατότητα να εκφράσει με γνησιότητα το άγχωδες και το ασθματικό της σύγχρονης ζωής. Η Ποίηση είναι υποχρεωμένη να ανανεώνεται, περνάει κρίσεις αλλά δεν σβύνει. Μάχεται πάντοτε στις επάλ-

ξεις και προσφέρει τις υπηρεσίες της από όλας ανέβασμα του Πνεύματος. Η πρώτη περίοδος των ακροβατισμών και της μέθης που προκάλεσε το σπάσιμο των δεσμών της Παράδοσης αρχίζει να παρίχωρη τη θέση της στην νηφάλια Πνευματική Δημιουργία, την πραγματικά άπτάξια του καιρού μας. Τι άλλο εκφράζουν στο έργο τους νεώτεροι ποιητές μας όπως ο Γ. Γεραλής, ο Τάκης Βαρβιτσιώτης, ο Μαν. Αναγκωστιάκης ή ο Μήτσος Λυγίζας για να αναφέρουμε τυχαία μερικά χαρακτηριστικά ονόματα; Η πανηγυρικώτερη όμως αναγνώριση της ανάγκης της επιτακτικής ιστορικής ανάγκης για συγκερασμό των αντίθετων ρευμάτων υπήρξε η πρόσφατη βράδευση του Τάσου Παπά ενός ποιητή που ή φλόγα ή ακοίμητη του στίχου του πάει πλάι —πλάι με την «ποιητική σύνεση», αν επιτρέπεται η έκφραση. Ένώ δηλαδή το υλικό του είναι τόσο ζωντανό, τόσο δυναμικό που ήταν πολύ εύκολο να καταλήξει σε πρελλά πυροτεχνήματα αντίθετα συγκρατείται μέσα στα όρια της αληθινής Ποίησης που δεν άρνεείται τα παλιά χωρίς να πάψει να είναι ολότελα νέα. Η βράδευση αυτή προκάλεσε τις λιγώτερες δυνατές αντιρρήσεις. Πρόσθετη κι' αυτή απόδειξη των παραπάνω και έλπιδοφόρο σημάδι ότι η Νεοελληνική Ποίηση μπαίνει οριστικά στο δρόμο που της έταξε η Μοίρα της: Να παίξει και πάλι το ρόλο του καθοδηγητή. Δεν είναι εθνική Οίηση τούτο· είναι συνείδηση εύθλης. Ο στίχος, ο αληθινός νεοελληνικός στίχος ήταν ξέρη ως πού μπορεί να φτάσει ή ανανεωμένη παράδοση κι' από την άλλη μεριά πώς πρέπει να χαλιναγωγεί ο άξιος ήνιοχος τον καλπασμό του «μοντερνισμού», βγάζει «Μεσημβρινούς».

ΠΑΥΛΟΣ Π. ΝΑΘΑΝΑΗΛ

“ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ”

Η άμορφη Ξάνθη μας έστειλε τελευταία ένα «Θρακικά Χρονικά» της, που έκδιδει και διευθύνει ο κ. Σιγόφανος Ίωαννίδης. Ωραία και φροντισμένη ή εμφάνιση του περιοδικού Διαλυγμένα τα περιεχόμενά του, λογα:εχνικό και άλλα. Μια έργασια σεμνή και άθόρυδη. Έργο θετικό και άξιο παράδειγμα για μίμηση. Άς το προσέξουν και οι άλλες περιοχές. Το πρόβλημα της έλληνικής έπαρχίας, που είναι το μεγάλο πρόβλημα της χώρας, δεν θα βρεί τη λύση του μόνο στις υπηρεσίες

της υδροκέφαλης πρωτεύουσας. Με την έπαι-
τεία και τις ιερεμιάδες δεν καρδίζεσαι ποτέ
καμμιά μάχη. Πολύ περισσότερο η πνευματι-
κή.

Χρειάζονται θετικές πρωτοβουλίες απ' τους
ιδίους τους ενδιαφερομένους κι' έπειτα η αί-
τηση για συνδρομή και βοήθεια. Έργα ούσια-
στικά απαιτεί η εποχή και ο τόπος μας κι
όχι λόγια κουδουνιστά. Έργα που ξεκινούν
από μιάς, μικρά ή μεγάλα και οικοδομούν τη
δική μιάς ύπαρξη. Η πρόοδος δεν είναι δω-
ρεά, είναι κοπώκτηση. Αποτέλεσμα σκληρού
κι' επίμονου αγώνα. Άς μη περιμένουμε λοι-
πόν τη σωτηρία της χώρας απ' την Άθήνα,
που γίνεται σιγά—σιγά μιά σύγχρονη Βαβυ-
λώνα. Άς μη περιμένουμε απ' τους άλλους
αυτό που πρέπει να κάνουμε έμεις οι ίδιοι.
Η ακριτική Ξάνθη δίνει σε όλους το αγωνι-
στικό της παράδειγμα, στην πνευματική πε-
ριοχή. Αξίζει να το το υπογραμμίσουμε και
να συγχαρούμε την ομάδα των «Θρακικών
Χρονικών» για την αξιόπαινη προσπάθειά της.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

✱

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΥΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

«Αιτωλικά Γράμματα» και «Θεσσαλικά Γράμ-
ματα»

Τα ίδια, που αναφέρονται παραπάνω για
τα «Θρακικά Χρονικά», αξίζουν και για τα
«Αιτωλικά Γράμματα», και για τα «Θεσσαλι-
κά Γράμματα». Τα νέα και θαυμάσια περιοδι-
κά που εκδίδονται στο Άργίριο και στην Λά-
ρισα. Είναι κάτι παραπάνω απ' τις προσδο-
κίες, που δικαιούμαστε να έχουμε, οι τέτοιες
πνευματικές έστιες στην έπαρχία..

Στις προσπάθειες αυτές, τις οποίες κά-
νουν μονάχα όσοι γίνονται ιεραπόστολοι μιάς
ιδέας και μιάς πίστης, δένονται τώρα σε καρ-
πό όλα τα όνειρα, όλες οι ωραίες ανατάσεις,
όλα τα βιώματα που έχει αφήσει η τρομακτι-
κή διαδρομή της είκοσαετίας που χάλασε και
που ξαναθεμελίωσε την εποχή που ζούμε. Η
συνειδητοποίηση της αυτονομίας της ζωής
στην έπαρχία, όπου υπάρχουν οι ζωντανές άρ-
τηρίες της φυλής μας, είναι το Μεγάλο Μή-
νυμα που μιάς φέρνουν τα νέα περιοδικά. Τέ-
τοια είναι τα «Αιτωλικά Γράμματα» και τα
«Θεσσαλικά Γράμματα». —φυσικά με την ά-
ναγκαία διαφορά στην ποιότητα και στην έμ-
φάνιση, πράγματα που εξαιρούνται απ' τα

πρόσωπα κι' απ' τις πνευματικές δυνάμεις
που διαθέτει ή κάθε μιά περιοχή—, που έρ-
χονται να καλύψουν μιάν άνάγκη ζωτικής στη-
μασίας και να δώσουν μορφή στα όράματα
και στα σκόρπια βιώματα, να κρατήσουν το
πνευματικό, τον ιστορικό και τον λαογραφικό
πλούτο της ζωής στον τόπο τους. Στα συγ-
γράμματα ενός χώρου ζή, άναπνέει, πα-
σχίζει, όνειρεύεται και συνδιαλέγεται με όλον
τον κόσμο ή ζωή του. Γι' αυτό, μαζί με τα συγ-
χαρητήρια προς αυτούς που πήρασαν την τιμή
να διευθύνουν τα περιοδικά αυτά και προς
αυτούς που με την συνεργασία τους έδωκαν
τη σάρκα και την ψυχή στο έργο τούτο, το-
νίζουμε ξεχωριστά και την άνάγκη της άνεπι-
φύλακτης συμπαράστασης όλων των άλλων
και ιδιαίτερα εκείνων που έχουν ύποχρέωση
να βοηθήσουν, για να δυνηθούν οι ωραίες αυ-
τές προσπάθειες να επιζήσουν της οικονομι-
κής άνεπάρκειας που δυστυχώς συνεπάγονται
στον τόπο μας τα πέτοια τομήματα. Είναι
άνάγκη να γίνει κοινή συνείδηση πως ο τό-
πος μας θα προκόψει τότε μονάχα, όταν ά-
ξιοποιήσει τις ίδιες τις δυνάμεις του.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

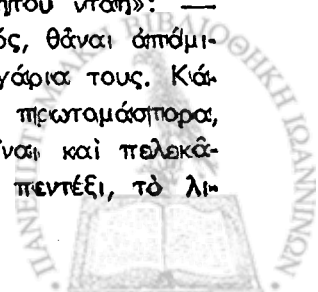
✱✱✱

Κ Ρ Ι Τ Ι Κ Η ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Θ. Τρουπή. Άνθρωποι της σκαλωσιάς.
Λάρισα, 1959.

«Άνθρωποι της σκαλωσιάς» είναι ο τί-
τλος της πιο πάνω αναφερόμενης εργασίας
του Θ. Τρουπή, και σ' αυτούς ειδικότερα είναι
απ' αυτόν αφιερωμένη. Στην εργασία του
αυτή ο σ., παρακολουθεί μιάν οργανωμένη ό-
μάδα του Ισναφιού των χριστόδων, μιά κομπά-
νία τους, ένα μπουλούκι, που με τα μαστορό-
πυλα και τα ζά τους, γυρίζουν σε περιοχές
όπου έλπίζουν να βρούν δουλειά, μισθώνονται
έκει όμαδικά και σηκώνουν οικοδομές και άλ-
λα, γενικά, κτίσματα.

Ο συγγραφέας, παρουσιάζεται εδώ να φέ-
ρη στην δημοσίευση, τα «κακογραμμένα τεφτέ-
ρια που χρυσοχέρη μάστορη Θανάση Δήμου,
του καλόκαρδου και γλυκομίλητου νταή»: —
«Το μπουλούκι, άφηγείται αυτός, θάνατι απόμι-
κρο ή τρανό, άνάλογα τα ζευγάρια τους. Κά-
θε μπουλούκι, έξδν από τον πρωτομάστορα,
που στις πιότερες βολές είναι και πελεκά-
νος, θάχει τους χτίστες του, πεντέξι, το λι-

θερά του, τούς πριόντες του για τὸ φικιάσιμο τῆς λάσπης καὶ τὸ κουβάλημά της στὸν τοῖχο. Ὅχω-δέκα τὰ γαϊδουρομούλαρα γιὰ τὸ φέρσιμο τῆς πέτρας καὶ τῶν ἄλλων ὑλικῶν· κι ἀπ' αὐτοῦ ἀπ' οὐλαί, τὰ ζᾶ, τὰ χυμμε, καὶ γιὰ τὰ ψάβιλά μας, γιὰ τὰ ἐργαλεία μας. Κουμάσκουτα, ἀπυλλαξίδια, βοριολόσταρα, γαϊδουροσιάνιδα· κι ἀπὸ καμμιά βολά, νὰ φορτώνομε κανέναν λιγυκαρδισμένον τοῦ μπουλουκιοῦ, πού θὰ καμῶση ἢ θὰ παγῶση, ἢ —μακριὰ νὰ πάη!— θὰ τὸν βρῆ τὸ κακὸ σπῆ στρατά».

Ἡ ποικιλοχρῆση πού κάνει ὁ σ., τοῦ μπουλουκιοῦ, εἶναι λεπτομερειακὴ ὅλης τῆς ταξινομικῆς ζωῆς τους, στίς χαρές τους καὶ τὶς λύλεις τους, στίς σφιγμὲς τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοὺς θικούς τους καὶ τῆς νοσταλγίας τους καὶ σ' ὅλους τοὺς σκληροὺς ἀγῶνες τους, γιὰ νὰ μπορέσουν, ὄχι μόνο αὐτοὶ τους νὰ ζήσουν, ἀλλὰ καὶ, γυρίζοντας, νὰ φέρουν στὰ σπιτία τους, καὶ κάψι ἀπ' ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴ στενόχωρη ζωὴ τους. —Μεγάλον τούραγιον ἢ δουλεὰ τοῦ χτίστη, ἀρχίζει τὴν ἀφήγησή του ὁ Θανάσης Δῆμος. Τὸν ἀγουρογερνάει καὶ τὸν στέλει σὶ τὸν τάφο παράωρα. Καὶ νὰ πῆς, μιὰ μέρα εἶναι καὶ θὰ περάση; Εἶναι χρόνια, καιρὸς βλέπεις, πού λαισπεκυλιέται γιὰ τὴν πεντάρα.

Τὸ αὐγινὸ ξεκίνημα —νύχτα ἀκόμα— τοῦ μπουλουκιοῦ, περιγράφεται ἀπὸ τὸν ἀφηγητὴ κατὰ τρόπο ἀριστουργηματικὸ (σελ. 16) — «... Καὶ —συνεχίζει— περπατᾶμε, περπατᾶμε τοὺς λαιπερούς, τὶς πιότερες βολές δρόμους, βουτηγμέιοι ἴσαμε τὸ ζουνάρι σπῆ λάσπη, ψάχνοντας γιὰ τὸ ξεροψῶμι, καὶ τ' ὄσημικό: Τὸ ἄπιο, ἀσημικό, πού πούλησε τὸ Θεὸ μας.

Ὅμως, σὰν παίρνει νὰ ροδογελάση, τὸ κουβενταλόδι δυναμώνει... Καὶ τί λέμε: Τίποτε! Παλὲς ἱστορίες τῆς τέχνης καὶ τῆς ζωῆς μας· γιὰ χωρισμούς, γι' ἀντάμωση· γιὰ τυχερὰ καὶ μίθους.

... Εἶται, γράφει ἀλλοῦ, ἠλιοβασίλεμα. Μήνας Ἀηδημήτρης. Στὰ ριζὰ πέρα τ' οὐραροῦ, ὁ Χελμός, ζωμένος με χουσαφένια, χαλκωμαπένια, γαλιάζια, ὄμοσφα, ἀπῆρηται ζουνάρια καμάρωνε τὴ νειότη του καὶ τὴν παλληκαριά του, γιομάτος περηφάνεια, γιὰτὶ τάχα

βαλμένα κόντρα με πῶσαι χρόνια καὶ τὰ νίκησε (σελ. 38).

Καὶ προχωρώντας, βρίσκει ὁ ἀναγνώστης στὰ κείμενα τοῦ βιβλίου καὶ πολλὰ ἄλλα ἀξιοπεριόσεκτα κομμάτια, ἀδρὲς περιγραφὲς τῆς ποικιλιόμορφης μὰ καὶ τόσο σκληρῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων πῆς σκαλωσιάς (σελ. 50, 53, 57, 80, 83, 96 κ.τ.λ.). —Ἔτσι εἶναι πού λέγεται τέτοια ζωὴ, —συνεχίζει ὁ Θανάσης Δῆμος—, τέτοιο καπάντημα ἔχουμε ἐμεῖς οἱ μάστοροι. Καὶ παιιά; Φτάνει πού εἰμασῆτε ἀπὸ κείνους πού φτειάνουμε, κι' ὄχι ἀπὸ τοὺς γκρεμιστάδες...

Τὸ ἠθογραφικὸ, καὶ περισσότερο τὸ λαογραφικὸ στοιχεῖο, ἀφθονεῖ πολὺτιμο στίς σελίδες τοῦ βιβλίου, ὅπου, ἀπὸ ὑπερβάλλοντα, σίγουρα, ζῆλο τοῦ σ., χρησιμοποιοῦνται συχνά-τά-τά, ὀρισμοὶ καὶ λέξεις, στενότηα ἰδιωματικές, χωρὶς νὰ δίνεται στὸν ἀμήτητο ἀναγνώστη —πυλικά ἢ ἔσω καὶ στὸ κείμενο— ἡ ἐξήγησή τους.

Προσαρμόζει δὲ αὐτὸς με ἐπιτυχία στὰ κείμενά του, καὶ ἀρετὰ, λαϊκῆς ὑφῆς τραγούδια, πού πολλὰ τους, εἶναι προϊόντα αὐτοσχεδιασμοῦ καὶ συνεργασίας τῶν νεώτερων κυρίως τῆς σκαλωσιάς, κατὰ τὶς ὥρες, ὄχι μόνο τῆς γιὰ ξεκούρασμα ἀνάπαυσής τους, μὰ καὶ κατὰ τὶς ὥρες τῆς δουλειάς: —«... Ὁ εἶας θὰ τὰ κόβη, ὁ ἄλλος θὰ τὰ ράβη, καὶ δὸς του!... σαβῶ, σιακεῖ, στὸ νπαιμάρι, ὅλη μέρα. Τὰ πιότερα, τὰ φκειάνουν τὸ Σαββαί: ὄβραδο, πού πηγαίνουν ἀπ' ἀνώρας στὸ βουνὸ με τὰ ζᾶ, ἀφοῦ εἶπού.ε, χιλιάδες βολές, με γελοῦμενα μουτράκια τὸν ἔμνο τοῦ Σαββάτου:

«Σάββατο, νᾶναι, μάστορα, κι' ὄς εἶναι ἐ-
(ζήντα ὥρες».

Ἔτσι, με τὸ βιβλίο του αὐτό, ὁ Θ. Τρουπῆς, μᾶς δίνει ἕνα χρησιμὸτατο, ἀλλὰ καὶ ἐπαγωγώτατο ἦθο—λαογραφικὸ κείμενο.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✽

Γιῶργου Κερανικόλα: «ΚΙΛΕ-
ΛΕΡ», Ἀθήνα, 1960.

Μετὰ ἀπὸ 40 χρόνια σκλαβιάς, τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος, εἶπανε βέβαιον πὼς θ' ἀντιμετώπιζε μεγάλες δυσκολίες σπῆν ἀνελιγῆ του. Ὅμως, κανένας δὲ μπορούσε νὰ φανταστεῖ, πὼς ὁ φτωχὸς καὶ καττοματωμένος λαὸς πού περῖμενε τὴ λευτεριά του ἀπ' τοὺς τυράννους

του, θ' αντιμετώπιζε μιὰ σκληρότερη τυραννία ἀπ' τοὺς φιλότουρκους προύχοντες καὶ κοτζαμπάσηδες, πού κατόφερναν μὲ κάθε μέσο νὰ περάσουν ἄλλή τὴν ἑλληνικὴ γῆ ἀπ' τὴν κυριαρχία τους, μὲ τὰ ἐπίσημα τούρκικα ἀγοραπωλητήρια συμβόλαια. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ Καϊτασιπασικός νόμος ὄριζε ὅτι «πᾶς πατῶν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἐλεύθερος», ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, ὁ μεγάλος τοῦτος Ἐσταυρωμένος, παράμεινε φτωχὸς, ἐλεεινὸς καὶ τρισάθλιος.

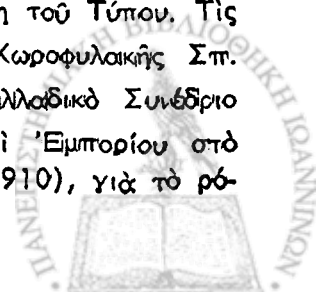
Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Καρανικόλα, μᾶς γυρίζει 50 χρόνια πίσω, ὅταν οἱ ἀγρότες τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, ἀπελπισμένοι πῶς θ' ἄλλαξε ποτὲ ἡ μοίρα τους, ξεσηκώθηκαν σὲ μιὰ εἰρηνικὴ διαμαρτυρία τους, ζητώντας νὰ καλυτερέψουν τὴ ζωὴ τους. Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ὁμῶς, ὑποχείρια τῶν μεγαλοτσιφλικῶν καὶ κάθε λογῆς ἰσχυρῶν τοῦ πλούτου, ἀπάντησα στὴ διαμαρτυρία τους μὲ τὰ ὅπλα, στὰ χωριουδάκια Κιλελέρ, Τσουλάρ καὶ στὴ Λάρισα, χύνοντας τὸ βασανισμένο τους αἷμα καὶ βάφοντας τὴ γῆ πού πότιζαν, πάππου πρὸς πάππον, μὲ τὸν ἰδρώτα τους, δίχως νάχουν δικαίωμα νὰ πάρουν ἀπ' αὐτὴν, παρὰ ἓνα κομμάτι ψωμί καὶ λίγο νερὸ — ἴσα γιὰ νὰ μὴν πεθαίνουν ἀπ' τὴν πείνα. Κι ὁμῶς, ἀντὶ νὰ βρεθεῖ στὸ ἐδῶλιο ἡ Πολιτεία, κάθησαν δύο ὁμάδες ἀνάμικτες ἀπὸ δουλοπάροικους καὶ ἀπ' ἀνθρώπους μορφωμένους (γιατροὺς, δικηγόρους, ποπάδες, συμβολαιογράφους, δημοσιογράφους), πού παρακολουθοῦσαν τὸ δράμα τους χρόνια ἀπὸ κοντὰ κ' ἡ ψυχὴ τους πονοῦσε, τούτους τοὺς πονεμένους συνανθρώπους.

Ἀπ' τὴν εἰσαγγελικὴν ἔδρε, ἡ Πολιτεία ὁ ἐκήρυξε, κατὰ τὴν δίκην, τὴν ἱερότητα τοῦ θεσμοῦ τῶν... τσιφλικῶν τὸ σεβασμὸ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ ὑπόγραφε ἔτσι τὴν καταδίκη σὲ θάνατο τῶν ἀκημόνων δουλοπάροικων, πρὸς αἰῶνια ντροπὴ τῆς. Ἐν τούτοις οἱ ἔνορκοι, σπάθηκαν στὸ ὕψος τους καὶ ἀθώωσαν ὅλους τοὺς κατηγορουμένους. Ἔτσι τὸ χωριουδάκι Κιλελέρ, πέρασε στὴν Ἀθανασία. Σήμερα, Πολιτεία καὶ Λαὸς, κάθε χρόνο, τιμῶν εὐλαβικὰ τὴ θυσία τῶν πρωτομάστιγων τοῦ περιθόρη τοῦ Ἀγροτικοῦ Ζητήματος, ὅπως ὀνομάστηκε τὸ πρόβλημα τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτρίωσης τῶν τσιφλικῶν τῆς Θεσσαλίας.

Πενήντα ἓνα χρόνια μᾶς χωρίζουν ἀπ' τὴ μοπωμένη κείνη μέρα (6 Μάρτη 1910). Διαβάζοντας τὴν σελίδα τοῦ κ. Καρανικόλα, ἀ-

νατριχιάζει κανεὶς μὲ τὰ ἀπάνθρωπα βασανιστήρια τῶν τσιφλικῶν σὲ βάρος τῶν γεωργῶν. Στὴν δὴν δίκην — Χαλκίδας καὶ Λαμίας — ἀποκαλύφθηκαν τόσες ντροπὴς καὶ αἴσχη, πού ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἀγαναχτεῖ. Ἀλλ' ὁ κ. Καρανικόλας, δὲν ἀρκέστηκε μονάχα στὰ πρακτικὰ τῶν δικῶν πού ξεπύρωσε (ἐθεωροῦντο, μάλιστα, χαμένα), μὰ μεθοδικὰ καὶ μαστορικά ἀνέτρεξε σιτὸν Τύπο τῆς ἐποχῆς καὶ ἀντιπαρέθεσε τὴν ἀνταποκρίσεις τῶν ἀπεσταλμένων τῶν ἐφημερίδων, βρῆκε μερικὸς ἀπ' τοὺς μάρτυρες στὴν δίκην ἐκείνην καὶ πλούτισε τὴν πληροφορίαν του μὲ τὴν ἀναμνήσεις τους καὶ μᾶς παρέπεμψε σὲ πολλὰς πηγὰς, ἀπ' ὅπου βγάλοιμε τὰ θλιβερά μας συμπεράσματα, γιὰ τὴν ἀνάγκη πού ὑπῆρξε, νὰ χύσουν καὶ τὸ αἷμα τους ἀκόμα οἱ δυστυχισμένοι κολλίγοι τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, γιὰ ν' ἀποκτήσουν ἔτσι τὴν πραγματικὴν λευτεριά τους, ἀπ' τοὺς ἑλληνικοὺς τσιφλικῶδες. Ἔπρεπε νὰ χυθεῖ τὸ ζεστό τους αἷμα στὸ Κιλελέρ καὶ στὸ Τσουλάρ καὶ στὴ Λάρισα, γιὰ νὰ παραδεχθεῖ καὶ ὁ Βενιζέλος ἀργότερα τὴν ἀνάγκη τροποποιήσεως τοῦ ἀρθ. 17 τοῦ Συντάγματος γι' ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτρίωση τῶν τσιφλικῶν. Δὲν ὑπῆρχε σὲ κείνη τὴν σκῆπινὴ ἐποχὴ ἓνας Σόλωνας! Τίποτα δὲν κερδήθηκε σὲ τούτῃ τῇ βασανισμένῃ χώρᾳ δίχως αἷμα. Καὶ τὸ Κιλελέρ, εἶναι μιὰ τραγὴ ἀπάδειξη ταύτης τῆς διαπίστωσης.

Ὅμως, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ δὲν εἶχε διαφθαρεῖ. Οἱ δὴν δίκην γιὰ τὴν Θεσσαλικὴν παραχῆς, εἶσαν δίκην σκοπιμῆς. Οἱ ἔνορκοι ἀναγνώρισαν τὸ δίκιο τῶν κολλίγηδων καὶ ἀθώωσαν πανηγυρικὰ τοὺς δῆθεν κατηγορούμενους. Μὲ συγκίνηση καὶ ἀνακούφιση διαβάσουμε τὴν ἐτυμηγορίαν τους. Ὅπως καὶ τὴν ἀντίρρηση, ἀρνητικὴ ἀπάντηση τοῦ βουλευτῆ Ταρμπάζη σπὸν Χρ. Τρικοῦπη, πού προσπάθησε νὰ τὸν πείσει νὰ μὴν ἀνακινεῖ τὸ «Ἀγροτικὸ Ζήτημα» στὴ Βουλὴ καὶ νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τὸν μεγαλοτσιφλικὸν τῆς περιοχῆς τοῦ Χρ. Ζωγράφου, προσφέροντάς του τὴν ὑποδοχὴ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς. Ἐπίσης, τὴν θερμὴν συμπαράστασιν τοῦ Τύπου. Τὴν ἀπακοιλίωση τοῦ Συνορη Χωροφυλακῆς Σπ. Σπιρομήλιου στὸ Γ' Πανελλαδικὸν Συνέδριον Γεωργίας, Βιομηχανίας καὶ Ἐμπορίου στὸ Βόλο (9—14 Σεπτεμβρίου 1910), γιὰ τὸ ρό-

λο τῶν τσιφλικούχων, τῆ συμμαχία τῆς τότε Πολιτείας μαζί τους, τὰ δεινὰ τῶν κολλιγιάδων τοῦ Νομοῦ Ἄρτας ἀπ' τοὺς τσιφλικάδες Καραπάνους... καὶ πλῆθος ἄλλες φριχτὲς λεπτομέρειες.

Τὸ «Κιλλελέρ» τοῦ κ. Καρανικόλας, εἶν' ἕνα βιβλίο πού καίει. Καίει καὶ φλογίζει, ἀλλὰ καὶ φωτίζει. Ἔρχεται, ὕπερ' ἀπὸ μισὸν αἰῶνα, νὰ μᾶς ξαναθυμίσει ὅτι ἡ Μοίρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ παραινέει ἢ ἴδια ἀπὸ τότε πού γαντζώθηκε σὲ τούτη τὴν ἄγονη γῆ, ἀνάμεσα Εὐρώπης — Ἀσίας — Ἀφρικής, ἀνάμεσα θάλασσας καὶ οὐρανοῦ. Συχνά, μὰ πολὺ συχνά, ἀναγκάστηκε νὰ ποτίζει μὲ τὸ αἷμα του τὰ ὑπέροχα λουλούδια πού φύτρωναν στοὺς βράχους τῆς Πατρῴδας του καὶ τάχθηκε φροντιστὴς καὶ καλλιεργητὴς τους — τῆς Δημοκρατίας, τῆς Ἐλευθερίας τοῦ Ἀσπράτου, τοῦ Λόγου, τῆς Σκέψης καὶ τῆς Συνείδησης, τοῦ Σεβασμοῦ τῆς Γνώμης τῶν ἄλλων, τῆς Θυσίας γιὰ τὴ διαφύλαξη τῶν Ἱδανικῶν του, κ.ἄ. Μὰ, τὸ Κιλλελέρ, μᾶς ἔδειξε πὺς καὶ τὸ φλογερὸ λουλούδι τῆς Κοινωνικῆς Δικαιοσύνης, πού δειλὸ-λειλὸ ἀθίζε πριν χιλιάδες χρόνια (στὴ Σπάρτη καὶ στὴν Ἀθήνα, μὲ τὸ ξεσθήκωμα τῶν δούλων καὶ τὸν ἀναδασμὸ τῆς γῆς), ἔχει γερὲς ρίζες στοὺς ξερόδραχους τούτης τῆς μικρῆς χερσονήσου. Ἔτσι, ἡ Ἑλλάδα μένει πάντα τὸ ἀνυπέροχτο σύμβολο κάθε μεγάλου, ὠραίου καὶ ἀληθινοῦ.

Ὁ κ. Καρανικόλας, ἀξίζει κάθε ἔπαινο γιὰ τὸ μόχθο πού κοπέδαλε, νὰ φωτίσει ὅσο πιὸ πολὺ μπορούσε τὶς ἐπικεῖνες ὥρες τοῦ Κιλλελέρ καὶ νὰ καταξιώσει τὴ θυσία τῶν πρώτων ἠρωικῶν μορητῶν γιὰ τὴν ἐξασφάλιση μιᾶς ὑποφερτῆς ζωῆς τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ, παύ, δυστυχῶς, δοκιμάζεται σκληρὰ καὶ στίς μέρες μας.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΖΑΔΕΣ

✱

Στ.ε.φ. Σταμάτης: «Ὁ κάμπος μὲ τὰ ὄνειρα» (διηγήματα), Ἀθήνα, 1960.

Χυμώδη ποίηση καὶ τεντωμένα νεῦρα στὸ ὕφος ἔχει ἡ πεζογραφία τοῦ νέου Ἡπειρώτη Στ. Σταμάτη. Στὰ διηγήματα τούτα (πρῶτη ἐπίσημη ἐμφάνιση) παρουσιάζει μιὰν ἀπότομη ὠριμότητα τόσο ἀποφασιστικὴ καὶ στὴν διαμόρφωση τῆς αἰσθητικῆς καὶ στὴν ἀποκρυστάλλωση τῆς πεμπτουσίας ἀπ' τὴν αἴσθησή

τῆς θεώρησης τῆς ζωῆς. Κι' αὐτὸ γιὰτὶ ὁ συγγραφέας στάθηκε μέσα σ' ἕναν οἰκείο χώρο θεματογραφίας, πού τοῦ ἐπέτρεψε νὰ προβληματιστεῖ κιόλα γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκφραστικῆς. Ἔτσι, ἐνῶ μέσα στὸ κλίμα, πού οἰκοδομοῦνται ὕψεις καὶ ξεκαθαρισμένες ἀτομικὲς καίταστάσεις — ἰδέες (ἕνα κλίμα διαποτισμένο ἀπὸ ποιητικὴ ἀχνὴ καὶ τραβηγμένες θύμησης ἀπὸ ἐφηβικὰ κυρίως βιώματα), συλλαμβάνεται μὲ κάποια ἔντονη εὐαισθησία τὸ φῶς, ἡ φυσιογνωμία καὶ τὸ χρῶμα ἐνὸς τόπου. Κι' ἔτσι, ἡ ἐνσάρκωση, καὶ τῶν ἠρώων καὶ τῆς δράσης, ἔχει μὰ γνησιότητα συγκίνησης προσωπικῆς, πού δίνει ποιότητα, ἀφοῦ ὁ συγγραφέας δὲν ἀπλώνεται παρὰ σπάνια σ' ἕκταση περιγραφῆς. Πυκνωμένο λυρικό στοιχεῖο καὶ κρατημένο στὸ βάθος δίνει τὴν εὐχέρεια στὸ Στ. Σταμάτη νὰ φτιάξει ἀδρὰ τὴν ὕλη, πού ἔχει συλλέξει ἀπὸναν βιωμένο χώρο κι' ἀπὸναν κόσμο πού εἶναι δικός του καὶ σὰν ἐμπειρίο καὶ σὰν προέκταση ὡς τὸν συνάνθρωπο. Γι' αὐτὸ κυριαρχεῖ στὰ διηγήματά του ἡ μαγεῖο ἀπὸναν πυρετὸ σύγκρισης τῶν ὀρίων μεταξὺ ὀράματος καὶ πραγματικότητας, ἀπὸφοια τῆς ἀναγωγῆς στὴν ψυχικὴ—πνευματικὴν ὑπόσταση ὅλης τῆς γνώσης καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς αἰσθητικῆς τῶν πραγμάτων, πρᾶγμα πού ἐξώθησε κιόλα σὲ κάποιον ἐμπειριστικὴν ἡμικαφηρεμένη σχηματιστικὴν, πού ὁ συγγραφέας τὴν ἔδωκε μὲ δυνατοὺς τόνους. Ἐκεῖ, ὅπου ὁ Σταμάτης παρουσιάζει κάποιον ἀνάλογο ἀδυσμαμία, εἶναι ἡ σύνθεση (ξεχωριστὰ στὰ σημεῖα τῆς λύσης) καὶ λίγες κοινότυπες λυρικές φράσεις. Ἰδιαιτέρα τὸ πρῶτο ἀφήνει, πολλές φορές, ἀδικαίωτη καὶ χωρὶς ὀλοκλήρωση (ἠθικὴ καὶ αἰσθητικὴ) τὴν ἀπαιτήση πού ἔχει τὸ ἴδιο τὸ κείμενο, ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὡς τὶς πιὸ ἀξιόλογες κορυφώσεις τοῦ ἐντεχνου λόγου, πρᾶγμα πού, κάποτε, ἀφήνει ἔξαφνα καὶ τοὺς ἠρωεὺς του μεταίωρους στὴ διαδρομὴ τῆς ἐξέλιξης. Εὐτυχῶς ὄχι πάντοτε. Ξεχωρίζουν γιὰ τὴν πληρότητά τους τὰ διηγήματα ἐκεῖνα πού ἐξαίρετὰ τὴν δυναμικότητα δράσης καὶ τὴν βιοθεωρία τῶν προσώπων, τους ὅπως λ.χ., τὸ «Τὰ παρὰθῦρα πού τράμαζαν».

Πάντως ὁ Στ. Σταμάτης, μὲ τὸ βιβλίο τούτο, ὀρθώνει ἕνα γερὸ ἀνάστημα πεζογράφου, πού ὑπόσχεται πάρα πολλά.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΑΔΟΞΟ ΤΕΛΟΣ

Ο θεατρικός χειμώνας 1960—61 πλησιάζει στο τέλος του. Ένα τέλος ανάλογο με την αρχή αυτής της περιόδου, που υπήρξε μέτρια και σε γενικές γραμμές στάσιμη. Υποτονικό το ξεκίνημά της κι' άδοξο το τέλος της. 'Ακόμα και η έμπορική πλευρά δεν στάθηκε καλλίτερη απ' την καλλιτεχνική. Βέβαια είχε και μερικές καλές στιγμές. Έμφανίστηκαν έργα με ποιότητα κι' ενδιαφέρον, έρμηνείες ικανοποιητικές και συγγραφείς αξιόλογοι, που τους πρωτογνωρίσαμε τον τελευταίο καιρό, έστω και καθυστέρημένα. Αύτες όμως οι ανολοκωτίζουσες εἴπαν ελάχιστες κι' έκαναν ακόμα πιο χτυπητή την φτώχεια και την οηχότητα της υπόλοιπης θεατρικής κίνησης. Πολλά τα αίτια αλλά και τα διδάγματα. Φτάνει να μη ξεχαστούν και να μην επαναληφθούν τα λάθη, που βαραινούν τις πλάτες όλων: των ίδιων των καλλιτεχνών και των επιχειρηματιών, του κοινού και του κράτους. Τα μόνα θετικά στοιχεία, που προάγουν τη θεατρική «ζωή» της χώρας και μπορούν να θεωρηθούν σαν σ' επιτεύγματα, είναι: η ίδρυση του Κρατικού Θεάτρου Β. Ελλάδος, που συγκεντρώνει μαζί με τις εἰς τὸ θεατρικὸ κόσμου, πολλές ελπίδες και προσδοκίες, η μείωση της θεατρικής φορολογίας και η πραγματοποίηση της πρώτης «Εβδομάδας Θεάτρου».

Και τώρα ἄς δούμε τις τελευταίες παραστάσεις, στα τρία θέατρα που λειτουργούν ἀκόμη.

Θέατρο «ΕΘΝΙΚΟ» «Ἡ προκληθεῖσα σύζυγος» τοῦ Τζὼν Βάνμπρω.

Ἄξιζε τὸν κόπο ν' ἀνεβαστεῖ και ν' ἀπασχολήσει τὴν Κρατικὴ Σκηνὴ καὶ τὸ κοινὸ ἢ «Προκληθεῖσα σύζυγος» τοῦ Τζὼν Βάνμπρω; Ἐλειψαν μήπως τὰ καλὰ ἔργα, ἔστω ἔργα ἐποχῆς, στὸ ρεπερτόριο τοῦ Ἐθνικοῦ; Γιατὶ ὅσο κι' ἂν μέσα στις ὑποχρεώσεις τοῦ ἐπίσημου θεατρικοῦ ὀργανισμοῦ ἢ παρουσίαση ἔργων παλιῶν, πολυέσδων καὶ ἀντιεμπορικῶν γιὰ τὴν αἰσθητικὴ καλλιέργεια καὶ ἐνημέρωση τοῦ μέσου θεατῆ, τὸ ἐρώτημα παραμένει. Δὲν υπῆρξε κάποιος ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἐκλο-

γὴ αὐτῆς ἱγῆς κωμωδίας καὶ κάποια σταθερὰ κριτήρια, πού νὰ δικαιολογοῦν μιὰ τέτοια προτίμηση; Ἄς μὴ μαικαιοπονοῦμε ὁμῶς με ἐρωτήσεις. Εἶναι πολὺ περήφανα στὴ χώρα μας τὰ αὐτιά τῶν ἀρμοδίων καὶ τὸ στόμα τους ἐφίσαφράγιστο ἀπ' τὴν πονηρὴ ἀλλὰ καὶ ὀλέθρια σοφία τοῦ «ἄστους κι' ἄς φωνάζουν».

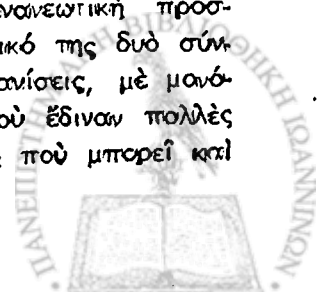
Τὸ ἔργο, μιὰ ἱστορία κρεβατοκάμαρας, νεκρὸ καὶ ψεύτικο, ἀνήκει στὴν ἐποχὴ πού τὸ γέννησε καὶ καμμιά νεκρανάσταση δὲν μπορεῖ νὰ τὸ συνδέσει με τὸν θεατῆ τοῦ 1961. Ἴσχνὴ ἀπομίμηση τοῦ Μαριβῶ, στηρίζεται σὲ μιὰ συμβατικὴ καὶ ξώπευση πλοκή, πού προκαλεῖ τὰ εἰρωνικὰ χαμόγελα καὶ τὴν πλήξη. Πρόκειται γιὰ μιὰ θεατρικὴ μούμια, καπαδικασμένη ὀριστικὰ στις σκοτεινὲς γωνίες τῆς ἱστορίας τοῦ θεάτρου καὶ τὸ ἀνεβασιμά της ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη σφάλμα τοῦ θεάτρου τῆς ὁδοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Ὅσο γιὰ τὴν παράσταση κι' αὐτὴ δὲν εἶταν καλλίτερη. Οἱ σκηνοθετικὲς προσπλάθειες τοῦ Ἄ. Σολωμοῦ γι' ἄλλη μιὰ φορὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ χωρὶς τίποτα τὸ καινούριο ἢ τὸ ἱκανὸ νὰ προκαλέσει τὸ ἐνδιαφέρον. Οἱ ἠθοποιοί, εἰς τὸ ἄριστον προετοιμασμένοι καὶ φορτωμένοι με πολλὰς πρὸβες γιὰ τὰ Φεστιβάλ Ἐπιδαύρου καὶ Ἀθηνῶν, ἔπαιζαν ἄκεφα, κουρασμένα. Δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἰδιαίτερη μνεῖα γιὰ κανένα, ἐκτὸς ἀπ' τὴν Ἄννα Κυριακοῦ, πού εἶχε μερικὲς καλὲς σκηνές.

Τὰ σκηνοτικὰ τοῦ Κ. Κλωνη καὶ τὰ κοστοῦμα τοῦ Ἄ. Φωκά δὲν πρόσθεσαν ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀφαιρούσαν τίποτα ἀπ' τὸ σύνολο. Φριτισμένη καὶ σπρωτῆ ἢ μετάφραση τοῦ ἔργου ἀπ' τὴν Γ. Καρασιώτη.

Θέατρο «ΒΕΡΓΗ» «Καβαλλάρηδες δίχως ἄλλογα» τοῦ Β. Ἀνδρεόπουλου— «Ἡ ἐπιστροφή τοῦ εὐεργέτη» τοῦ Β. Γκούφα.

Ἡ «12η Αὐλαία» σὰν ἀνανεωτικὴ προσπλάθεια ἔχει ἤδη στὸ ἐνεργητικὸ της δυὸ σύντομες ἀλλὰ ἀξιόλογες ἐμφανίσεις, με μονάδικα νέων συγγραφέων, πού ἔδιναν πολλὰς ὑποσχέσεις. Εἶναι μιὰ κίνηση πού μπορεῖ καὶ

πρέπει να προσφέρει ένα ελεύθερο βήμα στις νέες θεατρικές δυνάμεις του τόπου, αφού δυστυχώς δεν υπάρχει τρόπος να εμφανιστούν από καμμιά άλλη σκηνή. Η έφετεινή όμως εκδήλωσή της, που έγινε στο υπόγειο θέατρο της Έλσας Βεργή, δεν υπήρξε ικανοποιητική. Όχι μόνο γιατί η σκηνική παρουσίαση στάθηκε μέτρια, αλλά και γιατί τα έργα που παίχθηκαν δεν ήταν καλύτερα από τα προηγούμενα των ίδιων συγγραφέων, που έχουν δώσει κιόλας δείγματα της δουλειάς τους. Δεν υπήρχαν άλλα καλά μονόπρακτα, ανάμεσα στα 10—15 που προκρίθηκαν πέρυσι ή μήπως οι δυο νέοι συγγραφείς, σαν βασικά στελέχη της κινήσεως, επέβαλαν τα δικά τους; Υποψιαζόμαστε ότι μάλλον το δεύτερο συνέβη. Είναι όμως στενέουσα τα πλαίσια της προσπάθειας και μειώνονται οι ανανεωτικές δυνατότητές της. Γι' αυτό και θάπρεπε να δίνεται σε όσο γίνεται περισσότερους νέους ανθρώπους του θεάτρου ή ευκαιρία να παρουσιάσουν έργασία τους. Κι' ακόμα κάτι. Δεν ξέρουμε αν είναι ανυπερόβλητες οι σχετικές δυσκολίες, αλλά θάπρεπε η «12η Αύλαία» να πικανώσει κάπως τις εμφανίσεις της και να μην είναι μια φορά τον χρόνο. Δεν νομίζουν οι αρμόδιοι της Πολιτείας ότι επιβάλλεται κάποια ουσιαστική συμπαραστάση, κάποιο οικονομική επιχορήγηση για τους ανθρώπους αυτούς, που μαχθούν για την προκοπή του θεάτρου μας; Η πρωτοβουλία τους είναι σοβαρή και αξίζει κάθε υποστήριξη.

Οι «Καβαλλάρηδες χωρίς άλογα» του ήθοποιού και νέου συγγραφέα Β. Ανδρέουλου και σαν πρόθεση και σαν εκτέλεση φανερώνουν ένα μπέρδεμα και μια σύγχυση, στην ανάπτυξη το δραματικού πυρήνα. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι λείπουν τα καλά στοιχεία από το μονόπρακτο, που το ενέπνευσαν ή αγάπη της ειρήνης και η αντιπολεμική πίστη του συγγραφέα. Κάθε άλλο μάλιστα. Υπάχει θεατρικότητα, γλώσσα εκφραστική, σύμβολα ουσιαστικά. Δεν υποδοθηού, όμως την ολοκληρωτική επιδιωκόμενο σκοπού. Ο δραματουργός δεν επικοινωνεί άμεσα με τον θεατή, δεν τον κερδίζει. Η φωνή του πνίγηκε μέσα σ' ένα φόρτο από σύμβολα και ιδέες, που δεν ενσωματώθηκαν στον βασικό μύθο των «Καβαλλάρηδων». Η σκηνοθεσία του Λυκούργου Καλλέργη, τα σκηνικά και κοστούμια

του Ι. Μιγάδη και η μουσική του Β. Αντωνίου έγιναν με εύσυνειδησία και θέλησαν να υπηρέτησουν τον συγγραφέα, χωρίς όμως και να το πετύχουν.

Το δεύτερο μονόπρακτο «Η επιστροφή του ευεργέτη», του κ. Β. Γκούφα, έχει ολοφάνερα σατιρικές προθέσεις και στόχο του μερικούς «ευεργέτες», που δεν λείπουν ποτέ από τη ζωή. Το θέμα του παρμένο από την καθημερινή επικαιρότητα, έχει υπό πλεονέκτημα της άμεσότητας αλλά υποκρύπτει και τον κίνδυνο του περιορισμού της φαντασίας, που δεν μπόρεσε να τον ξεφύγει ο νέος συγγραφέας. Το καθορισμένο σχήμα μιας είδησης, που του έδωσε την αφορμή και την έμπνευση της «Επιστροφής», δεν του επέτρεψε να μεταπλάσει όσο έπρεπε το υλικό του. Στην αρχή ξεκινάει με γοργό ρυθμό και με πολλή καυστικότητα. Αλλά το απότομο και βεβιασμένο τέλος του καταστρέφει (την πρώτη καλή εντύπωση).

Η σκηνοθετική εργασία του Γιώργου Γιαννίση είχε πνοή και τα σκηνικά του Δ. Νωπαρά στο πνεύμα του έργου, καθώς και η μουσική που οφείλεται και πάλι στον Β. Αντωνίου.

Με μια λέξη και τα δυο μονόπρακτα του έφετεινού προγράμματος της «12ης Αύλαίας» ήταν μέτρια, τόσο σαν κείμενα όσο και σαν παράσταση. Άτανο και διορθωτικό το παίξιμο των νέων, στην πλειονότητά τους, ήθοποιών. Ανάμεσα τους ξεχώρησαν η Α. Σουρέ, ο Ν. Κεδράκας και η Ρίκα και Ρίτα Γαλάνη.

Θέατρο «ΤΕΧΝΗΣ» «Σταφύλι στον Ήλιο» της Λώρεν Χάνσμπερν.

Γύρω από το άλλο φιλετικό πρόβλημα των νέγων της Αμερικής περιστρέφεται το καινούριο έργο που ανέβασε ο Κ. Κούν για να κλείσει με αυτό τις παραστάσεις του θεάτρου «Τέχνης». Το «Σταφύλι στον Ήλιο» της νέγρας Λώρεν Χάνσμπερν, που πήρε το βραβείο των κριτικών της Αμερικής στα 1959, δεν ανήκει στην περιοχή της μεγάλης τέχνης, αλλά είναι καλογραμμένο και πολύ ανθρώπινο. Δεν έχει προεκτάσεις και δεν προχωρεί σε λύσεις και σε προσωπικές παρατηρήσεις. Περιγράφει το πρόβλημα κι' αφήνει να μιλήσουν οι ίδιοι οι ήρωες της ιστορίας της. Ο καθένας προτείνει τη δική του άποψη. Η για μάνα, ο γιός,

ή αδελφή, ο φίλος... Διαφέρουν οι σκέψεις τους και η γραμμική πορεία στον αδιόριστο άγωνα της μαύρης φυλής για την ανθρώπινη ιστιμία της, για την αναγνώριση και την ελευθερία της. Όταν όμως παρουσιαστεί κανένας κίνδυνος σοβαρός, ενώνονται στην κρίσιμη στιγμή και μάχονται από κοινού, με μιά ακατανίκητη αντίσταση. (Κάτι ανάλογο ισχύει και για την δική μας φυλή). Ο χαμηλός τόνος της κουδέντας των απλών ανθρώπων, οι έσωτερικές αντιδράσεις των προσώπων και το αγωνιστικό τους πνεύμα, προκαλούν αισθήματα συμπάθειας και αλληλεγγύης και δημιουργού, μιὰ ζεστή ατμόσφαιρα συμπόνοιας για τους έγχρωμους συναθρώπους.

Ο ιδρυτής και έμψυχωτής του θεάτρου «Τέχνης» έδωσε και πάλι μιὰ παράσταση καλλιτεχνική και ζωγραφική τον έσωτερικό και έξωτερικό κόσμο της νέγρικης φτώχειας με δύναμη και ειλικρίνεια. Η Ά. Καπελλαρή στο ρόλο της μάνας απέδωσε με συγκίνηση και πειστικότητα τις μεταπτώσεις της. Άληθινή νέγρα ή Μ. Λυμπεροπούλου σαν Μπενίθα και λιπή στο παίξιμό της ή Έ. Ροδίτη, σαν Ρούθ. Ο Γ. Λαζάνης ενσάρκωσε με άεση τον Γουάλτερ και ο Γ. Μοσχίδης τον σύνταμο ρόλο του Κάρολ. Πολύ καλός και ο νεαρός Γ. Καλοντζόπουλος. Η μετάφραση της Μ. Κουγιουμτζόγλου σπρωτή και ζωντανή.

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Η «Έταιρεία Ήπειρωτικών Μελετών» συνεχίζοντας την έπιτυχημένη προσπάθεια που άνάλαβε από πέρσι και προς τον τομέα των καλλιτεχνικών, έκδηλώσεων, όργάνωσε και στις 10 Μαΐου μιὰ σπάνια συναυλία του κουαρτέττου έγχορδων ου Βύρωνος Κολάση. Σημείωνομε πώς και στον προπερασμένο μήνα ή «Ε.Η.Μ.» ξανάφερε δώ τον Β. Κολάρη, πράγμα που δείχνει πώς ή κίνηση στην πόλη μας για την δημιουργία προϋποθέσεων μουσικής άγωγής ύψηλης σπάθμης άσπύσσεται πολύ ένθαρυντικά. — Στο κουαρτέτο τούτο, που δόθηκε στην αίθουσα της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Άκαδημίας, συμμετείχαν ο Βύρων Κολάσης (Α΄ Βιολί, Έξάρχων Κρατικής Όρχήστρας Άθηνών), ή Σύλβα Κούλα (Β΄ Βιολί, α΄ Βιολί Κρατικής Όρχήστρας Άθηνών), ο

Κώστας Κούλας, Βιόλα, Άρχικορυφαίος Κρατικής Όρχήστρας Άθηνών) και ο Σωτήριος Τσιχιάτης, Βιολοντσέλλο, Σολίστ Συμφωνικών Συναυλιών), που κλήθηκαν και που ήρθαν χάρις στην δραστηριότητα ιδίως του προέδρου της «Ε.Η.Μ.» κ. Κων. Φρόντζου. Στην συναυλία, που συγκέντρωσε έξαιρετικό ένδιαφέρον κι ύπήρξε ακόμα ένα καλλιτεχνικό γεγονός, έκτελέσθηκε ένα καλοδιαλεγμένο πρόγραμμα κουαρτέτων από τους Mozart, Mendelssohn και Dvorak όπου τα Γιάννινα είχαν την ευκαιρία να έρθουν, σ' έπαφή με τους ξεχωριστούς αυτούς τέσσερες καλλιτέχνες, και να εκτιμήσουν την άξία που έχουν και την έριμνεία που έδωσαν. Για την έκτέλεση ο ήπειρωτικός τύπος έγραψε κολοκαυτικώτατα τεχνοκριτικά άρθρα ειδικών.

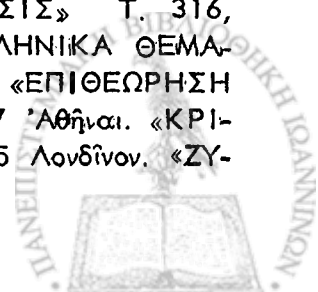

Έν συνεχεία, στις 13 και 14 Μαΐου, στην ίδια αίθουσα της Ζ.Π.Α. Ίωαννίνων, ο Διδασκαλικός Σύλλογος Ίωαννίνων όργάνωσε κι άλλες δυο έξαιρετικά ένδιαφέρουσες διαλέξεις, που έδωσε ο γνωστός λόγιος κ. Ίωάννης Κολιτσάρας, γνωστός από παλιότερα στο Γιαννιώτικο κοινό. Θέματα, ο κ. Κολιτσάρας, είχε στη μιὰ «Άνθρωπιστική και Τεχνική Έκπαίδευσις» και στην άλλη «Η άξία άνθρωπος εις την Παιδείαν». Και στις δυο διαλέξεις — που είχαν ένότητα θέματος και σκοπού — παρευρέθη το σύνολο των εκπαιδευτικών και γενικότερα τών πνευματικών ανθρώπων και τών έπιστημόνων ως και πυκνότερον άκροατήριο από κάθε τάξη και ηλικία. Ο κ. Κολιτσάρας μίλησε με εύρύτητα και μεγάλη ευφράδεια και στάθηκε ιδιαίτερα στα προβλήματα που δημιούργησε ή άσυμμετρία της τεχνικής εξέλιξης και της πνευματικής — ήθικης πορείας των άθρώπων στον καιρό μας, πράγμα που έδωκε στο γεγονός των διαλέξεων ένα έντονο και ειδικό ένδιαφέρον.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

«ΘΕΟΛΟΓΙΑ» Τόμ. ΛΒ΄, Τ. Α΄ Άθήναι. «ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ» Τ. 1)25, Άθήναι. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» Τ. 316, 317, 318 Άθήναι. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» Τ. 61, 62 Άθήναι. «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΕΧΝΗΣ» Τ. 75, 76, 77 Άθήναι. «ΚΡΙΚΟΣ» Τ. 123, 124, 125 Λονδίνον. «ΖΥ-

ΓΟΣ» Τ. 64, 65 Ἀθήναι. «ΣΤΕΡΕΟΕΛΛΑΔΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 5, 6, 7 Λαμία. «ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 135—136 Θεσσαλονίκη. «ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 3 Ξάνθη. «ΑΙΤΩΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 3, 4—5 Ἀγρίνιον. «ΙΩΛΚΟΣ» Τ. 4 Ἀθήναι. «ΚΔΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 29, 30—31 Ἀθήναι. «ΑΚΤΙΝΕΣ» Τ. 220, 221, 222 Ἀθήναι. «ΔΙΑΛΕΞΗ» Τ. 1 Ἀθήναι. «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 104, 105, 106 Χανιά. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» Τ. 126—127, 128, 129 Ἀθήναι. «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» Τ. 23, 24 Φλώρινα. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» Τ. 9, 10 Ἰωάννινα. «Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ» Τ. 108, 109, 110 Θεσσαλονίκη. «ΕΥΒΟΪΚΟΣ ΛΟΓΟΣ» Τ. 37—39 Χαλκίδα. «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» Τ. 5, 6, (1961) Ἀθήναι. «ΠΥΡΣΟΣ» Τ. 73, 77, Κων)πολις. «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 6, 7 Λευκωσία. «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» Τ. 5, 6, 7, 8 Λευκωσία. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» Τόμ. ΛΗ', Τ. 7, 8, 9, 10, 11 Ἀθήναι. «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» Τ. 123 Ἀθήναι. «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» Τ. 6, 10 (1961) Ἀθήναι. «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΙΟΥ» Τ. 2—3, Αἴγιον. «ΜΕΤΕΩΡΑ» Τ. 75—107 Τρίκαλα. «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» Τ. 11—12 Πάτραι. «ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ» Τ. 33—34 Πειραιεύς. «ΛΕΥΚΑΔΙΤΙΚΑ» Τ. 31—32 Ἀθήναι. «ΔΕΣΜΟΣ»

Τ. 3 Χαλκίδα. «ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ» Τ. 6—7 Ἀθήναι. «ΙΛΙΣΟΣ» Τ. 21 Ἀθήναι. «ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 5 Λάρισα. «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ» Τ. 78, 79, 80 Ἀθήναι. «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» Τ. 458, 459, 460, 461, 462, 463 Ἀθήναι. «ΣΕΡΡΑΪΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» Τ. 41—42 Σέρραι. «ΠΥΡΣΟΣ» (Α' Πρ. Γυμνασίου Ἀρρ. Πειραιώς) Τ. 14 (1961) Πειραιεύς. «ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ» Τ. 119 Ἀθήναι. «ΣΚΟΠΙΑ» Τ. 7—9 (1961) Ἀθήναι. «Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΑΣ» Τ. 1 Ἀθήναι. «The illustrated London News» «Life» «Efta Bulletin»—«Commonwealth» «Today».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Πληροφοροῦμε τοὺς ἀναγνώστες μας, ὅτι οἱ συνεργάται τῆς «Η. Ε.» κ.κ. Π. Ναθαναήλ καὶ Π. Παναγιωτοῦνης ἐτοιμάζουν ἕκδοσιν Παιητικῆς Ἀνθολογίας τῆς 20ετίας 1940—1960.

Ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἐκδότες ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι ὅσο ἰσὸν δυνατὸν πρὸ ἐπιδημικῆς ἢ προβολῆ τῶν Ἡπειρωτῶν ποιητῶν, παρακαλοῦν κάθε Ἡπειρωτὴ ἐνδιαφερόμενον νὰ γράψῃ σὲ μιά ἀπ' τὶς διευθύνσεις: 1) Παῦλον Ναθαναήλ, Σπετσῶν 20 (Κυμέλη), Ἀθήνας.

2) Π. Παναγιωτοῦνην, Ἰλιάδος 116 (Παγκράτι), Ἀθήνας.

